Guru Bhaskaracharya
Vaisyapuranam.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ వాసవాంబాయైనమః.

శ్రీమదుమారమణపాదారవిందమకరందపాన ప్రముదితహృదయులగు

శ్రీగురుభాస్కరాచార్యులచేత.

శ్రీమన్నిఖిలవైశ్యజనచిత్తాహ్లాదకరంబగునటుల

రచియింపబడిన.

ఈ వైశ్యపురాణము.

శ్రీమచ్చెన్నపురాభరణాయమానాదీశ్వరస్వాతీనిలయ వివేకరత్నాకర

ము ముద్రాక్షరశాలాధికారులయిన

వావిళ్ల॥ రామస్వామిశాస్త్రులచే.

పరిష్కరింపఁబడి

తదీయముద్రాక్షరశాలలయందు బెంగుళూరునివాసులును

శ్రీమద్వైశ్యకులావతంసులునునగు బట్టేపాటి॥ తిమ్మప్పశెట్టిగారికి

పుత్రుఁడును సజ్జనవిధేయుఁడునైన

వెంకటసామి శెట్టిగారిచేత

భద్రముద్రాక్షరములఁ ముద్రణము జేయించి

దుర్మతినామసం॥ మాఘశుద్ధ ౧౦ లు

ప్రకటింపఁబడియె.

మంగళమస్తు.

శ్రీరస్తు.

అవతారిక.

శ్రీమన్నిఖిలమహీమండలమండనాయమానులయిన నిఖిల వైశ్యులకును ధర్మాది పురుషార్థచతుష్టయసాధకంబగునట్టుల పరమకారుణికుండైన సాలంకాయన మహర్షిచేత రచియింపఁబడిన వైశ్యపురాణంబను మహాప్రబంధంబు గీర్వాణభాషయందుండుటంజేసి సకలజన సుజ్ఞేయంబు గాకనుండుటవలన నతిసులభముగ దెలియునట్లు వచనరూపకముగ రచియింపఁ దలచియట్లుండెనే నియాధునికులును దమతమయిష్టానుసారముగ యుక్తులుగల్పించి లిఖించుటకవకాశముగల్గి పురాణమహిమ దొలగింపబడుననినట్లు జేయక శిష్యజనకోటి ప్రార్థితులై దయార్ద్రచిత్తులైననిఖిలతంత్ర స్వతంత్ర ప్రతిభాశోభితులగు శ్రీ గురుభాస్కరాచార్యులవారు నాగీర్వాణప్రబంధానుసారముగ సప్రమాణముగ నత్యంతోపయుక్తస్థలంబులయందు మాత్ర మాగీర్వాణపురాణవాక్యములను సంగ్రహించికొని నాంధ్రభాషయందు పద్యప్రబంధరూపముగ నేసి యిదియాఖ్యానములచేతఁ బూరణంబు చేసిరి యట్టిగ్రంథంబును విరళంబై యుండుటవలన జదువుటకు వినుటకును నిఖిలజనసుసాధ్యంబు గాకుండెగాన ! నట్టిగ్రంథము ముద్రింపజేసినయెడ లోకోపకారంబుగనుండునని తలంచి యచ్చువేయించడమైనదిగాన నో వైశ్యోత్తములారా మనకులాచారధర్మములకత్యంతావశ్యకంబైన నీగ్రంథమును సులభక్రయమునకు రప్పించుకొని యానందముతో పురాణశ్రవణపూజాదులకుపయోగించుమరని మిగులవినయముతో హెచ్చరించుచున్నాడను.

ఈ గ్రంథము చన్నపట్న ముత్తండియార్పేటలో వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులవారి ఆదిసరస్వతీనిలయ-వివేకరత్నాకరముద్రాక్షరశాలలయందు ను. బెంగుళూరు కోమటిపేటలో బట్టేపాటి వెంకటసామి శెట్టిగారి అంగడియందును విక్రయింపఁబడుచున్నదిగాన వలయువారలు క్రయమును బంపి పుస్తకములను తెప్పించుకొనవచ్చును

దుర్మతి నామసంవత్సరము
మాఘశుద్ధ-౧౦-లు

బట్టేపాటి తిమ్మప్ప శెట్టిగారి
వెంకటసామి శెట్టిగారు

విషయసూచిక :-

విషయసూచిక :-

విషయసూచిక.

విషయసూచిసంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

వైశ్యపురాణము.

ప్రథమాశ్వాసము

శా|| శ్రీకంఠుం డజగదేకనాథుఁ డభవుం డా శీతాంశురేఖోజ్జ్వలుం
డా నాకౌకప్రవరార్చితాంఘ్రికమలుం డానాగుణాధారుఁ డీ | లాకైలాసని
వాసు శైలతనయామోల్లాసప్రదుం డభక్తర | క్షాకారుణ్యకటాక్షు శంకరు మ
హైశ్వర్యుం బ్రశంసించెదన్ ||౧|| ఉ|| ఫాలవిలోచనాగ్నికణబంధురవైఖరిచి
త్రరూపమై | వ్రాలిన చాపమధ్యమున వత్తిలుచుం డవి వేషమధ్యమ | శ్రీ
లలితేందులీలపురజేత శుభంబులనిచ్చు నెప్పుడున్ | లాలిత నాకలోకసుర
లోకవచఃపరిపూర్ణకర్ణుఁడై ||౨|| సీ|| అఖిలవిశ్వములకు నాధారమగుతన
తనువు విశ్వలపురథంబు గాఁగ | కమలోత్పలంబులో క్కడ ముదంబుగఁ జేయ
జాలిన నిజదృష్టిచక్రములుగ | బ్రహ్మదేవుని సవ్యభావమై విలసిల్లు నిశ్వాస
పవనంబు లశ్వములుగ | వేల్పు మూకల కెల్లవీడు బట్టైయున్న ఘనతరమధరం
బు ధనువుగాఁగ | చారుమణిమయదివ్యభూషణమగుణము | లనగఁదనయంతనిత
రసాధనము లేక | ప్రకటదైత్యకులాహితబాణమునను | త్రిపురదైత్యులఁ గెలి
చిన దేవుఁ గొలుతున్ |౩|| శా|| శ్రీరాజన్మహిమానుమూర్తిం గరుణాసింధుం గ
జేంద్రాస్యు విఘ్నారంభప్రశిఖావుదానసులభుం ధ్యాతవ్యు దేవాధిపుం
వారగ్రీవుఁ త్రినేత్రు నైందవకళావ్యాసంగకోటీరు వి | శ్వాధారాంఘ్రి
యుగుం మహాగణపతిం బ్రార్థింతు నెల్లప్పుడున్ ||౪|| సీ|| దేవకీసుతు వసుదే
వమనోహరు నందగోపవ్రజానందకరుని | సముద్ధత పూతనాస్తన్యరుచిజ్ఞుని శ
కటాసురాంతకచరణకమలు | బ్రాచుర్య గోవర్ధనాచలోద్ధారమదోయ
జాసనవరస్తుత్యచరితుఁ | గాళియాహిఫణాగ్రకలితరంగస్థలినటనసం
క్రీడనత్రచారు | సబలచాణూరమల్లశిక్షాప్రవీణు | కంసగర్వాపహారణవిక్ర

మనకుఘనుఁ।భక్తవత్సలుఁ రుక్మిణీ ప్రాణనాథుఁ।గొలుతు శ్రీకృష్ణమూర్తిఁ సకుశ
లబుద్ధిఁ ॥౫॥క॥ సిద్ధపులొలు పలుకులుగల। పెద్దనితనుమునులువాఁడ పెనుజదు
వులచేఁ బుద్ధుల ప్రోగైహరిపె। న్నద్వైతగు బ్రహ్మదేవు నురుమతి గొలుతున్.
౬॥ఉ॥ వాణికి మ్రొక్కెదన్ లలితవాణికి నృత్యకృపాభిరతి తేజః। ప్రాణికి సత్వ
దభ్రవిరాజిత సౌరభ పుష్పమాలికా। వేణికిఁ గింకిణీగణనలీనసుణాంచితనా
దవేఖలా। శ్రోణికి నల్లకీకమలశోభితపుస్తకకీర పాణికిన్ ॥౭॥ఉ॥ శ్రీరమణీ
మనోహరు విరించి శతక్రతు వీతిహోత్రప్రవం। కేరుహమిత్ర చంద్రబుధకీ
ర్తితమూర్తిని భక్తవత్సలున్ । గారవ మొప్ప వైశ్యులకుఁ గామిత సంపదలి
చ్చు దేవునిన్। హేమవతీరవణున్ నగరేశ్వరు నీశ్వరు నాశ్రయించెదన్ ॥౮॥క॥
దలతు జనార్దన దేవుః। కలుషమహాతిమిర నికర ఖండన కేళి। జలరుహ బాం
ధవు దానవ। కులశిక్షాదక్షు జగదకుంఠితమూర్తిన్ ॥౯॥ఉ॥ శ్రీలావణ్య శ
రణ్యపుణ్యకరుణా శృంగారసంరక్షిత। హ్మాలక్ష్మీశుభ భారతీశ శుభ వాక్య
శ్లాఘ్యు పిశ్వంభరున్। బాలేందూజ్జ్వలశేఖరున్ శిఖరికన్యామాన్య వామాం
గునిన్। మూలస్థాన మల్లికార్జునశివున్ మోదంబునన్ గొల్చెదన్ ॥౧౦॥
ఉ॥ శ్రీమణీశు శంకరు విరించిను శిందిరమాద్రిపుత్రికా। భారతులన్ దలం
చి గణపాలకుఁ బ్రార్థన జేసి షణ్ముఖాం। భోరుహ మిత్రులన్ గొలిచి భూరి
రసార్ద్ర కవిత్వతత్త్వల।క్ష్మీ గమణీయులన్ మిగులఁ జిత్తమునన్ గొనియాడి
వేడుకన్ ॥౧౧॥సీ॥ పదపదార్థజ్ఞానభాషావిధానముల్ వ్యంగ్య నానావస్తువ
ర్ణనములు బహువిధాలంకారభావక్రమంబులు శబ్దప్రయోగరసజ్ఞతలును
ఛందోవిశేషలక్షణలక్ష్యభేదముల్ కవిసమయము చమత్కారములును। గ్ర
హశత్రుమిత్రవర్గ గ్రహఫలములు రీతిశయ్యా పాకనీతి విధులు । గద్యప
ద్యచతుర్భద్ర ఖడ్గచక్ర। మురజగోమూత్రికా నాగముఖ్యబంధ। కావ్య రచ
నల నెరిగిన ఘనుల నాది । కవుల నభినుతి జేసి తత్కరుణ మెరసి॥ ౧౨॥వ॥ మరి
యు వద్గురునాథకటాక్షవీక్షణప్రకటితానుగ్రహంబున నేతద్దేవతా ప్రార్థన

సంబోధరించి వసిష్ఠాత్రిగౌతమపరాశరవేదవ్యాసముఖమహామునీంద్రులను
భక్తిం దలంచి కాళిదాసబాణమయూరమాఘభారవిశివభద్రమహాప్రాజ్ఞప్రము
ఖనిఖిలకవీశ్వరకృపారసధారాప్రవర్ధమానవచోవిలాసభాసమానుం
డనై యొక్క ప్రబంధంబు రచియింపం దలంచుచున్న సమయంబున నష్టాదశప
ట్టణంబులయందుగల నూటయేబండ్రు నగరస్వాములు పెనుగొండపట్టణంబు
నన నగరేశ్వరుని ముఖమంటపంబున ధర్మసింహాసనాసీను లైకులాచార
ప్రతిష్ఠాధురంధరులై మహాప్రతిభ యొనర్చి కులాచార నిర్ణీత సమయ
బహిష్కృతులై పరచిన కమ్మరవగోవతూపు నాటి ముష్కృతులదూ
షితులం జేయుచు తథావిధప్రతాపప్రశాసనకనకస్తంభంబున నగరేశ్వర శ్రీ
మన్మహాదేవుని సమీపంబున ప్రతిష్ఠించి యున్న సమయంబున॥౧౩॥క॥ తారా
గణములలోపల। తారాపతింబోలి యున్నధన్యునిసభలో। భూరిప్రజ్ఞఘనేంద్రు
ని। గౌరవమున భాస్కరార్యుగను గొని యంతన్॥౧౪॥క॥ కుమిగూడి వైశ్యసం
ఘము। రమణతకుల గురువు భాస్కరార్యు పదాంభో। జములకు సాగిలి మ్రొ
క్కుడి। క్రమమొప్పగ లేచి నిటలఘటితాంజలులై॥ ౧౫॥సీ॥ ద్విజవర్య వైశ్యు
లాయజునూరు జన్ములై ధాత్రికేతెంచినతద్విధంబు। శాపముచే నీశ్వరుకృపచేత
కైలాసవాసంబు గంధర్వవైశ్యవరుల। శాపంబు శైలజ ద్వాపరవేళ వైశ్యులను
భూలోకంబు చేరననువుట। ద్వినవపట్టణముల విభవాదిపత్యంబు పుత్రకామే
ష్టి చేబుత్రిగనుట। కుసుమశెట్టియు వాసవకోమలాంగి-నధిపుడడుగుట నూట
మూండనలకుండ-ములనుబడి వైశ్యులత్తరిముక్తిగనుట-విప్రకులముఖ్యమాకదిని
స్తరింపు॥౧౬॥సీ॥ వల్మీకభగవద్గుడు వాల్మీకి జెప్పిన రామాయణము లోకరమ్య
ముర్యో-వ్యాసమహాముని వాసికెక్కంగ జేసె పాండవేయుల పేర భారతంబు
వరుసనాగార్జునశక్రవర్తులు రాజులు బదియునార్వురం జేసె బరగ కృతులు
అట్టిపురాణంబులలరంగ విన్నను బఠియింప లిఖియింపం బాపహరము-లైనవిధ
మున మాపనీయమల వాక్య - కావ్యమబ్బిన రవిసుధాకర ధరాబ్ధి తారకా

దీని ద్రుతెందాక తనరనిలుచు నంతగాలంబు సత్కీర్తి యలరు భువిని ॥౧౭॥
క॥ బుధజనులు బొగడఁ గవితా। మధురసుధారసవిభాసమానం బై భూ। ప్రథితు
లు మెచ్చఁగఁ దెనుఁగుగు। విధమున రచియింపు కృతి నవీన ప్రౌఢిన్ ॥౧౮॥ క॥ ధరణీసు
రపరిణయమును। సురభీవనమును పవనంబు సూనృత పద్మా। కరమును మహానిధాన
ము। సరసస్ఫూర్తి గృతియు సప్తసంతానంబుల్ ॥౧౯॥ గీ॥ సుతనిధానంబు గుడి
యు భూసుర ప్రతిష్ఠ। వనతటాకము కృతులను వార్ధిసంఖ్య। యుర్వి నెందుం
డునంకుందు నెంక్కకృతియు నొక్కటై వికృలం దెల్లఁ బెక్కటిల్లు ॥౨౦॥ ఉ॥
భారతరామసత్కథలు భాగవతంబు దెనుంగు సేయఁగా। నేరరెనత్కవీశ్వరు
లు నేర్చి రచించినసత్కవిత్వముల్। మీరు దెనుంగు భాసనిల మెచ్చఁగ నొక్క తె
నుంగు గ్రంథమిం పారఁ బ్రసిద్ధి సేయుమహిమంబలి నొప్ప గపండితాగ్రణీ
॥౨౧॥ క॥ అనితన శిష్యులు వేడిన। జనితానందంబు నొంది సౌలంకాయుండను
ముని జెప్పన కై వడి। వినుపించెద వినుఁడటంచు వికచాననుఁడై ॥౨౨॥
క॥ చెప్పెదసుకవుల చెవులకు। జిప్పిలనమృతంపుసోనజిలికిన మాడ్కిన్। కప్పు
రము విరిబోట్లము విప్పినఁ గ్రిందునొకరికొకరి విప్పసుగీతుల్ ॥౨౩॥ క॥
అనితన మనమునఁ బొంగుచు। మనమున నొక చింత నొందమానసవీధిన్। గనుగొ
ని వైశ్యులు గురులగు। విను తింపుచు మ్రొక్కి లేచి వినయాన్వితుఁడై ॥౨౪॥
చ॥ కలియుగవేళ గానఁదగ కన్యక కట్టడరీతి శేయదో। వలమున్నొక్కఁడేన
తనిజాడను బెద్దలు బుద్ధిహీనులై। మెలగిన తొట్టుదీతురని మీమది నుండెడి
భంగి దోచనీ। యలమను నాథకీర్తి సుగుణకోవిద చెల్లెలి కట్టసెప్పరో ॥౨౫॥
ఉ॥ రాజపరాశ పించుతరి వన్నని మిమ్మటు చేరబిల్చి యం। భోజదళాక్షివా
సవియొభోరున మేఘసుగర్జితంబుగాం। బూజితు లెల్ల కాలమును సుఖ్య వ
రోహితులౌట కట్టడన్। దేజమెలపఁ జేస్తిమని చెప్పె నబుద్ధులు నాలకింప
రే॥ ౨౬ ॥ క॥ కొట్లాట రాదు మాపఁడి। మాట్లాడగ రాదు వీరు మనగురువులు
మే। మెట్లా సేయ కట్టడ। నట్లా సననడవ వలయు నభఁ ఘసులారా ॥౨౭॥

శా॥ జాతుల్ రెన్మిదియారునాల్గువివిజాతీశాఖాప్రభేదంబులీ। రీతుల్ యీకు
లమందు లేదుయిక మీరీచందమై మిమ్ములన్ । భీతిన్ సేయక కర్మభేద
ములై వేదద్రోహులై వామలై । మాతాపితృవిరోధులై చెడుట నేమం
బంచుశాసించెగా । ౨౮ ॥ ఉ॥ మాకులమందు బాసిచను మత్యులు మేల్
పరజాతులందరల్ । ప్రాకటమైనవస్తువులుభక్తినొసంగిననాదరించి
నన్ । మీకటనీతిగాదుచనమీకును మేమును మాకు మీరునై । యేకతమై చ
రింపుడని యీశ్వరు పాదములాన చెప్పవే । ౨౯ । చ॥ అలసిన లేవకున్నరెం
డు రాడినతిట్టినకోపగించినన్ । పొలసియు లేదటంచు వృథసుద్దులు చెప్పిన మిత్రు
త్వకుండినన్ । పలుకక యున్నను గినుకబడ్డ హితుండగు నంచు ణ్యదా । నల్ల
సిశపింపవల్లనుచునం ఘ్రులపై బడిసన్నుతింపవే ॥ ౩౦ శా॥ న్యాయత్నముతోడ
న్నిట్లు స్తుతుల్ గావించి ప్రార్థించినన్ । ధన్యత్వంబున నొప్పగించి ముని వా
రిన్ జనన్ బ్రోతు రే। సన్న్యాసైన పితంతురాలువణిజై సత్ప్రాణి ర్వైరాజుచే
మాన్యంబై నను మీకు వర్తనలిడన్ మర్యాదగావించవన్ । ౩౧ । ఉ। స్వా
ర్య కరాభిజ్ఞాతస్య పసోముల కర్థిన వశిష్ఠ ధౌమ్యులా । చార్య పురోహి
తుల్ నటులనత్తమ మాకు పురోహితుల్ కలా । చార్యులు మీవచస్థితుల
జాడ జరింపకనొండజేసిన । నార్యులు మెత్తురే యతడు యార్యుడె యార్యవ
రుండు బ్రోచునే । ౩౨ ॥ ఉ। ధర్మయుగంబునన్ దగవు దప్పియు యాత్రివ
రించెభాగ్యవిన్ । బేమిన నియాంబికే యుడను పెండ్లియాడెను వైశ్యకన్య
కన్ । నిర్మలు విష్ణువర్ధనుని నీరుగ నేసురునుం సురెండు ముకాల కార
ణత్వముగకల్పగమీకు సువిన్నవింపవే ॥ ౩౩ ॥ మ॥ ఘనవంశంబుల వారు నిట్లున
ఘువర్ణ కల్యాదిముందెట్లకో । మనుజుల్ ద్రోహులు క్రూరులల్ప కులజుల్ మ
త్యేశులై జొచ్చిన । న్ననఘాయీ తెగువెందు నర్గలుగునే నానాట్రికోత్రో
వామీ । ఘనవిద్యాకుశలత్వ సద్గుణములను పేరుల్లేక రక్షింపవే ॥ ౩౪ । ఉ॥
కావునమచ్చరిత్రమును సకన్యకసాహసకాలంబులన్ । దేవప్రబంధరూప

ముగ దెల్లముగాఁగ సవిస్తరంబుగా। భూవలయంబున నెగడి పూర్ణత దిక్కుల్
లుప్పొంగుచుండగా। భావజరూపమీతెగలు బల్కఁగ మాకల వాధిఁ యుబ్బదే ॥
౩౫ ॥ మ॥ తెనుఁగుఁ గావ్యము జెప్పవయ్య వ్యాద్యమై దేశీయమై భావమై।
వినసింపై సరసత్వమై విరళమై విఖ్యాతమై కీర్తిదమై। జనితామోదక హృ
ద్యశద్యకరమై సద్ధర్మసంచోద్యమై। తనరంగ బల్కవె చింతయేల్లయనుచుం
ధర్మజ్ఞ భాషింపదే। ౩౬ ॥ ఉ॥ వాసవకన్యకామణియు వైశ్యులునారో
కరధిఁ సేయునా। భాసురమైన కట్టడ ప్రపంచముఁ గల్గినయంత కాలముం। మీస
ముఖంబు వారడుఁగ మేము సమర్పణ సేతుమయ్య యా। చేసిన కట్టడల్ సరకు
సేయని ద్రోహకులంబు కష్టాడె॥ ౩౭ ॥ చ॥ అనఘ సప్త కమర్దశ
ములగ మాబ్దిక క్రాంత వ్రతోపవాసత। ద్దినములమిమ్ము జేరడుగ తేర్చినకై
వడి సేతుమయ్య మీ। యనుమతి లేక యోగ్యుఁడనియావల వేరొకవి క్రుకియ్య
బల్గిన మాలు ముప్ప దేవతలు దిట్టకరౌరవముం దుఃగూలరే। ౩౮ ॥ ఉ॥ యి
వ్వాడునిన్ను వేడెద ముయెన్నిక మీరగ నీ ప్రబంధము। న్నొప్పను శాస్త్ర సంగతి
వ్యాఖ్యాతిగ జేసిన సప్తతంతువుల్। విప్రసుమాకునంచు బహువిశ్రుతవాక్యతి
భాధురీణులై। కప్పురముం నుచేలములు గణ్యవిభూషలునిచ్చియింతటం ॥
౩౯ ॥ వ॥ వినయంబొనరించిన నమ్మహానుభావుండిట్లనియె॥ శా॥ మీకన్యామ
హిమంబు మీకునడకల్ మీదివ్య చారిత్రము। ల్లా కైలాసపదంబునందు తెర
గున్నాయంత ముం జెప్పెదం। లోకుల్ మెచ్చ కవీంద్రకోటి పినియాలోకించి
మేల్మేలన। న్నాకల్పాంతము నుండు మీ సుచరితము న్నాచంద్రతారార్కమై॥
౪౦ ॥ వ॥ అనిమరియు రియాదరించి పలికిన పరమానందకందళిత హృదయార
విందుండనై గుణవంతులగు వైశ్యవరులకృతికి నధినాయకులం జేసి వైశ్యచరి
తోపక్రమణకుతూహలుండనగుట ॥ ౪౧॥ క॥ నగరేశజనాదర్శనులను। యుగ
జను నాకోనక మలన వ్యాసవినీ। గగనెంచి సత్కృపారస। ముగణితముగ కా
వ్యరచనకారంభుండనై॥ ౪౨। క॥ బుధజనులు వొగడ కవితా। మధురసుధా
రసవిభాస మానంబై భూ। ప్రథితులు మెచ్చగ తెనుగగు। విధమునరచియింతు

గృతినవీన ప్రౌఢిఁ ॥ ౪౩ ॥ శా ॥ ఆపస్తంబమహామునీశ్వరజగద్వ్యాపైకశ్రౌ
తసూత్రుఁడవిద్యాపాథోనిధిగౌతమాఖ్యమునిగోత్రాధికృష్యుఁడఁ ప్రోల్ల
సచ్ఛాపానుగ్రహవాక్యమర్దితనృపశ్లాఘ్యుఁడు పెన్గొండపు। ర్యుపకణ్వో
ద్యనివాసభాసితుఁడు ధాత్రీదేవతామాన్యుఁడౌఁ ॥ ౪౪ ॥ క ॥ సల్లలితలక్షణో
క్తుల నుల్లసితకవిత్వతత్త్వయుక్తుఁడనుమనః పల్లవితకీర్తిలతికో ద్వల్లితమా
రిదంతరుండ ధృతిభాస్కరుఁడౌఁ ॥ ౪౫ ॥ వ ॥ అని దన్మునభివర్ణనంబు జేసి కో
నిసద్గుణమణిరత్నాకరులగు వైశ్యవరులపురంబెట్టిదనిన ॥ ౪౬ ॥ సీ ॥ ఏపు
రంబుననుండు నెలమిమూలస్థానమల్లికార్జునుఁడు శ్రీమండనుండు ॥ ఏపట్ట
ణంబున గోపికాపతి వైశ్యమర్దనుండైన జనార్దనుండు ॥ ప్రవహించు భూస్థలి
బ్రాహ్మ్యాగమునఁ బెట్టకడవి రాయనికొమ్మ గౌతమమ్మ ॥ ఏవీట చెలువొందు
నే ప్రౌఢగురుణతో విశ్వనాథుని దేపవింధ్యవాసి ॥ విప్రబాహుజవిట్పాద్ర
విమలహర్మ్యాగ్రకూటసంస్థాపితస్వర్ణకలశదీప్త ॥ జాలభాసిత బ్రహ్మాండ
గోళకంబు ॥ ధరణిస్వర్గంబు పెనుగొండపురవరంబు ॥ ౪౭ ॥ సీ ॥ ప్రవహిం
చు నేవీట బ్రాహ్మ్యాగమునమించి శ్రీమత్తరంగవాసిష్ఠగంగ ॥ డపిఁచు నేవీట
దక్షిణంబున దుర్గకాసారపురి మేలుఘనుఁడు శివుఁడు ॥ పాలించు నేవీట పశ్చి
మంబున నునుగౌరీశ్వరుండైన రామేశ్వరుండు ॥ యోజించు నే వీటను త్తరం
బుననుండి యంబుజాక్షుండు జనార్దనుండు ॥ అట్టిపురవర మఖిలవిద్యాధురీణ
వైశ్యవంశపరాక్రమవర్ణనీయ ॥ సరసవితాతుర సంపూర్ణశాసనాగ్ర కీ
ర్తనీయంబు యమ్మహాగిరివరంబు ॥ ౪౮ ॥ ... ... వచనము ॥
మరిన భ్రంకష ప్రభూతకుంభ కుంభత్సు ధాధవళి మ ప్రాసాదవివిధబంధ
బంధురంబును ॥ గళదసింధురఘటాకటతటఘటితగళన్మదధారాకదంబజం
బాల రాజమార్గ నిరర్గళశోభాశోభితంబును ॥ దీర్ఘ లంఘనజంఘాలవి
శుద్ధసత్వలక్షణలక్షితోత్తమతురంగమప్రకరబంధురంబును ॥ గౌతమీస్నాన
విధూతనిఖిలకలుషవిరహితసత మార్గస్థానగరిష్ఠవేదశాస్త్రపురాణేతి

నానాకావ్యనాటకాలంకారనిరవద్యవిద్యావైదూష్యమేధాధురీణధరణీసురవరాకీర్ణంబును।శరణాగతరక్షావిచక్షణమత్తశిక్షాకరణప్రవీణశౌర్యాదిగుణరాజిరాజమానమహాకులీనరాజన్యధన్యంబును।కర్పూరకస్తూరికాదిసమస్తవస్తువిస్తారితరచిత్రచీనీచీనాంశుకప్రకరనివహాణవైశ్య జనంబును।మధురవాక్య కవితానవార్థనకవితాధరామనోహరంబును। రంభోర్వశీసదృశలావణ్యవిభ్రమకళాకుశలగణికామండితంబును।వికచప్రసవసుగంధబంధురమదాంధపుష్పంధయవధూమధురనిరంతరఝంకారశ్రవణలోలుపపుష్పలావికానికాయనికేతనంబులును। నవోత్కంఠకలకంఠశుకచంచరీకమనోహరరసాలతమాలహింతాలనారికేళచంపకప్రముఖభూరుహోద్యానహృద్యంబును।కుముదకువలయారవిందసౌగంధికపరిమళమిళితశీతలఝరీగసరోవరవిరాజితంబును। పరిపంథిభయదప్రాకారసముచ్ఛ్రయపరివేషగండూషితబ్రహ్మాండమండలంబును॥కాలంకషాఖాతవిషమపరిఘశ్లాఘనీయంబును। రంగత్తరంగమంగళసముత్తుంగగంగాతరంగిణీపశ్చిమతటప్రసిద్ధశ్రీపిలమల్లేశ్వరాగణ్యభక్తజనశరణ్యకారుణ్యకటాక్షరక్షితంబును-నిఖిలసంపదావాసనివాసభాసితంబును నై- యొప్పునప్పెనుగొండపురవరంబునందు॥

క॥ రాజకళాధరభక్తులు। రాజోపమహావ్యయాధరంతలువిద్యాభోజులు దనరిరి వసుధన్। రాజిత పెనుగొండనగరరాజద్విప్రవర్యుల్।౫౦॥

సీ॥ శ్రీనగరేశ్వరశీతాంశుశేఖరపాదసరోరుహభ్రమరమతులు।గోగజహయతిలభూహేమముఖ్యషోడశమహాదానాది।విశదమతులు-దేవగేహాగ్రహారదీర్ఘికాకావ్యనిధానాదిసప్తసంతానఘనులు। వాణిజ్యకృషివృద్ధివర ధేనురక్షణ చతురాఢ్య జీవనశాలియుతులు:-యజనదానాధ్యయనకర్మభజనవిధులు। జగతిఁబెనుగొండపురవరశాసనాంకులనగ నన్నుతిగాంచి నిరంతరంబు-నలరుదురు వైశ్యులతిధర్మనిరతులగుచు॥ ౫౧॥

సీ॥ వితరణగుణధైర్యవిశ్రుతభుజశౌర్యసంభవమహైశ్వర్యవిభవయుతులు।ధర్మశాస్త్రాధారనిర్మలవ్యాపారసతతమహోదారశాంతమతులు। వినయదక్షా

మూలవిశదయశోలోలవిపులగుణావాలవిమలమతులు ॥పరమసత్యజ్ఞానభ
వ్యవిద్యాస్థానవటుబుద్ధిధనమాన భాగ్యఘనులు। నాగంబెనుగొండయనుమహా
నగరమందు। నలరుమరువైశ్య లతిధర్మనిరతులగుచు।సకలగుణములదానవి
శ్వాసనియతి।ధర్మదాక్షిణ్య గుణములందరమెఱుగడ॥౫౨॥క ॥రాజితమూ
ర్తీ-జనార్దన। రాజీవోదరునిపాదరాజీవాళుల్ । భ్రాజితసాత్త్వికులుధ
ర్మ-। రాజితపెనుగొండ నిలయరాజద్వైశ్యుల్ * షష్ఠ్యంతములు *క॥
అంధ్యని వారితమతులకు।సంధ్యాజప హోమముఖ్య సత్కర్మములకున్ ।విం
ధ్యావాసినిపదసంబంధ్యామోదాభిలోలబంభరములకున్॥౫౪ ॥క ॥కరు
ణాకరులకు పండితవరపారంపర్యభాగ్యవర్ధితులకుని । భర్మకీర్తిసతీప్రి
యులకు।సరసగుణాఢ్యులకునీతిచాతుర్యులకున్॥౫౫॥క । నగరేశ్వరభక్తి
కను। నగరాధీశులకుసర్వనగరాఢ్యులకున్ । నగరాంకస్థితమతులకు। నగ
రస్వాములకు బాలనగరాఖ్యులకున్।౫౬॥క ॥ శివపూజాతత్పరులకు।వివిధ
పురాణేతిహాసవేత్తలకుసుగుణ।త్వవిగాయకకల్పకులకు।నవరసరసికులకు బా
లనగరాఖ్యులకున్॥౫౭॥క॥భవ్యులకునునీతికళా।కావ్యులకుసుధాంబురా
శిగాంభీర్యులకున్ ।దివ్యాధివవైభవులకు।నవ్యయశస్కులకు బాలనగరాఖ్యుల
కున్॥౫౮॥క ।ధన్యులకూరుజకులమూ।ర్ధన్యులకునమస్తవస్తుధనధాన్యరమా
ధాన్యాగ్రహారబహుతర।కన్యాదానప్రదానగరుణాత్ములకున్।౫౯।వ॥అం
కితంబుగానభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగాపుత్రపౌత్రాభివృద్ధియగునట్లు
గానారచియింపంబూనిన వైశ్య పురాణంబెట్టిదనినసర్గప్రతిసర్గవంశమ
న్వంతరవంశానుచరితంబను పంచలక్షణంబులు పురాణంబులకుంగార
ణంబులుగావునమున్ను నైమిశారణ్యంబుననానేకమునిగణంబులుగొలువను
ఖాసీనుండగుపాలంకాయనమునీశ్వరునకువైశ్య మునులుసాష్టాంగనమస్కా
రంబులొనరించిశ్రుతాంజలులైమదీయవంశవృద్ధానుచారలక్షణంబులవిశే
షంబునుగృపాయత్తచిత్తంబునక్రొత్తక్రొత్తలగుసుధాసదృశకథాపూరంబులు
తిరంబులుగానానతీవలయుననిననమ్మహానుభావుండుభూతభవిష్యద్వర్తమా

మానజ్ఞానమహనీయుండగుటం జేసిమున్ను గీర్వాణభాషఁ బురాణరూపంబు
గా నుపన్యసించె నా పురాణంబు నిఖిలజనవేద్యంబుగా నాంధ్రభాషా ప్రబం
ధంబు నిర్మించెద నందు సృష్టిప్రకారం బెట్టిదనిన॥౨౦॥ శా॥ సర్వోత్కృ
ష్టుండు సర్వనేత్రుండు మహాసర్వాధిపత్యుండగుచు। శివుండవ్యయుండీశ్వ
రాఖ్యుండు ప్రపంచంబెల్ల కల్పించుచున్। దుర్వారుండయి సంహరింపుచు
మహాస్థూలాదిసూక్ష్మప్రభా। భర్గజ్ఞానధురంధరుండు గలఁడోంకారాత్ముఁడీ
శుండనన్॥౨౧॥ వ॥ అమ్మహానుభావుని మహనీయప్రభావం బచింత్యం
బశక్యంబగమ్యంబు వేదంబులకు నవాఙ్మానసగోచరంబులగుటం జేసి దిక్కు
వడి భయంబున నుతియించు విధం బెట్లనిన। జయజయ మహాదేవ నవఖండనిర్మి
తంబైన భూమండలంబు రథంబుగా రథమధ్యంబుననున్న కర్బురనగంబు
విల్లుగా విల్లు మోపిన శేషాహి నారిగా యానారి పైశయనించు దేవుండు శరం
బుగా శరంబున బుట్టిన వాఁడు యంతగా యుత్తముఖంబున జనియించిన మేమ
శ్వంబులుగాఁ జేసినట్టి రథంబునకు వినతకద్రువలు మొదలైన వీరపతివ్రతలా
వరణదేవతలుగాఁ జేసి యశ్వినిదేవతలను పగ్గంబులుగాను బేరాదులైన యు
డ్డులు తోరణంబులుగా రవిచంద్రులు బండ్లుగా విప్రక్షత్రియవిట్శూద్రజ
నంబులు బండికి సుబ్బలుగాఁ జేసిరు గ్వేదంబను హయంబుమీఁద వామపాదం
బును బసవేశ్వరుని మీఁద కుడిపాదంబును బెట్టి నందికేశ్వరు రథంబునకు పెక్కైం
బుగట్టి శ్రీమన్నారాయణ బాణంబునకు చంద్రుండు ములికి ఫణిరాజు విషం
బు ములికి మొనకు పట్టించి దక్షిణముఖంబుగా రథంబు నడిపించినఁ ద్రిపురదా
నవులు దేవతలతోఁ గలపడి పోరాడు సమయంబున దేవతలచేత రాక్షసులని
హతులయిన రాక్షసులఁ ద్రిపురమధ్యంబున నున్న పరిపూర్ణార్ణవంబున
కు సదృశమైన సుధాహ్రదంబున ముంచి బ్రదికింపుచు వచ్చి నం జూచి యాది
త్రపిచిత్రంబునకు బెరగువడి మీకు విన్నపించిన నెఱింగి శ్రీమన్నారాయణుండు
వృషభేశ్వరుని కెఱిఁగించిన వారు పినియావనంబున ముంజని రాక్షసులెవ్వం
గకుండ నా హ్రదంబు నమునింగి కాన రాకుండ నయ్యమృతంబు ద్రావిన బారె

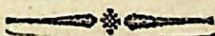
రింగిజడిసియాగ్నేయభాగంబునఁద్రిపురదానవులురథంబులతోఁజనినవారి
వెంటనేమీరథంబుదాకినమాత్రముననోర్వజాలకపశ్చిమమొగంబై వారు
ప్రతీచీసముద్రమధ్యంబుసొచ్చినతోడనే మీ రథంబు వారి పురంబుల వె
న్నంటసురజ్యేష్ఠుండు మీరథంబు గదియనడపించినవారు కెరలిమరలితిరిగిచే
సినయుద్ధంబుఘోరంబయ్యెనాసంగ్రామంబునవారిచేత శివకింకరులుభీతు
లైనవారికినీవుబలంబిచ్చినసుభయబలంబులు పోరునెడ నాయుద్ధంబుమ
హాద్భుతంబయ్యెనట్టియెడ రాక్షసబలంబునిహతంబైపడిన రాక్షసులను
కూర్మనక్రతిమితిమింగిలంబులుభక్షింపందొడంగిన వారలుమీ మొనల
కునిల్వకసముద్రంబువెలువడివచ్చి నవారింగనినీరథంబువోలుటయు వారు
మవీరావేశంబునం దిరిగి తెంపునగుంపులైమీనలేర్పరించికొనియుద్ధంబునకు
ప్రవేశించునాసమయంబునమునిసినరథంబులునుతునుకలైనకళేబరంబులును
విచ్ఛిన్నంబులైనకబంధంబులునై విరిగిపరచినన వ్వేళఁద్రిపురమధ్యంబున
నున్న మీభక్తుండు స్తుతించిననోడకుండుమునిదయదలంచియున్నింపితినని
యనేకవిధంబులవేదంబులుస్తోత్రంబులుచేసినమాత్రంబెకానినీమూలంబె
రింగియథార్థంబుగానింతటివాడననుతింపశక్తులుగారుగావుననీమహిమ
దెలియబ్రహ్మవిష్ణుముఖరదేవతాగణంబులకుబుధులకుందెలియనివాడ
నియనేకవిధంబులంబలుకుగావుననస్మదాదులకుదత్ప్రభావంబెఱుంగింపనల
విగాదెననుభక్తవత్సలుండనువాక్య పరిపాటింజేసి బ్రహ్మవేత్తలగుమునీం
ద్రులుపన్యసించినచిరంతనకథాశ్రవణజ్ఞానవిశేషంబునంజేసిసంక్షేపమా
ర్గంబునంజెప్పెద వర్తమానసౌరమానసంవత్సరంబులుకృతయుగంబున
కుబదినేడవలక్షలనిరువదెనిమిదివేలు - త్రేతాయుగంబునకుపండ్రెండుల
క్షలతొంబదియాఱువేలు-ద్వాపరయుగంబునకు నెనిమిదిలక్షలనరువదినా
లుగువేలు -కలియుగంబునకునాలుగులక్షలముప్పదిరెండువేలు-యీయుగ
చతుష్టయంబుగూడిననొక్కమహాయుగంబమ్మహాయుగంబులుడెబ్బదియొ
క్కటిచననొక్కమన్వంతరంబు(మనువులుబదునలువురుచన బ్రహ్మదేవునకు

నొక్కదివసంబగు। నేతద్దివారాత్రక్రమయుక్తంబునసంవత్సరశతంబతనికి
వరమాయువు-నూరుబ్రహ్మకల్పంబులుచనదీర్ఘాయుష్యుం డగుమునీం
ద్రునకునొక్కదినంబగు-నమ్మునీంద్రులిరువదికోట్లుచనరోమహర్షున
కొక్కరోమంబూడు-రోమశులుముప్పదికోట్లుచనవిూనజునకుఁబొరచిప్ప
దొలంగు।నమ్మీనజులుపదికోట్లుచనవష్టావక్రునకునొక్కడొంకువక్కనగు
నష్టావక్రులెనబదికోట్లుచనపాదలోచనునకునొక్కనిమేషంబగు।పాద
లోచనులేబదికోట్లుచనశ్రీమన్మహాదేవునకునిమిషమాత్రంబగునమ్మహా
త్మునకుంగాలాతీతుండనుపేరువచ్చుటకునేమిసందియంబు-నమ్మహాదేవుం
డుసృష్టిసంపాదనాయత్తచిత్తుండై నిజజ్ఞానానలభస్మీభూతప్రపంచభూ
షితుండై సగుణతత్వంబునప్రసన్నుండగుచుసంకల్పించినతదనంతరంబ॥
౬౨। చ॥ వెరవగునీశ్వరాజ్ఞప్రభవించిరి బ్రహ్మయువిష్ణుదేవుఁడుఁ।హరుఁ
డుచరాచరాత్మకచయంబులకుద్భవరతుణక్రియా। హరణగరిష్ఠులైతన
యహంకృతిమించివిరించిలోకముల్।వరగసృజింపగాఁచలచిభవ్యము॥హాత్వ
ముజూపునవ్యోడ్లు॥౬౩॥ చ॥ శిరమునభంబరస్థలముచిత్తమునంవిధుఁడాన
నంబునన్।సురపతివహ్నివిప్రులుసుసూర్యుఁడుకన్నులసవ్యదిక్కులున్।వరు
వడికర్ణరంధ్రములప్రాణములన్శవనుండుబాహులన్।న్నరయగరాజ
రాజియునునంచితనాభిసమాంతరిత్తుముల్॥౬౪॥ క॥ ఊరుతలంబునవై
శ్యులు।చారణసతినొప్పుచరణసరసీజములన్।భూరమణియుసచ్ఛూద్ర
లు। గారవమునబుట్టిరట్టిఘనతరమహిమన్॥౬౫॥ వ॥ మరియుసీభూతధా
త్రివలననతలవితలసుతలరసాతలతలాతలపాతాళంబులును॥భూవలోక॥
సువలోక॥మహాలోక॥జనలోక॥తపోలోక॥సత్యలోకంబులును॥
త్రయస్త్రింశత్కోటిదేవతులును। యేకాదశరుద్రులును॥ద్వాదశాదిత్యు
లును॥ నవబ్రహ్మలును।నష్టదిక్పాలక దిగ్గజసప్తమాతృకమహామునివారిధి
ద్వీపశైలంబులును॥మహానదీనదంబులును॥షడుత్తరపంచాశద్దేశంబులును
రక్షోపక్షిగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరకిన్నరకింపురుషనాగఖేచరవిశేషంబులును

చరాచరంబులులోనుగాగలనమస్తస్థావరజంగమవిశేషంబులుంగలిగెనని సాలంకాయనఋషివర్యుండానతిచ్చినవినియత్యంతసంతుష్టాంతరంగులై యవైశ్యమునులుసాష్టాంగనమస్కారంబులాచరించిముకుళితకరకములైబ్రహ్మోరుసంభవులగువైశ్యులెందరు‌*వారిసంతులెందరువారికి జాతకర్మాదివిధానంబులెవ్వరొనర్చిరి *తదనంతరకథావిశేషంబులేమో వంబునంబ్రవర్తిల్లెనానతీయవలయుననియడుగుటయును ॥ ౬౬ ॥ ఉ ॥ శ్రీరమరాళహారవృషభేశఫణీశ్వరశర్వరీశవా। క్ష్మారదమేఘనారదసుగంధసమున్నతపుష్పవల్లికా। హారవటీరమారహరయాదవరాడ సుధాంబురాశిడిం। డీరవిశాలకీర్తులలువణిక్ప్రవరుల్మహిమాత్ములిష్టహీ ॥ మాలినఃనిజకులభవకన్యా। నిజితారాతిభవు।ల్సుజననివహా సేవ్య।లోభనోత్సాహదివ్యు।ల్కుజననివహాదూరుల్కుంతి తారిద్రవారు।ల్నిజచరిత్రవిలస్ప్రశ్న।ల్నిమలలుల్నాలవైశ్యుల్ ॥ ....*

* గద్యము - *

* ఇది శ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహనిష్యందమకరందబిందుసం *
* దోహమధురధురీణమధుకరాయమానమానససరసకవితావిలాస *
* శ్రీభాస్కరాచార్యనామధేయప్రణీతంబైనవైశ్యపురాణంబను *
* మహాప్రబంధంబునందుదేవతాప్రార్థనంబును-మహాక *
* వివర్ణనంబును-వైశ్యఋషులుసాలంకాయనఋషి*
నడుగుటయుం- బురాణలక్షణంబును।సృష్టినిర్మా
ణంబును।మహాదేవమహిమప్రస్తుతులువర్ణనం
చుటయు।యుగప్రమాణంబును కాలనిర్ణ
యంబును।వైశ్యరుషులసంభవంబు
* ననునుకథలంగలవి ప్రథమా *
*****శ్వాసము-*****

శ్రీ

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః

వైశ్యపురాణము * ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీరాజరాజవిలసదాగారులు దుగ్ధాంబురాశిగంభీరులుజం । భారి
సమభోగవిభులు । నారీమన్మథులు బాలనగరప్రవరుల్ ॥ ౧॥ ఆకర్ణింపుండని
సాలంకాయనమునీంద్రుండు వైశ్యఋషులకిట్లనియె ॥ ౨ ॥ చ ॥ మొలమిన్న
గ్మజావతిస్థిణోరుతలమస్త్యైఖ్యాటపద్మల్గురు । జ్వాలమూర్తుల్మనుజోత్తము
ల్తదితరస్థానోరువందందరై । జలజాతుల్వరవర్ణి సీమంతులతిస్వచ్ఛాంగ
శృంగారిణుల్కులస్త్రీసత్స్వతలుద్భవించిరెలమిన్ గోత్రావళీరత్నకై ॥ ౩ ॥
ఉ॥ ధాతయుబుత్రమోహజనిత ప్రియభంగులజాతకర్మముల్చాతురినా
మధేయములుచౌళవిధానములున్ ఘటించివిఖ్యాతశుభోపనీతుల గుటారశి
గౌరవసీతసుజ్ఞతా । ధీతసమస్తవేదులుగధీరులుగాంగరుణించియుంతటన్ ॥ ౪ ॥
క ॥ ఆద్యానుక్రమగతినన్ * సద్యస్స్థితివర్తమానవనితాతతులన్ । విద్యానిధు
లను వైశ్యుల । కుద్యోగత బెండ్లిఁజేసె సుత్యంతగన్ ॥ ౫ ॥ గీ ॥ అత్తతజటుదన
శోత్తర । సప్తశతఖ్యాతగోత్రజాపతులకుసం । సుప్తిగవిలసిల్లెను నాదిత్తవ్య
వహారసరణిధీరత దెల్పెన్ ॥ ౬ ॥ క ॥ వరకృషిగోరక్షణములు । నిరతముగాధన
ము వృద్ధినిసడించినదన్ । కరుణయువితరణగుణమును । సరసీరుహగర్భుండొ
సగెసంతోషమునన్ ॥ ౭ ॥ మరియుయజనాధ్యయనదానకర్మత్రయంబును
గర్భాధానపుంసవనసీమంతనామకరణాన్నప్రాశనచౌలోపనయనవి
వాహాదిషోడశకర్మమర్మజ్ఞానంబును దేవబ్రాహ్మణగోటాంకవననిక్షేప
ప్రతిష్ఠాదిసప్తసంతానమహాధర్మంబులును । నణుమాత్రపదార్థసంరక్షణ
ప్రవర్ధనసమస్తకౌశలంబును । మహావ్యవహారక్రియాగాంభీర్యధైర్యంబు

లును।నిఖిలపట్టణాంకణప్రచారప్రచురసమస్తవిస్ఫారితప్రభావంబును।వై
శ్యాన్వయయోగ్యంబులగుధనకనకమణివస్తువాహనాదివివిధాధికవరి
ష్ఠాధికారిత్వంబును*యుపదేశించిభూలోకంబునఁబ్రతిష్ఠించినా ॥౮॥సీస
ము॥బ్రహ్మోక్షతలమోఁకిభార్యాసమేతులైభూమండలంబునఁబూర్ణముగను
సకలజనానందసంపదైశ్వర్యంబులవ్యాహతఖ్యాతినతిశయిల్ల।వివిధనీతివి
శేషవిద్యాప్రభావంబులాఁగాఢవాక్ప్రౌఢులచ్చుపడగ।సప్తసంతానాది
చారుధర్మంబులుసత్కీర్తిమహితులఁజతురముగను।వెలయనొనరించిబహు
మానవిపిన్నగతుల।సత్యసంధాధురీణులైసర్వమాన్యు।లగుచుసౌభాగ్యభో
గవిహారులగుచు।నధికయౌవనసౌఖ్యంబులనుభవించి*చ॥కొడుకులుకూఁతు
లుఁ సఖులుకూఁగిమిబాంధవులాప్తవర్గముఁ।నడరగనెల్లవేళలనిజాజ్ఞవహిం
చివశప్రదీపులై।చిడిముడిపాటులేకతమసేవయొనర్పఁగసంపదాఢ్యులై।
పడిగలనాడెచిత్తమునశివస్థిరభక్తిఁగూర్పఁగాఁదగుఁ॥౧౦॥చ॥తనుజులుమ
ఱఁదంబునపదంపడిభార్యలుబుద్ధిసెప్పనె।ననుచువిభక్తులైమిగులవేస
రికష్టపుకూడువెట్టగా।మనుగుచునాత్మఁపత్నితనుమూతులుముంప్పనశక్త
కార్యులై।చెనటితనంబునఁబడక శేషవిభూషణుఁగొల్చుటొప్పగుఁ॥౧౧॥
క॥జరయఱయపాపరూపిణి।జరయుట్టిబలాఢ్యునైనజనహీనమనిగా।ఖరజేయు
ఁగానఁదలఁపుఁ।హరచరణాంబుజములంమనలరింపఁదగుఁ॥౧౨॥గీ॥అనుచు
నిశ్చయించియంగనాసహితులై।కణకకమలగర్భుఁకడకునేగి।యతనిపాద
ములకునతిభక్తితో(మ్రొ)క్కి।విన్నవించిరధికవినయమెసఁగా॥౧౩॥క॥శరణ
ముకమలాసననీ।చరణముఁగోకనుచుమిమ్ము సమ్మతిఁగోరన్।వరగురుమతిపని
వింటిమి-పగమఱ్ఱపాశివునిగొలుచుపథమెట్లనినన్॥౧౪॥క॥విని బ్రహ్మో దేవు
డిట్లను-ఘనునస్వరమేశుఁదలవగనుమీతరమా- వనజోదరాదులైనను- మన
ములదలపోయఁగానిమహిమలవానిన్॥౧౫॥క॥ఐనను నిజవరభక్తాధీనుండ
గుగానమీకుఁద్రినయనుడచల।ధ్యానాస్పదుఁడగుభక్తిం। బూనిమహాముని
ఁసేవపుణ్యాత్మకులై॥౧౬॥గీ॥మంత్రవిధులదెలిసిమహితాత్మవంతులై।సురు

కటాక్షభంగికొమరుమిగిలి। ఘనతపస్సమృద్ధిఁ గ్గనవచ్చు శివుకృప। ననిసన్నుల కా
కయచును మ్రొక్కి ॥౧౭॥ వ॥ బ్రహ్మజ్ఞానవిశేషముం గైకొని యమ్మహాత్ముని
కుసాష్టాంగనమస్కారంబు లాచరించి తదాజ్ఞావిశేషంబున ॥౧౮॥ మ॥ చనిసంద
ర్శనమాచరించిరి మనస్సంపూర్ణపుణ్యాపగా। వనజోద్యన్మకరంద బిం
దులహరీవర్షప్రకర్షస్ఫురద్ఘనబృందాంతరమందమందపవనవ్యాపా
రలీలోల్లసదున్నమత్కన్యానటనాభిశోభితతపోభూమ్యాశ్రమశ్రేణులన్ ॥౧౯॥
వ॥ మఱియు నమ్మహామునీశ్వరవరతపఃప్రభావదీపితపావనాపగాసమీపస
బంధురసంధ్యామంటపంబులును సమిత్కుశఫలాహరణస్ఫుటఘటక్రీడా
రూఢమహానోకహచ్ఛాయానిషణ్ణమృగనాభిశోభితధ్యానస్థానప్రదేశం
బులును - నానామునికుమారికానికరకరకిసలయకలితకనకకలశసలిలాభి
షేకవర్ధమానపల్లవితకోరకితకుసుమితఫలితవివిధద్రుమవిశ్రాంతశుకపి
కమయూరమధుకరమిథునవిహరణనిపుణతరుణమలయపవనకించిచ్చలి
తవికచప్రసవవిసరపరిమళమిళితబహుళమహీధరగుహాగేహంబులును
మునికుమారోదితఋగ్యజుస్సామాథర్వణశిక్షాకల్పవ్యాకరణనిరుక్తచ్ఛం
దోజ్యోతిషవివిధతర్కతత్త్వజ్ఞానశాస్త్రఘోషఘుమఘుమాయమానసువ
ర్ణవర్ణోదీర్ణాభ్యర్ణపర్ణశాలాజాలస్థానంబులును నిరంతరాహు
తిగంధగంధితధూమమధుమాసపావనపవనప్రచారప్రచురతైర్థికామధ్య
దర్భాసనాసీనయమనియమాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధ్యానధా
రణసమాధ్యష్టాంగయోగనిరతకశ్యపాత్రిమౌద్గల్యశ్రీవత్సమార్కండేయ
గౌతమాంగీరసనారదపారాశర్యవాలఖిల్యవామదేవసుతీక్ష్ణపులస్త్యదూ
ర్వాసమాండవ్యశాండిల్యఋష్యశృంగవశిష్ఠభరద్వాజసాలంకాయనప్ర
ముఖమునిసంఘంబులం గనుంగొని వినయభక్తిపూర్వకంబుగా సాష్టాంగనమ
స్కారంబులాచరించి ముకుళితకరకమలులగుచు వారలను ద్దేశించి యిట్లనిరి
॥౨౦॥ క॥ వెలయఁగ కృతార్థులమైతిమి। సలలితముగ వైశ్యకులము సాఫల్యంబై
వెలసె సుకృతాదిగతులన్। గలిగె భవద్దర్శనంబు ఘనతరభంగిన్ ॥౨౧॥

గీ॥ సకలదురితహరము సద్భక్తిసుకృతంబు। పూర్వజన్మమహితపుణ్యఫల
ము। భావిభోగభాగ్యపరకృపాసంప్రీతి। తరము బ్రహ్మమునులదర్శనంబు
౨౪॥ వ॥ అనుచు ననేకప్రకారంబుల నమ్మహానుభావులగు మునులమనఃప్రీతిగా
వినుతించిన॥ ౨౫॥ క॥ వనితద్భాషారచనలు। మనమలరన నుగ్రహించి మన్నించి
తగన్। మునినాయకులును వైశ్యుల। ఘనముగ నాశీర్వదించి కరుణ దలిర్పన్॥
౨౬॥ క॥ ఏ కారణమిట్లేగితి। రే కాలము పుణ్యవిధుల కిరవగు పురుషుల్। మీ
రాగమఫలభాగ్యము। చేకురు పరమార్థమనిన చెప్పిరి భక్తిన్॥ ౨౭॥ శా॥
భూలోకంబతిగర్వదుర్వహమనా భూతవ్యథాత్మీయమదు। ర్మేలావాలము రో
గసంశయభరోత్సేదంబులై భూన్యకృ। జ్జాలాభీలము మత్సరాగ్రహమ
హాపాశబంధంబుగా। జాలిన్ బొందెడి మర్త్యకోటికి శివజ్ఞానంబు సౌఖ్యం
ఖిలన్॥ ౨౮॥ వ॥ అనిన నమ్మునీశ్వరులకు వైశ్యబుధు లిట్లనిరి॥ క॥ హాలాహల
విషవర్ష। జ్వాలాభీలాభినిమిరసంభ్రమదవిష। జ్వాలాక్రందనముతువర్ష।
జాలిన శివుగొల్చుగతిం బ్రసాదింపుం డొగిన్॥ ౨౯॥ వ॥ అని విన్నవించిన ము
నివరులకుం దత్ప్రేమంబున తమ వాక్యంబుల నంగీకరించిన ప్రమోదభరితహృ
దయులై దినదినంబును వారలకు శుశ్రూషావిశేషంబు లొనరించుచు క్రమ
క్రమంబున సేవించిన వారల భక్తియు సదాచారనియమంబును పరీక్షించి సం
తోషించి వైశ్యులకు శివుండు ప్రత్యక్షంబగునట్లుగా పంచాక్షరీమంత్రంబు
పదేశించి తత్సాధనమంత్రపూజాసంతర్పణజపహోమచక్రోద్ధారణ
విధులును నవచక్రంబులును సప్తమండలంబులును దహరోత్తరరహస్యంబులు
మొదలగు శరమయోగరహస్యజ్ఞానంబులు దెలిపి నిజగురుకారుణ్యలబ్ధజ్ఞా
నసమన్వితులై యమ్మునులచే వైశ్యబుధులు పుణ్యనదీనదసత్కులమహీధ
రనైమిశారణ్యాదిపుణ్యావనస్థానంబులకుం జని విహితాష్టాంగయోగనిరతు
లై శ్రీకృష్ణమహాదేవునుపదేశించిన తపంబొనరింపదొడంగిరి॥ ౩౦॥ ఉ॥ కొందఱు
వన్యమూలములు గొందఱు వ్రాలినపర్ణసముల్। గొందఱు వాయుతో

యములు గొందఱు పక్వఫలప్రకాండముల్ । గొందరు పంచగవ్యములు గొంద
ఱు శాకములన్ భుజింపుచున్ । గొందఱు భక్తితత్పరతఁ గొందఱమందన ధీర
చిత్తులై ॥ ౩౧ ॥ క ॥ నాలుగుదిక్కులమంటలు । నాలుక లొగి గ్రాసిమండెనట
నలుసలుసన్ । దూలక రవిమండలమున । కీలించిన దృష్టిసంప్రకీర్తన మెర
యన్ ॥ ౩౨ ॥ సీ ॥ తేరిజాడగ రానితీవ్రాతపంబున పర్వతాగ్రంబునఁ బ్రతిభ
దనర * నుడుగని జడివానల డరంగ బెగడైన పెనుమ్రాకు నీడల బెండువడక *
వడివహ్నినైనను వణకించు చలిలోన నిండిన కొలఁకుల నేపుమీర * సాహారని
ద్రలు నని శంబు వర్జించి విఘ్నకారుల చేత బెగడువడక * సురుమహీరుహ
శాఖల చరణయుగము * లలర గీలించి యుగ్రతతలయు గ్రిందు * గాగ జేతులు
గ్రాలఁగ నణగి ఘోర * తపమొనర్చిరి పరమేశు దలఁచి యచట ॥ ౩౩ ॥ వ ॥
మరియు ననేకప్రకారంబుల ఘోరతపంబాచరించి విష్ణుం గానక సకలవన
పుణ్యకులపుధరస్థానంబులనుండి తపంబు సేయువారలందరుఁ గూడి విచారణక
ర్తలై యిట్లని వితర్కించిరి ॥ ౩౪ ॥ క ॥ సంతోష ప్రదుఁడగుచును * చింతింపఁడు
మనల శివుఁడు చిత్తములోనన్ * యింతే లేఁదడవు జేసెను * రొంతయు నెరు
గింపవలయు నిదిగుసువులకున్ ॥ ౩౫ ॥ .... వ ॥ అని వైశ్యమునులం
దరు చింతాతత్పరులై కదలి మునిసంఘంబులకడకుం జని యిట్లని విన్నవించిరి - మ
హాత్ములారా మీరానతిచ్చిన విధంబున పరమరహస్యోపదేశంబున దపంబు
జేసిన పరమేశ్వరుండు గరుణింపని తెరంగెఱుంగింపుం డనిన నమ్మహామునులు
దివ్యజ్ఞానంబునం జూచి యిట్లనిరి ॥ ౩౬ ॥ క ॥ మీమీ యిష్టార్థంబులు ।
మాముందఱ ప్రతినఁ జేసమానిన యంతన్ । మీమీ నిష్ఠకు మెచ్చుచు । సామీప్య
పదంబొసంగు శంభుఁడు వేగన్ ॥ ౩౭ ॥ వ ॥ అని మరియు నిట్లనిరి ॥ ౩౮ ॥ క ॥ మీకులము
వారికెల్లను । యీ క్రియ నార్జింపకున్న నిహపరసుఖముల్ । ప్రాకటముగఁ
బ్రాపింపవు । శ్రీ కలిమియు లేకుమిగుల సిద్ధంబరయన్ ॥ ౩౯ ॥ వ ॥ అని మునీం
ద్రులానతిచ్చిననట్ల కాక -యని యంగీకరించినం దర నాశీర్వదించి మీకు పర

మేశ్వరుండుపరమకృపాయత్తచిత్తుండై వేగంబ ప్రత్యక్షంబుగావుతనని నవై
శ్యమునులుసంతోషించిపుణ్యంబులగు నిజతపస్థానంబులకు నరిగి ఘోరంబగు
తపంబాచరించిన ||౪౦||సీ|| శక్త్యాననస్థులై పాయకుండుట జేసి పెట్టెలుపుట్ట
లునిట్టలముగ । పుట్టలగోళ్లనుపుట్టినకీచకసంధిరంధ్రంబులఁ జతురముగను ।
వర్షధారలుసొచ్చి వాటమై ముఖనేత్రనాసాశ్రుతీసులనటనదాకఁ । బొ
డమినగర్భాగ్ని భుగభుగధ్వనులతో దొరగెడిమిణుగురుల్ తొంగలింప । విపు
లదిచ్చరకోలలవిధముదోఁప । మింటపుంఖానుపుంఖములంటమెరసి । కడిమి
నుడివడిఘనతారకములదాఁక । తపమొనరించిరితరుణేందుధరునిఁ గూర్చి ||
మరియు నాతపంబువలన||౪౧||క||నృషఁగొలుచునుగ్ర తపమున । జడిసె
కులగిరులు సప్తజలధులుగలఁగెఁ । కడిమినుడుగణము జెదరెను । కడువడిసు
డిగొనుచు ధరణి గడగడవణకెఁ ||౪౨||వ|| అయ్యవసరంబునం బరమేశ్వరుం
డు వైశ్యఋషులతపఃప్రభావంబునకు సంతోషించి||౪౩||క|| అందరియా
శ్రమభూముల । నందరవైశ్యులకువరదుఁడయ్యెడికొఱకు । నందరుదివి
జులుగొల్వగ । యందరికినినన్నిరూపులరుదుగనయ్యెఁ ||౪౪||సీ|| శాదూ
లచర్మంబుమార్దవచేలంబు భూతియుకస్తూరిబొలుపుమిగులఁ । చాములవా
రముల్ పక్ష్మారిఖండంబుసీమంతరేఖయుఁ జెలువుదనర । మిన్నేటినటనయు
మేలిమిశాసయు ఫణికుండలముదంతపత్రికయును । నూమ్మస్తనంబువిజృం
భితకుచమునుమహనీయ సౌందర్యమహిమలలర । నర్ధనారీశ్వ రాకృతి
యమరదాల్చి । వరగశూలాంకుశాభయవరదహస్త । సరసిజాతుండగుచు
మించిసదములమతి । చారుతేజోమయుండైనశంకరుండు||౪౫||గీ|| వెండికొం
డభంగివిశదకాంతులమించి । నంది శేసనెక్కినటనమెరయ । వరకృపామృ
తార్ద్రకరకటాక్షంబులు । భక్తవరులమీఁదఁబరగిచెలఁగ||౪౬||వ|| విఘ్నే
శ్వరనందినాథభృంగిరిటమహాకాళమహావీరభద్రకుమారచండీశ్వ రాంగ
దచారుకర్ణవీరకర్ణఘంటాకర్ణ విజయకర్ణత్రిముఖచతుర్ముఖపం
చముఖానేకముఖయేక కరద్వికరదశకరశతక. రసహస్రకర సిహ్మ ముఖా

ద్యనేకప్రమథగణసమేతుండై హరిబ్రహ్మేంద్రప్రముఖదిక్పాలక-సురగణ
పరివృతుండై త్రయస్త్రింశత్కోటిదేవతాగణంబులు గొలువ వైశ్యఋషు
లకుం బ్రత్యక్షంబైన వల్మీకంబులనుండి వెలువడి పరమానందకందళితహృద
యారవిందులగుచు సవినయంబుగా సాష్టాంగనమస్కా-రంబులాచరించి కర
కమలంబులు ముకుళించి నిటలతటంబులం జేర్చి యిట్లని వినుతించిరి ౪౭॥ దండ
కము॥ శ్రీమన్మహాదేవదేవాధినాథా భవానీమనోనాథ లోకత్రయాధార
సర్వేశ్వరా శర్వ సర్వజ్ఞ సర్వాత్మకా సన్నిధి కల్పత్ర భాభర్వదోగర్వదు
ర్వారసర్వంసహారత్నభక్తప్రియా నీమహత్వంబచింత్యంబమేయంబచోద్యం
బఘోరంబు నీపాదపద్మంబులే దైవముల్ గానగా సేతుశేషమున్న గోవిందు
డున్ బ్రహ్మదేవుండు మీయాదిమధ్యాంతశోధక్రియాబుద్ధి క్రోడంబు హం
సంబునై మేదినీమండల వ్యోమభాగంబులం జొచ్చి శోధింపగా విశ్వబాహుం
డవై విశ్వనేత్రుండవై విశ్వవక్త్రుండవై విశ్వదేహుండవై యొప్పియుం గాన
గాలేక విశ్వంబు నెల్లం బదాంగుష్ఠకోణంబునన్ ద్రొక్కనెక్కొన్న నీయొ
క్క చిత్రప్రభావంబు లేశంబునుం గానగాలేనత్యంతచింతాభరాక్రాం
తిసంక్రామితస్వాంతులై యొప్పెదం గానగాలేక - యుష్మత్కృపామేయ
మాయాంధకారంబులో బ్రుంగుడై సంగడంబేడియన్యోన్యరూపంబులన్
గానగాలేక శంభో నమశ్శంకరాయాతు యాయ స్వభూవిశ్వకర్త్రే నమో
విశ్వరూపాయ హర్త్రే నమో విశ్వహర్త్రే నమో విశ్వవిశ్వంభరాయ ప్ర
సిద్ధాయ ప్రభాభవ్యనవ్యస్వరూపాయ భీమాయ తుభ్యం నమః ఘః కాలకాలా
య కామప్రకామాయ కారుణ్యరూపాయ తుభ్యం నమో ధూర్జటే నీలకం
ఠాశ్రయారక్షణాక్షీణకల్యాణమూర్తే నమో యన్న ప్రత్యక్షదేవుండ
వై కాచి రక్షింపగా నేతునీవేఖ వస్తత్వమే వ్వాడు గాన సమర్థుండు మ్రు
త్యుంజయా నీప్రసాదంబునన్ జన్మసాఫల్యముయ్యెక్ ధరావాయుతోయా
గ్నిసోమార్క వైశ్వానరాష్టాత్మమూర్తే త్రైలోక్యపాపాంప్రనాగేంద్రభూషా

జ్జ్యేలామామకాభీష్టమిష్టార్థకాసిద్ధుల్ బ్రసాదించిరక్షింపు శ్రీవిశ్వనాథానమ
స్తేనమస్తేనమస్తేనమః ॥క॥ అనిసంస్తుతించిపలికిన | విని సంతోషించి శివుఁడువి
శ్వాధీశుం | డను నెద్దియభీష్టముమీ | కెనయంగాకోరుడిత్తునేవరమైనన్ ॥౧౯॥
వ॥ అనిసకలలోకాధీశ్వరుండైనయీశ్వరుండానతిచ్చినపరమానందకందళి
తహృదయారవిందులైయవైశ్య మునులందరుపునఃపునఃప్రణామంబులా
చరించినిటలతటఘటితకరకమలులైయిట్లనిరి ॥౨౦॥ క॥ మాకులమువారికెల్లను
మీకరుణయగలుగనిమ్ము నిత్యస్థానం | బా కైలాసనివాసము | జేకొనుమాపిన్న
పంబులీ ఘుమ్మెయ్యభవా ॥౨౧॥ వ॥ అనిననప్పుమహాదేవుండవుగాకయనిభక్తవ
త్సలుండగుట యంగీకరించి పుష్పకంబాకర్షించెనంత ॥౨౨॥ సీ॥
ఖచితమహారత్న కనకసౌధంబులు ధగధగద్ధగయనిదనరి వెలుగ | దివ్య భూష
ణఘోషదివ్యకాంతానందఘనలసత్కింకిణధ్వనులు జెలగ | ఘణఘణధ్వనిజు
ష్టఘంటోరుదుందుభిఘుమఘుమారావంబుఘూర్ణమగుచును | పటునటత్కా
మినీపదమంజరీమణఝుణఝుణత్కారపుంజములు మెరయ | పుష్పవర్షం
బునురియంగపుష్పకంబు | నందువైశ్యులనెల్లనునమరనిలిపి | శివుఁడుకైలాసశిఖ
రికిఁజిత్రగతులు | కొనుచువిచ్చేసెనాశ్చర్యఘోషమమర ॥౨౩॥ వ॥ అపుడువై
శ్యమునిసంఘంబులుపుత్రమిత్రకళత్రబాంధవులతో దివ్యదేహంబులు దా
ల్చియప్పరమేశ్వరునిదివ్యశ్రీపాదపద్మంబులుగొలిచి కైలాసంబునవసియిం
చిరనిపాలంకాయనమునీంద్రుండానతిచ్చినవినియవైశ్యవరులవ్వైశ్యకథా
వృత్తాంతంబుపునటయు॥ హరిహారపద్మ గర్భచరణాంబుజలోలుపచంచరీ
కములు | ఖరకరతేజులాశ్రితనికాయపయోనిధులంబికామనో | హరకరుణా
విరాజితులుయాచకపాలనకామధేనుః | భూరఘనదానబాలనగరత్రవరు
లున్విచారులిమ్మహిన్ ॥౨౪॥ మాలినీ॥ పరిభవగుణకూరుల్ భావజాకారసారు
ల్ | నవవరజనమాన్యుల్ న్యాయవిజ్ఞానధన్యుల్ | నరనుతపటుకీర్తుల్ నవ్య
గంభీరమూర్తుల్ | పరహితసమవశ్యుల్ వణిక్రాచారవైశ్యుల్ ॥౨౫॥

——***§ గద్య §***——

ఇది శ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహనిష్యందమకరందసందోహమ

ధురంధురీణశుభకరాయమానమానససరసకవితావిలాసభాస్క

రాచార్యనామధేయప్రణీతంబైనవైశ్యపురాణంబనుమహా

ప్రబంధంబునందుబ్రహ్మదక్షిణవామోరువులనే నూటవ

మనలుగురుసతీయుక్తులై వైశ్యులుజనించుటయు - వా

రలు! బ్రహ్మపంపునతపంబునకునరుగుటయు - ము

నిదర్శనంబును - పంచాక్షరీమంత్రోపదే

శంబును - యీశ్వరానుగ్రహంబు

నుకైలాసంబున కరుగుటయును

నుకథలంగలదిద్వితీయా

**శ్వాసము - **

——*——

* శ్రీరస్తు *

వైశ్యపురాణము - తృతీయాశ్వాసము

* శ్రీరజితాద్రీశపదాంభోరుహమదచంచరీకముఖ్యులు కరుణావారి
భోరాసులార్యులనఘులు । నారాయణనుతులు బాలనగర ప్రాభుల్ ॥ ౧ ॥
వ ॥ ఏకచిత్తంబున నాకర్ణింపుండని సాలంకాయనమునీశ్వరుండు వైశ్య
ఋషులకిట్లనియె నట్లు మహాదేవుండు వారలకై లాసంబున నుండుమనినయ
నంతరంబ వైశ్యఋషులద్దేవుని దివ్యచరణధ్యానపరాయణులగుచు మందా
రవనసమూహమధ్యస్థలంబులను చంద్రకాంతశిలానికేతనస్థానంబులను ।
సురాపగానికటతటసైకతస్థలంబులను - నిరంకుశవృత్తిం జరింపుచు దేవము
నిగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరాదిమహాప్రమథవరులతోడ సఖ్యంబులొనర్చు
చు పుత్రపౌత్రకళత్రయుతులై బహుసహస్రాబ్దంబులున్నయనంతరంబ
యొక్కనాడు ॥ ౨ ॥ సీ ॥ చిత్రకంఠుండనచెలువారగంధర్వుండు భవుని సేవిం
పనరుగుచుండి । సోమకాంతాఖ్య వైశ్యునిపుత్రిం ద్రిభువనకీర్తనీయ చరి
త్రకీర్తి కన్య । కథమునగనుగొని పంచాస్త్రపంచాస్త్రనిర్భిన్నహృదయు
డై నెవ్వడొక్క । తనుకంబుతోడనత్తరళాక్షివెంట నేథామంబునకు నేగి తా
నిల్లి । దండ్రులను గాంచి తనయీప్సితంబు జెప్పి । కన్యనిమ్మన్న వారు నాఖ
చరవరుని । యాత్మనొప్పింపజాలక యాప్తులకును । జెప్పి యిచ్చెదమని యాశే
ద్రిప్పిరతని ॥ ౩ ॥ గీ ॥ ఇట్లు ద్రిప్పి త్రిప్పి నేదియ వైశ్యులొండు । ఖచరసాధు
జాధికన్యనియ్య । కూడదరుగు మునివగురుతర క్రోధరక్తాక్షుడగుచునప్పు
డాతడనియె ॥ ౪ ॥ గీ ॥ ఓరి పాపకర్మ యోరుజాధమ నీవు । నిన్ను గూడు బా
ధునిచయములను । కాలుదువిక నేగి కన్యతో నొక్కరా । జన్యుకతనననుచు శా
పమిచ్చె ॥ ౫ ॥ క ॥ శాపంబునొందియాతడు * కోపాటోపమున నోరిగుణ

హీనము రా*లాపములకనికివీవా*భూపాలుఁడవైజనించుభూలోకమునకా
౬॥ వ॥ అనిన నవ్వైశ్యవరుండు మఱియు నిట్లనియె యొకకన్యక నిమిత్తంబున
భూలోకంబున రాజవై పుట్టి వైశ్యుల శాపంబున పొలియుమని బ్రతిశాపంబి
చ్చె నంతఁ గొంతకాలంబున కుంబరమేశ్వరుండు గౌరీకల్యాణంబవధరించె నాస
మయంబున ॥౭॥ ఉ॥ శ్రీనుతవజ్రరత్నమణిచిత్రసువస్తువులెల్ల నాదిగా*
కానుకలర్థిఁ దెచ్చి శుభకారణమై భవమొప్పఁజేయుచున్ * మానుగఁగో
ల్చియున్న జనవాన్యుల నొక్కక లోకవాసులన్ *పూనిక తాతఁదృష్టిప
రిపూర్ణులఁ జేసియనంతరంబునన్ ॥ ౮ ॥ చ॥ నిరతము సేవఁజేయుచును నిశ్చ
లుఁడైన కుబేరుఁ జూచియా* వరుసను మర్త్యలోకముల వారును పాయనదత్త
హస్తులై * కరమనురక్తిఁ గొల్చి నిజకార్యఫలాధ్యతఁ బొందివేచనన్ * ధరణి
జనంబులిట్లు భుజదర్పమెలర్పఁగ రారదేటికో ॥ ౯ ॥ వ॥ అనియానతిచ్చిన కు
బేరుండిట్లనియె ॥ క॥ సుస్థిర కాంచన వాహన* వరమణి వాసోవిశేష వస్తువి
శేషా*స్థగమతిమంతులు వైశ్యులు *ధరణిస్థలినెంచు లేరు తరుణేందుధరా॥
గీ॥ మిమ్ము మెచ్చఁగొల్చి మీపాదపద్మంబు* లమర సేవజేసి యమరులగుచు
ఘనవచస్సమృద్ధికై లాసవాసులై * యున్నవారు వైశ్యులు విన లేరు॥ ౧౦॥
వ॥ అని విన్నవించిన నప్పరమేశ్వరుండు సజవివాహోచిత సమస్త వస్తు
పరికరంబులొనఁగూర్చుచున్న యవ్వైశ్యముఖ్యులం జూచి యథోచితంబుగా
ననుగ్రహించినా నామణివాహనవస్తువితానపరిపూర్ణ సౌఖ్యంబై భూలో
కంబున్నది గావున మీరచ్చటికిఁ జని సుఖంబుండవలయునని యానతిచ్చి నా
౧౧॥ గీ॥ అట్లు కాకయమచున నత్యంత భక్తితో* నలరి వైశ్యవర్యులర్థితోడ*
శంభు పాదములకు సాష్టాంగ నతులై * విన్నవించిరధిక వినయ మెసఁగ॥ ౧౨॥
చ॥ తరుణశశాంకశేఖర విధాతృముఖామర రాజరాజకిన్ * దిరముగఁ జేరరా
సిభవదీయపదాంబుజయుగ్మసేవమా* కిరవుగ నిచ్చినాఁడవు మహేశ్వర ధా
త్రిఁ జరింపఁ జేతుమా * సురతరుపుష్పగుచ్ఛములఁ జొక్కనతేటికి జిల్లెఁ డేటి
కిన్ ॥ ౧౩ ॥ వ॥ అని విన్నవించిన వైశ్యముఖ్యులకంబికా మనోహరుండును

గి వారలకిట్లనిరి-మున్ను మీకరవిందభవుండు చెప్పినరహస్య ప్రకారంబున
సుగంధపూర్ణనిశావంబునను వచ్చి వసించు మేలగు - మదీయస్థానంబున నుండు
టం జేసి మీ వెంబడివచ్చిన నగరేశ్వరుండనైయుండెద -నింక నందియంబులే
దనన్నుం డవిమఱచియునిట్లనియె॥౧౪॥గీ॥భక్తులెచట నున్న బద్ధానురక్తితో । న
చట మేమునుండు మహారమాంబ । గాన మీరు ధరకుం గను నీయగతి నేగి । మ
హితభక్తియుక్తిమనుండు మీరలు॥౧౫॥సీ॥భూమండలంబున బుణ్యాలయంబైన
శుద్ధదేశంబున శోంపుదనర । పురముల నిర్మించి వరరత్న హాటక వివిధ గే
హంబుల విశ్రమించి। వాణిజ్య కృషి వృద్ధి వర్య గోరక్షణ జీవన భంగులం జె
న్నుమిగిలి । సంతతవిశ్రాణసంపత్ప్రసిద్ధావాసబహు వైభవంబులం బ్రబలుల
గుచు । నమ్ము భక్తిని సేవించి మనుడు మీరు। నగరమను పేర ధాత్రిలో నెగడు
చెలగి । మేము నగరేశ్వరఖ్యాతి మించి మిమ్ము॥ ఘనత పాలింతుమే వేళం
గరుణతోడ॥౧౬॥వ॥అనుచు నప్పరమేశ్వరుండు పుణ్యస్థాననిర్ణయంబునకుం
బరమేష్ఠియు-సకలవస్తునిర్మాణకర్తృంబునకు విశ్వకర్మయు -నిఖిలధర్మవ్య
వహారార్థంబునకు ధనదుండును -మీకు సహాయంబగునట్లు చేసెదము-మీరు
నందికేశ్వరుకర్ణరంధ్రమార్గంబున బ్రవేశించి వెడలి భూలోకంబున కుం

❀ వైశ్యవరులు భూలోకంబునకరుగుదెంచుట-❀

జనుండని యానతిచ్చిన వైశ్యవరులప్పుడు॥౧౭॥క॥గోకర్ణరంధ్రపథమున ।
గోకర్ణాభరణునాజ్ఞకు వలయమునకుర్ణ । గోకర్ణజులటు గదలిరి । గో
కర్ణేశుండు బ్రహ్మ హర్మ్మిణా బలుకగ ॥౧౮॥గీ॥సీవు నిత్యమహిమ నిపుణత్వ
మున మించి। విశ్వకర్మ ధనదవిభులు గొలువ। బుష్పకంబు నెక్కి పోలుపొంద
వైశ్యులు। భూమికిని గొనుచు నుమ్మబుధులు బోగడ॥౧౯॥వ॥అనిన బ్రహ్మదేవుండు
మహాప్రసాదంబని తదాజ్ఞాపిశేషంబున॥౨౦॥సీ॥ మహిత హాటక రత్నమహ
నీయ కుట్టిమ ప్రాకారతోరణ ప్రబలమగుచు । వజ్రగోమేధిక వైడూర్య మణి
నీలముక్తాఫలశ్రీసమూహమగుచు। వివిధాద్భుతాపాదిని పుల వాతాయనఘ
నకుటీ సౌందర్యకలితమగుచు । సంగీతశృంగార సంగర్భ గోజ్జ్వల కాంచనమ

యరత్న కలితమగుచు। మహిమ చేనించి దేదీప్యమానమగుచు। నున్న పుష్ప
కుంతన్నయారుజులను। నిలుపుకొని వచ్చి ధాత్రికి నీరజాత। భవుఁడు తత్తనుఁగా

—✳ పర్వతద్వీపనదీనదవిస్తారవర్ణనము.✳—

యనునర్థపతియా గొలువ॥ ౨౧॥ మ॥ ఇలలోనేబదియారు దేశములలోనే
పారునంధ్రస్థలిఁ। జెలువొందున్న వఖండసారముమహా శ్రీగౌతమీవా
హినీ। ఫలితానేకపదార్థభూమిబరగుఁ బ్రాగ్వారిభాగంబునన్। జలధి
ప్రాంతమునందు నెక్కు సరసీసారంబుతీరంబునన్ ॥౨౨॥ వ॥ పుష్పకంబుడిగ్గి
భారతీవల్లభుండును-విశ్వకర్మయు-కుబేరుండును-వైశ్యసంఘంబులును నత్యం
తకుతూహలస్వాంతచిత్తులైపదార్వన్నె పశిండి రెక్కలచొక్కంబులైబిస
కిసలయాస్థలీరభసంబులగు హంసంబులు-శర్మిణీకుచద్వయోపాయంబులగు
చక్రవాకంబులును-మహాజలకరకరంబులగు మకరంబులును- పరిభ్రమణవి
భ్రాజితచ్ఛవిజీవంబులగు రాజీవంబులుం గలిగి జెవులకింపగుచవులుగావిం
పనింపొదవునక్కొలనివలన వివిధాశ్చర్యంబులు గనుఁగొనుచు తన్మధ్యమస్థ
లంబున ॥౨౩॥ చ॥ కనులిని నేక నాళమును గాంచనదీధితులుల్లసిల్లుచున్ । విమ
లములైనఁబుష్పములు వేట్క త్రయంబటుగాన వచ్చినన్ । దమకమునొందిచి
త్రనునిత ద్వాణిగన్వయనాథులుబ్బునన్ । గమలజ యీవిధంబయిన కారణమే
మిది యానతీదగుఁ ॥౨౪॥ వ॥ అనిపరమేష్ఠి మీపితామహుండడిగెనని నవిని
యబ్బాలనగరంబులు సాలంకాయనమహామునీంద్రునకిట్లనిరి- మహాత్మాయి
మ్మహాప్రదంబే మహీశ్వరతపఃప్రభావంబుననగాధోదకంబును - నతివిస్తీ
ర్ణంబును-నత్యద్భుతంబునునయ్యె.నదియునుంగాక మాపూర్వులు కైలాసం
బుననుండి భూలోకంబునకు వచ్చిరని యానతిచ్చితిరి-కైలాసంబులెన్ని -ఏయే
పుణ్యభూధరంబులుగనుంగొనిరి-భాగీరథీ ప్రవాహంబులెన్ని- నగంబులలో
నేనగంబునకు పర్వతరాజనామధేయంబు గలిగెనీసందేహంబానతీవలయు
ననియడిగిన వారలకమ్మునివరుండు చెప్పఁదొడంగె- భూలోకంబునకు ముప్ప
దిరెండుకోట్లు యోజనంబుల పొడవు పరాత్పరుఁడగు శివుండు వసియించుకై

లాసంబు-కబ్బూరనగరంబుమీదటను ద్రిమూర్తులపురంబులలోనొక్కటి
కైలాసంబు-మేరువుకువశ్చిమంబునఁగైలాసంబనబరగిననొక్కటియు -
నీతెరంగునమూడుకైలాసంబులుంగలవు-భాగీరథీనదులుసహస్రంబులుబ్రహ్మ
లోకంబుననుండిసితకేసరకుధరంబునకులంఘించియచ్చటనుండిగంధమా
ధనపర్వతంబునపయింబడియిలావృతకింపురుషవర్షంబులకైడగల్గిభద్రాశ్వ
వర్షంబునకువచ్చిహిమవత్పర్వతవిదారణంబొనరించియచ్చటమోక్షద్వా
రంబనప్రఖ్యాతిగాంచిదక్షిణముఖియై-వరుణ-అసి-సరయూయనునదులనతిక్ర
మించివచ్చియమునాసరస్వతిపుణ్యనదులంగలసిత్రివేణీసంగమంబనబరగి
యచ్చటనుండితూర్పుజలనిధినిసహస్రముఖంబులెకలసినభాగీరథీప్రవాహ
మహిమంబిదియనివినిపించినవారు నమహానందభరితులైపుణ్యకథగంబు
లానతిండనినవినుండని-చెప్పందొడంగె.తూర్పుపశ్చిమసముద్రంబులనం
టిలక్షయోజనంబులనిడుపుగలిగిసపాదలక్షకుధరంబులలో వేరువడినెగడి
నట్టిహిమవన్నగంబును-నిషధమహీంధ్రంబును-వింధ్యభూధరంబును - మా
ల్యవంతంబును-పారియాత్రంబును-గంధమాధనంబును-హేమకూటంబును
ననందగినసప్తకులపర్వతంబులు-దధిక్షీరజలనిధిమధ్యంబున-మానసోత్తరం
బనుకుధరంబుమీద-యింద్ర-అగ్ని-యమ-నైరుతి-వరుణ - వాయు కుబేర
-ఈశానపురంబులుగలవు-మేరువుకూర్ధ్వభాగంబునధోభాగంబు.నవ
మనాలుగులోకంబులునుండు-యీధరణీధరంబులలోనమేరువాధిక్యంబు
వీటియావలనన్నింటినాక్రమించినచక్రవాళపర్వతంబు గలదు- వీటిన
న్నింటియందుహిమవంతంబుప్రఖ్యాతిగాంచెననినవినియమ్మహామునిశేఖ
రునకుబాలనగరంబులిట్లనిరి- స్వామీహిమవన్నగంబునకేమినిమిత్తంబుననా
ధిక్యతగలిగెననినవారలతోనమ్మునియిట్లనియె - తుహినభూధరంబు దేవకా
ర్యంబునకుహితంబాచరించెగావునఖ్యాతివహించెననినవినియాకథయాన

——❋*హిమవత్పర్వతమహిమానువర్ణనము*❋——

తీయవలయు ననిననమ్మునివారలకిట్లనియె॥౨౫॥మ॥కలడత్యుత్తముడుత్తరక్షితి
జెసకైలాసవాసోన్నతుండఘూద్యద్గుణదేవతాత్ముఁడనునిహారాచలా

ధీశ్వరుం। డలరు ధాత్రికి మానదండమున గాన వ్యాహృతఖ్యాతిసొం। పుల
పూర్వాపరసింధుసంధుల మహోన్నతాంగుఁడై యప్పుడున్ ॥౨౬॥ క॥ అక్షు
యరత్నోత్పత్తికి। దక్షుండగు సతతసొంపు దనరఁగ హిమవం। బక్షయమగు నైంద
వకళ। లక్షణమలరుం గరంగి లఘువగు భంగిన్ ॥౨౭॥ క॥ ధరదాల్పజాలు నని
యును। గరము గయజ్ఞాంగవస్తుకారణమనియున్। బరికించి శైలరాజము। న
రుమగ యజ్ఞాంగఫలమునబ్జజుఁ డిచ్చెన్ ॥౨౮॥ మ॥ హిమవంతుండచలేశ్వరుం
డగు మహోన్నృదోన్నత ప్రౌఢిమ। సుమహత్త్వప్రతిభాసభావనుహిత స్ఫూ
ర్తిన్ ప్రతాపప్రభా। సమజాసిద్ధి విహార కంధరకుటీ సన్నౌషధీకల్పక। ప్రథ
మకాతస్థిత కామధేను కనకోద్దీప్యన్మణి శ్రేణికిన్ ॥౨౯॥ శా॥ కాంతారత్న
ము భక్తవత్సల జగత్కల్యాణి రుద్రాణివే। దాంతార్థస్మృతితత్త్వ నిశ్చితకృ
పావ్యాసంగ చిత్తాబ్జనై। కాంతస్థానమునన్ మహోవియతుఁడై యాత్మప్రజా
ప్రార్థనన్। స్వాంతుం డైనుదిలో దలంపుచుఁ దపోవర్తిష్ణుఁడై నంతటన్ ॥౩౦॥

పార్వతీపరమేశ్వరుల తపంబునకుపుట

క॥ లీల హిమగిరినాయకు। పాలికి కృశాంగ్గి పాలపాపయవోలెన్। మైత్రే
శవారాశిని వీ। నాల సగతితోఁ బ్రసన్న యమ్మేనక కున్ ॥౩౧॥ వ॥ అంతన
ప్పార్వతీయు లబ్ధోదయమైన చంద్రరేఖయుంబోలె దినదిన ప్రవర్ధమానయ
గుచు సిగ్ధసాధ్యవికాయంబులు గొలువ చెలువు మిగిలియున్న సమయంబున ॥
౩౨॥ చ॥ తొడగని భూషణంబు తనుతుష్టికి సప్మదకారణంబు సొం। పడరెడు చిత్త
జాతకలితాపమున ప్రసవంబు మేలుసం। పడమగు మాదనంబు గృతభావవి
ధానమునోజ్జభంగితోఁ। బెడగగు జవ్వనంబు దగఁ బెంపున బార్వతియుండె
నింపుగాన్ ॥౩౩॥ చ॥ వినుతవిశేషమైత్రగినవీధుల నిర్ఝరకేళి చేలుచున్। ఘు
నమృగనాభిగంధములనెమ్మి గ్రాహ్యపులు చల్లచల్లనై। దనరిన శైలరాజసుత ధా
మమహోస్థలియందు తన్నదా। గనుగొను వేడ్కనెంచెశిశిరంబుసమక్రమవిక్ర
మోన్నతిన్ ॥౩౪॥ వ॥ తదనంతరంబ పరమజ్ఞానవంతుండగు హిమవంతుండు
సతీసమేతయగు నప్పార్వతిని పరమేశ్వరునకు శుశ్రూషావిశేషంబులొనరిం
పనియోగించిన నంతోష్టితస్వాంతయగుచున నేకప్రకారభయభక్తి పూ

దయారవిందమై యమ్మహాదేవునకు శుశ్రూషావిశేషంబు లొనరించుచున్న
సమయంబున ॥ ౩౫ ॥ ఉ॥ తారకదానవుండు భుజదర్పమెలర్ప జగత్త్రయం
బు సంహారము సేయబూనిన భయంబున భెగ్గిలి యింద్రముఖ్యులున్ దారకు
లబ్జసంభవుని డగ్గరి మ్రొక్కుచు సంస్తుతించి నిస్తారనిజాగ్రబాధలు పదంపడి
డి సర్వము విన్నవించినన్ ॥ ౩౬ ॥ వ॥ విని పద్మాసనుండు సుపద్మాసనోపహారు
నిమనంబున నిలుపుకొని యాదానవుండు మహేశ్వరుని చేతం గాని హతుండు గా
డని దివ్యదృష్టి నెరింగి వారలకిట్లనియె ॥ ౩౭ ॥ క॥ హరునకు శైలతనూజకుం బ
రువడి జన్మించు నతని బాహాటోపస్ఫురణ తారకుడణగును । మరు చేత
ద్యోగవిధము మానుగ గల్గున్ ॥ ౩౮ ॥ ... ... *
వ ॥ అనిన కమలగర్భుం డానతిచ్చిన పనిని సర్వదేవతాసహితుండై యాఖండ
లుండు నిజపురంబునకరుగుదెంచి యప్సరోగణంబులు గొలువ సుఖాసీనుండై
పేరోలగంబుండి సురాచార్యు రావించి యతనికిం దద్వృత్తాంతం బెఱింగించిన

❀ మదనుడింద్రు పంపున శివుని తపోవిఘ్నము చేయుటకై వచ్చుట ❀

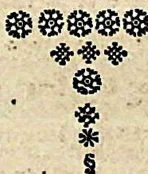
వాండై సుమశరు రావించిన ॥ ౩౯ ॥ సీ॥ విలుకరథము నెక్కి చెఱకువింటి
ప్ప । శరధి నందిలంగ పరసగతులు । రతివసంతులలరరభసంబు సొంపున । మనసి
జుండు వచ్చె మహిమ మెరయ ॥ ౪౦ ॥ క॥ వచ్చిన సురపతి గనుగొని । యచ్చ
పుష్పవతోడం జూచి యర్థాసనమిా । వచ్చిన మ్రొక్కుదునతండా । చెచ్చెర
నే కాంతమాడ చేరుచు పలికెన్ ॥ ౪౧ ॥ మ ॥ త్రిదశాధీశ్వర జంభభంజన
భవద్దివ్యత్పదాంభోజముల్ । ముదమందగను గొంటినంధితకృపాముఖ్యుం
డనై మించితిన్ । మదినూహించిన కార్య మెద్దినను నేమాటన్ దలంబయ్యె
న్నో । నిధి కొల్పక బనివింటి సేతునిక నేనేయానతై నదగన్ ॥ ౪౨ ॥ క ॥ నీపద
ముగోరితి మెవ్వడు । తాపసుడై నియతభంగి తపమొనరించున్ । కోపప్రస్ఫురి
తాధర । కోపనులం బట్టి వారి క్రొవ్వడగింతున్ ॥ ౪౩ ॥ మ॥ తనుమిానత్యక్త
పావిశేషమహిమా ధన్యుండనా కెప్పుడీ । జగతిన్ పాటిసంతుండొక్క సు
ఖుండున్ జాలున్ సహాయంబుగా । నొగిపుష్ప స్త్రములిక్షుచాపమున నే

ర్ణజృంభణగా గూర్చవే। తెగిత్రూలింతుపినాకితాల్మి యునునాద్రితపుల్ ప్ర
కాశింపగా ॥ ౪౪॥ క ॥ అను నామన్మథుపలుకులు । వినిమనమున సంతసిల్లి
వేగనుమాయా। త్తునిగాన శ్వరమేశ్వరు।నవిసాధింపుము మదర్థమనిహరి
బలుకగా ॥ ౪౫ ॥ గీ॥ అట్లుగాక యనుచు నాజ్ఞావిశేషంబు। శిరమునందు దాల్చి
చెలువుడనరు । గణగికొంత మేర గినుకతోడ జనచన । మతి గలంగుచు
రతిమదనుకనియె ॥ ౪౬ ॥ శా॥ జిష్ణుండానతియిచ్చె నంచుమదనాచింతిం(సక్తి
శ్లేగినః। విష్ణుప్రీతియుగా మధుప్రశరముల్ త్ర్యేళాగ్నిభిత్రూతివ । ధిష్ణుం
డైనమహేశునొంపగలవాధీశక్తినూహించితే। నుష్ణీషంబునగట్టవచ్చు నెమ
నవ్వ్యాళోగ్ర వేదండముల్ ॥ ౪౭ ॥ వ॥ అనియనేకభంగుల వాచాకౌశల్యం
బున మరుజయంబుగోరిన నయంబుగా బల్కిన నారతిపలుకులు చులుకనగాం
దలంచికినుకబొడమిన మనంబున వినక తనపతి కార్యంబు నిశ్చయంబుగా నవ
లంబింపవలయునని యొట్టకేలకు నొడంబడపలికి వసంతుం జూచి మనబలంబుల
సన్నాహంబొనరించి మకరస్యందనంబతిత్వరితగతిం దెమ్మనినన ట్ల జేయుదున
తండువిజృంభించు సమయంబున ॥ ౪౮ ॥ మ॥ పగిలెన్ దాపసధైర్య దుర్గ
ములుకంపంబందె పాంథావళుల్ । పగులన్ దూలెవియోగినీజనమనోవర్ధి
ష్ణువర్గంబు వే।జిగురెత్తె హిమశైలనాయకవని శ్రేణీతతుల్ మిక్కిలిన్
దిగులొందెన్ జెదరెన్ గలంగెతగతన్వీపూరుషప్రాంతముల్ ॥ ౪౯ ॥ వ॥
అనిసాలంకాయనముని యానతిచ్చిన తద్వృత్తాంతం బెట్లయ్యెనని వైశ్య
ఋషులడుగుటయు ॥ ౫౦ ॥ ఉ ॥ సామజవైరివిక్రములు సంపదుదంచిత
రాజరాడ్గృహ । శ్రీ మహిమాభిరామధనశీలురు పండితవర్గపాలకుల్ ।
స్వామిజనార్దనాంఘ్రిపదపారసహత్తసుధువ్రతంబులా । శాసమానీయ
కీర్తిఘనులయ్యలు వైశ్యవరేణ్యులిమ్మహిన్ ॥ *మాలిని॥ మధురమృదుల
వాచామంజుల శ్రీవిచారు । ల్సుభనుతగుణశీలు । ల్ప్రాణసంపత్ప్రకాశు । ల్మధు
రిపుపదభక్తు । ల్మంగళాచారసక్తు । ల్విధుమచిదరహాసు ల్వైద్య పెన్గొండ
వాసుల్ ।..................................*

❁ గద్య ❁

❁ ఇది శ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహమకరందనిష్యందసందోహ ❁
❁ మధురధురీణమధుకరాయమానమానసనగసకవితావిలాసశ్రీ ❁
❁ భాస్కరాచార్య నామధేయప్రణీతంబైన వైశ్యపురాణం ❁
❁ బను మహాప్రబంధంబునందు శివునికటాక్షంబున వైశ్యు ❁
❁ లు కైలాసంబున సంచరించుటయు - చిత్రకేతుండను ❁
❁ గంధర్వుండు వైశ్యుల శపించుటయు - నతని ❁
❁ కి వైశ్యులు ప్రతిశాపంబిచ్చుటయు - వై ❁
❁ శ్యులు భూలోకంబునకరుగుదెంచుట ❁
❁ యు - పర్వతద్వీపనదీనదవిస్తారంబు ❁
❁ ను - హిమశైలోత్కర్షయు - పా ❁
❁ ర్వతీపరమేశ్వరుల తపోమహి ❁
❁ మయు - తారకాసురకథనంబు ❁
❁ ను - ఇంద్రుపంపున మద ❁
❁ నుండు పరమేశు తపంబు ❁
❁ జెరుచుటకై వచ్చు ❁
❁ టయు - నను కథలం ❁
❁ గలది తృతీయా ❁
❁ శ్వాసము ॥ ❁

శ్రీరస్తు

శ్రీశారదాంబాయైనమః

వైశ్యపురాణము - చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరామామణిహృదయాంభోరుహభాసురమురారిభూనుతపా
దా! శ్రీరాజవరులలోలా! న్నారీమన్మథులు బాలనగర ప్రవరుల్ ||౧|| ఆకర్ణిం
పుడు సాలంకాయన మునీంద్రుండు వైశ్యబుధులకిట్లని చెప్పిన వారలమ్మునీం
ద్రునకిట్లనిరి ||౨|| ఆ|| అర్యానవర్యు లిట్లనుచు నామునితోడను బల్కిగానుమహా| ధై
ర్యమహార్య గంభీ|రముడగ్గరకథ జనియంత మారుడే| కార్యమొనర చెవి వేగ
వినగావలె నానతియిమ్మటన్న చా|తుర్యము మీరబల్కెను కుతూహలవృత్తిని
తే నెలొల్కగా ||౩|| క|| వినుడని పల్కె సమారుం|డనుమానము మనము
లోననత్యద్భుతమై| పెను చమత్కారి గొనగా| జనె గౌరీభర్తలున్న చక్కి
కి పెలుచగ ||౪|| ఉ|| పృథుతపత్రసత్వవనవీధిగమంగొనె భగన్దేవతా|
రుద్రమవేదికాభయదమూర్తిగ రాజిన చమత్కారమునిగ| శాద్రభుజంగరా
డ్వలయరమాకపర్దిత్రినేత్రశోభితుగ| భద్రసముద్రయోగజయభాస్వ
రముదున్నినాదిరుద్రుని ||౫|| వ|| అంత నక్కంతుండు సంతోషితస్వాంతుం
డుగాక బిట్టులికివడిన ట్టేటబుట్టి ముసింగిన భంగి నిట్టిట్టు తొలంగ రాకకట్టెమ
టనున్న ముక్కంటి కిచ్చక్కని చాయనుండ కోవకనోసరియుల్లంబుర్వ్విల్లన
కరపల్లవంబులుర్ఘుల్లనై పొంపాదవుపాదరిల్లడయీరంబులదూరి సేవచేరు
సమయంబునసంభికయుపం దినవేడ్కగలముదంబునత్యం బకునకలబుడం
బులనభిరామంబగు దామంబు సమయంబున ||౬|| క|| ఆసంధునపుష్పా
స్త్రము| వేసూటిగ నాటచెరకువింటను దంటై| భాసురగతి శివుధైర్యము నా
శించి మనోజుండేసెనద్భుతభంగిగ ||౭|| అశ్వాసము ॥ శివుడు గిరిజ నోము

జెలువంబుదగఁ జూచె। శివుని శివయుఁ జూడ శిగ్గువడఁగ। హరుడునకటమున్న యా
త్మసత్వంబును దాల్మి నూఁలుకొలిపె తత్క్షణంబ॥ ౮। వ॥ శివుఁడంత తపోవిఘ్నకార

— మన్మథుఁడీశ్వరుని చేఁ దహింపఁబడుట —

ణుం బెరింగి యత్యుగ్రకోపంబున॥ లయగ్రాహి॥ ఫాలశిఖిలోచనపుజ్వాలలురు
యంబున విశాలముగ మిణుగురులు రాలి దివి గ్రాలఁ। తీలపడి తొట్టిలయకాల
పుమహోపిడుఁగు వ్రేలిపడి తాఁ సుగతిఁ జాలి తను దాకఁ। కాలె మరుఁడంతట నెకో
లుపడి దేవతలు కాలగళ కాలహర చాలు శరణన్నఁ। తూలని యనాపదనిదూలు
చుమహాభయత దేవి రతి చుట్టుకొని సోలి ధరఁ గూలెఁ॥ ౯॥ క॥ హరుఁడున్నంతట
నందీశ్వర భృంగిరిట ప్రముఖ్య సర్వగణంబు। ల్వరజయఘోషములు లియఁగ। కర
ముగ కైలాసగిరికిఁ కణఁకఁ జనిరొగిన్ ॥ ౧౦॥ వ॥ అంతటఁ గొంతదడవున శారతీ
కాంత చింతాక్రాంతయగుచు నవసరంబున వసంతుఁడు దెలిపిన దెలిసి గద్గదస్వ
రంబున ॥ ౧౧ ॥ క॥ చిలుకలరథమును చెలువగు। నలదమ్ములు చెఱకువిల్లు నళి
నీగుణమున్। జలమున ప్రోగై క్రాఁగిన। బలువగు భస్మంబుఁ జూసి పణతుకఁ బ

— రతిదేవి ప్రలాపించుట. —

లికెన్ ॥ ౧౨॥ క॥ శైవద్రోహము జేసిన। యీవలన ప్రమాదమగుట యెరు
గుదు వెరిగా। కావని దివిజులమాటలు। భావంబున బట్టి యిట్టి పాపంబయ్యెన్॥
౧౩॥ వ॥ అనుచు ననేక ప్రకారంబుల శోకాయత్తచిత్తయై కొంతదడవునకు దీ
నాననయగుచు నమ్మహానుభావును ద్దేశించి యిట్లనియె ॥ ౧౪ ॥ క॥ కరుణాక
రశివశంకర। శరణాగతరక్షణాంక శరణము శరణం। బరుదుగ ద్రోహము
జేసితి। మరియోర్చి శమియింపు గోషమంతయుఁ దెలుచన్॥ ౧౫॥ కందము॥
హరగంగాధర కరుణాకర శైలాసేంద్ర వైరిఖండన భక్తా। గ్రగసికరక్షణ
కల్మష। హరసుర వినుతదయ బ్రోవుమ భవపురారీ। ౧౬॥ వ। అని వినుతించు
చు దుఃఖార్ణవమగ్నయై యున్న రతికి యాకాశవాణి యిట్లనియె ।౧౭।గీ॥
భగుర్గకోపభంగి పాపె పెల్ల నెంతయు। దుఃఖము డుగుమింత దూర నేల। ఘనుఁ
డు శివుఁడు వేగ మనసిజుఁ బ్రతికింప। వచ్చువాఁడు నమ్ము వనజనయన॥౧౮॥ వ॥

అనిరతీకాంతశోకంబుడిగితదేకనిష్ఠాగరిష్ఠయై శివునిరాకకెదురుజూచుచు
న్నసమయంబున ॥౧౯॥ క॥ వనజభవుఁడింద్రుండును * మనసిజసతినుతికి
మానిమెచ్చలిగొలువఁగ । గనికరమున వేవేగను । వనితామణికడకువచ్చె వాత్స
ల్యమునన్ ॥ ౨౦ ॥ వ ॥ ఇట్లువచ్చినశివుంగనుంగొని ప్రణమిల్లి దీనయగుచు
నుతియించిరతీదేవియమ్మహాత్మునకుమరియునిట్లనియె ॥ ౨౧ ॥ క ॥ యీచ
క్రవాళమధ్యధ । రాచక్రములోనభర్గా రక్షించుపతిన్ । ఖేచరులెంచగనీకు
ను । నాచంద్రార్కముగఁగీర్తియలరున్ ధాత్రిన్ ॥ ౨౨ ॥ వ॥ మరియును
శర్వా సర్వజ్ఞసర్వేశ్వరత్రిపురాంతక యనియనేకవిధంబుల స్తుతియించిన
రతీదేవినిగరుణించిశివుండిట్లనియె ॥ ౨౩ ॥ గీ॥ యోడకోడకబలయీరేడుజ
గముల । వినుతికేను మెచ్చి మునులఁగూడి । వచ్చినాడనీకునిచ్చెదనీప్రాణనా

॥ ఈశ్వరానుగ్రహంబున మన్మథుండు మగలజీవించుట ॥

యకునికిపగతనాయకునికి ॥ ౨౪ ॥ వ ॥ అనిమరియు ॥ చ ॥ హరుడుగృపావిశే
షమహామహాస్పదుండై సురరాజరాజవాగీశ్వరినతచిత్తవృత్తిపరిపాటిమనో
జుప్రతిష్ఠఁజేసె సాంపరుడుఁగఁ బ్రాణవంతునిగనద్భుతసత్వసమేతుగాగనిం ।
పరుమగసర్వమాన్యునిగనర్థిగఁబాలనఁజేసెఁగల్పినన్ ॥ ౨౫ ॥ గీ॥ చిలుక
రథము నెక్కి జెటకుసింగిణిబుష్ప * శరములుధరియించిచతురగతుల । రతివ
సంతులలరరమణమై వర్ధిల్ల * శివుపదాబ్జయుగము జేరి మ్రొక్కె ॥ ౨౬ ॥ వ॥
నిలిచినవారింగనుగొనికరుణాయత్తచిత్తుండై మదనునిదీర్ఘాయుష్మంతు
గాననుగ్రహించిశివుండంతర్ధానంబుజేసెనని పాలంకాయనమునివైశ్య
ఋషులకుంజెప్పనవిని వారలువందనంబులాచరించియవ్వలికథావృత్తాంతం
బెఱింగింపుఁడనినవారలకమ్మునివరుండిట్లనియె ॥ ౨౭ ॥ క॥ మదనునిసేతకు
నశ్వాడు । సదనారాతియుగలంగిమానినిఁబంబున్ । ముదమందఁగఁగైలాసము ।
సదనమునకుజేరిమిగులచలచిత్తుండై ॥ ౨౮ ॥ గీ ॥ అమ్మహాదేవుఁడారీతి
నరిగినపుడు । మంచుగుబ్బలికూతురుమదిఁగలంగి । చేలుగికురించితెరుగంగడె

లియరై రి। తెలియలేకున్నవారున జ్ఞేవిజూచి। ౨౯। వ॥ అమ్మహాదేవితలి

*...*పార్వతీదేవితపంబాచరించుట*...*

దండ్రులసను జెంచినంగనుంగొని నిజవాంఛితంబు దెరుంగించి వారియనుమ
తంబునసఖీసహితయై వనంబునకరిగి ఘోరంబగు తపంబు సేయుచున్న యెన్న
గాలంబునకునయ్యీశ్వరుండు ప్రసన్నుండై యొకపాంథరూపంబు దాల్చి॥౩౦॥
సీ॥ బంగారుతీగెలబనువుగా జెనచిన యుప్పవరిగొను యొప్పమునుంజిచుట్టి। చెం
గావినును గెంపుశృంగారముల రిన ఘట్టికాపీనంబు కటకంజుట్టి। ధగధయని
మించిపట్టమైననరినబశిడిజందెముకొంత బాగుదనర। యమిత దేజస్స్ఫూర్తి
నధికమై వెలసేనకృష్ణాజినము మేనగీలుకొనంగ। కలితరుద్రాక్షులుధరించి చె
లువుదనర। చారుదండకమండలుధారియగుచు। కపటవటువేష భావంబు ఘ
నతమెరయ। శంకరుండువచ్చె మిగులనాశ్చర్యమెసంగ॥ ౩౧॥ క॥ వచ్చినగను
గొని పార్వతి* యుచ్చపుభయభక్తులలరనఘ్యాదివిధుల్* జెచ్చెరనొన
రించిన ను* మెచ్చుచునటమిశ్రమించి మెల్లన బలికెన్ ॥౩౨॥ గీ॥ తగినంబు
రుషు హెచ్చిదపమొనరింపగ వే। తగునునీకు దపము తథ్యమరయ *తృణము
వెదకబోనరు మణులనెవెదకును* వనగజగతివిన వెయుబలనీవు॥ ౩౩ ॥ వ॥
అట్లుజెప్పినమాటకవ్వటువునకు గిరిజయిట్లనియె॥గీ॥ తపము జేయుచున్నద
గినట్టిపురుషుండు* గలుగునే సతులకు ఘనమునీంద్ర* శివుడు ప్రాణవి
భుండుశివభక్తి సులభుండు* పరగనతడు నాకు బ్రాణవిభుడు॥ ౩౪ ॥ వ॥ అని

—*పార్వతీపరమేశ్వరసంభాషణము*—

ననమ్మహాదేవుండ బికకునిట్లనియె॥గీ॥ శంభుడవ్యయుండు సంఘంబులొల్ల
డు* నిస్పృహుండు హృదయ నిశ్చలుండు* మదనసంహారుండు మహాదుగ్ర
వేత్రుండు* సాధ్యుడనగరాదు జాలుదపము॥ ౩౫ ॥ సీ॥ కులముట్టిదన
రాదు గుణవంతుడనరాదు పుట్టువెన్నడులేని భూతవిభుడు। శాంతాత్ముడన
రాదు సౌందర్యమాలేదు విషముగు త్తుకనున్న వీతవయుడు। పాణిస్థలంబున
బ్రహ్మకపాలంబుబట్టి బిచ్చంబెత్తు భాగ్యమూర్తి। కట్టగోకయు లేదు ఘనవనం
పదాఘ్యుండు మూడుకన్నులవాడు ముమకదపసి *ముసలియెద్దెక్కు జేదురు
మోము వాడు। పునుకపేసలుగళమున బూర్ణమైన। వేషధారి నీవతియన

వెరగుఁబడుచు। జనులుహాస్యంబు సేయఁగేజలజనయన ॥౩౬॥ వ ॥ అని
యనేక ప్రకారంబులనీశ్వరుదూషించిననప్పార్వతిగణాపుటంబులుమూ
సికొనినమాశ్శివాయయనుచునవ్వటువునునివారింపుఁడనుచుఁదనసఖీజను
లకుసంజ్ఞఁజేసిననతండచ్చటనుండకచని ॥౩౭॥సీ॥నందికేశ్వరునెక్కినటన
సొంపారంగనాగభూషణములునవ్యముగను। వ్యాఘ్రాజినాంశుకవ్యక్తిసొం
పారంగపాణిపద్మంబులఁబరసువరము। నభయంబుశూలంబునద్భుతడమ
రునువిలసిల్లశృంగారవిభవమెసగఁ। జంద్రకళాజాతిసౌందర్యమొప్పార
నమితఁదేజస్ఫూర్తినవహసింప। దివ్యవిభ్రమకాంతులుదేజరిల్ల। నిఖిలభూ
షణలాంఛననియతుఁడగుచు। ప్రమథతతిగొల్వనెంతయుఁబ్రమదమెసగఁ *
హరుఁడుగిరిజకుఁబ్రత్యక్షమయ్యె నంత ॥౩౮॥... ... ... *
ఆవె॥వ॥అయ్యవసరంబుననప్పార్వతీకాంతయమ్మహాదేవునిగనుంగొనిపర
మసంతోషంబుననిట్లనివినుతించె॥౩౯॥క॥ జయజయవిశ్వాధీశ్వర । జయ
జయసర్వజ్ఞభర్గశాశ్వతమూర్తీ । జయజయశంకరపాలయ । జయజ
యవిశ్వప్రకాశశర్వనమస్తే॥౪౦॥వ॥అనుచు ప్రణమిల్లిన॥ ౪౧॥చ ॥విను
తుఁలోనపార్వతివినుచువిశ్వగురుండు సదా శివుండనుం। వనజదళాక్షి
పార్వతిభవద్ఘననిత్య తపోనిరూఢికిఁ। మనమునసంతసించితిమి మత్పటు
మూర్తివిశేషలీలనీ। వనిశము నర్ధభాగమున నన్ను రక్తివసింపు మింపు
గాఁ॥౪౨॥వ॥అనిపలికిబహుమానంబుగానఁబికను దనకరాంబుజంబునఁజే
రంబిలిచినపరమానందంబు నొందుచుయప్పార్వతిలజ్జాతిశయంబునప్ర
ణామపూర్వకంబుగాఁగృతాంజలియైమదీప్సితంబెఱింగినసర్వజ్ఞుండవునే
విన్న వింపంబనిలేదైననుమదీయజనకుండైనహిమగిరింబ్రార్థించినన్నుఁగ
ల్యాణంబవధరింపుము-యనంతరంబనన్నుఁదోడ్కొని కైలాసంబునకుపిచ్చే
యుఁడనినశివుండాడంబడియట్లుసేయంగల వాఁడనని నిజస్థానంబునకరిగె
నంతఁబార్వతియుసఖీజనసహితయైనిజనివాసంబునకుఁజనియెనంతనిక్కడ॥
౪౩॥క॥ ఆరీతిగౌరితోడను। నోరూరుగవిన్నమాటను శ్వైఖ్యార్యా। పేరోల

గమైకొలువునఁ। దారాద్రివిభుండునూనితాండవమువిలిచెఁ ॥౧౨॥ వ॥ అట్లుపి
లిచినమహాప్రసాదంబని వారలువచ్చినం గనుంగొని ॥౧౩॥ గీ॥ భర్గుఁడపుడు

శివుండు సప్తఋషులనంపుట

దనకు పార్వతీకన్యను । మహిమమిగులఁ బెండ్లిమాటలాడ। సప్తఋషులఁ బం
పెనం భ్రమంబేపార। శుభమనోరథంబు సొంపుదనర ॥౧౪॥ శా॥ ఆరీతిం
జనియంతనమ్మునులునీహారాద్రికిన్ వేగ సొం। పారన్ వచ్చుచు గాంచిర భ్ర
మునగంగాంభః ప్రఘోషోన్నత। స్ఫారోత్తుంగతరంగసంకులమహాచాతుర్య
ముల్ మిక్కుటం। బారూఢాభ్రతటిబవర్గాఁగదలి రాయాకాశమార్గం
బునన్ ॥౧౫॥ మ॥ పరమోత్సాహముతోడవచ్చుచును సొంపైయున్న నయ్యా
ద్రిచే। రిరిచేరంగను నన్నగాధిపుఁడు వారిన్ వేట్కఁ దోడ్కొంచుఁ బెం। పరు
దారన్ నిజమందిరంబు కడవింతైయున్న సౌధంబుడ। గ్గరసింహాసనచక్రవా
ధ్యమున బంగారంపుటీరంబునన్ ॥౧౬॥ క॥ మించినభక్తిని వారల। నుంచుచును
గిరీంద్రుఁడనియెనో హో భాగ్యం। బంచితముగ ఫలియించెను। దంచితముగ
ననుచు వారనందరనరసెన్ ॥౧౭॥ గీ॥ అర్ఘ్యపాద్యవిధులనర్చించి వేవేగ। స
ముచితాసనముల సరసనొసఁగి। సహిత శాంతగతినమస్కారములు జేసి। విన్న
పించె నధికవినయమెసఁగ ॥౧౮॥ ఉ॥ మీరు మహానుభావులరు మీ మనసా
ధ్యము లేమయొ చెప్పరన్। భూరికృపావిశేషమునఁ బుణ్యుఁ జేఁగా నను గారవిం
చిమి। రారయ వచ్చినారు దయ నానతియుండది యిష్టమెయ్యదో। నేరుపుతో
నొనరించెదను నిశ్చలభక్తిదయానురక్తులన్ ॥౧౯॥ వ॥ అనిననగ్గిరిసార్వభౌ
మునకు నమ్మహామునులిట్లనిరి ॥౨౦॥ శా॥ కైలాసాచలవాసుఁ డూర్జితమహా
కారుణ్యుఁ పుణ్యుండు నా। ఫాలాక్షుండు శంకరుఁ డర్థపసఖభ్రాజిష్ణుఁ డుద్య
త్కళా। శ్రీలావణ్యుఁడు సైనయీశ్వరునకున్ జెన్నొందమీ పార్వతిన్ ।
బాలాయంబుగ నిచ్చి కీర్తిమహిమల్ వర్ధిల్లుమా శాంతమున్ ॥౨౧॥ వ॥ అనిన
వినియమ్మహీధరవల్లభుండు సంతసిల్లి నిజభార్యాయుక్తుండైయింత కన్నమన
కు భాగ్యంబెయ్యదియని యమ్మహేశునకుం దనతనయనిచ్చుటకియ్యకొనియె

నంతనమ్మహోత్సవానందంబు నొందితద్వృత్తాంతంబంతయు కైలాసంబున
కరిగి సదాశివునకు విన్నవించిన సంతసిల్లి యమ్మహాదేవుండు నందికేశ్వరునవ
లోకించి వైవాహికోచిత ద్రవ్యంబులు సంపాదింపుమనిన నతండట్ల సేయను
ద్యోగించె నిక్కడ హిమవంతుండు నిజపురంబు విచిత్రంబు సేయించి నిజకుమా
రీవివాహోచిత సకలసామగ్రీసంపాదన ప్రయత్ననిష్ఠుండయ్యె నం
త॥ ౫౨ ॥ శా॥ శ్రీనందీశ్వరుఁడర్థిఁ గూర్మి విలసచ్ఛృంగారభృంగీమహా। స్వా
నందప్రమథాధినాథులు నిజాహంకారముల్ మీరఁగా। నానావాహనవాహి
తాత్ములగుచున్ నాగేంద్రభూషాంగులై। యాత్యుగ్రప్రభఁ గొల్చి నిల్చి రిభ
ఖడ్యాసంగదిమ్నాంబులన్ ॥ ౫౩ ॥ చ॥ గరుడుని నెక్కి శార్ఙ్గకణకల్ జను
దెంచె రమాసమేతుఁడై సురుచిరశంఖచక్రపరిశోభిగదాధర హస్తపంకజ
స్ఫురితరుచిప్రకాశితప్రసిద్ధపురందరనీలదేహుఁడై। పరమమునీంద్ర సంఘ
ములపారము గొల్వఁగ శంభుపెండ్లికిన్ ॥ ౫౪ ॥ వ॥ తదనంతరంబ సాంగవాహ
నాయుధశక్తిభూషణశృంగారులై బ్రహ్మాదిదేవతాగణంబులును దిక్పాలురు
ను రంభోర్వశీమేనకాద్యప్సరసలును గొలిచి నతజనంబులు సలుపఁ బంచమ
హావాద్యంబులు మ్రోయ నందివాహనారూఢుండై వివిధరత్నమయకనక
కిరీటకేయూరాదిసమస్తభూషణభూషితుండై చండీశాది ప్రమథులు కైవా
రంబులు సేయ సదాశివుండు కదలుటయు తద్భారంబున వసుధ రాచక్రంబు త
రంబు గ్రుంగిన కుంభసంభవుం గనుంగొని దక్షిణమలయపర్వతంబున తద్భా
నివారణార్థంబు పొమ్మని నియమించి తాను వచ్చునంతకు నిక్కడ హిమవ
న్మహీధరంబు ॥ ౫౫ ॥ ఉ॥ మేరువు గంధమాదనము మేచకముఖ్యనిషధంబు వింధ్య
మున్। వారణచందనాచలశివప్రియరోహణరత్నపుష్పభూ। భారవహాది శైల
ములు భాగ్యపరంపరలుల్లసిల్లుచున్। ధీరతకల్పవృక్షసురధేనుసమూహము
గొల్వ భక్తితోన్ ॥ ౫౬ ॥ క॥ యెదురేగు దెంచి శివునకు। ముదమున మ్రొక్కుచు
నుశీతభూభృత్పతిస। ద్మంబున కానుకలొసగెను। సదములనవరత్నకనకసం
దోహములన్ ॥ వ ॥ అపుడమ్మహాజనసంకులంబయ్యు ద్భుతంబయ్యెనంతనమ్మ

హాదేవు దోడ్కొనివచ్చి నిజమందిర సౌధ ప్రదేశంబుననునిచె।నంతశుభము

గౌరీ కల్యాణంబు

హూర్తంబాసన్నంబగుటయు॥౫౮॥శా। కల్యాణోచితసద్వలక్షణకళా
కాంతోరభూషాగజాత్కల్యాణిహిమశైలరాజతనయన్ కాంతానశిగా
పార్వతిన్।కల్యాణాధివివాహమయ్యెశివుఁడాకాశమూహలో త్సాహకృ
త్కల్యాణధ్వనులుల్లసిల్లశుభమాకల్పాంతరస్థాయిగాన్ ॥౫౯॥వ॥అట్టిమ
హోత్సవంబునసురలుకుసుమవర్షంబులుగురియించిరి దేవదుందుభినిన
దంబులు మ్రోసె।బ్రహ్మస్తుతిశతకోటిదేవతాగణంబులు దక్కినసమస్తజనం
బులునగమానందంబుఁబొంది రాసమయంబున వేదాంతోపనిషద్వచనంబుల
సమ్మహాదేవునిస్తుతియించిరి-యనంతరంబనమ్మహీధరవర్యుండునవినయం
బుగాసమస్తంబురీశ్వరునకుసమర్పించినంజేకొని పార్వతీసహితుండై
సర్వదేవమునిగణంబులుగొలువనందివాహనారూఢుండై మహావిభవంబు
నఁగైలాసగిరిఁజేరిపరమానందంబుఁబొందియు డిమురునాదునాదిగీశులుదెచ్చి
నకట్నంబులుబరిగ్రహించి ధికారంబునకుఁగుబేరునియోగించి మందరహరిసుగ
జ్యేష్ఠులకుకట్నంబులిచ్చియితరజనంబులకుఁగట్నంబులొసంగుటయుకుబే
రుముఖుంబుగానడచెనంతమీవారువచ్చిన్ జూచిధనముండెరిగిశివునకిట్లని
యె॥శా॥ ఊరవ్యుల్పరమేశనీపదమున న్నూహించినిస్థాపరే।స్థారూఢిన్
దవమాచరించిగరుకశాస్త్రాగర్భనీచిత్తమె।ట్లేనీతిన్నునట్లసేయుమనెంతే
ప్రొద్దుదింతిం చిగౌరిరామామణినాయకుండనియెవారిన్ జూచియుప్పొంగు
చున్॥౬౧॥వ॥ పరమేశ్వరుండుదరహాసితవదనారవిందుండైసమస్తజనంబు
లువినవిట్లనియె॥౬౨॥ ॥ పరమపదస్థానంబగు। వరకైలాసంబునందువతింపం
చంగా।సురుతిప్రఖచరుశాశ్వ।బిరవుగనీవైశ్యమునులకెల్లనుగలిగెన్ ॥౬౩
గీ॥అట్టిశాశ్వతహిమనజ్జు వచనంబుదెలిసి।వీరిధాత్రినెలవుకొల్పబుద్ధిపు
ట్టెనామదిబూర్వపురాకృత- గర్మమెట్టివారుగడపరాదు॥౬౩॥క॥అనినను వి
శివశివశివ-యనుచుమవందనముజేసిరందరువినియ-వ్వాసజభవాదులకైనను
గనివినితెలియంగరాని కైవల్యంబున్॥౬౩॥క॥వెరవొప్పనిచ్చియపుడా- ధర
ణీస్థలికేగుమనుటనయపవ్వటమీ-చరణయుగపహిత సేవకు-మనిగినమాము

నసుధకమరుగడుచు ద్రా ॥౧౪॥ వ॥ అనిమీవారలప్పరమేశ్వరునకువిన్నవిం
చిన ॥౧౫॥ క॥ అచ్చటికథమునుపేరిమి-కచ్చుపడఁదెలిపితగినయామునితో
డఁ-సచ్చరితులుయిట్లనిరము-రచ్చటిశివుతోడనప్పు-డాతనిమాటల్ ॥౧౬॥
గీ॥ తెలిసుబల్కి వారుతిరిగివచ్చెడువేళ। నెచటనెచటమహిమలేమిగనిరి।
పనఁగఁబలుకుసకలవిశ్రుతబహువేద। చయమెఱింగినట్టిసంయమీంద్ర ॥
౧౭ ॥ వ॥ అనివిన్నవించినమీవారలకమ్మహాత్ముండిట్లనియె। నట్లమ్మహా
దేవుపాదపద్మంబులుజిత్తంబులనిడికొనినిర్భీతులైయిట్లనిరిమహానుభా
వాభూలోకంబునకరుగుటకుమాచిత్తంబులొప్పకయున్నవి నేమిజనుట
కోపమునననప్పరమేశ్వరుండువారలకిట్లనియె ॥౧౮॥ మ॥ జగతిన్ పావ
నభూస్థలిన్ ప్రకటితానర్తతలీలోల్లస।న్నగరాష్టాదశపాలనప్రభువులై
వానాప్రకారంబులన్। నగరస్వాములనంగనుండుదుమహానందంబుసంధి
ల్లనే। నగరేశేశ్వరమూర్తిగైకొనిప్రకాశత్వంబుతోనుండెదన్ ॥౧౯॥ వ॥
అనినవైశ్యమునులమ్మహాదేవునకిట్లనిరి ॥ ౨౦ ॥ గీ॥ స్వామియాజ్ఞాప్రకా
రంబుసంతతంబు। శిరమునదాల్చియుందుముధరణిలోన। నెట్లనోత్తమ
సకలలోకేశ్వరైన। సర్వమంగళపాదదర్శనముమాకు ॥౨౧॥ వ॥ అనినన
ద్దేవుండిట్లనియె ॥ ౨౨ ॥ క॥ అనిశముమదీయసంగతి। వనజాంబకగౌరిపఁథ్య
వాసినియనుపే। రనునిల్పిమిమ్ము బ్రోచును। ఘనసంపదలిచ్చియధికకా
రుణ్యమునన్ ॥ ౨౩ ॥ క॥ నియతప్రాధిపునధిక। ప్రియమునబ్రహ్మేశభవుఁ
డభీష్టార్థదుఁడై। జయమొసగిభాస్కరార్యుఁడు। దయతోమీకనుబు
రోహితత్వముసేయున్ ॥౨౪॥ క॥ కులమభివృద్ధిగదీవెన। లలరింపుచునలువ
భాస్కరార్యుండును నై*యిలలోజనియించిభవ*త్కులగురువై మెలఁగు
చుండుఁగౌరియునెపుడున్ ॥౨౫॥ వ॥ అనియానతిచ్చినమహాప్రసాదంబని
మ్రొక్కిపీఠికానిష్ణుదేవునిసన్నిధికింజని ॥౨౬॥ శా॥ ఆనందంబునవైశ్య
శేఖరులుసాష్టాంగప్రణామంబులన్। శ్రీనాథున్ కరుణావలోకనశుభశ్రీ
డావిహారోన్నతున్। నానావైభవసద్గుణాఢ్యు నిజగన్నాథున్ జయోపేతు

ను। జ్ఞానసాంద్రంతుని వేనుతించిరభివాంఛాదానచాతుర్యునిన్ ॥ ౭౭॥సీ॥ శ్రీర
మ్యసంతతోదాగవిభాసితసకలలోకోద్భవస్థానచతుర। బ్రహ్మణతాధికావాస
వప్రముఖదేవకిరీటవరమణివిలసిత చరణకమల। కౌస్తుభమాణిక్యకమ
లాలయాకాంతిలలితవక్షఃస్థలోల్లాసహృదయ।సద్భక్తలోకవాంఛాఫలప్ర
దదేవయాతరాకౌనారాయణముకుంద। పుండరీకాక్ష వైకుంఠభువనవంద్య।
యనఘదాసానుదాసులమైనమమ్ము। గగుణభావించిరక్షించు కమలనాభ।
ఘనతలక్ష్మీకటాక్షంబుగలిగియుండ॥ ౭౮॥మ॥అనిభక్తిన్ నుతియించు వైశ్యు
లన్ గృపాత్రాణలోకనప్రహృష్టిని। ట్లనిరోయీ మీరు సుపర్వశిల్పికృతన
వ్యాస్టాదశగ్రామపా। లనవిఖ్యాతిననేకకాలముమహోల్లాసంబుతో
భూస్థలిన్। ఘనులైయుండుడు సర్వమాన్యులయిలోకస్తుత్య చారిత్రులై ॥
౭౯॥క॥దనుజారిట్లనెనుజనా।ర్దన నామముతో డమీపురంబునరహస్తో।డను
గూడియుండుమవరము। లనోసంగుచునహారహంబు లోకము మెచ్చన్॥
౮౦॥గీ॥ భక్తులున్నచోటపరమానురక్తిలో। హరుండు నేమునుందుమహర
హంబు। గానమీరుధరకుగమనీయగతి నేగి।మహితభక్తియుక్తినుండుమని
నులు॥౮౧॥క॥శ్రీమన్నారాయణుడును। హోమునమునవాడిన ట్టియద్భుతవ
రముల్। ప్రేమంబునగొనిగౌరిర। మామహిళలనునెరంగి నుహిమదలి
వర॥౮౨॥క॥హరిహరులహృదయకమలము।లగయంబునలిపిభక్తులను
తించిసురా। గ్ర రమణునంబోగడిసుధీ।నరులనుతింపుచునుగదలువారైయచ
టన్॥౮౩॥వ॥అంతనవైశ్యవరులప్పహోవేవుగడమంజనిమాకుసహాయం
బుగావలయుననిప్రార్థించినమీకుపితృకర్మసబ్రహ్మానుసహాయంబిచ్చి
తిననిపలికినవీట్లానిరూ౮౪॥వ॥చనివేగంబున వారలగ్గిరికిసాష్టాంగంబుగావిం
చిగొ।బ్బున శైలంబులుజాహ్నవీనదులుతెంపుగాదేవతావర్ణంబులు।ద్యనట
త్కౌతుకయక్షరాక్షసమునివ్యాపారముల్ జూచుచున్। కనిరాచెంతవి
యన్నదీజసితరంగత్తుంగవీచ్యోఘముల్॥౮౫॥క॥ఆదిగ్రవిచిత్రంబులు।కాచా
తుర్యములకలరియవగాహనులై। వేచనుదెంచిరియావల। చూచుచుహి

మవన్నగంబుజూచిరివేగ ॥౭౫॥క॥ నగపతికిని మ్రొక్కుచుహిమ॥ నగమటుదాటిరికదలిసనాతన బుద్ధిన్ ।నగపతిధైర్యులయోధ్యా।నగరంబటుఁజూచుచునువినమితప్రద్యుమ్నలై॥౭౬॥వ॥మరియుహరిద్వారంబును - సింధుసరయూనదులును-త్రివేణీసంగమంబును -నాసికాత్రియంబకంబును-కాళేశ్వరంబును-వృద్ధగంగాతీరంబును-జూచిపుష్పకంబుడిగ్గిరనిసాలంకాయనముని తరువాతవృత్తాంతంబుసెప్పఁటకై-యుపక్రమించుటయు॥౭౭॥ఉ॥ *పండిత భాస్కరార్య సుత భాస్వ రులంచితభోగవాసనా। ఖండలులంగనాకుసుమకార్ముకులూర్జితనవ్య శేముషీ। కుండలిరాట్సమానులవికుంఠితధైర్యులు బ్రహ్మపాలనా। ఖండదయాపథులతిధార్మికులుత్తమవైశ్యులిమ్మహిన్॥౭౮॥మాలిని॥సగణనగరశంభుస్వామిపాదాబ్జసేవా।నిగమవిధివిధేయుల్ నిత్యధర్మానుష్ఠాయుల్।సుగుణగణవిశాలుల్ శోభనోద్యోగశీలుల్।ప్రగణితపెనుగొండప్రాముఖ్యులూరవ్యముఖ్యుల్

గద్య

ఇదిశ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహసద్యోమకరందబిందుసందో
హపానధురంధురీణమధుకరాయమానమానసమరసకవితావిలాసశ్రీసు
భాస్కరాచార్యనామధేయప్రణీతంబైనవైశ్యపురాంబ
యనుమహాప్రబంధంబునందు మన్మథుండు ఈశ్వరునిచేద
హింపబడుటయు। రతీప్రలాపంబును।మదనపున
ర్జీవనంబును ।పార్వతీదేవితపోనిష్ఠయుశి
వుండువివాహార్థంబుసప్తఋషులనంపు
టయు।శివునివివాహంబును।శివుండు
పత్నీసమేతుండైకైలాసంబున
కరుగుటయు।గంగాదినదీప్ర
భావంబును ।ననుకథ
లంగలదిచతు
ర్థాశ్వా
సము

శ్రీరస్తు.

వైశ్యపురాణము.

పంచమాశ్వాసము

శ్రీమద్భువనవకసంఖ్యా। గ్రామ గ్రామణులుగీర్వాణరమణులుసత్య।
ప్రామాణికులుమరుద్రుమ। నామ ప్రాభవులు బాలనగరవరేణ్యుల్ ॥౧॥ వ॥
ఆకర్ణింపుము॥౨॥క॥అక్కథకుండిట్లనియెను। శిష్యులనాయకులకు వ్యాసమునీతిక
ళాస। వ్యాక్కులనాచాతురి పెం। పెక్కగ వినుఁడనినయంతనిట్లనిపలికిరి॥౩॥
మ॥అగరాజాత్మజనాయకుండనినయట్లారీతి వేవేగన్నా। సొగసౌసూర్యరథం
బువచ్చుగతితోసొంపొందుచుంజిత్రసూ। నిగమాధిష్ఠితధాతారూపమయ
మానీపుష్పకారూఢులై। గగనంబందులరాదొడంగిరిమహాకౌతూహలంబొ
ప్పగన్॥౪॥క॥ఆకీర్తిననదీనదవి। స్తారయహోర్యాధిపతినిదర్శింపుచుమా। వా
రంతటపూర్వాంబుధి। తీరంబునఁబుష్పకంబుడిగియటహారియుఁన్॥౫॥క॥ప్రా
దమధ్యంబున నేమని। ముదమొప్పఁగనిల్చిరిష్టమునమరి వారె। య్యెదిపనిగాన
పచిరదియు। విదితముగాఁదెల్పు వేదవేదాంతనిధీ॥౬॥వ॥అనిన వైశ్యఋషుల
కుసాలంకాయనఋషియిట్లనియె నట్లకోకలనంగలయాశ్చర్యంబులవలో
కించి బ్రహ్మకిట్లనిరి॥౭॥చ॥కమలినియొక్క నాళమునఁగాంచనదీధితులుల్లసి
ల్లుచున్। విమలములైనపుష్పములు వేడ్క త్రయంబటుగానవచ్చినన్। త్రమ
శమునొందిచిత్రగతితద్భవనగస్వాయనాధులుబ్బునన్। కమలజయిట్టిధంబయి
నకారణమేమదియానతీదగున్॥౮॥వ॥అనిన వైశ్యులకువిరించియిట్లనియె॥౯॥

చ॥కలడుపులస్తినాగముని కాంతుడుయజ్ఞము సేయభక్తితో। యెలమిమహేశ్వ
రుండుగిరిజేశ్వరి శాజ్ఞయయు నేనుగొల్వఁగా। నలఘుతనగ్ని కుండమునవద్భు
తభంగిప్రసన్నుఁడైమనం। బలరగవేదువాంఛితపదార్థములన్ననతండు
మ్రొక్కుచున్॥౧౦॥ఉ॥ ప్రాకటమైన వాక్యములఁ బ్రస్తుతిఁజేసివిశేషభక్తి

తే॥ నాకు మనోరథార్థములు నవ్యముగాగ ననుగ్రహించినీ। వేకతసవర్ణలోకములనిచ్చుమెరింగి కృతార్థుఁడౌటకుఁ। జేకొని సన్నిధైయిచట చెన్నవహించనవశ్యమెంతయుఁ ॥ ... ... *

వ॥ అని ప్రార్థించి పలికిన నమ్మహాదేవుండప్పద్మమూలంబున జ్యోతిర్మయ లింగంబై పృథివికి మూలస్థానంబునఁ బగిగి మల్లికార్జునేశ్వరుండను బుల స్త్రీశ్వరుండను నామంబులఁ బ్రకాశించియుండె। నయ్యగ్నికుండంబువలన జ్వాల నజ్వాలాజాలంబులు జలంబులై మహాపుణ్య నిలయంబయ్యె నదివుల స్త్యతీర్థంబు దీని సమీపంబున మీకొక నగరంబు నిర్మించెదనని విశ్వకర్మం జూచి పట్టణంబు నిర్మింపుమనిన తత్క్షణంబ ॥౧౧॥ ఉ॥ ద్వాదశ సూర్యవీ

— పెనుగొండపట్టణవర్ణనము —

ధులను దారత షోడశసోమవీధులుఁ। మోద మెలర్పగా కనకముఖ్యగృహంబుల నేకభంగులఁ। యాదరమొప్ప కేతనమృగాధిపగోపగజాయసంజ్ఞచే। నాదివిగాగ నవ్యగతి నంచితవర్గపద్ధతి సృజించినన్ ॥౧౨॥ క॥ వివిధామరగేహంబులు। వివిధామరభవనహర్మ్య వేదీతతులున్। వివిధోద్యానవ్రజములు। వివిధపురద్వారభద్రవేదికతతులన్ ॥౧౩॥ వ॥ ఈరీతి నగౌతమీతీరంబునఁ బురంబు సృజియించెనంత విరించియునవ్వైశ్యవరుల జటావల్కలంబులు పరిహరించి పత్నీసమేతంబుగా మంగళస్నానంబులు సేయించి దివ్యభూషణవస్త్రంబులు ధరియింపం జేసి ఘనదుర్థరంబను పేరుగలదై శారదాపీఠంబు సత్త్రగోదావరీతీరంబున నియమించి యట వసియించు బ్రహ్మమండలంబులఁ బిలుపించి యస్మద్గణంబువిన నీ భాస్కరాచార్యులవారే కళవింశతిపీఠంబులవారు నా యంశంబున నవతరించిన వారని వారలకుం దెలిపి వారల ముందరయీ వైశ్యవరుల కులగురువులను బురోహితులను నియమించి కృతార్థులుగన్ముని వైశ్యవరులకు నొప్పగించి వారల చేత వరంబులిప్పించిన యనంతరంబయప్పురంబునకుఁ బశ్చిమ భాగంబున భూసురవిసరంబును ప్రాగ్భాగంబున రాజన్యసందోహంబును। దక్షిణోత్తరభాగంబుల సచ్ఛూద్రనివహంబుల

సుదక్షిణ నవర్ణంబులవారలయధోచితస్థానంబులనుండ నియమించికోరిన
వరంబులిచ్చి నయనంతరంబ ॥ ౧౪ ॥ క॥ యత్నేశ్వరుఁడతిముదమున। నతు
యముగధనములిచ్చియవనీస్థలిమా। దీక్షాయంశంబునమిము। రక్షింపుదుననివ
రంబురయిమునన్నిచ్చెన్ ॥ ౧౫ ॥ వ॥ మరియును॥ గీ॥ మరకతమణిదీప్తసహిత
మైమించిన। మనుజకేతనంబుమహిమనిచ్చి। దానధర్మకీర్తిధనదాంశులన
మీరు। వసుధవెలయుఁడనుచువరములొసఁగె ॥ ౧౬ ॥ చ॥ పురమునకొప్పు
డూపురాననుఁబొల్పుగఁగౌతమిదక్షిణంబునన్। దరుదుగనంబురాశిసదహం
కృతిచెల్వ సుపశ్చిమంబునన్। పరఁగినగోస్తనీనదివిభాసితమై దగునుత్తరం
బునన్। యరయవసిద్ధగంగయుసమాగతమై నహ్రదంబునెప్పుడున్। ౧౭ ॥
క॥ సీమాంతరములుదీపుచు। సామర్థ్యంబునపురంబుజతురత్వమునన్। శ్రీ
మత్క్షేత్రంబులనా। రామంబులనేకవిధులరచియించితగన్ ॥ ౧౮ ॥ క ॥ ఆ
రామంబులమహిమల। కారాజీవాసనుండుయద్భుతవృత్తిన్। ధీరతవర్ణన
సేయగ। జారుతరంబైతనచుఖశంభునిఁగరుణన్ ॥ ౧౯ ॥ సీ॥ తరుముఖాపికాదం
తదళితంబులై జారివడినాళికేళసత్ఫలములంట। దాకిపవడినోడిదండడి వ్రా
లెడిపనసపండులఁజేతభగ్నమైన। యిక్షుకాండంబుల నెర్పులనంములమొదల
మిట్రించినముత్తియములఁ। బెడగుఁగామించెడివడగండ్లవర్షంబుబోరిపొ
రిసురిసినఁబోల్కిఁగాగ। రెక్కలందందఁడాకిననుక్కుదక్కు। యొగయుహం
సలముక్కులఁదగి వెడువడి। రాజనపుమళ్ళసీళ్ళలోరమణదిరుసు। శఫరదంచ
తులనగల్గుసంతతంబు॥ ౨౦ ॥ వ॥ మరియుసవ్వనంబుసంగలనారంగమాతులుం
గలవంగపుగ్నాగదాడిముఖర్జూర చందనమందారవాసంతి కామల్లి కా
మంజరీకుంజనిర్వ్యంద మకరంద ధారాప్రవాహాలోలకల్లోలమాలాక్రీడద్వ
రాళీమరాళీపత్రచాలనచాతుర్యధుర్యంబులగుమందానిలంబులకానంద
బునొందుచుంచుంచిరబృందంబులపాటలంగలపాటలంబులసీడలఁగ్రీడలంచే
లివేడుకలఁగూడికమ్మపూబొదరిండ్లకెలంకులవిహారణంబొనరింపనింపెసగు
మధురగంధపద్మపదీసముంచితఫలంబు కాగానంబుల ప్రోడి సేయునటంత

కలకంఠనినదంబులమోదంబులంగలిగియు నందనవనచైత్రరథంబులం
బోలునారామంబులుగలిగి యొప్పుచుండునప్పట్టణప్రాంతసంవృతభూభా
గంబులు ॥ ౨౧ ॥ సీ ॥ శ్రీరామవంకియుఁజిటిబలుగుత్తియు శ్రీకేసరియుశ
క్తిశ్రీధరంబుఁ యీశ్వరప్రీతియు నేనుఁగుకొమ్మునుబోడసంపంగియు నోడవ
రియుఁ కస్తూరినికరంబుగపూరభోగియు కావలి కాంభోధికనక గిరియుఁ దే
వాన్నమెలిమియు దేవగన్నియకొట్టినీగుచంచలియు శృంగారభోగి * వంకి
ప్రాసంగిసంపంగి వారణాశి * శాముధేనువునారేళి గ్రంధగోళి * వెదురుమ
లయంబుబుడమియు వెలువడంబు * రాచమెచ్చునుములువంకి రాజనములు ॥
౨౨ ॥ క ॥ శనిగెయుఁగోధూమంబును * మినుములుముద్గంబుకందిమెంతెయు
మిరియఁ * బనుములు మొదలగు సస్యముఁ * గొనకొని పుగరుణకొండకోటు
లుపండుఁ ॥ ౨౩ ॥ వ ॥ మరియు బహువిధవిశేషంబులకు బహుగోత్రసమ్మ
ర్థంబగుటంజేసి పెనుగొండయనునామంబొనర్చి వులస్త్యతీర్థోపరిస్థలం
బునదివ్యయంత్రశిలాస్తంభవినిర్మితప్రాసాదప్రాకారవలయంబులగు
దేవాలయంబులు నిర్మించియనంతరంబ ॥ ౨౪ ॥ క ॥ ఈలోకంబులకెల్లను *
మూలస్తంభంబనంగ ముఖ్యప్రతిభఁ * మూలస్థానమహేశ * స్థూలకళావా
హనంబుసొంపుదలిర్పఁ ॥ ౨౫ ॥ క ॥ నెగడినశైవాగమవిధి * నగణితమ
గుమహిమలొసఁగనతిభక్తిరతిఁ * నగరేశ్వరదేవేశ్వరు * దగసొంపలరఁ
బ్రతిష్ఠఁ దద్దయుఁ జేసెఁ ॥ ౨౬ ॥ క ॥ వెలయజనార్దనదేవుని * కలితమహ
త్వప్రకాశుకమలాధీశుఁ * విలసితవైష్ణవవిధులను * జలరుహగర్భుఁడు ప్రతి
ష్ఠచతురతజేసెఁ ॥ ౨౭ ॥ గీ ॥ అరయవింధ్యవాసియ సమహాశక్తియుఁ *
గురుతరాత్మికఫలకోనకమల * వివిధదుర్గాలుబహువిధభైరవులునధిక *
ఘోరదేవులనఁగ బ్రబలించు ॥ ౨౮ ॥ క ॥ హరుఁడటునగరేశ్వరుఁడై * గిరిజ
యు నావింధ్యవాసి కృష్ణుండరయఁ * బరగజనార్దనుఁడయ్యెను * గరుణిం
చుచులక్ష్మికోనకమలై వెలసెఁ ॥ ౨౯ ॥ ... ... *

వ॥ మహాగణపతిపురస్సరంబుగా నేతత్స్తవరాజ ప్రతిష్ఠలొనరించి విరించి యి
ట్లనియె ॥౩౦॥ సీ॥ అఖిలలోకారాధ్యుఁడైనట్టి శంభుఁడు నగరేశ్వరఖ్యాతి
నలరినాఁడు । కైవల్యసుఖదాయి కమలాధిపతి శౌరి హరి జనార్దనుఁడయి
యలరినాఁడు । శర్వాణి పార్వతి సర్వమంగళ గౌరి వింధ్యవాసిని యనవేల
యుచుండు । కమలాక్షి శ్రీలక్ష్మి కాంతాశిరోమణి కోరి వేలానగూర్చుకొనక మ
ల । ఘనతఁ బెనుగొండపురవరంబున సమీపమున । వరములొసఁగుచునుందురు
వైభవముగ । భవ్యమైనట్టి నామాంతరప్రబలినాఁడు । భాస్కరాచార్య వ
ర్యుండు ప్రతిదినంబు । వీరి సేవించి వెలయు డీవిశ్వమునను ॥౩౧॥ వ॥ మఱి
యు నానాదేవతానీకంబులకుఁ దిష్వస ప్రతిష్ఠాయోగంబులు నిర్ణయించి యనంత
రంబు వైశ్యజనుల వీక్షించి యిట్లనిరి ॥౩౨॥ క॥ మాకోరికె సఫలంబుగ । నేకాల
మునిచటనుండు డెంతయు వెట్కగ । మాకులము వారికెల్లను । ప్రాకటముగ
గురువులగుచు బ్రాహ్మణవరులై ॥౩౩॥ వ॥ అని ప్రార్థించిన చతుర్ము
ఖుండవు గాకయనుచు కోరినవరంబులిచ్చి యాన్నంతరంబ - ధర్మధన - శివ
పాంచాల - నిరవద్య - జగన్నాథ - క్షీరకాసార - యేలాఖ్య - జొందూరు - ఘంటసా
ల - త్రిగుణిత - ఘనభిను - విశాల - కళింగనృసింహ । వీరనారాయణ । నగరవీడు
యూస వర్తిత గ్రామంబులు బెనుగొండకు గ్రామ గ్రాసంబులుగా నిచ్చి న
నత్యంతశోభితంబై తనచేతనట్లు ప్రవృద్ధసంభవులుగు పాతకయంబున ॥౩౪॥ క॥
కోటికి నెత్తినపడి గెలు । కోటీశోక్కనింటకోమరెందునర్గ ॥ పాటించిని
త్యలక్ష్మికి । పేటని వర్ణింపవచ్చుఁ బెనుగొండపురిన్ ॥౩౫॥ క॥ పంచ ప్రాకా
రంబులు । వంచింపక తిరిగిరేని వసుధాస్థలమున్ । గొంచ్చ కతిరిగిన ఫలము నిపం
చాస్యుఁడు విశ్వకర్మ బ్రతినయొనర్చెన్ ॥౩౬॥ క॥ అక్కరఁ గోరిక బేరుని
నిక్కము యిడు గంగ నేలనిలలో వైశ్యుల్ * రొక్కము చవుకఁ జదురా * పె
క్కులు వర్ణింపనేల పెనుగొండపురిన్ ॥ * * * * **
ఉ॥ ౪౦ ॥ మాడలు సూరు జీత మొకమానిసికిన్ నెలనాళ్ల కట్టడా । మాడకు నూ
రు చిన్నములు మానుగ చిన్నమునూరు కాసులా । వాడనె క్రొత్త దొడ్డ నెలవా

సులకాసుకనూనసన్నపుం । బ్రోడలు లెక్కఁ బ్రాసుగులుపోకపు పుష్టైన
పట్టణంబునన్ ॥౪౧॥ క ॥ ఆందోళీకాదివాహన । సందోహారూఢవృత్తిసత్ప్రభు
వనకున్ । నందికునకునీచనకును । దండడి పెనుగొండపురిని దలప్రక్కల
గున్ ॥౪౨॥ ఉ॥ ఈవణిగగ్రహారమిల వేన్నవుఁ జైనను సర్వమాన్యశం । భావము
నొందిరక్షణము భక్తినొనర్చరియేని కోటి వేం । గోవులనిచ్చుపుణ్య మగులో
భతనీపురమీకుఁ ద్రోచినన్ । గోవధ జేసినట్టియతిఘోరపుపాపము నొందు
వారికిన్ ॥౪౩॥ వ ॥ మరియునట్టి పెనుగొండపురంబు కైలాసంబునుం బోలెన
వ్యాహతసకలసంపదలసొంపుమిగిలియభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధియగుచు
మహాసమృద్ధంబయ్యెనయ్యవసరంబున విరించివిశ్వకర్మలను పేరు - భాస్క
రాచార్యులకును వైశ్యులనప్పగించి కులసంరక్షణంబునకు నియమించి పు
ష్పకారూఢుండై నిజనివాసంబునకరిగెనంతనిక్కడ బ్రాహ్మణసంభవు
లుదినదిన ప్రవర్ధమానులగుచు నిత్యోత్సవంబుల వెలుంగుచుఁ జతుర్దశోత్తర
సప్తశతసంఖ్యాత వైశ్యమునినిష్ఠాభిజాత్య పవిత్రంబులగు గోత్రంబులును త
ద్బ్రాహ్మణోపదిష్టశివమంత్రజపపరాయణులును నై - తద్వ్యతిక్రమంబునని
జవంశజన్యవ్యవహారధర్మపాలనంబున గృషివాణిజ్యగోరక్షణవృద్ధి జీవనం
బులును నను సంధింపుచు - శ్రీనగరేశ్వర జనార్దనుల కారుణ్యవిశేషంబున బు
త్రపౌత్రాభివృద్ధిఁ గలిగి వెలసిరని పాలంకాయసమునియానతిచ్చిన వినియ
వై వైశ్యవరులిట్లనిరి ॥౪౪॥ గీ॥ అందుచిత్రవిచిత్రంబులైన తెరఁగు । దెలుపుమ
నుటయు వారికిఁ దెలుపఁదొణఁగె - సరసభాషామనీష వాచానిరూఢి - సంభ్ర
మంబొప్పఁ జెవులకు జవులుపుట్ట ॥౪౫॥ వ ॥ ఇట్లు కృతత్రేతాద్వాపరయుగంబు
లు చనిన సమయంబున ॥౪౬॥ క ॥ సోమాఖ్యుండగు వైశ్యుఁడు । ధీమహిమాఢ్యుం
డటంచుఁ దెలియగమహిలో । నేమమున వైశ్యవంశ । శ్రీమంతుండగుచుఁ బొసఁగుమ
శైస్థైర్యపుష్టిన్ ॥౪౭॥ సీ॥ గంధర్వపతిచిత్రకంఠుఁడు సొంపున వైశ్యశాపమునొం
దిన సుధనకుఁడు । సువంశంబునసుర రాజభోగియై రాజరాజనరేంద్ర
రాజునకును । శుభముహూర్తగ్రహశుభదృష్టివేళలం బరమపవిత్రత్వ

భావస్ఫైన। సవర్ణలక్షణయగుశ వాణి దేవికిఁ వంశవర్ధనవిష్ణువర్ధనుండు
పరగజనియించిజగమెల్లపాలనంబు। సేయుచుండెను శ్రీరామచంద్రమూ
ర్తి । తల్లిదండ్రు లగురువులదైవములను। భక్తిఁగొలుచుచునుండెనురక్తి
తోడ ॥౪౭॥ వ॥ అట్టిసమయంబున॥ ॥౪౮॥ సీ॥ వైశ్యాన్వయఖ్యాతివారిధి
చంద్రుండువరమహేశ్వరభక్తియుతుఁడు। జాతుదశోత్తరసప్తశత
ఖ్యాతచిరగోత్రమూర్ధాభిషిక్తకుసుముఁడు। నగరేశ్వరేశ్వరునమ్మినభక్తుం
డువిహితమహైశ్వర్యవిభవయుతుఁడు॥ సకలధర్మాధారసంసారవర్త
నుఁడు శ్వాక్రూకులగోత్రపూజితుండు। వసుధకుసుమాఖ్యుఁడనమించిదిక
సుమగంధి। ఘనఁగదనవర్ణ్యయనుదానుననుదినంబు। బుధజనంబులబోషిం
చిపాలుపుసనర। ధర్మశాస్త్రంబువినుచుండుసత్త్వభంగి ॥ ౪౯ ॥ క ॥ గుడి
యునుజరువునువనమును। నడరగబెండ్లిండ్లునిధియునందితగ్రులియున్। బెడ
గుగనొనరిచియంతట। నుడుగకపుత్రార్థియగుచునుద్యతమెఱసున్ ॥౫౦॥
సీ ॥ ప్రాసాదగోపురప్రాకారములతోడనెసరఁగట్టించెదేవాలయములు
ధరసార్వకాలంబుబరిపూర్ణజలముగాఁజెరువులు వేయించెఁజిత్రగతులఁ
సహజమాధుర్యమై బహుఫలాంచితమైనవనములు వేయించెవరుసతోడ।
పూనిషోడశమహాదానంబులొనరించెనధికసత్ప్రభీఁగాథులునిలిపె। జెలఁగి
బ్రహ్మప్రతిష్ఠలు జేసియంత। తనచరిత్రంబుజగమెల్లవినుతిసేయఁ। గృతులఁజె
ప్పించెదిక్కులకీర్తినిలిపె। కులములోపలజగర్ఘట్టకుసుమశెట్టి ॥ ౫౧ ॥ క ॥
కుసుమప్రభునికులాంగన। కుసుమాంబయుదానధర్మకుశలతమెఱయన్ ।
వసుధాజనములుబొగడగ। సదృశగతితోమెలంగుననురూపముగాన్ ॥౫౨॥
వ ॥ అంతనొక్కనాఁడు ॥ ౫౩ ॥ ... ... *॥
చ॥ పొసఁగినపట్టెమంచమునవువ్వులపాన్పునవేడ్కమీరఁగా। రసికతభర్త
యుండననురాగముతోడనువీడెమిచ్చుచో। పసగలతాళవృంతమునఁబైచమ
టార్చిపదాంబుజాతముల్। బిసుకుచువిన్ననైమనసుభీతిఁజెలింపుచునుండె

నత్ప్రమై॥౫౩॥ఉ॥ అంత నెఱింగి విజ్ఞుఁడగు నా కుసుమాఖ్యుఁడు సాదరంబు
నన్ । గాంతను జూచి పల్కె నను కంపదలిర్పఁగ నీమనంబునన్ । జింతవహిం
చినట్లు నీకిఁ జెప్పు మునీకమనోరథార్థముల్ । సంతసమందనిత్తు నువిచారము
మాను ముదైన్య మేటికిన్॥౫౪॥ఉ॥దీనులఁ బ్రోవనైతివొ సుధీమతి వేల్పులఁ
గొల్వవైతివో । పూని కెనాడి తప్పితివొ భూసురకోటికి నిష్టమైన యా । దాన
ము సేయనైతివొ పదంపడి బంధుజనంబు నిన్నుఁ జా । సీనము సేసిరో మనసు
చింతకుఁ గారణ మేమి జెప్పవే॥౫౫ ॥వ॥ అని కుసుమవిభుండు కులాంగన నూఱ
డించి పలికిన విని కుసుమగంధి పతికి నిట్లనియె॥౫౬॥సీ ॥సత్పుత్త్రవతి గాఁగ శైశ
వక్రీడలు సొంపుగాఁగన్న లజాడలేమ । బాలురమాధుర్య భాషావిశేషము
ల్ వీనులకింపుగా వినఁగలేమ । వెలయఁగనాడుబిడ్డలకు నల్లుండ్రకు నిష్టప
దార్థముల్ యియ్యలేము । గమనీయధర్మార్థ కామమోక్షములకు నాస్ప
దంబైన పుణ్యంబు లేమ । నైహికాముష్మిక ఫలంబులందరాదు । హరునిఁ గృపజే
త సకలసౌఖ్యములు గలిగె । ననఘ సత్పుత్త్రుఁ జేయుపాయమునఁ గల్గు । నా
విధానంబు దెలసి నా కానతిమ్ము॥౫౭॥వ॥అనిన కుసుమశెట్టి యిట్లనియె॥ ౫౮॥
క ॥ ఈలోకసుఖము కంటెను । యాలోక సుఖంబె మేలు నాత్మజు కోరన్ నై
యేలా నీకు విచారము । జాలుర ధర్మంబు మనకు జలజాతాక్షీ॥౫౯ ॥క॥ అనుట
యు సతి బతికిట్లను । ఘన దానతపోజపముల కలిగిన ఫలముల్ । ఘనమతి లోకాం
తరమునఁ । దనయుండిహపర సుఖంబుఁ దడయక నిచ్చున్॥౬౦॥వ॥ అనిన కుసు
మగంధికిఁ దత్పతి యిట్లనియె॥౬౧ ॥ సీ॥అఖిలధర్మంబుల నాచరింపగవచ్చు నన
ఘుఁడైన మానుషయత్నమునను । దేవాసురలకైన భావింపగా గాని తనయుసం
ప్రాప్తి దాదైవికంబు । నీమనోహారమైన నిజపుత్త్ర సంలబ్ధి కలుగును పా
యంబు దలఁచువాడ । వెలయు సంతతి లబ్ధవిద్వజ్జనుల చేతఁ దెలిసి తదీయుపా
దేశమునను । సకలజనసన్నుతోదార సత్కుమార । లాభ మొనరింతు హృద
య విలాసమైన । యుక్తి సాధింతునని కాంత నూరడించె । మృదులమాధుర్య వా
గ్వృత్తి సదయుఁడగుచు॥౬౨॥క॥అని పలికిన కుసుమాంబిక ।మనమున సంతో

వమగ్నమానసయగుచుఁ। తనయులఁగాంచెడి వేడుకఁ। దనపతి దైవంబుగాఁగ దలఁపుచుసుండెన్ ॥౬౨॥ వ॥ అంత సూర్యోదయంబగుటయు మేల్కాంచి నిత్యకర్మంబులుదీర్చి నగరేశ్వరుముఖమంటపంబు జేరి॥౬౩॥ మ॥ పరమజ్ఞాన తపోగరిష్ఠులతపః ప్రారంభగాంభీర్యులన్। గరిమాధఃకృతభోగిపుంగవుల తర్కప్రౌఢతాబ్రాహ్మలన్। గురువేదాది పురాణశాస్త్రవిలసద్గోష్ఠీ పరిజ్ఞాతలన్। వరధర్మాత్ములఁ గృపారససుధావార్ధిప్లుతులన్ విప్రులన్॥౬౪ వ॥ రావించి యనంతరంబమ్మహాసభకున్ నమస్కరించి తన యభిప్రాయంబు వారలకెరుంగించువాఁడై యిట్లనియె॥౬౫॥ క॥ సంతానము సంపాదికి। సంతా

⟹ *కుసుమశెట్టి పుత్రకామేష్టి జేయనుద్యోగించుటం* ⟸

నంబై తనరుఁ సంతతమునత। త్సంతానమెట్లుగలుగును। సంతసమున నానతిండుసభవారనినన్॥౬౬॥ వ॥ వారలయందు భాస్కరాచార్యుండిట్లనియె-నీవు నగరేశ్వరుండై పరమేశ్వరుప్రీతిగాఁ బుత్రకామేష్టిఁ జేసినఁ బుత్రవంతుండవయ్యెదవని పలికిన మహాప్రసాదంబని మ్రొక్కి శుభముహూర్తంబున నా భాస్కరాచార్యునాచార్యుంగా వరించి విధివంతంబుగా ఋత్విగ్గణంబులఁ గూడి పుత్రకామేష్టి సేయుచుండ సప్తాహంబులు జనిన యనంతరంబ॥౬౭॥ చ॥ అనలుఁడు శ్వేతకేతుఁడు మహాధ్వరమొప్పఁగఁ జేయుచుండఁగా। ఘనముగ నాజ్యధారలధికంబుగఁ గ్రోలియజీర్ణనొందునాఁ। డనఘు మహాప్రతాపుకడఁ గునజీర్ణమున్ బొందునాఁటిదీరెనం। దమపమశౌర్యుఁ డొక్కఁడు గలండె యటంచుఁ బ్రసన్నమూర్తియై॥౬౮॥ చ॥ హరునకు విన్నపించిన మహాకృప నొందిన దాశివుండుదా। నరుదుగనాత్మశక్తినఘహారిణి మౌక్తికతారహారిణిన్। గరమనురక్తిఁ జూచి సుతకారణమధ్వరమొప్పఁ జేయనా। వరవణిగన్వయాఢ్యునకు వశ్యమునీవు ప్రసన్నమూర్తియైయ్యెన్॥ క॥ కామితఫలములనొసఁగును। శ్రీమహితునిగా నెనచుఁ శీఘ్రంబనినన్। సోమకళాధరునాజ్ఞా। సామర్థ్యంబెరిగి శక్తిసంభ్రమమెసఁగన్॥౭౦॥ గీ॥ అగ్నికుండమధ్యమాంతరంబునయందు। నద్భుతంబుగాఁగనభవుశక్తిఁ। దగ ప్రసన్నయైన తాత్పర్యమున మ్రొక్కి। శిరము

నంబుఁజేర్చిరాకరయుగంబు ॥౭౧॥ దండకము. జయజయశ్రీమహాలక్ష్మీ దేవతేశక్తికంకాళిహుంకారిణీ ప్రాణరక్షీకరాళీ త్రినేత్రీ త్రిశూలీ త్రివేదస్వరూపీభవానిశ్రియందేహిమేపాహిమాందేవదేవిత్రయీనావనాదేనిర్వికల్పేసమస్తాపదుద్ధారిణీధ్యానదీనావటీష్టీగరిష్టేభజనిష్టాదినంసేవ్యమానాంఘ్రిపద్మేశరణ్యేనమస్తేనమస్తేదేవితుభ్యంనమస్తే ॥౭౨॥ వ॥ అనుచునానేకప్రకారంబులస్తుతియించినకుసుమాఖ్యుంజూచియంబయిట్లనియె॥ ౭౩॥ క॥ సంతసమునవీకాంతకు। సంతానముగల్గుననుచుసంతసమొసఁగన్। సంతానార్థప్రదమగు। సంతానఫలద్వయంబుఁజతురతనొసఁగెన్ ॥ ౭౪॥ వ॥ యిట్లమ్మహాశక్తిప్రత్యక్షంబైవరంబొసఁగినఁగుసుమాఖ్యుండునంతసిల్లియుండెనంతశక్తియంతర్ధానంబుజేసెయనంతరంబఋత్విగ్గణంబులకునానేకబ్రాహ్మణులకుభాస్కరాచార్యులకునిష్టంబులైనవస్తుసంపదలొసంగి

——*కుసుమగంధిగర్భంబుదాల్చుట*——

సుఖంబుండెనంతకుసుమగంధిగర్భంబుదాల్చి॥౭౫॥ ఉత్పలమాల. గాఁ బ్రథమదిశస్థితిజంద్రునిచంద్రికాప్రభన్। భూజనులెల్లమెచ్చగనుబొందుగసొంపునఁగాంచెసుస్థితిన్। వైజననంబునన్శుభదివాకరచంద్రముఖగ్రహాళివి। భ్రాజితలగ్నవేళతగభామినిపుత్రునిఁబుత్రికామణిన్ ॥౭౬॥ వ॥ అయ్యా

——ఆకుసుమశెట్టికిబుత్రికాపుత్రోత్పత్తిగలుగుట——

వసరంబున ॥౭౭॥ క॥ మందానిలములువొలయఁగ। బృందారకపుష్పవృష్టిఁబ్రియమునఁగురియన్। మందరనినదంబులసుర। దుందుభులునుమ్రోసెనపుడుధూర్జటిఁగరుణన్ ॥౭౮॥ వ॥ అంతనక్కుసుమాఖ్యుండునుప్రమోదభరితహృదయారవిందుండైజాతకర్మక్రియాదిశేషంబులువిధ్యుక్తంబుగాఁజేయించికుమారునకువిరూపాక్షుండనునామంబిడిపుత్రికకువాసవియనునామధేయంబొసరించెనంతవారలుదినదినప్రవర్ధమానులనుచుఁదల్లిదండ్రులకుఁబ్రియంబులొనగ్చుచుండిరనిచెప్పినఖిగ్గతదుఃఖాతవృత్తాంతంబెట్లయ్యోవనియడుగుటయు ॥౭౯॥ చ॥ వరహితధర్మవర్తనుడుభాస్కరపండితసవగర్భ

రక్షకుల్। గురునయనీతికోవిదులుగుంభితవాక్యనిరంతరోన్నత।స్థిరతరకాతు శాగ్రగుణశీలురుశీలవతీసతీమనో।హరులువురారిపాదజలజాగ్రమదాళు లువైశ్యులిమ్మహిన్॥౭౯॥మాలిని॥ధనకనకవికాసుల్ ధర్మసంచారభాసుల్ కనకకుధరధైర్యుల్। కల్పితానల్పచర్యుల్।మనసిజరిపుభక్తుల్ మానినీచిత్త సక్తుల్ ।వినయఘననివాసుల్ వేద్యపెన్గొండవాసుల్॥... ... ✻

✻గద్య✻

✻ఇది శ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహమకరందబిందు సందోహమ✻

✻ధురంధురీణమధుకరాయమానమానససరసకవితావిలాసగ్రాగు✻

✻రుభాస్కరాచార్యనామధేయప్రణీతంబైనవైశ్యపురాణం✻

✻బనుమహాప్రబంధంబునందుఁబెనుగొండవర్ణనంబును✻

✻కుసుమశెట్టిబుత్రకామేష్టిఁజేయుటయు వారలకు✻

✻బుత్రుండునుబుత్రికయుజనియించుటయు✻

✻వారికి నామకరణాదిశుభలగ్నములొనర్చుటయు✻

✻ననుకథలంగలదిపంచమాశ్వా✻

✻సము✻

✻✻✻✻✻✻✻
✻✻✻✻✻
✻✻✻
✻
✻
క

* శ్రీరస్తు. *

వైశ్యపురాణము.

షష్ఠాశ్వాసము.

* శ్రీమద్వేంగీదేశ।గ్రామమహాగిరిపురప్రకాశితబుద్ధి।గ్రామణులు రాజరాజ।శ్రీమంతులు గీర్తిపిజితశేషులు వైశ్యుల్ ॥౧॥ వ॥ ఆకర్ణింపుడు దరువాతివృత్తాంతంబెఱుంగించుటకై పాలంకాయనఋషివర్యుండు వైశ్యఋషులకిట్లని చెప్పందొడంగెనట్లు పాసవిదినదినప్రవర్ధమానయగుచుండనొక్క రాజు దనకువివాహార్థంబడిగెనని నవినయవైశ్యులాఋషివర్యునకిట్లనిరి ॥౨॥ క॥ వారెవ్వఁడతనివంశము।పూఁడిమితో వానిపురము పూర్వవిధంబుల్।వేడుకతో నెరుగింపుము।పాడిగనన వారికతఁడు బలికెఁ బ్రీతిన్ ॥౩॥ క॥ శ్రీమార్కండేయముని।స్వామికి నిలయంబనంగ జగతిన్ దివిష।ద్ధామము రాజమహేంద్రుని।నామంబున నొప్పు పురము నవ్యస్ఫూర్తిన్ ॥౪॥ సీ॥ శ్రీగౌతమీదివ్యసింధుపావనతోయకణపిమర్దితపారకల్మషంబు।ప్రకటమార్కండేయపరమేశకారుణ్యసంభవైశ్వర్యశాశ్వతంబు।దానధారాసారదంతావళోదారఘీంకారవైఖరీసంకులంబు। జవవిక్రమక్రియాజనితపౌరుషఘనఘనతురంగమవీరకలకలంబు।రత్నధనధాన్యవస్త్రహిరణ్యరజిత।సారఘనసారమృగనాభిచందనాఢ్య।రమ్యతరపణ్యవీధికారాజితంబు।సాంద్రవిభవంబు రాజమహేంద్రపురము ॥౫॥ వ॥ ఆపట్టణంబునకధీశ్వరుండు ॥౬॥ ధూర్జటిపాదభక్తుండరిదుర్గపిభేదనశౌర్యశాలిన్యా। యార్జితవైభవుండు విబుధావనకల్పకుండార్యసన్నుతుం।డజనావనవర్ధనుండహర్పతితేజుండు విష్ణువర్ధనుం।డార్జితసర్వసంపదల

నొప్పు మరాజను హేంద్రనాథుఁడై ||౬|| క|| రాజకళాధరభర్తుఁడు| రా
జకులోత్తముఁడన్యరాజయశస్తే| జోజయశాలై వరఁగును| రాజతచాళుక్య

—విష్ణువర్ధనుండను రాజు దిగ్విజయంబు సేయుట—

వంశరక్షకుఁ డెలమిన్ ||౭|| వ|| యతం డొక్కనాఁడు దిగ్విజయంబు సేయుత
లంపునకుమారకంఠీరవుం జూచియిట్లనియె|| ౮|| క|| జవతురగరథేభభట|
ప్రవరులతో న్నృపతు లెల్లరావ లెవశమిమా| దివసము దిగ్విజయమునకు| నవసర
మని చాటఁ బంపు మందరు నేరుగన్ ||౯|| వ|| అనుటయు నట్లకాక యని యాస
చివేంద్రుఁడు చాటఁబంచిన| జనపతు లెల్లను బ్బిఘన సాహసశౌర్య మహోద్ధు
రీణులై| యనుగత ఘోటకద్విపరథాధికయోగసమన్వితంబుగా| మునికొని
విష్ణువర్ధనుని ముంగరసిల్పిరి చిత్రవైఖరిన్ || ౧౦ || వ|| యనంతరంబావి
ష్ణువర్ధనుండు దిగ్విజయాకాంక్షంబు శుభముహూర్తంబునఁ గదలెనయ్యవ
సరంబున|| ౧౧|| సీ|| చతురంగబలవేగసన్నాహపదసముద్ధతరజఃపటలంబు
దిశలఁగప్పె| గంధసింధురఘటాకర్ణతాళోద్ధూతపవనంబుత ద్రజఃపటలినె
డవఁబుహురథస్తంభశుంభద్రత్నకేతుకాంతులునభంబునఁ జెకటులుగఁజే
య| యురుఖడ్గసంఘర్షణోద్ధూతవిస్ఫులింగములు దిక్కులకుఁ బ్రకాశమొ
సఁగ| ఘోటకాటోపహేషితకుంజరోగ్ర| మహితఘీంకారఘోషభీషణప్ర
తాప| కార్ముకజ్యారవంబులొక్కటఁ జెలంగ| శిరులఁబెంపొంద యారాజసే
ననడచె || ౧౨ || వ|| ఇట్లమోఘవీర్యుండై వెడలి చనిచని కార్తవీర్యుండే
లెడిమాహిష్మతీపురంబుచేరఁ జని యక్కడకంటకపర్వతంబున సేనలు విడి
యించిన || ౧౩ || క|| వచ్చిన కురుపభురాకతు| పుచ్చ రమున కురుమరాటమ
గధాదులుసొం| పెచ్చిన మదమున వారలు| జెచ్చరఁదలపడిరి వీరజనులరుదం
దన్ ||౧౪|| వ|| ఇట్లిరుదెరంగులవారు పోరి రాసమయంబున| గీ|| విష్ణువర్ధన
రాజుతోవిగ్రహించి| పుడసిరచ్చటి రాజులమత్యులెంచ| కడమ తక్కినరా
జులు గర్వముడిగి| శరణనుచు మ్రొక్కి రాతనిచరణములకు ||౧౫|| వ|| ఆ
సమయంబున| సీ|| హయవధూరత్న హేమాంమలు కానుకల్ మును పురాగొని
వచ్చిమ్రొక్కునృపులు| శరణాగతత్రాణసంపన్నుఁడితఁడని కోసరక సేవిం

చికొలుచునృపులు డగ్గరవచ్చినతబ్బిబ్బులౌనసిదూరంబుగాను న్నె తొలఁగు
నృపులు। కానయొకఁడైనబాహువిక్రమము మెరపఁగలువ లేఁడయ్యె బలశ
క్తిఁగలిగియుండె।శౌర్యదుర్వారనిర్భరధైర్యగర్వ।జనితసత్కీర్తి విష్ణు
వర్ధనుని దాటి ॥ ౧౬ ॥ వ ॥ ఇట్లు నర్మదాతీరంబునం గలరాజులెల్లను
వెంటరాఁగదలి నానావిధంబులగు దుర్గంబులు సాధించి వారలచే నుపాయ
నంబులుగొని యచ్చటచ్చట నిజవిజయస్తంభంబులు నిలిపి జనుసమయంబు
నం గల్యాణపట్టణాధీశ్వరుండగు సామంతక్షితీశ్వరుండును।తద్దేశవర్తులగు
రాజులును బ్రతిఘటించిన విష్ణువర్ధనుండు విజృంభించి విజయసింహవిక్ర
మశాలి-వీరసేన-సుమంత-శాంతన-చంద్రచూడ-సింహధ్వజ-సునంద-నా
మంద-విక్రమ-బాహుఖడ్గ-భీమవిగ్రహ-సమగ్రాయుధ-శుభగ్రీవ-మహావీ
ర-కంఠీరవ-సుబుద్ధి-సర్వజ్ఞులను షోడశరాజప్రధానులును-మరియు విక్రమనీ
తి-బంధుప్రభాకరులాదిగాఁ గలయనేక సేనానాయకులుం గలసి వారల నిర్జి
చితత్పురంబులు గ్రహించి యచ్చోటు గదలి-కురు-వరాట-అంగ-వంగ-శక
ఘూర్జర-నార్కట్టగాంధారదేశంబులు సాధించి-వచ్చిచో త్రివేణీసంగమస్నా
నంబునఁ గృతస్నానుండై యచ్చటఁ గదలి యయోధ్యఁ జేరి యచ్చటనుండి హరి
ద్వారంబునకునై మిశారణ్యంబును గని యవ్వల సింధువు దాటి కాశ్మీరదేశం
బు జేరి వారల నిర్జించి సవాలక్షపర్వతంబులు జూచి యచ్చటనుండి యనేక
దేశంబులు గడచి శబరపుళిందబర్బరాది దేశంబుల వారల జయించి యచ్చట
నుండి దక్షిణాభిముఖుండై కొంకణదేశంబు బ్రవేశించి వచ్చి మసను ద్రదేశ
వాసులగు రాజన్యుల జయించి యచ్చటనుండి సహ్యమదర్దరపర్వతంబులు
గడచి సేతువుం జేరె ॥ ౧౭ ॥ క ॥ కనుఁగొనె రాజకుమారుఁడు।వనధిం దద్వనధి
గ్రుంకి వచ్చుటరామే*శునిఁ బూజించె నవశ్యము*ధనకనకవిశేషవస్తుతతులొ
సఁగూడన్ ॥ ౧౮ ॥ యచ్చోటు వాసి॥ శా ॥ దండి పాండ్యధరాధినాయకుల
దుర్దాంతోగ్రశౌర్యంబుతో*।దండోద్దండతరప్రభావము।న శ్రీరంగంబు
సేవించి చం*ద్రుం డచ్చోటమరంతకల్మషముదొంతుల్ డుల్లుచ్చునాక్రొల్న రే*

యొండ్రఁ గాచిన వాసవంశజుఁడు కాయంబందునర్థదోఁగినన్ ॥ ౧౯ ॥ గీ ॥
మహితమైనట్టి శ్రీరంగమంటపంబు । జొచ్చి పరవాసుదేవుసజూడియంత ।
చిన్మయాకార సర్వేశ శ్రిత జనార్తి । హరణ శ్రీరంగనాయక యనుచు
మ్రొక్కి ॥ ౨౦ ॥ వ ॥ మరియు ననేకవిధంబులస్తుతియించియచ్చోటు వాసి ॥ ౨౧
గీ ॥ జలమయంబైనయట్టియాజంబు కేశ్వఁ । డగుమహాదేవుభజియించి యచ
టనుండి । విశ్రుతములైనయుభయకావేరులందు । తానమునకునువిష్ణువర్ధ
నుఁడువచ్చిన ॥ ౨౨ ॥ వ ॥ యిట్లువచ్చి ॥ శా ॥ వీరాగ్రేసరనాయకుండుభయకావే
రిన్ బ్రియంబొప్పనిం । పారన్ తానముజేసిదుష్టరిపురాజాధీశులౌచోళధా ।
త్రీరాజేంద్రులఁ జేరగాఁగదలివారిన్ గెల్చి శీఘ్రానతా । నారూఢిన్ దగు
కుంభకోణమునకాహ్లాదంబునన్ జేరుచున్ ॥ ౨౩ ॥ వ ॥ అచ్చటకుంభేశునంద
ర్శించిమధ్యార్జునంబుజేరియందుగలమహాదేవుంబూజించిచిదంబరంబు
నకుజనుదెంచెననినవిని వైశ్యులమ్మహాత్మునకిట్లనిరి ॥ ౨౪ ॥ ఉ ॥ అనఘామహా
నికులాగ్రగణ్యమహాత్మా పుణ్యచారిత్రసద్ధనుడారాజు చిదంబరంబున
నువెట్కఁగాగనేమెమిగాంచెనువచ్చె తరియాత్రప్రభావములు గాంచిదే
శమాహాత్మ్యములే । వినుపింపాతనివెంటనంటికొలిచేవిఖ్యాతులౌరాజు
లన్ ॥ ౨౫ ॥ క ॥ అనుమాటకుమునినాయకుఁ । డనుమానములేక వారికంతఃక
రణంబునననుభవిష్యత్కథపనుఁ । డనుచునుమృదుమధురవాక్యములరగఁబల్కి
క్కెన్ ॥ ౨౬ ॥ ఉ ॥ శ్రావ్యముగావినుండునృపరాజశిఖామణియైనయట్టికా । ర
వ్యుడువిష్ణువర్ధనుఁడురాజకళాధరభర్తఁడట్లశ్రో । తవ్యుఁడునయ్యెనచ్చ
టచిదంబరపూర్వరహస్యమెల్లను । రవ్యవరేణ్యులారరిపురాజవిభాళుబ

విష్ణువర్ధనుని సేనాపరిగణనంబు

లంబులన్నియున్ ॥ ౨౭ ॥ వ ॥ వివరించెదవినుండు ॥ పంద్రెండులక్షలునలుబది
రెండు వేలుకాల్బలంబును-నందు రెండులక్షలనిరువది వేలు విలుకాండ్రును
రెండులక్షలుపందొమ్మిది వేలుఖండాయుధులును-లక్షయునలుబది వేలుగో
పశీమపడిగెవాగెలును-లక్షముప్పది వేలుకైతలును-నయిదులక్షలతొమ్మ

నూ్నరుగుఱ్ఱంబులును ఉత్తమలక్షణంబులు ముప్పదిరెండువేలు యుష్ట్రంబులును - నరువదియెనుమవేలు గంధసింధురంబులును - నన్నియోరథంబులును మొగిలీరువిన్మాదేశపాశ్చాత్యులు రెండులక్షలు నిరువదెనిమిది వేలు గుఱ్ఱపు రౌతులును - నింతటిబలంబు విష్ణువర్ధనునియను చరులై గొలువ దక్షిణదేశంబులు సాధించిమగుడివచ్చునెడ కావేరీనది తూర్పున సముద్రంబునంగలసిన సంగమస్థలంబునకనతి దూరంబున చిదంబరం బనుమహాస్థలంబులమహిమలు మున్నువిన్న వాఁడై తిరుమట్టువృద్ధాచలారుణాచలమరకతవల్లీసాధులంగాంచియచ్చటనుండి కాంచీస్థానంబు ప్రవేశించితత్పురంబుదర్శించియేకామ్రనాథు కామాక్షీ సహితంబుగాఁబూజించి నుతియించి మ్రొక్కిలిడి వేదవతిఁజేరంజను ||౨౬|| క|| ఆగమవిధిని నృపాలుఁడు । వేగవతీస్నానమాడి వేగమెకనెనా । భోగవతిఁదల్పునటునా । యాగమవిదులైన వైష్ణవాగ్రణులలరన్ ||౨౭|| క|| ధన్యపవస్థుఁడురిపురా । జన్యులనక్కగిన రాజభయముల నెల్లన్ । జన్యమునఁగెలిచిన్న పముా । ధాన్యుండా కంచివరదరాజులఁగాంచెన్ ||౨౮|| వ|| మఱియు శేషగిరిదర్శించియందలి తీర్థంబులనవగాహనంబుజేసియచ్చటనుండి వెంకటాచలంబు జేరంజని ||౨౯|| సీ|| సద్భక్తి రెండవచక్రవర్తియొసంగుడంబైనవరకిరీటముధరించి । రవివంశజుండైన రాఘవుఁడిచ్చి నగణుతింపరావిభూషలను దాల్చి । తనకుముత్తాతయౌ ధర్మజుఁడిడినట్టిఘనమైనయొడ్డాణమనువుపరచి । బహుయుగాంతరముభూపాలురర్పించినయమరేంద్రమణులువక్షమునదాల్చి । రూపగాంభీర్యసద్గుణరూఢసుహితు । నెమ్మెకాడైన శ్రీవెంకటేశుఁజూచి । శరణుశరణని మ్రొక్కెసాష్టాంగమవుడు । నిడుచునవ్విష్ణువర్ధనుఁడెలమితోడ ||౩౦|| వ|| అచ్చటఁ బంచరాత్రంబులుండి కాళహస్తిజేరియద్దేవుదర్శించిపూజించినుతియించి యచ్చోట్పటువాశివనిచన ||౩౧|| ఉ|| నందిగిరీంద్రసంభవజనప్రకరౌఘసమూహశైలపా । రందరవజ్రధారతటిరంగదభంగురభంగసంగతా । మందసరో

జబృందగతమాధుకరామలగానశోభితా।నందితతీరభూ సరిదనీకిని గాంచెపి
నాకినీనదీ॥౩౨॥వ॥అత్తద్వీశేషంబులుగనుంగొనుచుయందుఁగృతావగాహ
నుండైకదలివిక్రమసింహపురంబనబరగు నెల్లూరు చేరంజనియందలివిశ్వే
శ్వరుసందర్శించియచ్చటనుండియుదయగిరి జేరంజనియందలి రాజన్యుల
తనవశులంజేసికొనికదలి యహోబలంబు సేగి యమ్మహానుభావుండగు
యహోబలేశ్వరుదర్శించియచ్చోటుకదలి॥౩౩॥శా॥ రేనాటంగలధా
రుణీశ్వరులుపోరేమానియారాజుకా।ధీనంబైననృపాలురంగదిసి యేతేర
న్నిగాఘాటధా।టీనిర్వక్ర పరాక్రమక్రమమహాటీవిణావిజృంభించియా।
భూనాథుండరిగెం బ్రసిద్ధనృపరాడ్భూపాలురుంగొల్వగాం॥౩౪॥వ॥ఇ
ట్లుకదలి॥౩౫॥ఉ॥ ఆలవివిష్ణువర్ధననృపాగ్రణిగన్గొనెవిస్ఫురద్ఘురీ।జాల
మునోపధీతరువిశాలముపుణ్యలతాలవాలముం।పాలకశంకరప్రముఖభా
సురఖేలముదివ్యమైనశ్రీశైలము ప్రాంతవర్తితరసాలముమాన్యతపూను
కూలముం॥౩౬॥గీ॥వనజబాంధవసఖునిసద్వంశజుండు। శ్రీమహాదేవుమ
ల్లేశుచేరిగొలిచి।భక్తతతికెల్లఁదనమనురక్తినిచ్చి। కడుప్రయాణోన్ముఖుం
డయిగదలెనపుడు॥౩౭॥వ॥ఇట్లుకదలివచ్చుసమయంబున;ను॥ అరిరాజన్యు
లెదిర్చినిల్చిననుయుద్ధాపేక్షనిక్షింపుచుం। శరణంబన్ననృపాళులైనయభ
యహస్తంబిచ్చిరక్షింపుచుం। సరవింగొల్వఁగవచ్చువారలకునిష్ఠప్రాప్తి
గావింపుచుం।ధరలోనంబ్రతిపీఁగశబ్దముడిపెం దత్తశ్రీకారంబులం
౩౮॥వ॥యిట్లనేక దేశంబులుగెలిచియనేకనదీనదపర్వతంబులుదాటిజనిచ
ని॥౩౯॥ఉ॥అవిభుడంత గాంచెమహింమాంచలచంచలిచంచరీకసం।సే
వితచానగంధవనసింధురజాలమురత్నసానుసం।భావితశైలముంవిజయ
భంజితకోమలచండసైంధవ।గ్రావవిశాలముం బహుసుఖప్రదకీల ము
నింద్రకీలముం॥౪౦॥వ॥యనంతరంబగృష్ణానదిందర్శించియందవగాహనం
బుజేసిమల్లికార్జునుదర్శించిమరియునమ్మహాత్మ్యంబెఱుంగందలచిమునుల

ర్జునుండు దపంబుఁ జేయుచున్న యెడ మూకాసురుండను రక్కసుండు సూక
రరూపంబు ధరియించి యచ్చటికరుగుదెంచిన దాని జూచి యర్జునుండొక్క
బాణంబుఁ దొడిగి వేశిననంత శంకరుండు గ్రీడాకిరాత వేషంబు ధరియించి పా
ర్వతి యుండ దానును నవ్వనంబున సంచరించుచు నవ్వరాహంబుగని తానొక్క
మ్ము సంధించి వేశిననది ప్రాణవిముక్తంబయ్యె నట శివుండరుగుదెంచి నిజబా
ణంబు బుచ్చుకొని యర్జునునిపై ననేక బాణపరంపరల నత్తరి నెప్పింపవన
య్యర్జునుండును మహాగోపంబు చేసి మోఘబాణ ప్రయోగంబు జేసె నిట్లుభ
రువురకును ఘోరయుద్ధంబయ్యె నప్పుడర్జునుని నిజ ధనుః ప్రహారణంబు శివుని
జటాజూటమధ్యంబున ఘల్లుమని దాకుటచేఁ గిరీటికి నిజస్వరూపంబునఁ బ్రస
న్నుండైనయప్పుడ పాండవమధ్యముండు శూలికిం బ్రణమిల్లి స్వామీ మీ రని
తెలియక నిట్లు జేసినవాఁడ నైతినని వినయపూర్వకంబుగా ననేక విధంబులం
స్తుతింప నత్తరి శంకరుండు గృపగలవాఁడై పాశుపతంబొసంగి యనంతరంబర్జును
ని సౌందర్యాతిశయంబును పార్వతికిఁ జూపి యంతర్ధానుండయ్యె నాటం గోలె
పార్థప్రహారణంబని శివలింగంబున నఘనామంబయ్యె నిట్టి ప్రదేశంబిదియని
భూకాంతులకుం దెల్పుచు యటచని పాంచాల-కురు-కుష్ణు-గాంధారాది దే
శంబుల రాజుల పశ్చిమంబునకు పాండ్య కర్ణాటచోళాది రాజుల దక్షిణంబు

——విష్ణువర్ధనుండు గౌతమీస్నానార్థంబు వచ్చుదెంచుట.——

నకు-సవినయంబున ననిపి యందుల నిలిపి-యవ్విష్ణువర్ధనుండు గౌతమీస్నా
నార్థియై యొక్కదలి తన్న దిగనుంగ్గొని కృతావగాహుండై సేనల నచ్చట నిలిపి జ
యసింహముఖ్యులు వెనువెంటంగొలువ ముందర చను సమయంబున మార్గం
బున మునిమిత్తంబులు గనుంగొని మహేశు విస్మరియించినంతటఁ బిలమల్లేశుని
దర్శించి పెనుగొండపుర ప్రాంతంబునకు జనుదెంచు సమయంబున్నరగ్గక।
ఆపురవరఘనవశ్యంగా। రోప నాన్నసన్న భూమిప్పుణ్యాస హాముతో। భూపతినిలి
చె సేనా। ఖూపారము రాజకార్యకుశలత మెరయన్॥౧౫౪॥ ఇవ్విధంబు
నంబెనుగొండపుర ప్రాంతంబునకుం జని జగన్మోహనంబగు నొక్కమ

స్వర్ణోజ్జ్వలసౌధంబుగని పరమానందహృదయుండగు నవ్విష్ణువర్ధనుండు
నిజచతురంగబలంబుల గౌతమీతీరంబున విడియించి యథోచితబలబంధుపుత్ర
సమేతుం డైయవ్వనంబు మందగమనంబునఁ బ్రవేశించిన॥ లయగ్రాహి॥ ఛంద
వనుగంధులగు సుందరుల మైచమటబిందువులమాన్పుటకు మందపవనుండా
నందముగ రాగకురువిందవిరులందు మకరందరసమాన్పడగఁ గ్రందుకొనుచున్
నిందిందిరములబ్బురుడండముగఁ బుష్పధనువందుకొని యాయ ప్రియమం
దిరులక్ష్మి । మందిరము వైమహిమ జెందుగతి దోపవనబృందములు మునిగన్న లక్ష

——విష్ణువర్ధనుండుద్యానవనంబు ప్రవేశించుట——

విందులనరింపఁ ॥౮౮॥ గీ॥ విష్ణుసన్నిభుండు ప్రాణభంగస్థలం జైత్రరథముఁ రీ
తిఁజతురమగుచు । నందనంబు సొంపునవ్య మైపొడమెనో । బోద్యమనుచుఁ విరిగి
(జూడ దొణగ్యెర౨॥ వ॥ ఇట్లవ్వనంబెల్లను సంచరించు నెడ నొక్క సౌధంబు గాం
చి వసియించియున్నంత రాజాగమనంబు వనపాలుర వలన నెరింగి తద్దర్శనో
త్సవకుతూహలులై యనఘ్యారత్నభూషణకాంచనాంబరంబు లధికంబులు
గాఁ గానుకలుగొనుచు రానుద్యోగించు తరి బాలనగరంబు లేతెంచి తద్విశేష
పదార్థంబులు గలదనని వారించి యిట్లనిరి॥౮౬॥ సీ॥ వజ్రగోమేకధిక వైడూ
ర్యమణిమయసౌవర్ణదివ్యభూషణములిన్ని । చీనిచీనాంబరచిత్రమంజిష్ఠా
ధిక వయనీపట్టాంశుకంబులిన్ని । కలితముక్తాహార కంకణాంగదముఖ్య
ప్రకటరత్నాంగుళీయకములిన్ని । ప్రియనవారోహణక్రీడోచితములై
నఘనజవోత్తమతురంగంబులిన్ని । యనుచు లిఖియించిగరణంబులవనిప
తికి । జెప్ప నెట్టిపతనల్ జేసి మనలకస్తవెట్టుదురిది బుద్ధిగాదటంచు
బహుధనద్రవ్యవస్తువుల్ పరిహరించి... ... ... ॥౮౭
సీ॥ ద్రాక్షామధూకపుండ్రేక్షుఖండంబులు బింబఖర్జూరాదిదింబములు
ను । మల్లికాచంపకమాధవీకరవీర సురభిప్రసూనవిస్ఫూర్తిమించ । గప్పూ
రచందనకాస్మీరకమనీయకస్తూరికాది సుగంధములును । ద్రాక్షాజ్యదధిగు
డశర్కరాక్షీరాదిభక్ష్య వస్తూరపదార్థములును । గంపలనుపుట్టపుట్టి కెలఁగ
న్నధనియాలనించి వైశ్యులఁజేతపట్టించికొనుచు । ధరణిపతిఁ జూడఁగను సుమాళి

ధానముఖ్యు లర్హులే తెండుయుపవనహర్మ్యమునకు ॥ ౪౮ ॥ వ ॥ అనినవీని
యవైశ్యులన్మహారాజుం గానుటకు వార లెఱింగించినక్రమంబున నుపహా

వైశ్యులు విష్ణువర్ధనుని దర్శనమునకు వచ్చుట.

రంబులు గొనివచ్చి యుపవనంబు ప్రవేశించి రాజసముఖంబునకు రానున్న
సమయంబున నిక్కడ విష్ణువర్ధనుండు మహాసౌధంబెక్కి యచ్చట విద్యా
భ్యాసంబు సేయుచున్న గొండగ వైశ్యకుమారులం జూచి వారలఁజదువులు
వినుచున్న సమయంబున వనపాలకుల వైశ్యులు తెచ్చిన కానుకలు రాజు
ముందర నిడి వైశ్యజనుల రాక నెఱుంగింపనప్పుడు వారలా రాజునకు దొడిబడ
దండంబులు వెట్టిన వారల ననూనయించి సౌధంబుమీదికిం జనియందు కాంచన
మయ వేదికయందు కొంతదడవుని ద్రించి మేల్కాంచి పెనుగొండపురంబంత
యు నిరీక్షించి ॥ ౪౯ ॥ మ ॥ కనియెం గాంచనరమ్యహర్మ్యవిలసద్గాంభీర్య
కుంభప్రభా । కనదుజ్జృంభిత దేవతాలయమహాకల్యాణతూర్యోల్లసద్ధ్వని
భూయిష్ఠతరంబ పౌరమహిమావ్యక్తప్రకారంబునా । బెనుగొండాఖ్యపురం
బు గాంచనమణీప్రేమాస్పదఖ్యాతమున్ ॥ ౫౦ ॥ సీ ॥ మందార దేవతామ
ణి కామధేనువిభ్రాజితంబగు దేవపతిపురంబో । అభినవశంఖపద్మాదినివాస
ప్రకాశితంబగు నలకాపురంబో । హరినీలపద్మరాగాదిరత్నప్రభావర్ణనీ
యంబగు వరుణుపురమో । స్ఫటికోపల స్తంభశశికాంతవేదికాశ్లిష్టంబు చేనొ
ప్పు శివపురంబో । దివ్యమాణిక్యకాంతి దేదీప్యమాన । సరసహర్మ్యాజ్యాలంబ
గు హరిపురంబో । ధరణి నెన్నఁడు నిటువంటి పురవరంబు । గని యు విని యు నెఱు
గమి కలియుగమునా ॥ ౫౧ ॥ ఉ ॥ ఈనగరంబి దెవ్వరిది యించుకఁ జెల్లెడ
దుర్గమెంత యో । దీనికి నేమి నామమును దీనికి నిక్కముకర్తయైన వాఁడే న
రనాయకుండునను నెన్నఁడుఁ జూడఁగరాఁడటంచును ద్యానవనాంతరస్థ తరుణా
ర్య జనంబులఁ జూచి పల్కినన్ ॥ ౫౨ ॥ వ ॥ విని బాలకుమారు లిట్లని చెప్పందొ
ణంగి రని పాలంకాయనముని చెప్పిన యనంతరకథావృత్తాంతం బెట్లయ్యె నని
యవైశ్యులడుగుటయు ॥ ౫౩ ॥ మ ॥ పరమగరస్థలదుర్గపట్టణమహా

ప్రాకారులత్యంతసత్కారుణాంభోధిసమానులాగమకళాగణ్యా గ్రసంర
తుణా। కలనామ్నాయపథప్రచారులనఘుల్ కల్యాణసత్కీర్తులు।గ్వరపె
న్గొండపురీనివాసులుసదావర్ధిష్ణులిద్ధారుణీ ॥ ౫౭ ॥ మాలిని ॥ జలధివల
యితోర్వీచక్రనిర్వక్రకీర్త్యా। జ్జ్వలనిచయవనాంతశ్శాంరదాసం ప్రసా
దో।జ్జ్వలమధురవచోసంచారిసల్లాపరేఖా।కలితసుజనమాషఖ్యాత వైజా
త్యవైశ్యుల్ ॥ ... ... *

గద్య

* ఇతిశ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహమకరందనిష్యందబిందుసందో *
హమధురధురీణమధుకరాయమానమానససరసకవితావిలాసభా
* శంకరాచార్యనామధేయప్రణీతంబైన వైశ్యపురాణంబనుమ *
*హాప్రబంధంబునందుకుసుమాఖ్య నకుకుమారీకుమారులు *
విగివినదినప్రవర్ధమానులగుటయు।విష్ణువర్ధనుదిగ్విజయ
బును-సకలరాజన్యులజయించిసకలతీర్థక్షేత్రనదీనద
*బులుసంచరించుటయు-సేనాపరిగణనంబును-గౌతమీ *
స్నానార్థంబుపెన్గొండనుంతుచనుదెంచుటయు
* పెనుగొండకునారాజువచ్చుటయు । నుర్వ్యా*
నవనప్రవేశంబును।వైశ్యులారాజదర్శ
* నార్థంబువచ్చుటయు! రాజుసౌ *
ధంబుమీదికిజనిపురంబుచూచు
టయు-ననుకథలంగలవిష
* ష్ఠమాశ్వాసము . *

* శ్రీరస్తు. *

వైశ్యపురాణము.

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీసారస్య విశేషవి।భాసురవాచాత్ర మోదపటువిభవమహా।భూ
సురసంరక్షణవి।ద్యాసురభూడప్ర కాశధన్యులువైశ్యుల్ ॥ ౧ ॥ వ ॥ ఆక
ర్ణింపుండని సాలంకాయనమునికి వైశ్యులిట్లనిరి.॥ఉ॥ కారణబాంధవుండయి
నక్కారవవంశవివర్ధనుండుస త్కారిమి నేగు దెంది పెనుగొండపురోపవనం
బునందుమళ్ళ ౦।గారవనంబనంగవరకల్ప నగంబులుభూమిబుట్టునా।తీరునను
న్నయవ్వనమ్మునఁజేకువసౌ ధ్వినృపాలుఁడచ్చటన్ ॥ ౨ ॥ క॥ కనుఁగొనఁజిత్ర
విచిత్ర।మ్మునగను పట్టువరసౌధముధరాధీశుం।డనుమోదముముప్పిరిఁగొన।
మునినాయక యందునుం డెమూర్ధన్యుండై ॥ ౩ ॥ క ॥ అనియాసతిచ్చితి
రీయా।వనజారికులుండుమానివరయాసౌధం।బుననుండేమియొనర్చెన।నిన
వినఁడనిమరియానమ్మునీంద్రుండనియెన్ ॥ ౪ ॥ సీ ॥ అబాలనగరంబులవనీ
శునకు మ్రొక్కివినయంబుతోడనిట్లరివతికి।కమలజుఁగృపవిశ్వకర్మనిర్మి
తమైనభాసిల్లుఁబెనుగొండపట్టణంబు । అంబికానాయకుండగ్రహారంబుగా
మెచ్చివైశ్యులకెల్లనిచ్చినాడు।సర్వమాన్యంబుగాజగతీశులెల్లనుపాలింతు
చుందురుభక్తితోఁడ।గలితధనధాన్యసంపదల్ గలిగినూరియు।వేదియు నెనిమి
దిపురములీపట్టణమున।కర్థితోఁచెల్లివచ్చుశివాజ్ఞచేత।విఘ్నవర్ధనరాజేం
ద్రవిభవసాంద్ర ॥ ౫ ॥ చ॥అనిమధురోక్తిబల్కి సధరాధిపవర్యుఁడుశాం
తచిత్తుఁడై।మొనసినుగంధమూలమునమోమలరించినఁగృష్ణసర్పమో।య
నతనరోమముల్ విడిచియాత్మముదంబునబొందియున్న చో।వనఫలపుష్పముల్

మనుజవల్లభు నుందర బెట్టిరన్నయున్ ॥౬౯॥ క ॥ అంతట వైశ్యులు ధరణీకాంతు
నిదర్శించి మ్రొక్కి కానుక లిడినన్ । సంతోషించి నృపాలకు డెంతయు మ

⁂ వైశ్యులు రాజసందర్శనంబొనరించుట ⁂

న్నించె సత్కృపేక్షణ మొలయన్ ॥౭౦॥ వ ॥ యనంతరంబా రాజునకు వైశ్యు
లిట్లనిరి ॥౭౧॥ క ॥ రాజోత్తమ మా పురికిన్ । రాజితగతి వచ్చి మమ్ము రక్షింపవలెన్
దేజము లలరఁ గననయితి । సౌజన్యం బొదవఁగదలె సంభ్రమ మెసగన్ ॥౭౨॥
శా ॥ భేరీభాంకృతు లుల్లసిల్ల గమహాభృత్యుల్ కుంభికుంభస్థలిన్ । జారో దారసు
హారవత్తాత్రికరుచుల్ తారాగతింబర్వ శృం । గారోదారుఁడు విష్ణువర్ధనుఁ
డు భూకాంతుండు సేనారవ । స్ఫారుండై పురికేఁగు దేరబదరీ పట్టాంగుకోద
ఘ్నుండై ॥౭౩॥ వ ॥ అప్పుడు విష్ణువర్ధనుండు చితపరివార సమేతుండై చనుచు
న్న సమయంబున నతిమంతులగు వైశ్యులు పూర్వకారణంబు దలంచి నీచజ
నాదియానావరోహణ విరహితంబుగా వలయునని యుక్తి సాధించి పురద్వార గ
నగరేశ్వర దేవాలయ పర్యంత పరికల్పిత మార్గ నిరర్గళ మాంజిష్ఠ పట్టుచీ
నాంబర పరిచ్ఛాదితాలంకారం బొనర్చినం జూచి నిలిచి సంతోషించియా రాజ
శేఖరుండాశ్చర్యంబు నొందినం బై వైశ్యులం జూచి యీ యమూల్య వస్త్రం
బులీవీధి నేటికి పరచినారనిన వినయంబున గృతాంజలులై యిట్లనిరి. స్వామీ నీ
వు మహారాజువు పాండవవంశ వర్ధనుండవు నీవు నిరాఘాట ధాటి వైఖరి నీవి
శ్వవిశ్వంభరావలయంబు దిగ్విజయంబు జేసి మా భాగ్యవశంబున నవధరించి
తిరి దేవ పాదారవిందంబులకు మార్దవంబుగా వలయునని యడుగులకు మ
డుగులు బరచినార మనిన సంతోషిత స్వాంతుండై మంత్రిసామంత పురోహిత
రాజకుమార సహితంబుగా వాహనంబులుడిగ్గి పాదచారులై చని పురంబు
ప్రవేశించునప్పుడు దేవాలయాంతర విజృంభిత ఘంటా శంఖ భేరీ మృదంగ వే
ణు వీణాదినిర్ఘోషంబు మేదురంబై రాజదర్శనోత్సుకోభయ పార్శ్వ హ
ర్మ్య వాతాయనస్థలస్థిత సుందర మణికలకలంబును నతి సంభ్రమాంతరగ
తాత్మస్థిత యువతీజన గతిభేదంబును-సత్వరగమన సమయ విశ్లథ నీవీబంధ గ్ర
హణైక హస్తంబును-ననుగత శిశుజనగృహీత చేలాంచల నిమిత్త ప్రకాశిత ప

సౌధాధరమందాతపవిరహితంబును - ప్రతిగృహద్వారప్రదేశసంస్థాపితసువ
ర్ణస్తంభాగ్రజృంభమాణవిచిత్రపట్టాంశుకశోభితంబును - విద్యుల్లతానుకా
రిదేదీప్యమానరత్నదర్పణతోరణాలంకృతంబును - పౌరఘనసారమృగమద
ప్రసూనజలసమ్మార్జనవిశుద్ధముక్తాఫలరంగవల్లీ విరాజితవిపణిమార్గం
బును - భూసురాశీర్వాదమంగళపాఠకపఠితగద్యపద్యోదాహరణాదిచాటు
ప్రబంధబంధురంబునునై బ్రవర్తిల్లుచుండఁ బురస్త్రీలుతమలోన ॥ ౧౧ ॥ ఉ॥
ఉన్నతరమ్యహర్మ్యములనుజ్జ్వలహాటకమంటపంబులన్ । బ్రన్ననవెండి
మాడువులభవ్యజమత్కృతగోపురంబులన్ । పన్నగనెక్కి సుందరులు భావ
జసన్నిభువిష్ణువర్ధనున్ । సన్నుతవిక్రమాన్వితు నిశాకరవంశజుఁ జూడి
యుల్లసిరి ॥ ౧౨ ॥ సీ ॥ ఇతఁడుసూ వైరిభూమీశులనిర్జించి చండాడివచ్చినదండి
మగఁడు । ఇతఁడుసూ కల్యాణపతినాజిలోఁబట్టి తెచ్చినజగర్ఘట్టబిరుదు । ఇత
ఁడుసూ రాజమహేంద్రపట్టణమునరఘువుకైవడి నేలురాజవరుఁడు । ఇతఁడు
సూ భామలకిందిరానందనుచాట్పునకరగించుఁ జతురమూర్తి । యనుచువా
రవనితలంగాంతనే తెంచిచూచుచుండ జనులుజూచుచుండ । పూర్ణాయశుఁడు
వచ్చెఁబుంసీధి కురువంశవర్ధనుండు విష్ణువర్ధనుఁడు ॥ ౧౩ ॥ వ ॥ ఇట్లుపౌరజ
నంబులనుతెయింపుచుండ రాజమార్గంబున చనుచు శ్రీనగరేశ్వర దేవాల
యాగ్రగోపురసమీపంబున నిలిచియుచితాప్తమంత్రిసహాయుండై యాదే
వునిగర్భాగారంబు ప్రవేశించి సువర్ణపుష్పంబులఁబూజించి ప్రదక్షిణక్రి
యాపురస్సరంబుగా సాష్టాంగనమస్కారంబులొనరించి యనేకవిధంబుల
నగరేశ్వరదేవునుతించి తద్దేవతాపరిచారకభక్తజనదత్తప్రసాదంబులు శిరం
బునధరించి వెలువడి తన్ముఖమంటపాంతరచంద్రకాంతవేదికాప్రదేశసం
స్థాపితరత్నసింహాసనాసీనుండై సంతతోత్సవవిగ్రహంబుల సేవించి తత్సమీ
పంబున నిలిచి తద్దేవతామాహాత్మ్యంబు వినుచున్న సమయంబున గంధాక్షత
ధూపదీపతాంబూలంబులొసంగిన గైకొని యొక్కవీడుపట్టు జేయించుచు
నుటయుఁ దద్దృగ్గంబవారంటల్ల చేసినయమ్మహారాజు పరమాప్తమంత్రిసహాయుం

జైతనబంధువర్గంబులనొక్కచోటనుండనియమించి తానమ్మహాసౌధంబుఁ బ్ర
వేశించినసమయంబున ॥౧౪॥ క॥ పిడియించి సంభ్రమంబునఁ । దడయక నీరా
జనంబు ధరణీశున కర్థిఁ । వడిగతి తెమ్మనపలికినఁ । గడు వేడుక నొంది వైశ్య కామి
నులంతన్ ॥౧౫॥ చ॥ సురభిత వారి సేక పరిశోభిత నిర్మల కాంతి దేహులై సర
వివిచిత్ర వస్త్రభూషలు చయ్యన గట్టి సుగంధ పుష్పముల్ స్థిరకబరీభరంబులను చె
న్నువహింపగ భూషణ ప్రభా । గరిమె వెలుదిక్కులన్ మెరయ కాంతలు తత్కుల
వృత్తి సొంపునన్ ॥౧౬॥ ఉ॥ రాజకులాధినాథునకు రాజనిభాననలర్థితో డనే
కాజనమిచ్చి కానుకలు రాసులు బోసి శుభోదయోక్తులం । దేజము లర్ప గాఁ
దగిన దీవెనలిచ్చి చెలంగి నిల్చినన్ । రాజసమం దివీడెములు రాజొనరించి చెయ
నంతరంబునన్ ॥౧౭॥ ఉ॥ పావనలీల వైశ్యకులభామినులిట్లుని వాళి సేయుచున్
దీవెనలిచ్చినన్ నృపతి ధీరత వీడెములిచ్చునంతలో । నావణిగన్వయాగ్రమున
నంగజు మోహపు బాణమో యనం । గావిలసిల్లు వైశ్యవరకన్యక గాంచె
దృఢానురాగుఁడై ॥౧౮॥ క॥ అప్పుడు మానవనాయకుఁ । డప్పువ్యాంగనలఁ జూ
చి మోహముతోడన్ । గప్పురవీడెములొసంగుచుఁ । దప్పక వీక్షించె నంతఁ దా
మరసాక్షిన్ ॥౧౯॥ చ॥ ఉడుగణమధ్యమంబున మహోజ్జ్వల కాంతి జెలంగి
చెల్వమైఁ । బెడఁగగు చంద్రరేఖ గతిఁ బేర్చు తలోదరి నొక్క కన్యకన్ । గడు
వడి మోహపాశమునఁ గాంచి మనోభవ బాణజాలముల్ । వడివడి దాకి జ
ర్ఝరిత వామమనోగతుఁడై తలంపుచున్ ॥౨౦॥ శా॥ ఈతన్వంగి త్రిపురాంత
కుండ సదృశుండీక్షించెనానర్థితోఁ । జేతో మోదమునం దెవార్య సుతకుం
జెంద్రంపనర్థాంగమా । యాతవ్యర్థము నేలనిచ్చు భవితవ్యంబంచు తన్మగ్న
తన్ । జాతాశుండగు విష్ణువర్ధన ధరా చక్రేశ్వరుండుబ్బునన్ ॥౨౧॥ ఉ॥ బాల
ను బాలచంద్రముఖి పద్మవిలోచన బద్మగంధినిన్ । బాలమృణాళ కోమలవి
భాసిత బాహ సునీలవేణినిన్ । లాలితపుష్ప పల్లవవిలాసిత గాత్రిని బ్రహ్మ నే
ర్పరై । నేల సృజించెనో ధరణి నెన్నఁడు జూడము యిట్టి బాలికన్ ॥౨౨॥ శా॥
ప్రాలేయాచలకన్యయో మరియు నాశాధోధిరాట్పుత్రియో । మేలౌ భార

తిమోశచీత రుణి రయోమినధ్వజాత్మేశదు। హేలావిగ్రహానన్య విగ్రహాగ
తికాది శ్రాత్రిభ్రొల్పారునీ। బాలారత్నము౯ జూచినంత నెమహా భావంబునప్పా
గెడి౯ ॥ ౨౩ ॥ వ ॥ అనియప్పు హీపాలుండు పూర్వ శాపవశంబున బుద్ధి ప్రే
రేపింపఁబడి మఱియు నిట్లనియె ॥ ౨౪ ॥ సీ॥ హారిణేందు శరధి జంఘాపాత్యౌక్షిక రికుం
భహాంస భృంగాలకయాన జఘన । నలినశంఖావర్త నాభిగళాంఘ్రియు
త్పలవజ్రరంభోరు దశనగంధి । నద్దేందు ముకురలతాంగి గఁడాళివసుశు
క హారిమధ్యా వచనహస్త । సర్వలక్షణ ప్రశస్తవాసవియను। గన్యకయును
జూచుచున్నయంత। నమ్మృగాక్షిఁ జూచియప్పు హీరమణుండు। ప్రసవ బాణ
ధరుని బారిఁ జేరె ॥ ౨౫ ॥ వ ॥ ఇట్లు మదనసంతప్తమానమానసుండై యక్కన్య క
యా పాదమస్తకంబు చూచి మఱియు వర్ణింపం దొడంగె ॥ ౨౬ ॥ గీ॥ లలితనవ్య
ప్రవాళపల్లవ సమాన। కాంతిమించె సతీపాద కమల యుగము। సరసరా
గాంబురాశి సంచారమునకు । యలరతగిలినయగు నౌ స్రవంబు గరణి ॥ ౨౭ ॥
గీ॥ నవ్యలావణ్య పద్మినీనాళ పొష్య । కలితజంఘలనొప్పెఁ దత్కాంతి హంస। స
రసమణి హేమ మేఖలా పరిష్కృతమైన। మదనపురి లీలజఘనంబు మగువ గొల్చె
॥ ౨౮ ॥ క॥ చారువిశేష విలాసమ । యూరములకు నరిటి స్తంభములో మరుఁ బురి
కిఁ । తోరణకంభములో యన । నూరువులొప్పె రెసతికి ముజ్జ్వలకాంతి౯
॥ ౨౯ ॥ క॥ క్రూరహర నేత్రశిఖిసం । చారంబున నొగిలి నాభి సరసింబడిన౯ ।
మారుతనుధూమ రేఖా। కారంబున రోమరాజి కాంతకు నొప్పె౯ ॥ ౩౦ ॥ క॥ స
తి దేహలతిక జనస । న్మతియగు రోమాళి భృంగమాలికె దాల్చె౯ । సతని
మాలతను చరము । ప్రతినిర్మితకుసుజటాభరంబు బోలె౯ ॥ ౩౧ ॥ క॥ గిరిశన
వుపుచ్ఛ్వకంటెను । బరికింపగమ్య దువులైన బాహువులు వడి౯ । పరహిజ
నంబులకు సుశం। బర వైరిఘటించు కంఠపాశములనఁగా ॥ ౩౨ ॥ క॥ అతులిత
కంఠమ్యుతిన* ప్రతిమంబైహార మొప్పె రాజితహార * స్థితిఁ జేకంఠముమించె
ను* జతురతనన్యోన్య కాంతిసదృశములగుట౯ ॥ ౩౩ ॥ గీ॥ బంధుజీవ ప్రకాంతు
లపరిహాసించె* నధర కాంతుల చేతనయ్యంబుజాక్షి। సలలితంబైన లావణ్యజల

ధియందు * పవడములం దీగె ఘరియించుపగిదిబోలీ ॥ ౩౪ ॥ క ॥ విరులుబిగురాకు
మీఁదను * మురువగుపవడంబుమీఁదముత్యములగతిన్ * సరుణాధరపల్లవము
న * నెరశినఁజిరునగవు కాంతి నెలఁతకునొప్పెన్ ॥ ౩౫ ॥ క ॥ గౌరవనాపావంశీ
స్ఫారలలాటాతపత్ర సంశ్రితసుహిమాంశు * భ్రూరేఖాచిహ్నితపటు * తారా
ననకాంతిరాజుతరుణివహించెన్ ॥ ౩౬ ॥ క ॥ వదనాంభోజము పైతు * మ్మెదగ
మిక్రియ కేశభరముమించినగసిస * మ్మదము ఘిగిపిగ్గ చేతను * వదలెను జమరీ
మృగములువాలప్రియముల్ ॥ ౩౭ ॥ సీ ॥ ఈ కన్యనసమాత్ముఁడీక్షించెనా మొ
నాఁడొమొండలిలోసగమేలయుమనిచ్చు । ఈ శాలగనుఁగొన్న నిందిరాదేవిని
యురమున హరియేలయుండనిచ్చు । ఈ రామఁగాంచినవారిజగర్భుఁడు వద
నంబునం దేల వాణి నిల్పు । ఈ వేమయున్న చో సౌరిగిననిం ద్రుండు శచికేల
కామిత సౌఖ్యమిచ్చు । భువనసమ్మోహనరూపంబు పొందు జేసి । మించిపరమేష్ఠి
దీనినిర్మించినాఁడు । నాఁడు నాపూర్వజన్మపుణ్యమున జేసి । సొంపు పెంపారని
ట్లాంతఁజూడఁగలిగె ॥ ౩౮ ॥ వ ॥ అనివితర్కించిమరియు నిట్లనియె ॥ ౩౯ ॥ స ॥ జలరా
శిమథిలోచంద్రుతోఁబుట్టినకన్యగానిది వైశ్యకన్య గాదు ॥ మంచుగుబ్బలిరా
జుమహితవంబునఁగన్నకన్యగానిది వైశ్యకన్యగాదు ॥ పదునాల్గువిద్యలపట్టు
గొమ్మైనట్టికన్యగానిది వైశ్యకన్యగాదు ॥ వేయుగన్నులవానివిభుని గాఁగ
న్నకన్యగానిది వైశ్యకన్యగాదు ॥ గరుడగంధర్వకిన్నరఖచరయక్ష । కన్యగాని
దిమరి వైశ్యకన్యగాదు ॥ ధాత్రి నిక్కన్యగని తారుధన్యులైరి ॥ వారలిట్లె వైశ్వర
నినసవై వైశ్యసుతులు ॥ ౪౦ ॥ ... ... *
ఆ రాజునకిట్లనిరి ॥ ౪౧ ॥ గీ ॥ కుసుమగంధినమేతుఁడై కుసుమశెట్టి । బహువిధం
బుల దేవతోపాస్తిజేసి । యిమ్మహీస్థలి పుత్రకామేష్టియందు ॥ కాంచెనీవాస
వీనామకమలము ఖనీ ॥ ౪౨ ॥ క ॥ ఆనవిని యావీరనాథుఁ । డనుమానము దక్కి చూద
క్కోయంగనయను చూడ ॥ మనమున ననుబ్బుచుఁగుసుమా । ఖ్యునిచేరఁగఁబిలిచి
యుత్సవింగూతును నడిగెన్ ॥ ౪౩ ॥ క ॥ పరనారిసహోదరుఁడన * ధరమేలి
తి నేనుసకలధర్మజ్ఞుఁడనై * పరసిజముఖిక . ృకయునఁ । గరమర్థిని వింటిమ్

నపుకరించుమనుదీర్చె ||౪౪|| క||కుసుమాహ్వయనీ పుత్రికి * ననదృశలావణ్య
వాకునతి వేడుకతో * నొసఁగుసుమమామాయనఁగా * వసుధాస్థలి వెలయు వై
శ్యవంశాధీశా ||౪౫|| వ|| అని పలికిన కుసుమాహ్వయుండు తనమనంబులో
యుక్తిసాధింపయిట్లని రోచించె ||౪౬|| ఉ|| శ్రీమహితస్వభావుఁడు విశిష్టకు
లోద్భవుఁ డార్యసమ్మతుం * డీమన మెట్లు వచ్చు మరియిచ్చెదనన్నను వంశ
హానియౌ * నేమియనంగవచ్చు వనియిట్లు చుఁజింత వహించి ధీరుఁడై | స్వామి
హితంబుగా మనసు వాక్యములన్ బలికెన్ బ్రియంబునన్ ||౪౭|| గీ|| ఇంత
కంటె వేలు రెక్క డొందఁగఁ గల్గు నవధరింపుఁ డనిన సంతబోక | దధ్యమను
చుమిసుల దాత్పర్యచిత్తుఁడై | యొసఁగవలయు ననినఁ గుసుమవిభుఁడు ||౪౮|| ఉ||
ఇష్టధనంబులెల్ల ధరణీసురకోటికి విచ్చి బుత్రికా * మేష్టి యజించుచోఁ దదరు
తోఁదు ధరుఁడు దనూజ నిచ్చెచో * తుష్టి వహించి కూరిమి మదొయ్యలి బెంచితి
గారవించితిన్ * శిష్టతనీయ పుచ్చుకొనఁ జెల్లదు వైశ్యులకెల్లలందరున్ ||
౪౯|| క|| భూపాలక వినుమా కుసుమ * ఘాపాకుఁ గర్తలై నమహితవిచారు
ల్ || మాపాలిటులస్వాములని పాదములాన యనగ నిశ్చలబుద్ధిన్ ||౫౦|| నగర
స్వాములదిక్కుఁ జూచి వసుధానాథాగ్రగణ్యుండ నేన్ | మృగనేత్రి దిలకం
బు వాసవినిసన్నినాత్మనాకీవలెన్ | దగు రాజ్యంబు నర్ధము కువయగాఁ
దత్త్వంబు గానిచ్చెదన్ | జగమెంచన్ దగులగ్ననిశ్చయగతిన్ సాధింపు డీసొంపు
నన్ ||౫౧|| వ|| అనిమరియును || సీ|| చీనిచీనాంబర చిత్ర వస్త్రంబులు షండికట్నములు పం
డ్రెండు వేలు | రత్నాంగుళీయ్యకరై వేయ హారంబులర్థితో నెనుబది యాఱు
వేలు | కర్పూర కస్తూరికాగంధసారాదులగు సుగంధద్రవ్య మధికమిత్తు | బ
హుధనధాన్య సంపదల చే పెంపొందుఁ బురవులు వైశ్యులకిరయ నిత్తు | భూధ
రమువంటివిక్రమస్ఫురితసత్వ | భద్రదంతావళంబులు పటుజవాశ్వ | కోత్త
మాశ్వసహస్రంబులిత్తునాకు | మరుమలైనట్టి వైశ్యకుమారులకును ||౫౨||
వ|| అని సవినయవైశ్యకుమారులు మనంబుల విషాదంబునొంది యాత్మగ
తంబున ||౫౩|| ఉ|| కాలకరాళహాటకగజకాలయము దాకిన రీతి భీతిచేఁ దాలి

మిమూలిమిూవిధము దైవవశంబటుగాక యున్న చో। బాలకి మోహభావము
నపార్థివముఖ్యుఁడుగోరు టెట్లు తా। తాత్కాలికబుద్ధిచే నొకమతంబుదలం
తుమునీతివైఖరిన్ ॥ ౫౫ ॥ క ॥ ప్రబలుఁడునరపతిధరలో। యబలనుయిచ్ఛ
నినఁగణగియతి మోహితుఁడై। యబలారత్న మఁగోసెచను। విబుధాధిపస
మఁడుతనదుపీటికినివుర్దున్ ॥ ౫౬ ॥ ఉ ॥ రాజుసమస్తదేశములరాజులనో
ర్చినవిష్ణువర్ధన। భ్రాజితనామధేయుఁడగు రాజకులాగ్రణిఁగాఁనన
ర్హుఁడౌ। రాజులమంచునీయుగము రాజులుహీనజులైనబుద్ధిదు। ర్వ్యాజ
ముహూర్తరంచునిరుపాధికబుద్ధి నుపాయదిత్తులై ॥ ౫౭ ॥ సీ ॥ జవవిక్రమ
క్రియాసంపన్నుఁడీ రాజుబలిమినీకుండశక్తులము గాము। పుడమిరేనిపురం
బువిడిచిబోదమటన్న నఖిలదేశములకునాథుఁడీతఁడు। చనవరియగు రాజు
శరణండమంటి మాయిలభూపతుల నెల్లఁగెలిచినాఁడు। కాగనీవాసవకన్య కని
చ్చి ననశక్తినిండునీయవనియందు। నీకపోరాదుయిూకన్య నెగ్గబుట్టుయి
త్తుమనిలగ్న నిశ్చయంబెదఘటించి। యనుపుదముర రాజునబుద్ధి నధికులను
చు ॥ ౫౮ ॥ క ॥ కాలక్షేపము సేయుట మేలగునీ వేళ ననుచు మిక్కిలిఘనముల్।
లీలనుజ్యోస్యులకొసఁగిన్న। పాలాగ్రేసరుఁడు జూచిపలికిరిగణకుల్ ॥ ౫౯ ॥
చ ॥ అనఘపరాక్రమాన్వితుఁడవర్జునవంశవరేణ్య విష్ణువర్ధననృపరాజ
భూపినుతధర్మగుణాన్విత దైవికంబు చేనసుపమవృత్తి వైశ్యులకునల్లుఁడవైతివి,
యింకమాకునీ। వనుపుదనంబు రాజ్యమును సంపదయున్ గొదవేతలంపగా
న్ ॥ ౬౦ ॥ క ॥ దేవరకుపాపనిత్తుము। పావనశుభమాకులంబు ప్రజలొనఁనఁగా।
భావించిలగ్న దివసము। శ్రీవెలయఁగనిర్ణయింపుసిద్ధాంతులచేన్ ॥ ౬౧ ॥ వ ॥
అనవిని యమ్మహీపాలుండు సిద్ధాంతులరావించి లగ్నంబిడుమనుటయు ॥
౬౨ ॥ క ॥ కార్యార్థులైన వైశ్యులు। గార్యము నాభూమిపాలు కార్యము గాఁగ
లుగన్। ధైర్యంబున మాసావధి। నార్యులు శుభలగ్ననిశ్చయము జేసిరొగిన్ ॥
౬౩ ॥ వ ॥ ఇట్లునిశ్చయించి ప్రభవసంవత్సరమాఘశుద్ధద్వితీయాగురువా
రంబున జామిత్రశుద్ధిగలలగ్నంబొక్కటిజామెక్కినమీఁదఁగలదనిన వాశ్యం

బులకుసంతసిల్లి పురోహితజనంబులకు బంధుజనంబులకును తాంబూలాదివి
ధానంబులొసంగి చిక్కదలుసమయంబున విందారగించి విచ్చేయుండను కులవృ
ద్ధులను వైశ్యులం జూచి బాలనగరంబులిట్లని పలంచిరి ॥ ౬౪ ॥ క ॥ సంతసము
నకట్నములత్యంత ప్రియమెసఁగనిచ్చి యనుపక వైశ్యుల్ । శాంతమతిసిలిపి
రవనీ । కాంతునివిందారగించిగదలుమటంచున్ ॥ ౬౫ ॥ వ ॥ అని చింతించి
వైశ్య జనంబులఁగడకువచ్చి కులోచితసంజ్ఞలైనఁబదురుమాటలనిట్లనిరి ॥
౬౬ ॥ సీ ॥ నీరాజనంబులు నెరయరప్పించినవనితలతోఁగూడివచ్చునంతఁ । జిరు
తగనుంగొనిచిత్తంబులోఁ పొంగి వెసతోడ నీరాజనిసుపుమనిరె ✻ నెడజేసి
సలిపితిమింతటిదోసగర్యోఁబ్రబలుండు ధారుణీపాలకుండు ✻ బుధగుదన్మ్యా
లమనిపొందగాబంజులమెసఁగనేతెంచిదామెట్లుఁజూచి ✻ రహస్యతరమైనబ
హుపదార్థములుదివ్య ✻ పదకకాంచనరత్నసంపదలుజూచి ✻ యేమివీషలు
చెలగనోయియాత్మణంబ ✻ పలుకు నేర్పునసురిగిందవలయునసుషు ॥ ౬౭ ॥ వ ॥
వృద్ధవైశ్యులా బాలనగరంబులకిట్లనిరి ॥ చ ॥ పతితుండైనమహాపిరోధియయి
నంబా పాత్ముండైనకుద్ధి తుండైనఁగగళాగ్నిదుడయునవిద్వేషంబు
తోవచ్చినన్ ✻ పితృమాతృఘ్నుఁడునైనచోరుఁడయినన్ భీభత్సచండాలసం ।
గతుఁడైనన్ భుజియింపఁజేయవలయున్ గాలాతిపాత్రంబునన్ ॥ ౬౮ ॥ క ॥
అతిథ్యసత్క్రియామతి । నీతని బ్రాతిథింపవలసె నేమునవచ్చున్ । మితలఁపు
కొలదినడపుఁడు ✻ భూతలపతిమనసుకందుబొందకయుండన్ ॥ ౬౯ ॥ వ ॥ అ
నినట్ల సేయవారమునివారలవిష్ణువర్ధనుకడకుంజనియిట్లనిరి ॥ ౭౦ ॥
గీ ॥ విష్ణువర్ధననేశవిన్నపంబొక్కటి । విన్నపింపవలయువిన్నపంబుఁ । జిన్నవాండ్ర
టంచుఁజిత్తాననుంచక । నాదరింపుభూతలాధినాధా ॥ ౭౧ ॥ క ॥ విందారగిం
చిపోయిన ✻ సందేహముగలదు కార్యసరణియుగాగాఁ ✻ గొందరుమా పెద్ద
లుముదు ✻ గందరుపెండ్లిండ్లరొమెమఁగాచుణ్యానిధీ ॥ ౭౨ ॥ వ ॥ అనిమరియుని
ట్లనిరి ॥ సీ ॥ నగుమొగంబుల బాలనగరంబులిట్లనిపలికిరప్పుడుమహీపాలుతోడ ।
నృపవర్యమాకన్య నీకిచ్చి వేడుకఘనతరాజ్యము సేయఁగలిగెననుచు ✻

మహినుత్సహింపంగమాపెన్నలిప్పుడవిందుఁజేయగనింకఁబొందుదప్పె* జగతి
లోపలనొక్క పామెతగలిగుండుగతికి తేనతకదీకార్యమనుచు* ఘనప్రియ
మ్మునభుజియింపగదలిరమ్మ* నరుగవలసిననీక్షణమరుగుమనిన * నతికి తేమీ
రాడినట్టి మాట* లాడవద్దనిభూపాలుఁడాక్షణంబ ॥ ౭౩ ॥ గీ ॥ అట్లుగాక
యనుచునాహవవిజయుండు* విష్ణువర్ధనమంత్రి వెడలెఁబురము* బాలనగర
ములునుపాయకసంప్రీతిఁగొలిచిచనిరినీతికుశలులనుచు ॥ ౭౪ ॥ ఉ ॥ బాలవ
ణిగ్జనంబులును బ్రౌఢవచోవిభవంబుతోడభూ* పాలవరేణ్యు వెంటఁబ్రి
యబంధులకైవడినేగిరాప్తులై* శైలనదీనదాంతరవిశంకటచారువనప్ర
పుష్పలో* లాళిశుకాళికోకిలవిహారములాత్మకు సంపుఁజేయఁగాఁ ॥ ౭౫ ॥
ఇట్లుచని ॥ అంగజవైరిచారుమకుటాంతరసంగమహారవస్ఫుటో । త్తుంగత
రంగసంచలితతోయపతంగమహోగ్రపావరుగ్భంగశుభప్రసంగనిజభ
క్తజనావనదృష్టిశోభితా। పాంగతటీరచంద్రధవళాంగనుగంగనుగాంచెన
త్తటిఁ ॥ ౭౬ ॥ సీ ॥ కౌంస్తుభరత్నంబుగనుగొన్నరీతినిబాలుఁజూచినయంతలీ
లతోడ। గోమలినావెంటగొనుచురాజమహేంద్రపురవరంబునకుఁదేబూన
నైతి। విందుఁజేసినయట్టివిభులనుమాన్పించియనిపరిపీడుమధ్యాహ్న వేళ। క
పటభాగధేయంబులుగానవచ్చన్నవి బాలవైశ్యులబుద్ధిప్రబలినారు। యను
చుమదిలోనసందేహమావహిల్ల। వీరిచేనిశ్చయముఁజేసి వెడలవలయు। నను
చుమనమునఁదలచియమ్మనుజవిభుఁడు। యుచితపరివారమంత్రిసంయుక్త
ముగను ॥ ౭౭ ॥ ఉ ॥ అనదిభూవిభుండునిగమాంచితవారుణసూక్తపావ
న। స్నానముఁజేసిసంధ్యనుమనంబున వైశ్యకుమారులారగం। గానదిసూర్య
చంద్రశిఖికంపుబుధాక్షిగఁగన్యకామణి। మానుగనిచ్చిసత్కరుణమున్న న
బొందుఁడటంచుఁబల్కెనా ॥ ౭౮ ॥ క ॥ అనుమాటకునవ్వైశ్యులు। మనములఁ
బెగడొందిమిగులమదిగలఁగినచో। ధనదాహ్వయుఁడగుబాలుఁడు। జనపతికె
దురేగిపలికెసంభ్రమమెసఁగన్ ॥ ౭౯ ॥ క ॥ మాడెన నేటికిసంశయ। వాదముచే
వరకునిచ్చువారముపొసఁగ। గా దేసిచచ్చువారము। భూవిభిజా శేఖరుండుగగ

సములు సాధులు గారా ॥ ౯౦ ॥ వ ॥ అని మరియు నిట్లనిరి ॥ గీ ॥ ఇచ్చువారము
బలనీకుంటిమా యొనా । ఇచ్చువార మేమి సందియంబు । వలదు నీ మృపురికి వైళం
బుపిచ్చేయుఁ । మనిన మెచ్చి రాజు యరిగె పురికి ॥ ౯౧ ॥ వ ॥ ఇట్లు సత్యంబు పలికిన
ననంతరంబు ధనదాహ్వయాది బాలనగరంబుల మ్మహానదిం గృతస్నానులై నిజ
పురంబున కేతెంచి కులవృద్ధులగు వైశ్యవరులకుం దద్వృత్తాంతంబంతయు వే
రుంగించిన వారలత్యంత చింతాభర క్రాంతహృదయులై శ్రీ నగరేశ్వర మ
హాదేవుని ముఖమంటపంబున గూర్చుండి భాస్కరాచార్య ప్రముఖ పురోహి
తుల రావించి వారలతో నిట్లనిరి ॥ ౯౨ ॥ క ॥ కులమును మానము శుద్ధియు । వల
యు విచారించి చూడ వైశ్యుల కెందుకా । జలమున భూపతు లేచిన । నలరంగా నిలు
వకున్న నపకీర్తి యగుకా ॥ ౯౩ ॥ గీ ॥ ప్రతిన బలుకుఁడనుచుఁ బ్రబలుఁడౌ
భూపతి । బాలనగరములను బాయకడుగ । పలికి తిరుగరాదు పలుక కుండగ రాదు
పలుకుఁ బొందునమ్మ పలికినారు ॥ ౯౪ ॥ వ ॥ అప్పలుకులు ప్రతిష్ఠింపవల
యుఁ గావున సన్నంపు కార్యంబు గాదని నుండ శేష వైశ్యసంఘంబులు గూడవ
లయునని నిశ్చయించి సమయ మంత్రిని నియోగించిన తత్క్షణంబున నమ్మంత్రి
వరుండు ॥ ౯౫ ॥ ఆదిప్రశస్తి ॥ స్వస్తిసమస్త ప్రశస్తసువస్తువిస్తారిత భువ

నభరణవిజృంభమాణవిశ్వంభరాభాగ శాతకుంభకుంభినీధరాతిశయప్ర
భావచంద్ర చంద్రికా ప్రభావిజిత రజితగిరిశృంగవిహారవ్రథిత నానాప్రమ
థసముదయసముదితానేకతరణిబింబకదంబకిరణస్ఫురణమణిగణమందిరం
బును-చింతామణిగణద్యుతిసమాకీర్ణనంబును - మందారపారిజాతహరి
చందనసంతానకల్పతరుశృంగారవనవిశేషంబును-వివిధపరిమళమిళితగం
ధవాహబంధురసంచారంబును -సర్వర్తునిరంతరమిళిత ప్రసూనవాసనా
భాసమానమత్తమధుకరనికరశోభితసరోవరంబును - సహకారఫలరసా
స్వాదకలకంఠశుకశారికామధురస్వరంబును-మాణిక్యతోరణప్రకాశితం
బునునగు-నిజాంతఃపురస్థలమధ్యస్థరత్నసింహాసనంబునను ఖాసీనుండై నిజప
దకమలసేవాగతకుమారవాహనాలోకనయుక్తాభిదభూమాదేశ శేషాగ్గత

నిశ్శ్వాసప్రదీప్తాళికనయనజ్వలనప్రతాపస్రవన్మౌళిబాలశశాంకసుధా
సంయోగసంజాతజీవరాజీవాసనశిరోమాలికాఫణితపూర్వనిగమాకర్ణ
నప్రమోదలీలావిలాసమానసుండును।నారదాదిసమస్తఋషిగణజేగీయమా
నుండును-మాగధచండీశ్వరకీర్తనీయకీర్తిస్ఫూర్తియుక్తుండును।గంగాత
రంగకమనీయజటాజూటకీలితశశాంకరేఖావిభ్రముండును।మహాప్రచం
డమార్తాండకోటిప్రభాభాసితుండును-సమస్తప్రమథదేవతారాతుస
యతుగరుడగంధర్వాదిపరివారసేవితుండును।దివ్యయోగీంద్రహృత్కమ
లపూజితుండును నైన-శ్రీమన్మహాదేవునకతిప్రియసఖుండును।లక్ష్మీస్తనపరి
లిప్తకస్తూరికాముద్రాంకితవక్షుండును।శ్రీవత్సలాంఛనుండును-పతంగపుం
గవస్కంధసీమాసముత్కర్షణకిణాంకితసుకుమారోరయుగళుండును।స
కలదేవతారాధ్యుండును-పాంచజన్యసుదర్శనకౌమోదకీశార్ఙ్గాదిది
వ్యాయుధవిజృంభమాణమహాబాహుండును-విన్యస్తకౌస్తుభమణివిరాజి
తవైజయంతీవనమాలికాసమాక్రాంతనితాంతవర్తులకంఠుండును।మం
దరధరాధరధరణధురంధరుండును-కోటిసూర్యతేజుండునునగు-శ్రీవిష్ణు
దేవుయొక్క నాభీకమలోద్భవుండును।సమస్తప్రపంచనిర్మాణకర్మవి
చక్షణుండును-సకలకళాభిజ్ఞుండును-భారతీమనోహరుండునునగు-చతు
ర్ముఖబ్రహ్మకుపుత్రుండు పులస్త్యుండును-తత్సూనుండు విశ్రవసుండును
నతనికిం బ్రియతనూజుండయిన నలకాపురిశాసకుండయిన కుబేరుండను వా
నియంశసంభవులయిన బ్రహ్మోరుసంభవులయిన-తపస్సంతుష్టసదాశివు
లయిన-గోకర్ణసముద్భవులయిన శ్రీమన్మహాదేవప్రసాదలబ్ధవిభవులయి
న-యజనాధ్యయనదానకర్మత్రయపాత్రులయిన-గర్భాధానపుంసవ
నసీమంతజాతకర్మనామకరణాన్నప్రాశనచౌలోపనయనప్రాజాప
త్యసౌమ్యాగ్నేయవైశ్వదేవసమావర్తనగోదానవివాహాదిషోడశక
ర్మపరిపూర్ణులయిన కృషివాణిజ్యగోరక్షణవృద్ధిజీవనక్రియాగరిష్ఠులయి
న॥శ్రీనగరేశ్వరదేవజనార్దనదేవదివ్యశ్రీపాదపద్మారాధకులయినగౌరీల

త్శ్రీమచ్చరణసేవావిధిజ్ఞులయిన-శ్రీగురుభాస్కరాచార్యా శీర్వచనాతిశయవి
శేషసంపూర్ణాతకీర్త్యైశ్వర్యసంపూర్ణులయిననవరతకర్పూరకస్తూ
రికాకుంకుమమంజిష్ఠచీనిచీనాంబరముఖసమస్తవస్తుక్రయవిక్రయవివేకవి
శారదులయిన-వైడూర్యవజ్రగోమేధికపుష్యరాగమరకతముక్తికపద్మరా
గనీలప్రవాళాదిరత్నపరీక్షాధికారులయిన-దేవబ్రాహ్మణప్రతిష్ఠాధురం
ధరులయిన-సాలోక్యసామీప్యపదసంపన్నులయిన-పాండవవంశసంజనిత
విష్ణువర్ధనరాజేంద్రప్రతివాదహతశేషప్రవర్ధమానభూలోకసంపూ
ర్ణకీర్తిప్రతాపులయిన-నానాదేశప్రదేశసంప్రాపితదేవాలయారా
మతటాకాగ్రహారభూసురపరిణయకావ్యసత్రిముఖ్యసప్తసంతానాధీశ్వరుల
యిన-శ్రీగురుభాస్కరాచార్యోత్తమాదిసమస్తభూసురాపేక్షితగృహారా
మసస్యక్షేత్రపురోశ్రేష్ఠకలితాగ్రహారధురంధరులయిన। ప్రతివసంతసం
తర్పితవిప్రసహస్రవిధూతకాత్తికప్రవర్తకులయిన-నఖండితలక్ష్మీప్ర
సన్నులయినకోటిధ్వజప్రతిష్ఠాపకులయిన-సకలభాషావిశారదులయిన-స
త్యహరిశ్చంద్రులయిన-సత్కాంతిచంద్రులయిన-భోగదేవేంద్రులయిన
భాస్కరప్రభాపాంద్రులయిన-పాథోధిగంభీరులయిన-రూపజితకందర్పు
లయిన-త్యాగకర్ణులయిన-ధర్మజ్ఞధర్మజులయిన-పరోపకారమూర్తు
లయిన-సుత్తమజన్మావతారులయిన-సుదోగ్యాభిరాములయిన-మలయజా
వల్లభులయిన-మేనరికధర్మనిరతులయిన-దేవబ్రాహ్మణపూజాపిదేయుల
యినట్టి-పెనుగొండపురవరశాసకులయిన-యష్టాదశపురనివాసులయిన।
ఛప్పన్నదేశసంచారవ్యాపారులయిన-సకలపట్టణవిస్తారాలంకారులయి
న-వాషవర్తనతప్పనిమహానుభావులయిన-శ్రీమత్సమస్తసద్గుణసం
పన్నులయిన-మహామేరుసమానాధీరులయిన-పెనుగొండపురవరశ్రీనగ
రేశ్వరముఖమంటపంబునధర్మసింహాసనంబునఁగులాచారనిర్ణయమునకుఁ
గూడికూర్చున్ననగరస్వాములు-తమతోబుట్టువులయినతథాపిథబిరుదాం
కితులగుధర్మధనవాడిపురనివాసులగునగరస్వాములకునస్నేహప్రియపూ

వర్ణకంబుగాభృత్తేవలయు లేఖార్థము-గులాచారధర్మ నిర్ణయ కారణంబు
నకుఁగార్యంబుగలిఁగియున్నయదిపత్రికాసందర్శనంబుననతిశీఘ్రంబుగా
రావలయుననిలిఖియించినసప్తకశలేఖానికరంబులుగూఢ చారులయినదూ
తలకిచ్చిపుచ్చిరంత ||౯౬|| ఉ|| పత్రికలెంతఁజూచిపదబంధురనీతికళాధురంధ
రుల్ । గోత్రపవిత్రులార్యజనకోవిదులాఢ్యులపారధీరతా। సూత్రగరి
ష్ఠులత్యయవిశుద్ధసువర్ణమణివ్రజంబులన్ ॥ జిత్రముగాఁగఁగూర్మఁగొనిశీ
ఘ్రమునంజనుదెంచిరందరున్ ||౯౭|| క॥వచ్చినఁగులజనధీరులు। నచ్చెరువు
గనెమరుకొనుచునానందమునన్। మెచ్చుచుఁదగనుపచారము। లచ్చగఁనొన
రించిరంతనద్భుతభంగిన్ ||౯౮|| క॥నగరేశ్వరసౌధంబున। నగణితముగవై
శ్యధీరులందరుగణకన్ । తగధర్మసభాసదులై । నెగడుకులాచారధర్మనిర్ణ
యబుద్ధిన్ ||౯౯|| సీ॥విక్రమాట్టోపుఁడైవిష్ణువర్ధనరాజుదిగ్విజయముచేసి
దీప్తమహిమ । మనపురికేతెంచి మహితుఁడాకుసుమాఖ్యసుతవాసవా
హ్వయజూచియంత ప్రేమంబునింబడారఁబెండ్లియాడెదనంచుఁదలచికా
మాంధుఁడైనత్తరింప । యిత్తువారకముకన్యనీకుంటిమాయెనాజత్తుమటంచును
జతననసిపి । బాలనగరాలువచ్చిరిప్రతినబలికి । నింక నెబ్బఁగినీకార్యమెట్ల
టంచు । కలఁగియన్యోన్యభావలఁగలరుబుధులు । జేరి యాలోచనంబులుజే
యుఁదొడఁగి ||౧౦౦|| ఇట్లవైశ్యసంఘంబులట్టివార్తాసముదయంబువి
నికలంగిభయాక్రాంతస్వాంతులైయనంతరంబధైర్యంబవలంబించిధర్మశా
స్త్రంబునునీతిశాస్త్రంబునుదలఁచిపెక్కండ్రుపెక్కుబుద్ధులనిట్లనిరి ౧౦౧
క॥ సోమకులాగ్రేసరునకు । భూమీశునకబలనిచ్చి పొసగినఁగృపచే । సే
మంబునబ్రదుకుదము । యామనిజగమంబుఁజేయనేటికిమనమున్ ||౧౦౨
సీ॥చాళుక్యకులవార్ధిచంద్రుండుభూపతికన్యామాసంబంధ మనితలంప।
గలియుగంబిదిగానఁగడుహీనకులుఁడైనరాజునేనఖిమీరిరంతుజేయ। యు
గయుగధర్మంబులొక్కొక్కవిధములుసూత్రధర్మంబులుచోద్యగుధులు । నీతి
యుధర్మంబునుజకులారూఢియునవ్యస్థానుపాకంబువెతకితెలసి । దుర్బలప్ర

బలత నెందుదొరయవలయు। తాననేయుపాయంబులకన్య నీక।సామభేదాద్యుపాయములఁ సంగ్రహించి। నేపుఁ జెంపునమానం బెనిలుపవలయు॥౧౦౩

మ॥నవరత్నోజ్జ్వలహారముల్ నవలసన్నానావిచిత్రాంబర।ప్రవిళాసాంచిత్తశుద్ధకాంచనగజభ్రాజత్తురంగాదులన్ । సువిచిత్రంబున నిచ్చి రాజు తలపుఁ గాశోధించితద్భృత్యులన్। వివిధోపాయములన్ వశంబుగగతుల్ నిమిషాంతకార్యంబగున్॥౧౦౪॥వ॥అనివిచారించిమిత్రభేద - సుహృల్లాభ-సంధివిగ్రహముఖతంత్రంబులను -సామదానభేదాద్యుపాయంబులను-సాధింపరానికార్యంబులులేవుతద్విధానజ్ఞులంబ్రతిభావంతులగుమహానుభావులంబంది రాయభారంబుఁ జేయింపవలయుననితత్సభాసదులలోన॥౧౦౫॥సీ॥ వేదశాస్త్రజ్ఞులవివిధపురాణజ్ఞులనుసదాచారవర్తనులమరియు।నీతికళాజ్ఞాననిష్ఠాగరిష్ఠులమాధుర్యవాక్ప్రౌఢిమాన్యవిదుల।మాయాప్రతిష్ఠులమహిత ప్రతాపులనిర్భయస్వాంతులనియతమతుల । సవ్యాహతోక్తులనద్భుతోద్యుక్తులసకలభావజ్ఞులసత్యఘనుల। పంచదశసంఖ్య ధీరుల భాగ్యయుతుల।నమితధనవస్త్రసన్మణులలరఁగూర్చి।కలితవాక్యచయంబులగారవించి। రాయభారంబుబంపెరుపాయవిదుల॥౧౦౬॥వ॥ఇట్లు కులస్వాముల చేతనంపించుకొని వైశ్యవరులు శ్రీనగరేశ్వరస్వామిజనార్దనులకుసాష్టాంగనమస్కారంబులాచరించి గురు ప్రార్థనాపురస్సరంబుగా ప్రాతఃకాలంబున ప్రయాణోన్ముఖులైయనుగమనులగుకులస్వాములకుండనవధరింపుండని తదాజ్ఞావిశేషంబునబహువిధవాహనారూఢులైకదలిగౌతమమహాముని తపస్సామర్థ్యంబునం బ్రవహించినవృద్ధగంగోత్తరణంబు జేసిరాజమహేంద్రపుర ప్రాంతంబునవద్మగిరిశృంగంబున నత్యున్నతవైభవవిభాసితంబైనదివ్యమణిహాటక ప్రభావటలప్రచురప్రసిద్ధరమ్యహర్మ్యనివహంబులంగలిగిచంద్రకాంతవితర్దికాస్థలమాధవీమంటపప్రముఖదేవతాగృహక్రీడావనప్రాకారతోరణరత్నకవాటభద్రశాలావృషభధ్వజస్తంభగోపురమండపమంటపసౌధోత్తరచిత్రభిత్తికావాతాయనాదివిశేషంబులఁజేతనద్భుతంబగుచున్న యభినవకైలా

సంబనంబరగుమాకందేశ్వరస్థానంబునమహాగణపతీశ్వరునకుషోడ
శోపచారంబులు జేసి భైరవాదిదేవతాధిపనికాయంబులదర్శించుచుఁ బ్రద
క్షిణంబులుజేసియమ్మహాదేవునిగర్భాగారంబుఁ బ్రవేశించియిట్లనస్తుతియిం
చిరి॥౨౭౪॥శా॥అర్కాగ్నీశ్యరుచిప్రకాశునిమహామారిఘ్న తాహీశుష । త్ర
శాగోచరునాద్యునిషాలజనధ్యానప్రకాశాత్మసో । దశార్థప్రదుని
త్యవైభవసుఖస్థానుఁమహాదేవుఁశ్రీ।మాకందేయమహేశునెంచిరివణిక్స్వా
న్యుల్ ప్రమోదంబునన్॥౨౭౫॥గీ॥సుహిమహేమపుష్పంబుల బూజలొన
ర్చి।యఖిలవైభవములనర్థిఁజేసి। పదలితత్పురంబుగణకఁ బ్రవేశించి।చని
నృపాలుని మొగసాలఁ జేరి॥౨౭౬॥వ॥ద్వారపాలురను ప్రాంతమహోత్తులం
జూచితమరాకరాజునకెరుఁగింపుడనినట్లువిన్నపంబు సేయుండనినవారలట్లరిగివి
న్నవించుటకుసమయంబుగాకకొంతదడవుండియంతఃపురంబుననున్నవిష్ణువ
ర్ధనుజేరంజనిప్రణామంబులొనరించికృతాంజలులైయిట్లనివిన్నవించిరి॥
౨౭౭॥గీ॥అవధరింపవలయునవనీశ్వరేశ్వర।విన్నపంబురాజశేఖరవరేణ్య। చి
త్తగింపుముగుణజితరిపుర్వ్యాధీశ।వరగుణాఢ్యులైనవైశ్యవరులు॥౨౭౮॥క॥వి
నుతమహాసంపదలను।ఘనముగగానుకలుదెచ్చిఘనగాంభీర్యంబునమౌన
లనటునిలుచుచు।వినయంబుననవసరంబువిధమెట్టన్నన్॥౨౭౯॥వ॥నిజాగమ
నంబుదేవరకువిన్నపంబు సేయవలయునని పలికితిమనిన నెరుంగించితిమన
వుడునమ్మహారాజేంద్రుండు॥౨౮౦॥ఉ॥పరమానంద వికాసమానసశుభ
ప్రారంభజృంభాత్ముఁడై।గరమొప్పన్ బ్రతిహారరత్నులకొగిన్ గట్నం
బులిప్పించుచున్।వరసద్వైభవభవ్యసంభ్రమగతిన్ వైశ్యాబ్ధిపూర్ణేందు
ములన్।గరిమన్ దోడ్తెమ్మనిరండటంచుబలికెన్ గారుణ్యసంధాయియై॥తదనం
తరంబ॥౨౮౧॥సీ॥ఖచితసౌరభపుష్పకబరీతలంబునబెలయునుజ్జ్వలశిరోవేష్ట
నంబు।నవరత్నబహుదివ్యనవ్యభూషణకాంతిపర్యంతభూములప్రతిఫలింప।క
స్తూరికాసారఘనసారచందనపరిమళంబులుదిశల్ పరిమళింప । సర్వోత్త
మానస్ఫూర్తచారుదివ్యాంబరపటుతరస్ఫురణలుపరిఢవిల్ల । ప్రణీతశృంగారల

క్ష్మ్యధిపతియుననుచు। కనకరత్నసౌధంబునఁ గాంతిమహిమ। వజ్రసింహాస
నస్థుఁడై వన్నెమిగుల। వరుసఁ గొలువుండెనవ్విష్ణువర్ధనుండు॥౪౪౧॥ * కొ
లువువర్ణనసీసమాలిక॥ * పటులాటమగధాధిపతులు వింజామరల లరింపఁ
జోళవంగాధిపతులు। ముక్తాఫలచ్ఛత్రములుబట్ట వివిధుఁడు శుభరత్నఖచిత
మహాసురటీవీవ। కుంతలుఁడడపంబు గోర్కెతోధరియింప పశిడివల్లెము బట్టబ
ర్బరుండు। మణిదర్పణము బట్టమగ్రుండు భోజుఁడు చనవరై రత్నంపుసరి
కౌడాల్ప। గాళింగబంగాళ కాశ్మీరకాంభోజులురు వేత్రహస్తులైయొప్పమిగు
ల। సౌరాష్ట్రనేపాళకేరళకన్నౌజులవధారు విన్నపాలర్థిఁ జేయ। కురు
మహారాష్ట్రగూర్జరపాంచాలురనయంబు జయజయధ్వనులు సేయ। య
వనకొంకణసింహళాధీశులంతంతనతిభక్తి నవసరంబర్థి మెలఁగ। నాటియద
కిరాతనభూపాలమనుజవిభులు। నియతి సేవావిధిజ్ఞులై నెరయఁ గొల్వ। యా
దిమబ్రహ్మసదృశులౌ యార్యవిభులు। చారువిక్రమకీర్తులు సన్నుతింప॥

చ॥ తరుణులు పల్లవాధరులు తామరసాక్షులు నీలకుంతలల్। సరసిజగంధులు
న్నతకుచద్వయలాస్యసుధాంశుబింబల। త్యగుకటిభారలంచితఁ గృశోదర వి
ద్ధపదాంబుజోజ్జ్వలల్। పరమవిలాసినీమణులు పద్మినిలాళ్పలపుష్పగంధినుల్।
౪౪౨॥ వ॥ మరియు ననేకసౌభాగ్యవతులనగు విలాసినీజనులు కొలువఁ గొలు
వుండి చెలువుమిగిలి - విజయసింహ - విక్రమశాలి - వీరసేన - సుమంత - శాంతన -
చంద్రచూడ - సింహధ్వజ - సుమంద - నామంద - విక్రమ - బలోద్ధత - భీమాగ్రహ
సమగ్రాయోధ - శుభగ్రీవ - మహాధీర - కుమారకంఠీరవులను షోడశప్రధాను
లును - ప్రచండబలప్రముఖులగునుద్దండమహాభుజదండదండనాయకులును
విక్రమనీతియుగంధరులగు సేనాధిపతులును - నతిరథమహారథయర్ధరథుల
నఁబరగిన రథికనికాయంబులును - మహాయోధవీరులును - నిరర్గళబాహా
టోపదీప్తులగు నపరిమితవీరభటులును - సముద్ధతభుజసత్త్వసాహసచిత్తుల
గు వీరరాహుత్తులును - దిగ్దంతిసమానంబులైన గజవ్రజంబులును - సూర్యర
థ్య సమానంబులయిన తురంగంబులును - కనకత్కనకరత్నఖచితస్యందనంబు

లును- ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ వేద వేదాంత వైశేషిక భాట్ట ప్రాభాకరా దిశాస్త్రనదక్షహంసలగు విద్వాంసులును నీతిశాస్త్రాధిపతులును-రంభా ద్యప్సరసస్సమానులగు-మదనహేళ-మంజువాణి-రత్నతిలక-రత్నావతి-విశా లాక్షి-శృంగారిణి-చిత్రాంగి-బింబాధరి-పద్మావతి-పద్మగంధి - కంబుకంఠి-త నుమధ్య-నిమ్ననాభి-వసంతమంజరి-లావణ్యవతి -కళావతులనంబరగినన ర్తకీకాంతలు నాట్యంబులుసలుప- బంచమహావాద్యశబ్దంబులుఘుమఘు మాయమానంబులై చెలంగ- భాండవ-వంశవర్ధనుండైనయవిష్ణువర్ధన నుండు ద్విసప్తతిపనియోగాధీశ్వరుండై-వరాహలాంఛనాదిబిరుదధ్వజవిలా సంబులలర-గొలువుండునవసరంబున నవైశ్యవరులుతమతెచ్చిన నానారత్నకాంచనరథాశ్వగజాద్యుపాయనంబులుసమర్పించియాభూ పాలశిరోమణింగనుంగొని ॥౩౭౩॥ క॥ ధీరులన్ పాదవనము స్కారంబులు జే సినలిచిమునతరమహిమకా। నే రాజులకే భాగ్యము ।లీరీతిశామహిమలమదు నెవ్వానికనుచు ॥౩౭౪॥ క॥ మముస్నివసుమతి నేవిని యన్నరనాథులతలంపు లాజయలక్ష్మీ।సన్నాహముహాకీర్తులు । సన్నుతముగ నీకుం జెల్లుసవర్ణ్ణజ సిద్ధీ॥౩౭౫॥ క॥ ధరగలవర్ణాశ్రమముల। సురుసుతనొకటొకటిగలయకుండ గనెలమిన।బరగినధర్మస్థితితో। స్థిరముగ రాజ్యంబు సేయదేవరకేతసుమ ॥ ౩౭౬॥ వ॥ అనిసన్నుతింపుచున్నన వైశ్యోత్తములంగనుంగొని చిత్తంబునంగృ పడుట్టు కొత్త సమ్మొంగసంగతకుతూహలంబును క్రొత్తక్రొత్తలైసతరింపవానవ కన్యకావివాహంబవధరింపగనమ్మనితోట్కా నిసోవుటకైనచ్చినారుగావల యునననుచువిజయసింహాదిప్రధానులనందరిం జూచిమదీయసింహాసనసమా నంబులసుగద్దియలంబరకుండిపివిధోపచారంబులు సేయుండనిన వారలట్లకా కయనికమనీయరత్నసింహాసనంబులు జెప్పించిపెట్టిహాచుకొండనియమిం చినవ వ్వాంతరంబునిసి తెచ్చినగద్దియల జూచియా వైశ్యులారాజునకిట్లనిరి॥ ౩౭౭॥ క॥ రాజులుకూచుండెడియా। రాజితనవరత్న హేమరత్నాసనము ల్ । నైజములామాకేటికి। రాజన్యకులావతంసరక్షితసుజన॥౩౭౮॥ వ॥ అనిన

వినిసస్మితవదనారవిందుండై సమస్తరాజ్యధురంధరుండును. సకలకళానిపుణుండును నైనవిజయసింహుండను నమాత్యశిఖామణి రాజానుమతంబున నవ్వైశ్యజనులకిట్లనియె ||౩౭౯|| గీ|| రాజుమామలైన రాజరాజాంశులు । రాజ్యమేలఁదగిన రాజులనఁగ । మీరె రాజులింక మేదినీమండలి । రాజులెవ్వరనుశురమణబలికె ||౩౮౦|| వ|| అనిననట్లకాకయనుచున్న సమయంబున ||౩౮౧||

సీ|| కానుకల్ ప్రియమునఁ గైకొని వైశ్యులడగ్గర కనకపీఠములనునిచి । తదయకఁగ పూర్వ తాంబూలములు వెట్టి క్రమముతో వేర్వేర గారవించి । పరిణామమే యార్యభవులార మీకుమభద్రమే వాసవివర్ధ్మ సుఖికిఁ । గల్యాణముసకులగ్నము చేరువయ్యెనే శోభనద్రవ్యముల్ జోకవడెనె । కడమఁగలిగిన చప్పుడు కాంచనములు । భద్రగజములు హయములు పాడిపసులు । పటములాదిగకన్యకపారమైన । సుంకమ్మువిచ్చెదనన్న యార్యభవులు || రాజునకిట్లనిరి ||౩౮౨|| క|| చక్కఁదనమున్నవకన్యలు । చెక్కంటి శ్రీభూమిగలుగఁ బృథివీశ్వరనీ । వెక్కడవైశ్యకుమారికె । లెక్కడఁగనర్హ తమాట లేలామీ

——*ప్రధానులకును వైశ్యులకును సంభాషణము లునడుచుట*——

కర్ణ ||౩౮౨|| వ|| అనినవిజయసింహుండను ప్రధాని రాజానుమతంబున నిట్లనియె ||౩౮౩|| ఉ|| ఇందుకులాంచితాభరణుఁ డిన్నిజగంబుల నేలజాలు సంక్రందనతుల్యుఁ డాంతసికిఁ గామినులెందరు లేరు ధాత్రిమీ । రందరు పుణ్యవంతులు మహాధనవంతులు నైతిరువీలోన ||౩౮౨|| క|| వైవాహికశుభకరసు । శ్రీవిమతసమస్తవస్తుశృంగాగములన । వావిరినొనఁగూచితి రే భూవరుఁడునగదలివచ్చుఁ బొందుదలిపర్ణ ||౩౮౩|| క|| మీరందరు జమ దెంచినఁ । గారణమది యేమిమిగులఁగదలుడురుగణిర । ధీరత మేలొఁజెప్పుడా । సారస్యము మిగులవైశ్యసంఘములార ||౩౮౪|| వ|| అనియమాత్యవరుండిట్లాడినఁ జాతుర్యవాక్యంబులు విని ప్లసిల్ల వైశ్యులలోన ||౩౮౫|| చ|| మునికులగోత్రసంభవుఁడు మోదమెలపఁగమాళిశెట్టియు । ట్లనిగనెను మీరుమమ్ము నపహాస్యము సేయగనేల ధాత్రిలోన నఘచరిత్రులైన వసుధాధిపులెవ్వరు వైశ్యకాంతలన । మునుపుని వాహ

మైరేపఁచి వృత్తాంతమయాలసద్ధా ప్రయత్నమునన్ ॥ అనిన విని ॥ ౩౮౬ ॥ క ॥ ఆమా
శాఖ్యుఁ గనుగొని । యామంత్రివరేణ్యుఁ డనియె నద్భుతమతియై । సో
మాన్వయ సంబంధము । సామాన్యమె మీకులంబు పారంపర్యన్ ॥ ౩౮౭ ॥ క ॥ అ
నుసచివుని గనిక నలుచు । మనమున నాభీలగోత్ర సల్లాఖ్యుఁడనెన్ । వినునృపసం
బంధము చే । ఘనమగు నాఘనమ నేమి కారణమరయన్ ॥ క ॥ మాకులము వి
డిచి పొందెడు । ప్రాకటవిభవంబు లేమిపని వైశ్యులకున్ । లోకేశ్వరుఁడగు వి
భునకు । మాకన్యకఁ గోరవలెనె మంత్రివరేణ్యా ॥ ౩౮౯ ॥ వ ॥ అనిన మఱియొక
మంత్రివర్యుండిట్లనియె ॥ ౩౯౦ ॥ సీ ॥ వైశ్యాన్వయంబున వసుధాధిపతులకు సం
బంధమర్హంబు శాస్త్రభంగి । కాదను వచనంబు గల్గిన చప్పుడు నివర్ణహింపగ
లేని నేర్పున లేల । సతులు వేవురు గల్గిన తత్కృపానిలయుఁ డైకన్యాశిరోమణికఁ
కఁ జూచి । తలపుఁ జేసుట జేసి ధన్యులై ప్రబలుచు నాదిరాజ్యసుఖంబులనుభవిం
చి । నిత్యవైభవభంగుల నెగడుఁ డెలమి । నఖిలవిద్వత్కవీంద్రుల నడిగియైన । ను
నసు నందను మానంబు మాని శుభము । శీఘ్ర మొనరింపుఁ డూరక చింతయేల ॥
౩౯౧ ॥ చ ॥ అనివాగ్వైఖరి పల్కి మించగను తానత్యుగ్రభావంబునన్ । గను
గొంచున్ హరశిష్టగోత్రహరదాఖ్యాధీశుఁడె పారగా । ననియెన్ శాస్త్రము
లేలఁ జూడ భువిలోన న్యాయంగనన్ బెండ్లియై । వినుతిన్ బొందిన రాజులే యుగము
లన్ లేరీ విమర్శింపగాన్ ॥ ౩౯౨ ॥ గీ ॥ అనిన నవహసించి యమ్మంత్రి యిట్లను । న
ర్యజాత శాంత నంగ జాఖ్య । రాష్ట్రమెసుగ ధృతరాష్ట్రుఁడు పెండ్లాడి ।
యున్నవంబుతో యయాత్సగనఁడె । యనిన విని మఱియొక్క వైశ్యుండు ॥ ౩౯౩ ॥
క ॥ యరశల్లగోత్రధీరుఁడు । నరనాథుని మంత్రితోడ నాగాఖ్యుఁడనెన్ । ధరనది
ద్వాపరధర్మం । బిరవుగ నీవిట్లు పలుక నిపుణత్వంబె ॥ ౩౯౪ ॥ వ ॥ అనిన విని విశ్ర
మశాలయను ప్రధాని యిట్లనియె ॥ ౩౯౫ ॥ క ॥ మీకును నృపునకు నధికతఁ । బ్రా
కటమున నివ్వజాతి భామిని పెండ్లై । లోక మెఱుంగ వెలయఁడె । శ్రీకలితుండ
య్యయాతి చిరతరకీర్తిన్ ॥ ౩౯౬ ॥ వ ॥ అప్పలుకులు విని సమస్తపురాణపారీ
ణుండు ॥ ౩౯౭ ॥ మ ॥ ఘనమైత్రేయసుగోత్రుఁ డాక్షరవణి క్రాంతుండునా

గాహ్వయుఁ డనియెడి గామిని దేవయానక చుసేనత్యుగ్ర శాపంబునన్ ॥ మ
నుజాధీశ్వరు భార్యయయ్యెఁ గణకన్ మాపాపకే శాపమి ॥ వ్వనజాతాక్షిగణిం
వ గాఁదను నెప్పూర్వశాపపరప్రక్రియల్ ॥౩౯౬॥ వ॥ అనినవిని వీరసేనుండను
మంత్రివరుండిట్లనియె ॥౩౯౭॥ చ॥ జలనిధి మేరదప్పనని శాకర బింబము ద్రో
వదప్పినన్ ॥ బలుపిడి ధాత్రి క్రుంకినను భాస్కరుఁడిట్లుదయింపకుండినన్ ॥ కు
లగిరి చంచలించినను గూర్మము భూమి భరింపకుండినన్ ॥ బలికిన బొంక నేర
రుకృపాకరులైతగు వైశ్యులెవ్వరున్ ॥౩౯౮॥ వ॥ ఇట్లనిన వాక్యంబుల కుసం
తోషించి సభాసదులారా రయనిసంస్తుతియించిరి - యదియునుం గాక గౌత
మీనదికినంపిపోయి నమీ బాలనగరంబులిన్మహారాజేశ్వరు నివేఁట పరమాప్తు
లైవచ్చి రందు సరససల్లాపంబులాడిన మాటలు దలంచికొంతు వట్టివాగ్వాదం
బులేమి కారణంబు ధర్మసూక్ష్మంబుల నేకవిధంబులుగలవు - మీ రెరుంగని ధ
ర్మంబులు లేవు - సంతోషచిత్తులై కన్యనొసంగి మహారాజేశ్వరు నిగ్ర పాపిశే
షంబునం బ్రతుకుఁడని యొడంబరచు సమయంబున ॥౪౦౦॥ గీ॥ శ్రీలకాఖ్య
గోత్రసింధుశశాంకుండు సోమిశెట్టిపలికె సొంపు మీరుల ॥ నిధిసేవంబు జేసియి
బ్బఁగివ నవేల ॥ ధనము గొందు దుమ్ముఁ దగినపాటి ॥౪౦౧॥ వ॥ అనిపలుకు సోమ
శ్యుంగనుంగొని వీరసేనుండను దండనాథుఁడిట్లనియె ॥౪౦౨॥ క॥ ధనమెన్న
డుమిముగొనమని ॥ ఘనముగ శాసనములిచ్చి కల కాలంబున్ ॥ నును మనిమాన్య
ముఁ జేతుమె ॥ ధనమెంతటి మాటసాఁగఁ దడిపితిరనఘా ॥ అనినవిని ॥౪౦౩॥ క॥ గో
సీలగోత్రజాతుఁడు ॥ వాసిగ గండలుఁడుపలికె వసుమతిమును సవేశుఁడేజ
పమాన్యులఁగాఁ జేసి ప్రతిష్ఠించినాఁడు సిద్ధస్ఫురణన్ ॥౪౦౪॥ వ॥ అనిన సుమం
తుండను ప్రధానియిట్లనియె ॥౪౦౫॥ క॥ శైవములు సేయుమాన్యము ॥ శివసు
ధనాపహననటనిజమిది యైనన్ ॥ భూవరుఁడు వేఁడ్పు గాఁడా ॥ నావిష్ణుభూవ
త నెడనాస్మృతివినవే ॥౪౦౬॥ వ॥ అనిన మరియొకండు ॥౪౦౭॥ క॥ ఉల
కులగోత్రజుఁడుత్తము ॥ డతఁడికిట్లని యొకుం బ్రియఁ గుశలీలన్ ॥ సతిమాత్రే భా
కృతినస్థితుఁడైవగియించి నేఁడ పసవండే ॥౪౦౮॥ వ॥ అనిన చంద్రమాసుఁడ

సుప్రథానియిట్లనియెఁ ||౨౦౮|| గీ.|| కొంచెఁగందులేని హిమాంశువరవంశ | వర్ధనుండు విష్ణువర్ధనుండు | సకలధర్మవేత్త సర్వజ్ఞుఁడా రాజ | శేఖరునకు మేము జెప్ప నేల ||౨౦౯|| వ|| అనినవినివాఁడియునొకఁడు | ౨౧౦ ||క|| నెరి మాసంతలగోత్రుఁడు | నెరజాణగుయద్రి శెట్టినృపమంత్రికనెరా | వెరపే మికన్యనీమని | మొరవెట్టఁగఁ బెండ్లిగలదె ముల్లోకములన్ ||౨౧౧ ||వ|| అనిన సింహధ్వజుండను దండనాథుండిట్లనియె ||౨౧౨||క|| మనుసన్యనిచ్చెదము నే | మనిసత్యము బలికియుప్పుడయానోట నేయీ | మని మొరవెట్టఁగ నేటికి | నిన శేఖరు

——※※※※ సేనానాయకుండాగ్రహించుట ※※※※——

తోన మొదలనీమన రాజే |౨౧౩||వ|| అనినయనంతరంబ వీరధ్వజుండను మంత్రివరుండు కోపోద్దీపితమానసుండై యిట్లనియె-నీ సార్వభౌముండు మీకెల్లం జైవనంతకం బైనయైహికాముష్మికంబులు సిద్ధించు వేవేఁర మాటలాడకుండుండు మీరీశ్వర ప్రసాద లబ్ధవిభవులరు-మీకు సమస్త శాస్త్రజ్ఞాన విశేషంబులు - ధైర్యగాంభీర్యమాధుర్య వాక్యంబులు నైజంబులుగావున జెప్ప నేల - మీరాడినమాటఁదప్పక కన్యకనిచ్చుట మేలు-రాజునకు మీకం బెనవశ్యకబంధువులు లేరు - యదియునుంగాక యింకొకటి వినుండు - మున్ను కాంచీపురంబునఁ గాంతారవంతుండను రాజు నిఖిలవిద్యావిశారదుండు సుమహాత్మ పోషణుండు సుశ్లోక వార్యుండను నొక్క విప్రునికోమార్తెను బాణిగ్రహంబు జేసె నంతకంబె మీకులంబెనొక్క కరుణింపక యత్నంబు సేయుండని వాలాయించి పలికిన |౨౧౪||క| కరుణించి జేసుభయ... ఉరుధర్మమును ... విశేషధర్మము గలద | చెప్పుడు గమాతుపు మాకుఁ దరమునను... |౨౧౫||వ|| అనివిన్నవిం లకన్యా | ధరిణియమిజ్జగమునందుఁ బ్రఖ్యాతముగా ||౨౧౬||ఉ|| రాజితపాలమీపురదిన వైశ్యులఁజూచి విజయసింహుఁడిట్లనియె ||౨౧౭||ఉ|| రాజకులంబులో కన్యకఁ గోరిన... దేజమెలర్ప మీరు పదతీజనకృత్యము ము రాజకులాగ్రణి జూడవచ్చినఁ | దేజమెలర్ప... వ్యాజము లైనయట్టివి | రాజన వేళఁ గన్యకకరగ్రహణార్థము సమ్మతించిని | వ్యాజము ... శ్రీ ||౨౧౮||గీ|| అనినమాటకుమంత్రి గాంగనిచ్చిపరవశ్యముధర్మువుఁ దప్ప నేటికిరా ||౨౧౭||గీ|| అనినమాటకుమంత్రి తోననియెసప్పు | గుణగరిష్ఠుండు పాంచాలగోత్రజుండు | తిరుమలాఖ్యుండు

నీతిచేసరసులెంచ।పలికెమాధుర్యవినయసంప్రార్థనముగ॥౧౯౮॥క॥నగ
వులకుఁగన్యనడిగెను।జగతీశ్వరుఁడనుచురాజుసంతోషింపఁ । మగుపనుగై
కొనుమంటిమి।దగునానటువంటిమాటతథ్యము సేయఁ॥౧౯౯॥క ॥నగవైన
నునిజమైనను।జగతీశ్వరుఁడైనఘనునిసంబంధము చేఁ।బొగడొంద్లైదెనుమావం
శము।తెగుఁదగదనితలపకుండుతత్సంశయముఁ॥౨౦౦॥చ॥ పరగుణబుద్ధిని
తిజయవంశపరాక్రమకీర్తిసంపదల్ ।సరియగువారితోడబుధసమ్మతిచేసు
భయానుకూలతఁ ।పరిణయవైభవంబుసలుపందగు గాకఃభూవాదృశక్షితీ
శ్వరులకువైశ్యకన్యకలవివాహముగాదగదెన్నిభంగులన్॥౨౦౧॥వ॥క్షుఅనిన
మంత్రివరుండిట్లనియె॥౨౦౨॥గీ॥అవనిపతికియ్యకుండినధమవృత్తి । యీ
మహారాజవరునకునిచ్చినపుడ । మీరురాజసమానులుమేదినంచు। నేలమ
హినాధికత్వంబులేలతలప॥౨౦౩॥వ॥అనిన వైశ్యవరుండిట్లనియె ॥౨౦౪॥సీ॥
ధరవిప్రవరులకుఁదమతమశాఖలవైవాహికంబతిపావనంబు।క్షత్రస్వయం
వరగాంధర్వనిజకులోద్వాహంబునృపులకువర్ణితంబు ।క్షబ్రహ్మారుసం
భవఁబ్రఖ్యాతవైశ్యులకురుకీర్తినిజవంశపరిణయంబు । బలిమినన్యులఁగ
న్యకలదెచ్చిపెండ్లాడశాస్త్రంబుదలపవైశాచవృత్తి।ధర్మశాస్త్రక్రమంబున
తప్పిమెలఁగి।యైహికాముష్మికఫలంబులతులశక్తిఁ। గలుగకుండుటధారుణీ
శులకుఁదగవు। వైశ్యులకురాజవంశవివాహమేల్ల ॥౨౦౫॥వ॥ అనిపలికిమరి
యునిట్లనియె॥౨౦౬॥సీ॥ అమరులభక్షింపనఁబుద్ధిబుట్టినకాలకూటమునీలకం
ఠుఁడణచె।వననదీజలశైలవారాశిజంతుసంయుతమహీస్థలిభోగిపతిధరించె।
శౌరిదామతన్యైవతారాదిబహువిధ జననంబునొంది రాక్షసులనణచెఁ।
జంద్రాగ్నిసురుదగ్నిజలధరంబులజేత ఈజిల్లులోకసంరక్షణంబు। నట్టిదే
వాంశసంభవుఁడనఘమూర్తి।పాండవాన్వయుఁడిటువంటిపనిదలంచి । గ
రుణతప్పుచువర్ణసంకరము సేయఁ। దలచుచున్నాఁడుకాదనవలదెమీరు॥
వ॥అనినకుమారకంఠీరవుండనుప్రధానియిట్లనియె॥క ॥నాలుగుజాతులఁగ
న్యలనొలివివాహంబుఁగానను చితంబైభూ।పాలునకువర్ణసంకరము౹మాలి

న్యను లేమశాస్త్రమార్గము నందుఁ ॥౪౨౭॥ క॥ వరకామినీ సహోదర
చిరుదాంకితుఁడ న్యసేతులఁ బెకొ్ననఁ డెవ్వఁడున్ । వరసూతికన్యకగావునఁ ।
బరిణయమునకిచ్చగించెఁ బాపము గలదే ॥౪౨౮॥ వ॥ అనుమాటకు వారలంద
రసమ్మతింప ॥౪౨౯॥ చ॥ మునికులగోత్రుఁ డంచితసముజ్జ్వలతేజుఁడు మహాధ
నాఢ్యుఁడ ప్రజ్ఞనపతి కర్థిఁ బ్రమొక్కఁగుణసాగరసన్నుతధర్మమూర్తి మా ।ధన
మకులంబు కన్యవసుధాధిప నీవు వరింపఁ గోరితే । వనఘచరిత్ర యీ ముకుళి
తాననుఁ జెప్పుటనింద ధారుణిన్ ॥౪౩౦॥ ... ...

॥ రాజునకు వైశ్యులకును సంభాషణంబులు నడుచుట ॥

చ॥ అనవిని విష్ణువర్ధననృపాగ్రణి వైశ్యులఁ జూచి పల్కె మీ । గనుపమధ
ర్మమార్గచరగులాడిన మాటలు బొంకఁ జెల్లునే । వనజదళాక్షి నిందుముఖి
వాసవకన్యక నిస్తిమంటిమి । న్మనిపెదు నాఁడు నేఁడన్న మనాడి నకోపాలిసికఁ
దీరునే ॥ అనిన ॥౪౩౧॥ క॥ నాఖిలగోత్రవంశజుఁ । డాఖిలవిరోధిరోషణా
కృతిఁ బలికెఁ । మీ భూమినున్న సకలత్రిభంబగుఁ బెండ్లిగఁ లుగ కులము లుగల
వే ॥ అనిన రాజిట్లనియె ॥౪౩౨॥ గీ॥ నల్లిశెట్టి మానుహరి మేలఁ గోపింపఁ । జం
ద్రవంశజుండ సాంద్రయశుఁడ । మీరు వైశ్యప్రభులు మీకు స్య పెండ్లిగాఁ । న
గును మాకు శాస్త్రధర్మముగను ॥ వ॥ అనిన వైశ్యులలోనొక్కఁడు ॥౪౩౩॥ చ॥
చతురత నెంచ పాఖ్య కులచంద్రుఁ డిట్లను గీర్తి మెట్టినీ । పితరులభంగి ధర్మ
గుణహీనత నెటికి మమ్ము బల్కనా । జితయశమున్న యంబుకులశీలములుగా
దిగనాడి మేము । భూపతికిని పావనిచ్చి నసభాసదులందరు మమ్ము నవ్వరే ॥
౪౩౪॥ గీ॥ అనన పజము సంహరుఁడను వణిగ్వరుతోడ । నూరకిట్లు బలుకను చిత
ముగునె । ధర్మగుణము విడిచి ధరణీశుఁడాడిన । మాటయొద్దియనుచు మండిపడి
రొ ॥ తదనంతరంబ ॥౪౩౫॥ చ॥ కొనరకమంత్రికైనఁ గులగోత్రజుఁ డిట్లను
భూరిశెట్టియా వసుమతిలో వలన్ బ్రజలవంగ సధర్మముపూన్పై నేనియున్ ॥
వసుమతినాయకుం డెరిగి వారలసద్గశత్రుఁ జేయగా । సెసముత్యజించి నింద
లకు నాలయమై యిటు జేయఁ బాడియో ॥ అనిన మంత్రివరుం డిట్లనియె ॥౪౩౬॥
గీ॥ ధరణిపూర్వకన్య పులుత మకన్నతక్కు వ్వానుల మున నందుఁ బాపగొన్న వార

లెందఱైనఁ గలుగ నెఱుఁగుదుమిందుమైకై । యీమవంశపతికి నేటి సంద॥ యనుట
యు॥ ౪౩౭॥ క॥ మెందులగోత్రభవుండు । ద్దండన నాగపిలిశెట్టి గూతనిఁ గని
రౌర । మండలనాథుని కామాంధుఁడనఁ గామెలఁగుమంత్రి కూరకడగడే॥
అనిన గోపాటోపంబున మంత్రి యిట్లనియె ॥ ౪౩౮॥ క॥ మొదవెరుగ కన్యభా
వమ్ము గడునరి దైపట్టువాఁడు కామాంధుఁడుగాఁ । కొడబరచి పెండ్లి యాడెడు
కడుపుణ్యుఁడు రాజవరుఁడు కామాంధుండే॥ అనినవిని ॥ చ॥ కులవినుతుండు గం
ధశిలగోత్రజుఁడిట్లను లోకిశెట్టి లోఁ । కులు దెగడఁ గన్య వేలునకుఁ గోమలి నిచ్చి
తి మేనియప్పు డుర్వి । కులపతి గాదు రాజునకుఁ గోమటి కన్నియ భోగ కాంతయై
చెలువయనంగ వేడ్కు విని శిగ్గునఁ జావఁగ ఁజాల మేటికిన్ ॥ ౪౪౦ ॥ వ॥ అనిన నుబు
ద్ధియను మంత్రి యిట్లనియె ॥ ౪౪౧॥ గీ॥ హీనజాతి వానికెరుఁగ కనిచ్చిన । సిగ్గుగాక
మీరు సృష్టిపతికి నధిక వంశజునకు నాన్మ జనిచ్చిన । వన్నెగాదె మీకు వైశ్యు
లార । యనుటయు ॥ ౪౪౨ ॥ క॥ బలిశిష్టగోత్రజాతుఁడు । బలియాడగు కసిలిసెట్టి
పలికెను సనుమా । కులమున కెక్కువ తక్కువ । కులమునఁ గీడేమి వన్నె కూడెను
మాకున్ ॥ ౪౪౩ ॥ క॥ కూడదన నేలయడుగుదు । మాడలు తురగములు కరులు
మాణిక్యములున్ । వేడుక నిచ్చెద మీమును । యాడంగాదగదు మీకు నధిపతి మొదు
టన్ ॥ అనిన మరియొక్కఁడు ॥ ౪౪౪ ॥ క॥ సూర్యకులగోత్రసంభవుఁ । డార్యు
లుపన దిగ్గిశెట్టి యుపుడిట్లనియెన్ । మర్యాద తప్పియుండుము । లర్యాంగనకిత్తు
మనుటయ హానిమెమీకున్ ॥ అని విజయసింహుఁడిట్లనియె ॥ ౪౪౫ ॥ క॥ ఉంకువ
లొల్లరు రాజని । శంకింపరు మనములోన జననాయకుఁడీ । వంకరకొంకరమాట
ల । పంకజముఖి విడువ డెన్ని భంగుల నైనన్ ॥ అనినవిని ॥ ౪౪౬ ॥ క॥ కుప్పాలగో
త్రసంభవుఁ డప్పుడు నృపమంత్రితోడ నమృతాఖ్యుఁడనెన్ । నప్పకమా మేన
కోడ మెనిప్పుడు మా కన్యపతికి నిమ్మనబలిమే ॥ ౪౪౭ ॥ వ॥ అనిన మాటకుఁ గ్రమ
సేనుండను ప్రధానియిట్లనియె ॥ ౪౪౮ ॥ క॥ రాజునకు కన్యనిచ్చినఁ । దేజం బెవ్వ
రికిఁ గలదు తెలియరు మదిలో । రాజనుమాత్రుఁ డెక్కరవి । భ్రాజిష్ణుండతనికి
డుట భాగ్యము గాదె । అనినవిని ॥ ౪౫౦ ॥ గీ॥ కనలి చంగట్లగోత్రుండు గొంటిశెట్టి

వలికెనా కన్య మీ వరపతికి నీగ। లక్ష్మీ సౌభాగ్య మా తేజ మడియ లెన్న। హరికి
పొరంగి యిచ్చినయట్ల గాదె॥ అనిన నప్పలు కులకు మంత్రులిట్లనిరి ॥౪౫౧॥ క॥ అ
టువంటి మాటలేటికి। నిటలాక్షుండు సాక్షిగా గన్నిజముగ గన్యక। పటుభ
క్తిం జనను బట్టుడు। కుటిలాలకగా గ మెలపుకొ కుండలు దీర్చుకా॥ అనిన కోపం
బున॥౪౫౨॥ క॥ పుచ్చ కులగోత్ర ధీరుడు। సచ్చరితుండు గోపిశెట్టి సదివున
కని యొర్క। మచ్చరము నటులిగు నా। రచ్చల కెక్కించి మమ్ము రాయడి చే
య॥౪౫౩॥ అనిన సుబుద్ధియను మంత్రి యిట్లనియె॥౪౫౪॥ గీ॥ జనవరేణ్యు
నకు మనసన్న కుసన్నగా। గన్యనొసంగుమనిన గాదటంచు। వచ్చి మీకు మీరు గ
ర్వము నెక్కొత్తి। రింత యొరిగి మాన్యు నేల పోర॥ అనిన విని॥౪౫౫॥ గీ॥ పడిగిశీల గో
త్రరత్నంబు పాపిశెట్టి। యామహాత్ముని మాటల కాగ్రహించి। వలికె రఘు
రామచంద్రుని భార్యం జూచి। కాముకుండైన రావణుండేమి గుడిచె॥౪౫౬॥
అనిన రోషించి విజయుం డిట్లనియె॥౪౫౭॥ క॥ మానవ భోజ మండధిక మచ్చరుం
డైన పుండాగ సించిన। స్వానిని గొంచు నోపుట సమాన్య పుచర్య కు సాటి జేసె
శే మాని నివృద్ధి పాలించె నెగ్రముంబున మాన్యపుండిట్ల సూధరకా। గానక ని
ట్టులాడం దగం గాదన లేని మాటలిక్కి మీరికా॥ అనుటయు॥౪౫౮॥ గీ॥ బుధుల కు
లగోత్రుండిట్లనె భోగిశెట్టి। మంత్రి వయ్యుండి గెలువని మాటలేల। వావిన
ప్పి వరించి నవ్వన జభవుండు। శిరము గోల్పోవు టెరుగవే శివునిచే॥ అనిన మం
త్రి వసుం డిట్లనియె॥౪౫౯॥ క॥ శరసేస్త్రి వావిం దప్పి న। హరుం డధికుండుగాన
యతచేం దితద్ధ్యమగుకా। ధరలోన మీరెరుంగగ। ధరణీతలభర్త వావి దప్పె
నె చెప్పుమా॥ అనుటయు॥౪౬౦॥ గీ॥ వినుకుల శ్రేష్ఠ గోత్రుం డను వీరిశెట్టి॥ వినుము
పాకోమమునమంత్రి విభుం గని యె। గౌతమాంగన గోరి మా ఖండలుండు।
పెద్ద చేటు మ్మహింబొందె జెప్ప విన వె॥౪౬౧॥ అనిన మంత్రి వరుండిట్లనియె॥౪౬౨॥
క॥ పరకాంత బలిమి చేరిన। పురుహూతుడు చెడియె కాక పురుషార్థ మనె। వ
రకాంతను గోరెను మా। వరవణియ న్యాయమగు నె నామంజెప్పుమా॥౪౬౩॥ అ
నిన వైశ్యవరులందరుం గలసి యిట్లనిరి॥౪౬౪॥ చ॥ అనఘుండు రాజచంద్రు
డు మహాత్ముండు సంతతి కాంక్షకైన పా। వనమజ వంశ కన్యను వివాహము గాం

దగుభోగకాంతుకై। తనుజగమెల్లఁగెల్చినరనాథులకన్యలఁదెచ్చి నాఁడునె
మ్మనమునకిచ్చరైనఁ బ్రియమానినులన్ వరియింపఁగాఁదగున్ ॥౨౬౫॥సీ॥
అనినమాటకుప్రధానాగ్రగణ్యుం డైనవిజయసింహుండిట్లు వేలయబలికె।ను
మనీయకౌస్తుభమాణిక్యమబ్బిననవ్యరత్న మునకునాసయగునె। యతివ
నోహరమగునమృతమబ్బినచోటదీర్ఘికాజలముల ద్రిష్టియగునె। కామ
ధేనువుగ్రుంటగలిగినపిమ్మటమహిషదుగ్ధముమీఁదమనసుగలదె।కన్య కామ
ణివాసవకన్యయుంకు।కాంతుఁ జేసిననృపుఁడన్యకాంతలందుఁ। దలపుఁ జేయ
డుజలమునబలిమినైన।నబలఁగైకొనఁలోకవిఖ్యాతిగాగ॥౨౬౬॥చ॥అనఘవివి
ష్ణువర్ధననృపాగ్రణియాగ్రకృశానుతుల్యుఁడై। మనమునగొంకులేక వెడ
మాటలుపల్కరునుచ్చరింపగా।వినుచుమసన్మతింజెదరువీంద్రను వేచరబెట్టి
గ్రామముల్। గొనకొనికాల్చి కన్నియయను గొబ్బున తెచ్చెఁగాగిపొండునిప్పు
డున్॥౨౬౭॥అనినవిని॥౨౬౮॥సీ॥ పాంచాలగోత్రాబ్ధిబంధురసోముండునర
పతికిట్లనునాగిశెట్టి।పూర్వాద్రిపర్యంతభూపాలురిచ్చినయబ్జాక్షులొక్క
నూరుమైదుపదులు।యున్నతస్తులైనపట్టియుత్తరాధీశులుయిచ్చి వఁజంద్రాస్య
లైమవదులు। పడమరదక్షిణపతులొప్పగించిననారీమణులు వేయునాల్గువే
లు।అట్టిపూబోండ్లకంటెనునధికమైన॥ చక్కదనమెక్కడిదికన్యచనదుకో
రి।మనుజనాయకమంత్రులమాటవినకు।సుముదవనమిత్రపాండవకులపవి
త్ర॥౨౬౯॥అనినరాజిట్లనియె॥౨౭౦॥క॥రాజులునిచ్చినకన్యలఁ।దేజోధికు ల
యినవారితెరగేనొల్లన్।నాచిత్తముకన్యందుల। నేజరిగినగానిమాననేరదు
మామ॥౨౭౧॥క॥చక్కనిమెరుపులగలచుచు। నెక్కటిగో వెందుబోశియుం
డినరీతిన్। నిక్కముజేసివిరించియుఁ।దక్కినసతులెల్లకన్యతెరమగుసతులే॥
అనినవిని॥౨౭౨॥సీ॥ చేగొట్లగోత్రాబ్ధిశేఖరుఁడైనట్టికొండిశెట్టిలఁ నెగో
కెఁతోడ। ముఖముచంద్రుఁడనిమోహానభ్రమసిన శ్లేష్మంబురాశిచూ చె
ప్పనేల। పిరుదుచక్కనయని ప్రేమమోహించినమూత్రపురీషాలమొద
లినెలవు। స్తనములందములని సతులమోహించినమాంసఖండముసుమ్మ మ
నుజనాథ। కానవింతులపైనతికాంక్షలేల।రాజపురుషులునీపెద్దలు రాజప

వర్య । వారివర్తన వేలయుము వాదు లేల । నవ్యగుణగణ్యజననుతనరవరే
ణ్యా॥౪౭౨॥అనినరాజిట్లనియె॥౪౭౩॥క॥ యోగముమామలు జెప్పిన । భా
గుగనె నెరిగిథామభాసెడనన్న । వేగెడి చిత్తము మరియును। యోగమెకో
రెదునుజిత్తముండదునియతిశ ॥౪౭౪॥ అనుటయు॥సీ॥ శ్రీలయంతనకులసిం
హమునంతఖ్యు మొదగు నెనెుయ్యానబెవరు లేక। చక్రవర్తుల మించి చలువై
న రాజ్యంబుగలిగిదిగ్విజయంబుఘనత జేసి । యీభూమిపాలించియింద్రుని
నటమించిభోగించిదిక్కులంబూజవడసి।కోమటికన్యక కోగుటధర్మ మామాకు
లక్షోభేలమనుజనాథ।కొనలుసాగనికోర్కెలుకోరి లేసి। మోహవారాశి వ
డినీవుమనుగనేల । కాంతమీదిమనసుమృత్యుకారణంబు । కాదువలదంటి
మిదిపనిగాదు దేవ॥౪౭౫॥అనినరాజిట్లనియె॥౪౭౬॥క॥కాంతనునియ్యకనుం
డిన।కంతునిచే బ్రతుకగానికాలునితోడం।యంతేబలవంతుడనై।పంతంబు
న పోరింగెలుతు బాహుస్ఫురణ॥౪౭౭॥అనుటయు॥౪౭౮॥సీ॥ పడగశిలగో
త్రుండుభవ్యగుణాఢ్యుండుపలికెధర్మజ్ఞుండై పాపిశెట్టి। దేవరెండవజాతితే
జోధనుండవుదిక్కులు గెల్చినధీకమతివి। త్రైవర్ణకులమేము ధనదాంశభ
వులముయింత గాలముధర్మమిట్లునడచె। యిప్పుడునీవేలయీరెండుజాతులు
సంకరంబులు గాంగసమయునట్లు। వలదున్న పదంశవర్య యీవనితబెండ్లి।
యగుటనిదిధర్మవర్తనమగునె చెపుమ। చెప్పితిమినేర్చునట్లుగాం జిత్తగింపు।
మనుచు మ్రొక్కినట్లనెనవనివిభుండు॥౪౭౯॥క॥వలదనిమీరలు జెప్పిన।చ
లమున నే పెండ్లియైనసంకరజాతౌ। డెలియుగం జెప్పితిరందరు ।కలచినమన్మ
థునిపట్టి కాదనలేరే॥౪౮౦॥అనుటయు॥౪౮౧॥సీ॥గంధశిలగోత్రుండుసింధు
గంభీరుండులోకేశుతోననేలోకి శెట్టి। గడియాథ మలనాజిం గరగొని ధర
గూలవేయునాశౌర్యంబు వెరశిలేదు।వింటనాయాథములువీరలచెండెడిబంటు
తనము లేదుబవరమందు । యిప్పుగుడ్డాలమ్మియారులోతిరిగెడిబుద్ధికోమ
టికన్యపుత్రులనంగ। గలిగియుండునుక్షాత్రంబుగలుగదెందు। దేవయీ
కన్యంబెండ్లిగాదిపి రెదేల। ధరణిపాలింపజాలినతనయుంగాంచు।సూర్యవం
శజగైకొమ్ము సుజనవినుత॥౪౮౨॥అనుచుండమరియునొకండు॥౪౮౩॥సీ

వెన్నకులగోత్రుఁడుసన్నుతాచారుండుపలికెనారాజుతోభద్రిశెట్టి।మీతాతభీష్ముండుమించిరాజులఁగెల్చికన్యలముగ్గురఘనతఁదెచ్చి।తమ్మునికినిబం ట్లింఁదాఁజేయవచ్చినవనందులోనొకపావయన్న మాట। వేనొక్క రాజునక్కిల్లాలననిపూనిబాసపొందోనరించిపలికెనపుడు।మగువనెల్లకయారాజు మరలననిపె।నట్టిరాజాస్వయండవృద్ధిపనీవు।నధిప శెట్లప్రవరునకునాదియందు।నిర్ణయించినకరకాంతనీకువలదు||౨౮౨||అనినరాజిట్లనియె||౨౮౩||క||పెనుగొండకునేవచ్చుటగనుగొనియాకన్యనడుగఁగానిక్కమనవుగా।మనమునమోహముబుట్టెను।ఘనుఁడికిమానేపుచేలవేలమకనమ్మీ||౨౮౬||అనుటయు||౨౮౭||సీ||చందనకులభవ్యనారంగచంద్రుండుపాపిశెట్టియురాజుపలికెచేరి।మహదుగ్రకరులచేఘనదమునవెదిరినతూపుచేరాజులనెల్లమారజెసి।యురుతరాటోపులైయుత్తరంబేలెడిరాజలోకమునెల్లఁదేజమణచియశ్వఖురోద్ధూళినధ్వనిననగింపపడమురరాజులభంగపరిచి।దక్షిణంబేలునరనాథతనయులపుడు।నీపదంబులుసేవించినిలుచునట్లుదిగ్విజయముఖ్యకొన్నధీరమతిప।వైశ్యకులకన్యనీకేలవసుమతీశ||౨౮౮||అనినకోపోద్దీపితమానసుండైరాజిట్లనియె.——శ్రీ రాజు వైశ్యులఁ జూచికోపించుట.శ్రీ——

చ||ఉదరుచుబిట్టపల్కుచును హూగ్రవిత్తోద్ధమునొడవైశ్యులాా। జెదరగనీకమంత్రిగణశేఖరుఁడైనసుమంతవీశ్వలా।బెదరగనీకసంకెలలపెట్టుడు పట్టుముచూరబుచ్చియా।సుదతిని బట్టితెమ్మనిన ప్రముక్కసుమంతుడురాజుకిట్లనురా! ౨౯౦|| చ||వలదునృపాలచంద్రవరవైశ్యకులంబునబెండ్లియాడఁగా।వలచెదవీవువీరలకుధర్మముగాదనిమ్రొక్కవేడగా।బలమురరాజపుత్రికెలచక్కనికాంతలదెత్తుయందరే।వెలదులులతనీవిపుడువేడుకగైకొనవేనృపాలకా||అనినరాజిట్లనియె||౨౯౧|| గీ|| కమ్మవలచుపశేడికభమించశశిరేఖమెలఁగియాడనెచరమెరుపుతీగె।పలుకవెచినట్టిపశిడిపుత్తడిబొమ్మ।కన్యజూచిమనసుకరిగెనాకు||౨౯౨||ఉ|| బాలికఁజూచినంతటనెభావజుఁడేఁబ్రసవాస్త్రషండ్క్తులన్।చాలకలఁగెనామనముసై గనఁదప్పుచునోజవహ్నిచే।గ్రాలగమాన్పమానవశమెకన్య వరించుటమానుమంటివీ।లేల

సుమంతశారదవినేర్చుఁదవాఙ్నులుచేతనారునే॥ అనినశాంతనుండనుమం
త్రిశేఖరుండిట్లనియె ॥౪౯౩॥ సీ॥ ప్రకటతేజోరూపభాస్కరసత్కీర్తిని
ఖిలలోకంబులనిండెసేకు ॥ మదదంతిఘోటకమంత్రిసామంతులసందడినీ
మొగసాలగలదు। మహితమాత్రకికి హేమమాణిక్యనీలంబులలరనీభండార
మందునమరు।సురయక్షఖేచరసుదతులకైనవచ్చు వనితలునినుగొల్చువార
సతులు। గానకోమటికన్య కఘనతెగాదు చక్రవర్తులురాజులుచనరెము
న్ను। వారికాలంబుననురూపవతులులేరె।వీరి వెలదుకనడిగినవారుకలరె॥అని
నరాజిట్లనియె॥౪౯౪॥ శా॥ నీవీబాలికెమానుమంచుఁదగునేనిర్బంధము
ల్ జేయఁగా।భావంబొక్కటచాలనెచ్చెమరుచేపడ్డట్టినాప్రాణముల్। శా
వంజాలరుమంత్రులెవ్వరుదయన్ కంజాక్షినెట్లైంగినా దేవింగానొనగూ
ర్పఁ శాంతనుఁడనీధీరత్వముల్ పెంపగ్గాన్ ॥౪౯౫॥ ... ... *
వ ॥ అనురాజునకుమంత్రి జనంబులందరుగూడివిఫలవాక్యంబులుగాపలు
కుటవినిరాజిట్లనియె ॥౪౯౬॥ చ॥ యిటువినుపిల్లనీయఁబలనిత్తురువో
ష్మనికోర్కెలుండనేఁ।డిటుతగవైశ్య కోవిదులుయీమనిజెప్పనరోమమె
త్తవే।నటమటకాంద్ర కోమటులనందరనుర్జరసాలబెట్టిమీ।రటుచనిక
న్యనెన్నసిననాలము సేయుటమంత్రిధర్మమే ॥౪౯౭॥ వ॥ అనియిట్లు
పలుకుసమయంబున సేనాధీశ్వరుఁడగుసింహసేనుండిట్లనియె॥౪౯౮॥ సీ॥
తోడరిదిగ్గజములఁదోండముల్ జేపట్టిపడద్రోతునెబాహుబలము మెరసి। శా
లాహివిషముల గ్రక్కించసుక్కించికోలిలువిరుతునేగొమవలేక।చెనసి
హృత్యుపుజెంపహాజీరిమీసంబులుబెరకుదునెను గ్రభీమగతని।లయకాలరు
ద్రులలాటాగ్ని యరచేతనణఁతునేదిక్ప్రమువలగదియ।నిట్టిజగర్ఘట్టినే
నుండనేమికొరత।దేవరతలంపుగూడంగతీవ్రగతినిపట్టితెచ్చెదకన్యతోపణ్యా
జనుల।యవధరింపుమువిన్నపంబవనినాథ ॥౪౯౯॥ వ॥ అనియిట్లుపలుకు
సమయంబునవిష్ణువర్ధనుఁబుజంబులుతలకడచె-వైశ్యులుచింతాక్రాంతు
లైయుండొరులఁజూచియీదాసిదమ్మడుఁపీచునేరపెడిపీచుసట్టుగావినుపిం
పుమనిపురోహితులనియోగించినవారువారును బ్ర.యోగించినట్లుమంత్రు

లవలెసమ్మతించిరి-యనంతరంబనాసింహసేనుండురాజునకిట్లనియె. దే వాయీవైశ్యులపాలికివిప్రులనంపించి తెలియజెప్పి చూతమనిన రాజిట్లనియె ॥ ౨౦౦ ॥ క॥ పరివారంబునుమంత్రులు। గరమరుదుగనిపుడుగూడకన్యక నాఁకఁ। వెరవునదెబ్బనమీకును। ధరణీశ సగమేలనిత్తు ధర్మముదప్పన్ ॥ ౨౦౧ ॥ వ॥ అనినవినిసింహసేనుండూరకుండిననరనాయకుండందరవైశ్యుల ఖేలంచంబులుగొనుట నెఱింగి కోపోద్దీపితమానసుండై మంత్రులఁజూచి యిట్లనియె ॥ ౨౦౨ ॥ క॥ స్వామిద్రోహముతగునే। యేమియుఁకష్టంబులేక యిప్పటికైనన్ । నామనమునమ్మియుండగ। పామరగుణులారయిట్టిపాపముగలదే ॥ ౨౦౩ ॥ అని॥ చ॥ ఘనతరరోషియై నృపతికర్ణకఠోరముబల్క వైశ్యులున్। పెనితమలోననందరువిశేషముఁదూలిముఖాలునల్లనై। మనమునభీతిబొందిరియనమానునిపాదయుగంబుపైబడన్। జననుతుఁడగ్నిలోననెయిజల్లినకైవడిమండియిట్లనున్ ॥ ౨౦౪ ॥ మహాస్రగ్ధర॥ ఘనకోపాటోపదివ్యత్కటిరపటుతరతాలనేత్రాగ్నిబింబం। జనలోకప్రస్ఫులింగప్రచురనిజసభాభృద్భయక్షోభకుండై। వనజాక్షింబట్టితెండువణిగధములయవ్వారిదుర్భాషలాడన్। దినొప్పన్ సంహరింతున్ వెరచరవజనుల వీంద్రపట్టింతునంచున్ ॥ ౨౦౫ ॥ దలంచి॥ క॥ స. కెళ్లవెట్టుడిందరి। పంకజముఖిపట్టి తెండుపట్టణములునిశ్శంకన్ గాల్పుఁడుపొండని। ఝంకింపుచునుగ్రమెసగఁజాగులబలికెన్ ॥ ౨౦౬ ॥ వ ॥ ఇట్లుమహీశకోపోద్దీపితమానసుండైలేచిముందరనిలిచిననవైశ్యులందరుభయపడినేకవాక్యముగానిట్లనిరి ॥ ౨౦౭ ॥ క॥ గోకర్ణజనులమెవ్వరు। మాకపకారంబుజేసిమఱిబ్రతుకరుగా। నీకీకోపంబేటికి। నీకోపమునెట్టికార్యమిదియట్లనుచున్ ॥ ౨౦౮ ॥ సీ॥ పట్టణశ్రేణులుభస్మంబుగాఁజేసి స్త్రీసమూహంబులచరలువెట్టి। మమ్మునందరజంపమహిమతోమ్రింగినయంతజేసినకన్యనీకు। మాకుంప్రాణముతృణమాత్రమై లోచుమనుసీకైనయపకీర్తినిలుచుజగతి:। మానధనమెచాలుమాకింకబ్రాణంబుధనమాలుసీసొమ్మునమనుజనాథ। తగవుధర్మంబుదప్పకదయకలంచుధరణిప్రజలమరాజులుతలిదండ్రులంద్రు। సభ్యులవైశ్యులనమితగుణుల॥

మెవరికిఁ గుపునఁబోనొల్లనింతగోల ॥ ౨౦౯ ॥ వ ॥ అని వెరవక నిష్ఠురోక్తు
లాడిన వైశ్యజనంబులఁ జూచి నరపాలుండు ప్రధానుల దెసకవలోకించి యీ
వైశ్యుల శృంఖళంబుల బంధించి దండువెడలి పురంబులు గాల్చి యందరిని చెర
వెట్టి దండనీని నా సన్నంబున దత్సభాస్థలంబెంతయు కలకలంబయ్యె నయ్యవ
సరంబున విజయసింహుండును నవర వైశ్యుల వేసగాఁ గొనిపోయి యుండెనం
త దళంబుల నియోగించి రాజు నిజాంతఃపురంబు ప్రవేశించెనా సమయం
బున దళంబులకొంతదడవునకులు వరించి మంత్రివర్యుండు వైశ్యుల బహు ప్రకా
రంబులననూనయించి కశ్యకనిచ్చుటమేలని చెప్పుటయు నా సమయంబున
మంత్రి జనులకుఁ దాత్కాలోచితంబులు ధనపూర్వకమనస్సమాధానంబు
లు జెప్పి యు కార్యంబీ వేళ చక్కఁజేయుండనిన విజయసింహుండు రాజాంతః
పురంబు ప్రవేశించి రాజు వనుకాంతంబు సనట్లుగా నిట్లని విన్నపించె ॥ ౨౧౦ ॥
క ॥ వీరేటికి చరయిక్కడ । ధీరత ప్రజ చేత కన్య తేరఁగఁబనుతుఁ గా । వీరికి కశ్య కుక
ర్తలు । భారమలను వైశ్యజనులు బహుళంబచట ॥ ౨౧౧ ॥ గీ ॥ అనుచుఁ బలి
కిన్నృపతియాజ్ఞావశంబున । వలయు దళముగూడి వైశ్యవరుల । బంపకదలివ
చ్చి బహుభంగి పెనుగొండ । పురము సొచ్చి రంత బుధులు మెచ్చ ॥ ౨౧౨ ॥ వ ॥
వచ్చిన వైశ్య జనంబుల ముఖావలోకనమాత్రంబున నచ్చటి కార్యభం
గులు నిశ్చయించి శ్రీనగరేశ్వర ముఖమంటపంబుననున్న వైశ్య జనంబులు త
ద్వృత్తాంతంబంతయు నెరింగి వచ్చిన సేనానాయకుల విధోపచారంబుల న
నూనయించి వారలకుని వాసంబులు గల్పించి వారకాంతాజనంబులు వలన
ప్రమత్తులు జేయించిన వారలను సకల సేనాజనంబులను కపిలమల్లేశ స్థానంబు
న విడియించిరి మరి యొక్కడ నష్టాదశపట్టణనివాసులగు నగరస్వాములకు లే
ఖలు వ్రాయించి తుదలు హుతాశన కల్పితంబులు జేసి హూతచారుల చేతంబం
పించిన వారలత్వరితగతిచే గతిలేఖలు జూపినదక్షణంబ కదలి పుత్రపుత్రక
ళత్ర బాంధవసహితంబుగా నాకులధర్మంబు గ్రహించుటకై పెనుగొండ పు
రంబునకు వచ్చిన వారలకున్నంచి యొక్కయెకాంతస్థలంబునకుం జని భాస్క
రాచార్యుల రావించి వారలకు సమస్త కార్యంబులు విన్నపించిన వారలు భవి

ష్యద్వర్తమానంబులకురక్షకుండువరమేశ్వరుండుగలండువిచారంబునకు వనిలేమనుందరికార్యంబులకుఁ గులోద్ధారణంబులకుఁదగినకర్తవ్యంబులు చేయుదమనియొఱింగించినవారలుతత్కార్యపరులై యుండిరనిసాలంకాయన మునిజెప్పుటయు ।౫౧౩। శ్లో ॥ భారతవర్షసన్నిభ విభాసిత వైశ్య పురాణ సత్కథా। పారసుధారసోన్నతరసజ్ఞులు వేదపురాణశాస్త్రభా। షారమణీయులాశ్రితవిషాదహరుల్ మధువైరివాసవం। కేసుహాభ్యంగముల్ బుధసఖిత్వవిధేయులువైశ్యులిక్ష్మహీ॥ మాలిని॥ భవభయహరశంభుస్ఫారపాదాబ్జసేవా। ప్రవిమలహృదయాబ్జుల్। భవ్యవాక్చిత్రజీతాబ్జుల్। రవిసమఘనతేజుల్ రాజితోద్రాజరాజుల్। భువనభరితకీర్తుల్ భూనుతుల్ పుణ్యమూర్తుల్॥

* గద్య *

* ఇది శ్రీ సరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహమకరందనిష్యంద సందోహ *
* మధురధురీణమధుకరాయమానమానససరసకవితావిలాస శ్రీభాస్కరా *
* చార్యప్రణీతంబైన వైశ్యపురాణంబను మహాప్రబంధంబునందు వై *
* శ్యులు రాజమహేంద్రంబునకువచ్చుటయు రాజసందర్శనంబును। *
* ప్రధానులకును వైశ్యులకును సంభాషణంబులు నడచుటయు। సేనా *
* నాయకునియాగ్రహంబును - రాజుతో వైశ్యులకు సంభాష *
* ణంబులుజరుగుటయు - రాజుకన్యనిమ్మనికఠినోక్తిగానసుట *
* యు రాజకోపంబును - నప్పటికిమంత్రిమూలంబునఁగార్య *
* ముచక్కపరచుకొని పెనుగొండకు వైశ్యులువచ్చుటయు *
* సేనాప్రయాణంబునువారలననూనయించియష్టా *
* దశపట్టణవైశ్యులుగలసియాలోచనచేయుటయు *
* ననుకథలంగలదిసప్తమాశ్వాసము. *

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

వైశ్యపురాణము

అష్టమాశ్వాసము

శ్రీశైలముఖ్యనానా। దేశమహాతీర్థభూప్రతిష్ఠితనగరా। ధీశమహే
శ్వరభక్తి। శ్రీశాలుబుతప్పసిద్ధశీలురువైశ్యుల్ ॥౧॥ వ॥ అవధరింపుఁడువై
శ్యఋషులకుసాలంకాయన ఋషిచెప్పఁదొడంగెనట్లుకాలనగరంబులకు
భాస్కరాచార్యుండిట్లనియె॥ ఉ॥ రాజోత్తముఁడువిష్ణువర్ధనుఁడుద్రా
జన్యసంసేవ్యుఁడై। తేజంబందుచుభూమినేలిపదపడ లీ ప్రాగగజోన్మాదుఁ
డై సౌజన్యంబుడిగెంవణిగ్వరులచేశాపంబునుంబొందెడిఁ। వ్యాజంబేటికి
చూడఁదన్నగరసంయ్యమఁడుగ్ర్యంకెలదగఁ ॥౩॥ వ॥ తదనంతరంబసంఖ్యా
ద్యసుస్థానంబులుడివిటెుక్కయైకాంతస్థలంబున నష్టాదశపట్టణనగరస్వా
ములుకూడిశాస్త్రకార్యవివేకంబులుదలపోయుచునిట్లనిరి ॥౪॥ సీ॥ కలియు
గధర్మంబుక్రమముపిచారింపశాస్త్రభంగులుకావుసరణులిపుడు। గతమై
న నన్యాయకార్యంబునీఁడటన్యాయమైవర్తించునంతకంత। పూర్వను
ర్యాదనీభూమిశుద్దెవ్వఁడేకులధర్మమార్గంబుకరుచఁజేయు। భూదేవ
శూయూథములువేట్కలమతమాశాఖలందే కానిసతులఁబొంద్లి। యాతనెల్ల
రునెవ్వరునర్థిమున్ను। గలయకున్నవివాహంబుకార్యమేల। సుజనులొ
నరింపరెందుభూప్రజలుమెచ్చ। మనకురాజులతోడిసంబంధమేల॥౫॥ క॥
భూపతికోపాటోపత। పాపమునకురేయడెంతబలవంతుండై। పాపదో
ట్కొపరఁడని। యేపారగవీశభటులనిందరబనిచెఁ ॥౬॥ గీ॥ వారిపంకసలు
వవశమేమియునుగాదు। యెల్లిగన్ని దేశకిచటగదలి। సజలవలయుఁగాన వే
గంబునసుచాల। తెండటంచువచ్చిరుండనీ ॥౭॥ వ॥ నగరచే సెనుభటసంఘం
బునకుఁబ్రియంబుచెప్పిన హో జాత్రోడప్రతిమాజనంబుసామాన్యంబుగా
దతిప్రయత్నంబుననాయత్తపడవలయుపుర బుర్ర గారిఁప వలయు. కదలు

దశుని వారలనొడంబరచితిమి ఈ రాత్రియందు సమస్త ప్రయోజనంబులు తె
లియవలయు - నెవ్విధంబుననైనకడకు దొలంగరాదు కావున నొక్క నిశ్చయం
బువలయు - వినుండాలస్యంబవనిలేదు - రాజుతో ప్రతిఘటించి తిరుగంబడిబ
లంబులఁగూర్చి యుద్ధంబు చేయుశక్తులము గాము - వేదశాస్త్రార్థపద్ధతివిచా
రించిన కులాచారంబును - మానంబును - పూర్వాచరితానంబును మానికుపథం
బుననడుచుట మహాపాతకంబు గాన నివ్విధంబున బ్రతుకరాదని యవ్వైశ్య
విభులు నిశ్చయించిరి మునిట్లనిరి ॥౮॥ క॥ మాన ప్రాణంబులలో । మానంబ
ధికంబటండ్రు మహితవిచారుల్ । మానంబా చంద్రార్కము । మానుగఁ
బ్రాణంబు తృణము మరిదలపోయఁగా ॥౯॥ క॥ కులగోద్విజరక్షణకై । యల
రంగా ప్రాణమిచ్చునతఁడు పుణ్యుఁడనఁగన్ । వెలయ సదాశివుఁ డొసఁగును । చెలు
వుగ కైలాసపదము సిద్ధంబనుచున్ ॥౧౦॥ గీ॥ బాలనగరవరుల ప్రతినయు దప్ప
దు కన్యతోడ మనము ఘనతమందు । యగ్నిఁ జొచ్చి ప్రాణమర్పింతమభవున
కనుచు నిశ్చయించి రాత్రిక్షణంబ ॥౧౧॥ వ॥ చండప్రచండవిక్రములను యా
రెకులం బిలుపించి నగరంబున నగరేశ్వరదేవునిం గులాభిమానంబుల కులాచా
రనిర్ణయం బైహికాముష్మికంబులకున పేక్షించువార లెవ్వరు కలిగినను స
పత్నీకులై యగ్ని ప్రవేశంబు చేయుటకు నాయత్తపడి నగరేశ్వరదేవుని ముఖ
మంటపంబునకు రండు - యీ చెప్పిన ధర్మంబులొల్లని వారెల్లను - వైశ్యకులబహి
ష్కృతులుగాన యీపురంబుననుండక వెళ్లుండని పురవీధులను సందులను -
చాటుండని నిశ్చయంబుగాఁ జెప్పి నిజగృహంబులకుఁ జనిరి తదనంతరంబ ॥౧౨॥
క॥ అలకరితలవరులుబ్బున । జెలువగు బలువీరణము చేఘంటికలున్ । బలువిడి
నధికము గూర్చక । యొలమిని ఘంటాపథమున కేగిరి కణకన్ ॥౧౩॥ వ॥ అచ్చ
టి భటసంఘంబులఁ గూర్చుకొని నిర్భయులై వారాన తెచ్చిన యంతకంటెన
గికంబులు గా పంచమహావాద్యంబులు మ్రోయించి యత్యుగ్రధ్వనులు నె
లంగనేక వాక్యంబు గా నిట్లనిరి ॥౧౪॥ సీ॥ విష్ణువర్ధనరాజు విగ్రహవ్యగ్రుఁడై
కన్య నిమ్మని పట్టి గాసి పెట్ట । కులము వీడఁగ లేక చలువుగా మానంబు నిలుపవై

శ్యవరులునిష్ఠతోడ । కన్య కాయుక్తులై కడగిసభార్య లనగ్ని ప్రవేశంబుల
ర్థి జేసి । ముక్తిబొందమనుచు మోదంబుతోబల్కి । ప్రతిన జేసిరి గానభక్తి
గలిగి । కులమునగరేశ్వరుండును గోత్రములును । నగరశబ్దంబు మానంబున
యనుతోడ । వలయు వారుండుడొల్లని వారలెల్ల । వైశ్యకుల బాహ్యులైపొందు
వసుధననుచు॥౧౬॥ క॥ అంగళ్లవీధి సంకుల । సంగతమగు రచ్చసట్లనాటినయం
తట । వెంగలి వైశ్యులుదమతమ । ముంగిళ్లను మూకలైరిమూకతనిగుడట ॥౧౭॥
క॥ అందరునక్కడనక్కడ । దండడిగామూకలగుచుతత్తరపడుచున్ । పొందె
రుగక నిర్దయులై । నిందింపదొడంగిరంత నీచోద్యక్తిన్ ॥౧౮॥ సీ॥ యీకన్య
భూమిలోనే టికిజనియించె కినుకదో దినధామకేతుభంగి । సీతబుట్టగలంక
చెడ్డట్లు పెనుగొండ చెరుచగాబుట్టెనీ శిశువటంచు । నృపతికితగనిచ్చి నెమ్మ
దినుండక సాహసం బేటికిచత్తుమనుచు । కులము వాగలుభ్రష్టుసిరి కులమదేల ।
గోత్రములవేల మానంబుగోరనేల । యిప్పుడెక్కడినగరేశు డేటినగర । మే
టిశీలంబులిందుల కేలచావ ॥౧౯॥ వ॥ అనుచు ననేక ప్రకారంబుల విషణ్ణహృద
యులై మరియునిట్లనిరి ॥౨౦॥ క॥ మాకీ పెనుగొండేటికి । మాకీ నగరేశుడేలమ
రిపురిలేదా । మాకిపుడు చావనేటికి । మాకీ వైశ్యత్వమేలమానితిమగుచున్
౨౧ ॥ వ॥ ఇటులనేక ప్రకారంబులగు మరులై వాడవాడలబలువిడెదిరుగు
వారును-మనమనయిండ్లలోగల పావలలోచక్కనికన్యకం దెచ్చి శృంగా
రించి రాజునకిచ్చి యతనిచే రాజ్యంబెల్ల భరింపుదమను వారును । మనకు రా
జ్యంబేలనీ వైశ్యత్వ రక్షేలనెక్కడేని యాంజనార్య గ్గాంతిలక్షణంబులు ధరిం
చి ప్రాణంబులు రక్షించుకొందమను వారును-మనపాల దైవంబుగలదింతద
లంచినవారెవ్విధంబుననైన రాజకియ్యలైన భటుల చేతపట్టిదెప్పించి సుండం
బుల వేయకుండలియజెప్పి మేలుచేసిరను వారును-నిక్కన్నియమీద తలపు
విడిచి యక్కడనైన నిపుడేడను వారలమను వారును-నాలస్యంబుపని లేదు పె
డలవలయు పినుండుపినుడను వారును-వలుకుచో నోరులెండి రసనాగ్రంబు
లుకడిలేక పెదవులుడప్పు వారును-పదంబులుదొట్రిలడగ్గుత్తకై వెట్టియు...

లైపిసుగుడిన గతిగదల నేరక కదలి హోదైవమాయను వారును-కటకటాయ నుచు గాత్రంబులు కదల నేరక నాతురపడుచు దైవంబుల దూరుచు నిలువేల్పులకు జాతరలు సేతుననిరి మొక్కు బెట్టుచు నింగిపలుమరు తొంగిచూచుచు నిసుడిని లువక పారిపోవుచు ముందర గానక తొడిబడ నడుగులిడ నడరియుడవిం బడి మరలుచుం దమతమ వారలం బిలుచుచు నక్కడక్కడ నిలుచుచు పరమేశ్వరా యింత జేయందగునా యని దైవంబు దూరు వారును-మఱిం గొండపలు విభ్రాంతులై వంతనొంది యొకళ్లొకళ్ల నమ్మక మనంబులు ఝల్లన వెల్లివిరిసి హల్లకల్లోలంబై కల్లుల బిడ్డల డిగ్గవిడిచి జనిరి యొక్కొంత సేపునకుం జెలివ్రుంది పరువులెత్తి ముందర చనువారల తలకడ దిగముకుం దోచిన తెరంగున నందెరువులు పట్టుకొని పోవువారును -యిట్లనేకవిధంబుల పురంబు వెడలి మారంబు గామనంబులు నిలువక బహువిధ మార్గంబులం జనిచని ॥౨౨॥ సీ॥ కష్టట వారసి కష్ట వారను చేరనిన్నారు గోత్రాలహీనమతులు। గోవ గొల్లల మంచు గోపులైమున్నారు గోత్రాల వాసెగి రాత్ర పడుచు। పడమటి కేగిరి భగ్నమై ముస్తత దూరి పారుటం జేసి తూర్పువాలనగ। తూరుపు నాటికి మనూర్గుణులై యేగి రెనబది గోత్రాల హీనమతులు। దక్షిణంబును నైడ పెనుధరణి యనుచు। నోడరొక నూటముప్పదిమూడు గోత్రములుచు గాత్రము లుత్తరమున కెలమితోడ॥ ప్రాణభయమున నంతంతం బరువులిడుచున్న॥ ఇవ్విధంబున కులాచారంబులు విడిచి జనిన తదనంతరంబు॥ ఉ॥ ధీరులు ధర్మశాస్త్ర గనలు దీక్షయ శోధనులి భ్యాసభ్యులాచార గరిష్ఠులరవి తపివారలు శూరులు సత్య సంధులిం। పారం బ్రహ్మజ్ఞానప్పని మహాత్ములు వైశ్యాలు నాభిమానులై। వీరతలుల్ల శిల్లంగను వేగమున కాజను బెంచిరంత టం॥౨౩॥ వ॥ ఇట్లు వారు మోక్షోత్సాహంబున జను బెంచిన నగరేశ్వరునకు వందనంబులు చేసి తన్ముఖమున తపంబుస నిలిచి భాస్కరాచార్య ముఖ్య పురోహిత వర్గంబుల రప్పించుకొని వందనంబులాచరించి వారలట్లు నిరి। కులాచార ధర్మ మార్గంబులు విడిచి బహిష్కృతులై పరచిన నానూటమ ప్రేంచు గోత్రంబుల వార

లవిలోకించితిరే। యింకముందర ప్రాణవిశజనోన్ముఖులయినవారలచే తాంబూలంబులందిన కానిసన్ము రామతద్విధానంబంగీకరించివీరకంకణంబు లియ్యనలయున నిప్రార్థించినభాస్కరాచార్యులిట్లనిరి ॥ ౨౫ ॥ క॥వర శోభనకాలంబున। కరకంకణధారణంబుగనువిభవంబై। వరగినఁదాంబూలంబులు।నిరవుగనొనరింపమాకునీపనిదగున ॥ ౨౬ ॥ వ॥మరియునింకొకటి వినుండునిమ్ములపుత్ర వాత్సల్యంబునసంరక్షణఁజేసిమీ జయంబుగోరిననే నేనాముష్మికఫలంబపేక్షించినట్టిపరమపుణ్యు లయినయీవైశ్యు లకువీర కంకణధారణంబుచే యంజాలనని శివశివాయనికర్ణంబులుమూసుకొనిన నాసమయంబున వైశ్యు లిట్లనిరి॥ ౨౭॥క॥వరగలవర్ణాశ్రమములగురువు లుమీరిట్టివిధముగోరుటఁదగునా।కగుణింపుముగురునాయక।పరమునకునుగ ర్తలైనబంధువులరయన్ ॥ ౨౮ ॥ వ॥ కావునమాకుసమస్తవిద్యావిశేషం బులొనరించిపుత్రపౌత్రాభివృద్ధిగానాశీర్వదించినగురుస్వాములుమీర గుటంజేసియిట్లవధరించుందగదుజగత్ప్రఖ్యాతంబుగాతద్విధంబంగీకరింపవల యుననినవారాకయనిపట్టుకునిర్మితంబులగుసూత్రంబులనుక్రముకప ర్ణపట్టంబులుగజేసివీరకంకణతాంబూలంబులుపరిశుద్ధపళ్లెరంబులనాయి తంబుజేసికరతలంబులంబట్టుకొని గద్గదస్వరంబునవైశ్య వరులకిట్లని రో ॥ ౨౯॥ మ॥కులముల్సత్యముశీలముల్నగరముల్గోత్రాభిమానంబు నిం।వలరన్శ్రీనగరేశ్వరుల్వలయువారగ్నిప్రవేశార్థమై।వెలయుంగం దుడువీరకంకణములున్వీడెంబులున్నొల్లనే।సలబాహ్యుల్ పురివెళ్లుడంచు మిగులన్ఘోషింపుచున్బల్కినన్ ॥ ౩౦ ॥వ॥అప్పుడాస్వామివాక్యంబులువిని నయాతుణంబ ॥ క॥ధనదాహ్వయుఁడగుబాలుఁడు।ధనపతియనుఁబేరుగల్గు దారయుదాసుల।ఘనమగుబాల్యముదలచక।చనుదెంచిరివైశ్య వరులస భముందరికిన్ ॥ ౩౧ ॥ గీ॥వచ్చినిమతిసల్పిచిరకంకణంబులు।వీడెములును దెండువిభవమెసఁగ।సనినమెచ్చి వైశ్యులందరుగొనియాడి।రతనిఁజూచిభా స్కరాచార్యులపుడు ॥ ౩౨ ॥ క॥మీతలిదండ్రులువృద్ధులు।మీతాప్పర్యం

బుజ్జాది మెచ్చితిమనఘా। ఖ్యాతికిసంతేచాలును। భూతలమున వైశ్య వంశ భూషణమరియుఁడు ॥౩౩॥ క॥ మీరెంకాననపత్యులు। ఘోరాగ్ని భారంగవలదుకులమునకహర్షుల్। ధారుణి నేకాలంబును। ధీరతతో వెలయుడింక దీప్త ప్రభులై ॥ ౩౪ ॥ వ॥ అనిననతండిట్లనియె॥ క॥ నగరస్వాములుధరలో। నగణిత ఘుగబలికికిరిగగననగామహిమను। నెగడిన ప్రతిభలుకలపక। తగు నేననుపిన్న జేయదలచుటమీకున్ ॥ ౩౫ ॥ వ॥ అనిపలికిమొండంబడకవీరావేశహృదయుండై వీరకంకణంబుధరించివీర తాంబూలంబందినపిస్మ యంబంది యచటి వైశ్యులకందరికివీరావేశంబులావహిల్ల కెల్లరికిమొకళ్ళొకళ్లతలకడదివ చ్చితమతమకియ్యవలయుననిముందుముందుగావచ్చు టంజూచితమకింపవల దనిమొకరొకరినిబిలిచివీరకంకణతాంబూలంబులనొసంగిన వరిగ్రహించి యనంతరంబతమతమగోత్రంబులులిఖియించుటకుతామ్రశాసనంబులుని ర్మాణంపజేయించి యందులగోత్రంబులు లిఖియించి రెట్లనిన- పౌలస్త్య గణముఖ-హరశిష్ట-ఉద్వాహ-నాభీల-తిలక-మైత్రేయా-తృకశిష్ఠ-మునికుల- మాకండేయ-బుదురు-గంధశిల-దెందక-సూర్యకుల-ఫలక-పదశిష్ఠ-పృథ్వీ- భాసంతల-విక్రమ-సాంద్రయాచక-తులశిష్ఠ-శ్రేష్ఠకుండల-సనక-కన్యా కుల-కరపాల-పద్మిశిష్టోతకుల-పరాంజనీతకుల-అనుపాల-తుప్పాల-యన మాండవ్య-లెన్నాఖ్య-అనంత-పాబాల-ప్రకబలశిష్ట-ప్రకాళ్ల-ఉపమన్యు ఛందోవాశిష్ఠ-గోశిల-ప్రోపిశిష్ఠ-పున్నమా సంతల-ధనగుహ-పారాశర్య- వలిగుహ-రపిశిష్ఠ-సూత్మాంక-చంద్రచూడ-తోటక-విపకిశిష్ఠ-శ్రీసోళ్ల-రెం టక-రనుపాల-రారసుల-కామిశిష్ఠ-గంతక-వినుకోల-కౌటిల్య-దత్త్వాత్య ఖించుపాఖ్య-ఘూషాఖ్య-శ్రీశిష్ఠ-మొహాముశాంత-కామధేను-చరుకోల- ఉపలాల-వసంతభ్రమర-మద్దికవశిష్ఠ-అగ్నిముఖ-అభిమంచిక-హస్తిక చిత్తాల-చింతక-చింతమశిష్ఠ-చనశిష్ఠ-జానుకముల-జపకచంద్రక-చంద్రిక చంద్రకుల-చంగ్రముల-ఘనశ్రీల-విక్రమ-కుమారశి-మానాధిమల్ల-మన్యు కుల-స్వామి-సమాహితశిష్ట-ఘంటాఖ్య-ధీరంకార-మారిశిష్ఠ-వేదిశిష్ఠ

శ్రీరంగుల-పోలిసుల-మూలకపటన-వీరశ్రీమార-శిక చంద్ర-చెన్నసుల-కరకపా
ల-భీమ-పిప్పలాఖ్య-శ్రీమఃశిష్ట-ధనద-హరద-కుసుమా-నల్లాఖ్య-సోమాఖ్య
నాగాహ్వయ-భోగాహ్వయ-[illegible] జగతి-రామ-పార్థివ ఇత్యాది ప్రముఖనామం
బులంగల వైశ్యవిభుల సపత్నీకులు గాక [illegible] తదనంతరంబయాగోత్రం
బులంగల ముఖ్యప్రవరలు శ్వయించి లిఖితంబులు చేయించిలిచ్చు విధం బెట్టి
దనిన॥ ప్రభాత-గౌశిష్ట- ధనంజయ-సుశుంగ-అతిథి-పంచార్షేయ ప్రవరా
న్విత ప్రభాత ఋషిగోత్రః ॥ఇందుకుమరుసు పెండ్లిపులగోత్రము। రవిశిష్ట
గోత్రము-ఈ౨ ప్రవర॥ మౌద్గల్య-త్రితుసు-ధామ్యా - త్రయా ఋషేయ
ప్రవరాన్విత మౌద్గల్యఋషిగోత్రః॥ ఇందుకుమరుసుమా [illegible]కుల। మూలకుల-
నాభీల-ఈ౩ ప్రవర॥ ఆత్రేయ-విశ్వామిత్ర-సైన్యక-త్రియారుషేయ
ఆత్రేయఋషిగోత్రః॥ ఇందుకుమరుసు య[illegible]శిష్ట-అరశిష్ట-అరసకుల- ఈ॥
౩ ప్రవర॥ పారాశర్య। కృత్స్నమద-శౌనక-భార్గవ-చతుర్థార్షేయ
ప్రవరాన్విత పారాశర్య ఋషిగోత్రః॥ ఇందుకుమరుసు-పడగశిల-పాణశి
ల-పాంచాల-కామధేనువుల-ఈ౪ ప్రవర॥ వాసుదేవ-బృహద్దుగ్ధ-మదవ
తి-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత వాసుదేవఋషిగోత్రః। ఇందుకుమరు
సు॥ ఉపమకుల-ఉపమన్యుకుల - ఉపలాలకుల - ఈ౩ ప్రవర॥ పూతిమాష-
జామదగ్ని-భృగు-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత పూతిమాషకుల గోత్రః
ఇందుకుమరుసు॥ సుర్యాటకుల-కులశిష్ట- ఈ౨ ప్రవర॥ పౌండ్రక। వాధూలి
హవేద-యాస్క - చతుర్థార్షేయ ప్రవరాన్విత పౌండ్రక ఋషిగో
త్రః॥ ఇందుకుమరుసు- ప్రోలికుల-పుంశుమాంసుల- ప్రోలిశిష్ట-ఈ౩ ప్రవర॥
జతుకర్ణ-జాబాలి-వైరోహిత్య-వటుక-మాండవ్య-పంచార్షేయప్ర
వరాన్విత జతుకర్ణఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు - చంద్రమశిష్ట-
చంద్రమూలకుల- చంద్రశిష్ట- ఈ౩ ప్రవర॥ సత్యక-వాచీన-యోగ్య-పా
షాంశణ - తనూనక - పంచార్షేయ ప్రవరాన్విత సత్యకఋషిగోత్రః
ఇందుకుమరుసు-చింతకుల-చింతాల-చింతమశిష్ట-ఈ౩ ప్రవర॥ వాయవ్య-అ

ప్నవ-ఔర్వ-సావర్ణి-జీవంతి-దేవరాంతక-షడార్షేయప్రవరాన్విత వా
యవ్యరుషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - త్రంగమూల - త్రి కాల-స్త్ర
కశిష్య-ఈ౩ప్రవర॥ పౌలస్త్య-పౌంధన-బృహస్పతి:సవర్ణ స్తంభ-కపిమా-త
పవన-శాక్యల-సప్తార్షేయప్రవరాన్విత పౌలస్త్యఋషిగోత్రః*ఇం
దుకుమరుసు- గోసీల-ఉత్తమసీల-శ్రీగోసీల-పునగోసీల-భీమగోసీల-చట్టు
గోసీల-వల్లవగోసీల-సత్య గోసీల-నందిగోసీల-సూర్య కులగోత్రం ఈ౧౦
ప్రవర॥ శ్రీవత్స-చ్యవన-ద్వ్యయార్షేయప్రవరాన్విత శ్రీవత్సఋషిగోత్రః
యిందుకుమరుసు। శ్రీలకుల। శ్రీరంగగోత్రం। ఈ౨ప్రవర॥ మైత్రేయస్య కం
డు॥ మండూక। త్రయార్షేయ ప్రవరాన్విత మైత్రేయఋషిగోత్రః*ఇం
దుకుమరుసు। మఘుకులముద్దికుల। యీ౨ప్రవర॥ ఉత్తమోజ। గార్గ్యేత-హా
న్య। త్రయార్షేయ ప్రవరాన్విత ఉత్తమోజకులఋషిగోత్రః * యిందు
కుమరుసు। ఉత్తకుల। ఉతశిష్య-ఈ౨ప్రవర॥ కాంచన। మైత్రా వరుణ-శక్తి। స్త్ర
సహస్య। చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత కాంచనఋషిగోత్రః*యిందుకు
మరుసు। చాకలి। చేగొండ్లలగోత్రం। ఈ ౨ ప్రవర॥ పవిత్రపాణి। పాలక*
తాల। త్రయార్షేయప్రవరాన్విత పవిత్రపాణిఋషిగోత్రః॥ యిందు
కుమరుసు। ద్రైశెట్ల। ద్రైశిష్య ఈ౨ప్రవర॥ గోపక। యాజ్ఞవల్క్య॥ బృహద
గ్ని॥ త్రయార్షేయ ప్రవరాన్విత గోపకఋషిగోత్రః*యిందుకుమరుసు॥
ఇంచుపావ్వయ। గోంటకులగోత్రం। ఈ౨ప్రవర॥ సనక-కాలభేద। వలది-
బభ్రుళ్లోహిత। చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత సనకఋషిగోత్రః। యిందు
కుమరుసు-సనకుల। సన్నకులగోత్రము-ఈ౨ప్రవర॥ కణ్వ-అజామిళ-ద్వ్యా
ర్షేయప్రవరాన్విత కణ్వఋషిగోత్రః- యిందుకుమరుసు-కణ్ణాకుల- కా
టుకల-ఈ ౨ ప్రవర॥ మునిరాజ-సాలంకాయన-శ్యావత్స- శ్యామాత-క
యప్రాణ-పంచార్షేయప్రవరాన్విత-మునిరాజఋషిగోత్రః। ఇందుకు
మరుసు-మన్యకుల-మానాభుల- ఈ ౨ప్రవరం। సుతీక్ష్ణ-శ్యావదత్త-అగ్నివే
వ-శ్యామాతు - కౌశిక-పంచార్షేయ ప్రవరాన్విత సుతీక్ష్ణఋషిగోత్రః

ఇందుకుమురుసు-దంతకుల- డెంతకుల - ఈ ౨ ప్రవర॥ అగస్త్య - వీతహవ్య దత్తచ్యుత-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత అగస్త్య ఋషిగోత్రః - ఇందుకుమురుసు అనపకుల-అనపాల -ఈ౨ ప్రవర॥జరత్కార-అస్తిక -ద్వ్యార్షేయ ప్రవరాన్విత జరత్కార ఋషిగోత్రః - ఇందుకుమురుసు - చన్నకుల, జానకుల - ఈ౨ ప్రవర॥పల్లవ- ఆపస్తంబ అథ్యా మధు-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్వితపల్లవ ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమురుసు-ఘంటాకుల -గణపకుల- ఈ ౨ప్రవర॥ దాల్భ్య-చందన-జైమిక-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత దాల్భ్య ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమురుసు-ఫలకుల-పటనకుశిష్ట॥ఈ ౨ ప్రవర-మూవాస-ధనంజయ-ద్వ్యార్షేయ ప్రవరాన్విత మూవాసఋషిగోత్ర ఇందుకుమురుసు -జెంతకుల- దెంతాకుల- ఈ ౨ ప్రవర॥ ఈయిరువదియారుసుజంటగోత్రములు॥శ్రీ॥కశ్యప-శృంగి-కైతర- త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత కశ్యపఋషిగోత్రః- ఇందుకుమురుసు-గణముఖులగోత్రము॥ శాండిల్య శౌశిత-శ్వనారి-మాండవ్య-చతుర్థార్షేయ ప్రవరాన్విత శాండిల్య ఋషిగోత్రః-ఇందుకుమురుసు-తుప్పాలగోత్రము॥గౌతమ- అంగీరస-ఆయాస్య ఔచథ్య-శుచి-పంచార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమఋషిగోత్రః - ఇందుకుమురుసు-గంధశిలగోత్రము- భౌధాయన-కాంక్షివత-వాసుదేవ-బృహదుగ్ధచతుర్థార్షేయ ప్రవరాన్విత బౌధాయన ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమురుసుబుద్ధకులగోత్రః॥ వాలఖిల్య అఘమర్షణ - సునాప త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత వాలఖిల్య ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమురుసు విపరిశిష్టగోత్రం॥వసిష్ఠ-ప్రక్షమ- ఇంద్రప్రమభర-వసు-సంకృతి-పంచార్షేయ ప్రవరాన్వితవసిష్ఠ ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమురుసుపత్తికులగోత్రం ॥సౌందర్య-సునాప-పనస- దూమాక్ష్య - చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత సౌందర్య ఋషిగోత్రః-ఇందుకుమురుసు-వినుకులగోత్రం॥ సుకాంచన - పుష్పశ్లేక హవ్యసేన-త్రియార్షేయప్రవరాన్వితసుకాంచన ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమురుసు-పుచ్ఛకశిలగోత్రం॥వరతంతు-కౌశిక-ద్వ్యార్షేయ ప్రవరా

న్వితవరతంతు ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు-మాశంతకులగోత్రం ॥ విశ్వామిత్ర-దేవరాత-ఔలక్ష-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత విశ్వామిత్ర ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు-విక్రమశెట్టిగోత్రం ॥ పింగళ-మనస్తంతు-పాలక-కితాలూక-చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత పింగళ ఋషిగోత్రః ఇందుకుమరుగు-అనయకులగోత్రం ॥ కపిల-శాండిల్య-కాశ్యప-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత కపిలఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు-నుందకుల గోత్రం ॥ భారద్వాజ-దాల్భ్య-ద్వియార్షేయప్రవరాన్విత భారద్వాజఋషిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-బలిశెట్టిగోత్రం ॥ చ్యవన-ఆంగీరస-గౌతమ త్రియార్షేయప్రవరాన్విత చ్యవన ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు పద్మిశెట్టిగోత్రం ॥ బాభ్రేయ-భార్గవ-వైరోహిత్య-వటు-ప్రాచీన-పంచార్షేయప్రవరాన్విత బాభ్రేయ ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు-చెనిశెట్టి గోత్రం ॥ మందపాల-మతంగ-మాలన-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత మందపాలర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు-వెన్నకులగోత్రం ॥ మార్కండేయ-జామదగ్ని-జాబాలి-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత మార్కండేయర్షిగోత్రః ఇందుకుమరుగు-మోర్గాలగోత్రం ॥ ఋష్యశృంగ-రోమహర్షణ-తృణబిందు-శృంగి-చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత ఋష్యశృంగిఋషిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-అనంతకులగోత్రం ॥ ఆశ్వలాయన-వీతహవ్య-ద్వియార్షేయప్రవరాన్విత ఆశ్వలాయనర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు-వెనిశెట్టిగోత్రం-ఉగ్రసేన-అంబరీష-శతబలి-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత ఉగ్రసేనర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు-కొమిరిశెట్టిగోత్రం- మౌంజ్యాయన వైశ్య-ద్వియార్షేయప్రవరాన్విత మౌంజ్యాయనర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు-మంజికులగోత్రం-యాజ్ఞవల్క్య-యాస్యమాని-హవ్యక్షు-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత యాజ్ఞవల్క్యర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-అభిమంచికులగోత్రం-శండిల్య-శాండిల్య-శౌనక-శుక-చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత శండిల్యర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు-శిరిశెట్టిగోత్రం- ఆంగీరస-

అయాదిత-ఔచథ్య-కాంతివత-శుచి-పంచార్షేయప్రవరాన్వితాంగీరస
ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-పైడికులగోత్రం॥ జైమిని-కపిల-మహోద
త్త-త్రియార్షేయప్రవరాన్వితజైమిన్యర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు -వె
లిగోళ్లగోత్రం-కౌశిక-విశ్వామిత్ర-ద్వియార్షేయప్రవరాన్విత కౌశిక
ర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుసు-శతపాలగోత్రం-బృహదశ్వ-బృహన్మద్గ-
భార్గవ త్రియార్షేయప్రవరాన్వితబృహదశ్వర్షిగోత్రః-ఇందుకు
మరుసు-పెరిశెట్టిగోత్రం-కృష్ణ-పింగళ-పిశంగ-త్రియార్షేయప్రవరాన్వి
తకృష్ణర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-ధనదకులగోత్రం-గార్గ్య - చ్యవన
మదపాల త్రియార్షేయప్రవరాన్వితగార్గ్యర్షిగోత్రః - ఇందుకు
మరుసు-భ్రీఘదకులగోత్రం-కౌండిన్య-కౌశిక-ద్వియార్షేయప్రవరాన్వి
తకౌండిన్యర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-ఘనలోలగోత్రం- హరివల్కాల
బృహదశ్వ-గౌతమ-వామదేవ-వామలోచన - పంచార్షేయప్రవరాన్వి
తహరివల్కాల్యర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు -గోరంటకులగోత్రం॥ వామ
దేవ-సనక-సనందన-సనత్కుమార-సనత్సుజాత - పంచార్షేయప్రవరా
న్విత వామదేవర్షిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు-భీమశెట్టిగోత్ర॥ సౌపర్ణ
ఆంగీరస-బుదురు-గౌతమ- చతురార్షేయప్రవరాన్విత సౌపర్ణర్షి
గోత్రః - ఇందుకుమరుసు-బుదురుకులగోత్రం॥ సంవర్త-మరీచి - అత్రి-త్రి
యార్షేయప్రవరాన్వితసంవర్తర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు- రెంటకు
లగోత్రం॥ జమదగ్ని-భృగు-భార్గవ -త్రియార్షేయప్రవరాన్వితజమద
గ్న్యర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-దిత్తుమశెట్టిగోత్రం॥ సౌవర్ణ-జీవంతి-దే
వరాత-త్రియార్షేయప్రవరాన్వితసౌవర్ణర్షిగోత్రః - ఇందుకుమరు
సు-సూనాలగోత్రం॥ వ్యాస-వశిష్ఠ-పారాశర్య-శుక-శౌనక -పంచార్షే
యప్రవరాన్విత వ్యాసర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు -ధనదకులగోత్రం॥
శుక్ల-సుత్రాన-శౌనక-సునంద-చతురార్షేయప్రవరాన్వితశుక్లర్షిగో
త్రః- ఇందుకుమరుసు- శ్రీసాళ్లగోత్రం॥ బుదురు-గౌతమ-ద్వియార్షేయ

ప్రవరాన్వితబుధషీగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - పెద్దిశ్రేష్ఠగోత్రం॥ వా
ల్మీక - వాలఖిల్య - వాసంతి - వైశ్య - కృత్స్న వాసుదేవ - షడార్షేయప్రవ
రాన్వితవాల్మీకషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - సాంతాలగోత్రం॥ భృగు
భార్గవ - చ్యవన - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితభృగుషిగోత్రః - ఇందు
కుమరుగు - పృథ్వీశ్వేతగోత్రం॥ కృత్స్న - త్రిజట - దేవవల్క్య - హారిత - పిప్పల -
పంచార్షేయప్రవరాన్వితకృత్స్నషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - యిసప
కులగోత్రం - పార్థివః క్షణవృద్ధ - ప్రవరకృత్స్న త్రియార్షేయప్రవరాన్వి
తపార్థివషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - ప్రోడయాచకులగోత్రం॥ శౌ
నక - హరివల్క్య - శక్ర - త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత శౌనకషిగోత్రః
ఇందుకుమరుగు శనశాలుగోత్రం॥ శరభంగ - శల్య - సౌరభేయ - శాకుమర్ణ -
చతుర - పంచార్షేయ ప్రవరాన్వితశరభంగషిగోత్రః - ఇందుకుమరు
గు - త్ర్యకశ్వగోత్రం॥ జాబాలి - నృతేయ - మౌళ్య - త్రియార్షేయప్రవరా
న్వితజాబాలిషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - త్రివిక్రమశ్రేష్ఠగోత్రం॥ మతం
గ - పాదలోచన - ద్రోణ - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితమతంగషిగోత్రః
ఇందుకుమరుగు - చిత్రపిళ్లగోత్రం॥ చ్యుతభ్రష్ట - మణిభద్ర - ద్వియార్షే
యప్రవరాన్వితచ్యుతభ్రష్టషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - క్రౌనుకులగో
త్రం - భంజసూదన - విరూలి - దంష్ట్రనాభ - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితభం
జసూదనషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - చంగాలగోత్రం॥ చక్రపాణి - వృ
షదశ్వ - అశ్వనామక - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితచక్రపాణిషిగోత్రః
ఇందుకుమరుగు - చక్రమూలగోత్రం॥ ఆశ్వలాయన - సువణ - సౌఖ్య - త్రియా
ర్షేయప్రవరాన్విత ఆశ్వలాయనషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - అగ్ర
మూలగోత్రం - కాంతేయ - భృగు - ద్వియార్షేయ ప్రవరాన్వితకాంతేయ
షిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - కామిశ్రేష్ఠగోత్రం॥ నారద - పారాశర్య -
కంబుగు - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితనారదషిగోత్రః - ఇందుకుమరు
గు - పాలకులగోత్రం॥ సుబ్రహ్మ - సునంద - ద్వియార్షేయ ప్రవరాన్వితసు

బ్రహ్మర్షిగోత్రః । ఇందుకుమరుగు॥చందనకులగోత్రం॥సనందన-సన
త్కుమార-సనత్సుజాత-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత సనందనర్షిగో
త్రః । ఇందుకుమరుగు॥సమశిష్టగోత్రం॥కాంతివత-వాసుదేవ-శుచి-అ
త్రి ॥చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత కాంతివత ఋషిగోత్రః॥ఇందుకు
మరుగు॥క్షేమశెట్టిగోత్రం॥తరుణ-ఉపవీత-అనుష్ఠవ-హార్యకి-అనుతార
ణిపంచార్షేయప్రవరాన్వితతరుణర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-త్రిమూ
లకులగోత్రం॥వరుణ-వారుణ-వైపథ్య-వైరోహిత-వైశ్య-పంచార్షేయ
ప్రవరాన్వితవరుణర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-శిరిశెట్టగోత్రం-సనత్కు
మార-సతుండి-శమితానక-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత సనత్కుమార
ర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-సురిశిష్టగోత్రం॥బౌధివ్య-కౌలంబ-అఘమ
ర్షణ-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత బౌధివ్యర్షిగోత్రః-ఇందుకుమ
రుగు-యనసకులగోత్రం॥త్రిజప-హరివల్క్య-జాబాల్య-త్రియార్షేయ
ప్రవరాన్విత త్రిజటర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-ఉశిరికులగోత్రం॥శుచి-
మను-భృగు-త్రియార్షేయప్రవరాన్వితశుచిర్షిగోత్రః-ఇందుకుమ
రుగు-యిలచించికులగోత్రం॥విష్ణువృద్ధ-ప్రవరకృత్స్న-బాదరాయణ-త్రి
యార్షేయప్రవరాన్విత విష్ణువృద్ధర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-పిప్పలా
దిగోత్రం-వైరోహిత్య-వసంత-వాసవ-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత వైరో
హిత్యర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-వసంతకులగోత్రం॥దేవవల్క్య-హారి
త-పిప్పల-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత దేవవల్క్యర్షిగోత్రః-ఇందుకు
మరుగు-దేశిష్టగోత్రం-సౌమ్య-మందపాల-రేభ-రైభ-చంద్రమూల-పంచా
ర్షేయప్రవరాన్విత సౌమ్యర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-హస్తికులగోత్రం
మాండవ్య-జడభరత-మాతంగ-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత మాండవ్యర్షి
గోత్రః-ఇందుకుమరుగు-ముద్గకులగోత్రం॥జడభరత-జామదగ్ని-ద్వ్యా
ర్షేయప్రవరాన్వితజడభరతర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-గుండకులగో
త్రం-మను-మరీచి-మందపాల-మాతంగ-మాను-పంచార్షేయప్రవరాన్వి
త మనురుషిగోత్రః॥ఇందుకుమరుగు-మాసకులగోత్రం-ప్రవరకృత్స్న-ఋషిః

ఇంధుకుమరుగు-జనకులగోత్రం - శక్తి-త్రితయ-శివభద్ర - త్రియార్షేయ
ప్రవరాన్వితశక్తిఋషిగోత్రః - ఇంధుకుమరుగు- దేకోలగోత్రం । కపిల-భా
రద్వాజ- భంజసూదన - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితకపిలఋషిగోత్రః-
ఇంధుకుమరుగు - హస్తకులగోత్రం-అత్రి-మరీచి-భృగు-నేత్ర-పాద - కౌశి
క-పంచార్షేయప్రవరాన్వితాత్రిఋషిగోత్ర - ఇంధుకుమరుగు-ఛందోగల
గోత్రం॥ గాలవ -భారద్వాజ - ద్వియార్షేయప్రవరాన్వితగాలవఋషిగో
త్రః ఇంధుకుమరుగు - పుష్పశిష్టగోత్రం॥ పుండరీక - త్రినయన - చతుష్పా
ద - వీరసేన - వరిత్య-పంచార్షేయప్రవరాన్వితపుండరీకఋషిగోత్రః ఇం
దుకుమరుగు-తొంటికులగోత్రం॥ ౭౫॥ ఈడెబ్బదియయిదుఒంటిగోత్రములు॥
*॥శ్లో॥ ఏతే వైశ్యమునిప్రోక్తాః ప్రఖ్యాతైన శతద్వయం। పుత్రపౌత్రప్రదా
నిత్యలభతేబహువైభవః ॥ ౩౭ ॥ వ॥ మరియునవ్వవసరంబునందు వీర
వ్రతులైన వైశ్యప్రభులనిజగోత్రజన్ములైనసమస్తసంబంధుజనంబులుసమూ
హంబులుగాగూడిమనకులాచారధర్మంబులసన్మార్గంబులును-జాతుర్య
తాత్కాలికవిశేషంబులుదెలియుండనుచు మున్నుదమగురువులుపదేశించి
నవిధంబుననిట్లనిరి॥ ౩౮॥ క॥ తమబలముశక్తిజనులకు। తమశౌర్యబలంబ ద్రు
మగులశక్తులకైనన్। తమలోకవశీకరముగు। తమకునసాధ్యంబులేమతమ
గలుగవలెన్ ॥ ౩౯ ॥ క॥ పలుకులప్రియమునుదయయును। కలపుచునేసుర
కమగులధైర్యముతోడన్ ।బలవంతుడనగనెలుగుచు। కులధర్మవిధిజ్ఞుల
గుచుగొమరొందుడిలన్ ॥ ౪౦ ॥ క॥ శివభక్తియుపురుషార్థము। ప్రవిను
లకుతిదానధర్మబంధుప్రియమున్। స్వజనపోషణగతియును। నవరతమును
మరువకున్ననతిపుణ్యుడగున్ ॥ ౪౧ ॥ క॥ కాలముదేశమునుమిత్రుల। దాలి
మితోడనదుబలముడలవుమగణకున్ ।నూలకనేర్పరియైతా। త్కాలికబు
ద్ధిగలవాడుధన్యుడుకలపన్ ॥ ౪౨ ॥ వ॥ ఇవ్విధంబునగన్నసీతియుంధ
ర్మశాస్త్రంబును-సవారంబులుగలవైననునొక్క సూక్ష్మధర్మమార్గం
బునుంగలదు-మున్నుశాస్త్రవేత్తయగుభర్తృహరినీతిధర్మజ్ఞానబీజంబుల

పపల్కులుపదించెను స్వజనులయందు దాక్షిణ్యంబును - బరిజనులయందను కంపయు - దుర్జనులందు శౌర్యంబును - స్త్రీ జనులయందు విస్మయంబును - విద్వజ్జనంబులందు రుజాగతియును - శత్రువులయందు క్రోధాంబును - గురువులందు భక్తియును - మానాభిమానులయందు ధూర్తత్వంబును - గలిగి - యావిర్భావ విశేషంబులందు నెవ్వండు నేపారి నైపె విహరించునతండు ప్రియుండని చెప్పిరి గావున - మనకు సమస్తజ్ఞానంబులువదేశింపఁగతగలుమన భాస్కరాచార్యులు - భీమనాథ - వాసుదేవ - హరి సర్వజ్ఞ - షణ్ముఖ - సర్వదేవ - జనార్దన - శంకర - శంభు - విరూపాక్ష - బ్రహ్మ నీలగ్రీవ - భైరవ - శ్రీధర - వినాయక - ల్లాల్లనాచార్య - దొడ్డాచార్య - మాధవ - పుండరీకాక్ష - పద్మనాభ ప్రముఖులనెన్నఁదేసురకుండుండనిపలికిమరియునిట్లనిరి ॥ ౪౩ ॥ గీ ॥ కైలాసపతియునుగణకతోమనకునుమంగర ప్రధానమిచ్చినాఁడు । అరణమునచుమనకు నరులు నెరుగంగ । దానినడిపి విడెమాదలవలయు ॥ ౪౪ ॥ క ॥ మదమలరగనుద్వాహము । మొదలగుకులకార్యములను మొగినొనరింపఁగ । వరలక్ష్ద్వాదశసంఖ్యను । సదములగతి చేయుఁడిదియె సత్యంబరయన్ ॥ ౪౫ ॥ వ ॥ అపమేయ మేత్ర కారంబులనడిపింపవలయుననిన - నెరుగించెదము నావధానులరై వినుండు ॥ ౪౬ ॥ సీ ॥ సృష్టికిఁగర్తైన శ్రీసదాశివుఁడనుఘనతమూలస్థానమునఁగబరగెఁ । త్రిగుణాత్మకుఁడనంగఁదేజరిల్లుశివుండునగరేశ్వరుండయ్యె జగమెరుంగ । జనులకాహ్లాదంబు సలుపు శ్రీ విష్ణుదేవుఁడు జనార్దనుఁడయ్యెభూరిమహిమ । వింధ్య దేశమునందు విహరించుగిరిసుత వింధ్యవాసిని యందు ద్రుపదులమాతులు । కోన పావనభూమికొనరొప్పవసియించు శరి కోనకమలనాఁ జెలువుమిగిలి । కులము భివృద్ధి గాఁగోరంకె దీపించుఁగులగురు భాస్కరకోవిదుండు । చాతుర్దశోత్తరసప్తశతి ఖ్యాతి నుద్వాహగోత్రజుండమాఁడిఁతుండు । పరిహితక్రమముదప్పక చేసెమనగణముఖ్యుండు ప్రాబల్యమునను ఘోరయు । పార్వతీయుపోశ జాతకువాసవికిని । సుగుణసంపదగఁ బాలనగరములకున్నాటయిబ్బంద్రమునుజగన్మాతుఁడుమహిమ । శెట్టికినవీడె ములునెత్తుఁడిట్టి

వరుస ॥ ౪౮ ॥ గీ॥ నాలవదివసంబు నాకబలియు గాంగ। దండపసపు దిమ్మలుం
డ లసర। పంచవలయము గానభక్తినే-కాలంబు। నొనరవిలుపుడిట్టిఘనయశ,బు
రగ ॥ గీ॥ కులములోపలయేనొక్క కొక్కొ గాంగ। సలలితంబుగ నడిపింపసను
తబుద్ధి। మేలుఁగలుఁగుసు నమీాకును మేదినంపు। విలసితంబుగ సలుపుఁడీ విభవ
మెసఁగ॥ ౪౯ ॥ క॥ అకలంకులైన వైశ్యులు। బ్రకటితముగ వలికి మిసుల౯
ప్రఖ్యాతముగా। వికలతఁ జేసిన వాఁడును। రక మావమునంమయమ పురంబునఁ
గూలు౯ ॥ ౫౦ ॥ క॥ ఇద్ధియును దప్పక నడిపిన। విదితముగా మీకు శివుఁడు విష్ణుఁడ
జుఁడుసు। వదలుసుతప త్రకరము। చెప్ప దరువయాద్రుష్టిఁ జూచి సిద్ధంబను
చు౯ ॥ ౫౧ ॥ సీ॥ శ్రీనగరేశ్వర శ్రీతజనార్జన దివ్య మహోత్సవస్థాన
మంటపమున। వైశ్యులెల్లను బాలవైశ్య వగర్మముఁ జూచి వలికి రప్పుడు న్యాదు
భాషణములఁ। గరమొప్ప మాతులకన్యా వివాహంబు వెలయఁ జేయుచు సకల
వృద్ధి కొఱకు। స్యకాదోషంబు గ్రహమైత్రి కూటరాశ్యాధిక్యచరయోగభే
దములును। పుష్పవత్త్రజననాది దోషములును। గలపవలవదు మేనరిక ధర్మ
మునకు। వరుస మేనరిక మిచ్చిన వైశ్యవరుఁడు। పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిమైఁ బొలు
పుమిసులు ॥ ౫౨ ॥ శా॥ మేనకరాంబను ధర్మమెక్కు దుష్కర్మ మిథ్యావచః
క్రూరుల। జ్ఞానాధీనత త్రోశి నర్మకుల జనల్ శాసింపుఁడాదుర్మతి౯। నా
నోపాయములన్ ఘటింపవలయు౯ నానాటికీ ధర్మమే। స్థానంబంచును న
వ్యభంగిదలపన్ సన్మార్గమా నెంతయు౯ ॥ ౫౩ ॥ చ॥ కొమరసు మేనమా
మకును గూతుసు బుట్టినయేని నాటనె। సమరగ మేనయల్లునికి కులాంగనయాసు
మహాత్మమప్పు డే। ప్రమదముతోడఁ జేయగ శుభంబగు దుష్కసుసంబుదు
రీమి। తాములు వలంపకిచ్చుట వివర్మము వైశ్యులకెల్ల కాలము౯ ॥ ౫౪ ॥ క॥
మేనకరాంబును దప్పక। పూని యొనర్చిన యతఁడు పుణ్యుఁడగునా। మేన
కరామిాక ద్రోచిన। హీనుఁడు కుల బాహ్యుఁడగుచు నిలమీాఁద జెడు౯ ॥
౫౫ ॥ ఉ॥ లంచము బుచ్చుకొంచును ముదంబున మేనరికంబు మర్మదం। బం
చితవృత్తి ద్రోచినరయంబున నానరుఁడెన్ని భంగులన్। వంచనతోఁడ మగ్ర

తినవశ్యమునొందును పాపభీతిని । తప్పించిన(బుణ్యమూరిర్ పరమేశ్వరుస
త్కృపనొందినవధీరులు ॥౫౬॥ క॥ పరగగమాపులిగభీరణి । నిరవందగ పెండ్లి
చనమునెవ్వరికైనన్ । వెరవున మేరికర్మంబున । నరయగ తీర్థంబునాడు
నంతటిదాకన్ ॥౫౭॥ గీ॥ కన్నపుత్రిన కూను దగ(దన్నుపోషించు । తల్లియను
జూపుత్రు(దగమనియ్య, మేనమామపుత్రి మేదినియందును । పనియా లేమశా
స్త్రవస్తుల్లను ॥౫౮॥ చ॥ యొసగును జ్యేష్ఠపుత్రికయునించుకపిన్నతనాస
యుండియున్ । విసదృశలీలచేతను కనిష్ఠునిపుత్రిక పెద్దదైనచో । పొసగును
మేనయల్లునికిపొల్పుగ(గన్యకనిచ్చుటొప్పునీ । వసుమతిధర్మమంచుఘనవ
తనులివ్విధి జేసిరున్నతిన్ ॥౫౯॥ క॥ తొలుతవివాహంబైనను । వలనుగనది
తప్పెననుచు వచ్చినయేని । సలలితముగనీవలయును । యిలనలువదియేండ్ల
దాక నెన్నికమీరన్ ॥౬౦॥ క॥ యనైన ననవగుణంబులు । గన్నెకుమరికలిగే
ననిగడు నెయ్యముతో । పన్నగ మేనల్లునికిని । యున్నతముగ(గన్నెగొనుటయు
చితమువాత్రిన్ ॥౬౧॥ వ॥ యవ్విధిసకులంబునకు వాలాయంబై తరతరంబున
నుండుటయు గలదు-యిటువంటి మేనరికంబైనను యివ్వరానిస్థలంబులుగల
వవియవ్వియనిన ॥౬౨॥ సు॥ కులహీనుండు నపుంసకుండు ముసలి న్బుబ్జుండు
జాత్యంధుడున్ । బలురోగి సతికంటెచిన్నయయినన్ । భార్యాసమేతుండు
క్రొవ్వలరన్ వెట్టియు సంగహీనుడు విహీనాంశుండు శాస్త్రోక్తమైనయలలో
నహర్హులుగారు బాలికల దారికున్న పుణ్యంబగున్ ॥౬౩॥ సీ॥ తలిదండ్రిలేక
న్న(దగనొంటిగా(డైననల్పరోగైనగృశాంగు(డైన । మూగైన(జెవు(డైనమూ
ర్ఖు(డైనను పాపరతు(డైన బాంధవరహితు(డైన । మరిహీను(డైననుమూరి
పొట్టివా(డైనవీనశైననుండు పేదవాడైన(। జూదరిగా(డైన నజునుగరివా(డైనసే
రాజుల(గొల్పినట్టైన । ననువుదప్పినవా(డైన నబలు(డైన । దిటములేకున్న
నత్యంతకుటిలు(డైన । మేనవానికి నెటువంటి వానికైన । కన్యనీవలె తద్వ్రతత్రి
మమెఱింగి ॥౬౪॥ క॥ తనవంతుపడుచు(నసయొగ్రస యొండియునవలవంతుద
గనియ్యంగా । గవికొనియును తెండవవధు । ఘనుడుగ క్షేమనరికనీరు సుజనులు

ధాత్రిన్ ॥౬౫॥ తనవంతుపడుచు నెల్లన్ జని రెండవపడుచునడగ సరినియ్యంగా। జినజామాతులు డైనను। జినువునదప్పింపవలదు సతులను వైశ్యుల్ ॥౬౬॥ క॥ మేనరికమునకు విఘ్నము। పూనిన వారలు సహాయము గాగొను వారల్। మానక తోసిన వారల। హీనయగతి చేయవలయు దెలియగ నాజ్ఞల్ ॥౬౭॥ క॥ మెడబలిమి వంతువరుసలు। వడిగాదప్పించినట్టి వైశ్యులు కడు సెం। బడి మేనరికం బియ్యని। చెడుగులు కులబాహ్యులాజ్ఞ జేయగనహుల్ ॥౬౮॥ క॥ మును పుసుతులు లేకుండిన। ననువుగమరియొక తె పెండ్లియాడిన సుతులన్। గని నసవ తాలియను జాలు। దనయుల మేనరిక మెసగ ధర్మము జెల్లున్ ॥౬౯॥ వ॥ మరియు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పెదమువినుండు-వరునికంటెఁ గన్నె యధుడియ తక్కువ యైజనియించిన వివాహంబు చేయదగ్గంబు-కన్యక యున్నతంబును-వరుని వామనత్వంబును-జూడఁదగదు -యీడుగాదని భుజవర్గంబునం ద్రొచిన రాజులమంచివలనం బోనాడిన-ధనము సంబుచేత నైన-పశు-కృషిరత్నధన ధాన్యాందోళిక ఛత్ర చామర దంతితురగ భూషణ చీనచీనాంబర పుత్ర పౌత్ర మహదైశ్వర్యంబులఁ గన్నుఁగానక నైన మేనరికంబు ద్రోసిన - వరులకిచ్చి నవితరకన్యకను పుచ్చుకొన్న కన్యక జనకునకు వరుని జనకుండులంచంబు నొసంగినన్ను తిపడి యొసంగితిమనిన-వరుని జనకునకు కన్యక జనకుండు లంచంబిచ్చి యుభయము లేక మైత్రిమునికలపి మేనరికంబు ద్రోసిన-కన్యకకు ప్రాణంబు లొచ్చిన-వరుండు రూపరిగాడని-మేనరికంబ యిన సంకల్పించపదునిల్లాణి తావులని వాహంబు చేసిన-వంతువరిశలు తప్పించి మేనరికంబుబుచ్చుకొన్నశకునంబు గాదని కన్యక స్వరూపి గాదని విడిచిన- నేవిధంబున నైన మేనరికంబు దప్పించిన పాపాత్ములకు గురుదూషకులకు-కులదూషకులకు-పితృమాతృద్రోహులకు నాజ్ఞజేయందగు-నాయాజ్ఞాక్రమంబెట్లన్న వినుండు-బుతుత్రయంబు నాజ్ఞయును- వెనక భాస్కరాచార్యులకు నగరము వారికి నీ కులబాహ్యుఁ డైనాశి తుండు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబు చేసి సవాపరాధతము చేయవలయునని ప్రార్థించిన వానికి ప్రతిక్రియ చెసె క్రమము-భాస్కరాచార్యులము

ద్ర బ్రాహ్మణుల వెంటగొనిపోయి-కాశీ-గయా ప్రయాగస్నానంబులాచరిం
చంజేసి పంచగవ్య ప్రాయశ్చిత్తంబు జేయింపవలయు - తత్క్రమంబెట్లన్న
మొదటిదివసంబున నుపవసించంజేసి గోమయాహారంబు జేయించి నూఱుగో
దానంబులలంకారసహితంబుగా విప్రులకొసంగి-సహస్ర బ్రాహ్మణభోజనం
బు చేయించి యారాత్రి రామకథలువినుచు జాగరణంబు చేసి రెండవ దివ
సంబున సంకల్పయుక్తంబుగా గంగాస్నానంబు జేయించి పంచదశ గోదానం
బులలంకారపూర్వకంబుగా బ్రాహ్మణులకిప్పించి పంచశత బ్రాహ్మణభోజ
నంబు గావించి గోమూత్రంబాహారంబుగా నారాత్రి శివస్మరణ చేయించి
జాగరణంబుండి-మూడవ దివసంబున గంగాస్నానంబు జేయించి యిరువది
యిను గోదానంబు లిన్నూట నేబండ్ర బ్రాహ్మణభోజనమును జేయించి
గోక్షీరంబాహారంబుగా నారాత్రి భాగవత పురాణంబు వినుచు - జాగరణం
బుండి నాలవదివసంబున మృత్తికాస్నానంబు గావించి గోదానంబులిచ్చి బ్రా
హ్మణభోజనంబు చేయించి-తాను నుగోదధ్యాహారంబుగొని-పంచమదివసం
బున సర్వప్రాయశ్చిత్తంబు చేయించి సాలగ్రామంబులు దానంబులిప్పిం
చి బ్రాహ్మణభోజనంబు గావించి గోఘృతంబాహారంబుగా గొని నామసంకీ
ర్తనల చేజ్ఞానియైన గురూపదేశంబున నారాత్రి జాగరణంబు చేయించి యాఱ
వదివసంబున పంచగవ్యస్నానంబును - హోమంబును జేయించి-పిష్టాహా
రంబుగొని జాగరణంబు చేసి- యేడవదివసంబున గంధస్నానంబు చేయించి-
బ్రాహ్మణులకు శివలింగంబులు దానంబులు చేసి భస్మధారియై ముద్గభక్షణం
బు చేయించి శివపురాణంబు వినుచు జాగరణంబు చేసి యష్టమదివసంబున గుడ
ప్రార్థనామహాసంకల్పపూర్వకంబుగా పుష్పఫలజలస్నానంబులు చేయిం
చి బ్రాహ్మణభోజన శేషంబైనయన్నంబు గొనినాడా రాత్రి రామచరిత్రంబు
లు వినుచు జాగరణంబు చేసి యారాత్రిగడపి మరునాడు గంగాస్నానంబులా
చరించి భాస్కరాచార్య మాద్రికుండైన బ్రాహ్మణులతో గదలి స్వగ్రా
మంబు ప్రవేశించి భాస్కరాచార్యులయిన కులస్వాములకు దండంబులాచ

రించివారియనుమతినగరేశ్వరజనార్దనవింధ్య వాసినికోనకమల వాసవ
కన్యకాబాలనగరంబులకుమహోత్సవంబులుగావించినగరేశ్వరునకుపం
డ్రెండుమణువులకంచును భాస్కరాచార్యులకుగురుదక్షిణ గోదానంబులి
రు నైదును బ్రాహ్మణభోజనమును చేయించిథిథులస్వాములకుభోజనంబులుచే
యించిగురువులయనుమతిలవణంబునుదధియును తానువడ్డించివారల యను
మతిపంక్తిభోజనంబుచేసిగురువులచేగంధాక్షతతాంబూలంబులం జేకొని
సభకుంబ్ర దక్షిణదండంబులాచరించివారియనుమతి సుఖం బుండవలయుని
ట్లు మేనరికంబుతప్పించినవారికిని-తప్పనవారికినియీవిధంబుననాజ్ఞనడిపిం
పసివైశ్యులునిష్కల్మషులులైలోకాపకారులైయుందురనిచెప్పెమరియును॥౭౦॥
సీ॥ముదమునవరునిది మొదటిగోత్రంబునుగన్యకతండ్రిసింగన్న తల్లి।పుట్టింటి
వారిదిపొందుగామూడోదితనరంగగూడిసనునమరాలు। బాలకిజనయిత్రి
మూలగోత్రంబును బాలునిమూడోదిలీలతల్లియైనను వారిద్దరలదిపిన్న వానిది
రెండోదిపడుచుది ప్రేమమూట। బెరశిమరియొక్క టైననుబిడ్డవావి।పూత్తు
వాలికి రెండోదికోకెక్కలలర।కొడుకుభారిది రెండోదిమామిగావిరార। వేకము
గు నేనియీవారియత్తయగును॥౭౧॥గీ॥ రెంటమూడింటగోత్రంబు లేక మైన।
ప్రవరమైననుబంధుల ప్రవరమైన।వరుసతోడుతం జేయంగ వాపికాదు ।కన్య
నీకున్నమిసులమున్యంబుగలదు ॥౭౨॥గీ॥ పిత్రుగోత్రంబుమిగులను బెంపు
మీర। జేయరాదం త్రుమిసులసంశ్రయముతోడ।కన్యగోత్రంబుమిగులను
క్రమముతోడ। బురుషగోత్రంబుమూడోది పొందియున్న। మిథునసమ్మతి
మొదలను మేలుచేయు ॥౭౩॥గీ॥ పిన్న వానికి రెండోదిపిన్న పడుచు। వారిగో
త్రంబు మొదటిదివరుసతోడ।పురదలగుం బెండ్లికొడుకునకీరయనదియుం। గు
ణుకముననిట్టు నెట్టింగోడలగును॥౭౪॥వ॥మరియుకులాచార ధర్మంబుల నే
కంబులుగలవు-ఋతుకాలపర్యగతియు- గర్భాధానాదిషోడశకర్మంబులును-
యజనాదికర్మత్రయంబును-కృషివాణిజ్యగోరక్షణవృద్ధిజీవనంబులును-సప్త
సంతానధర్మవిశేషంబులును మొదలుగాగల వైశ్యకులధర్మంబులుసమస్తం

బునుం దెలియఁ జెప్పి-యనంతరంబ భాస్కరాచార్యులనవలోకించి వైశ్యు లి
ట్లనిరి॥ ౭౫॥ఉ॥మీరుమహానుభావులు।సమిద్ధవచోవిభవాభిరాములిం।పార
గ వైశ్యవంశమునుమహాన్నతవృద్ధియొనర్పఁ దీవనల్।ధీరతనిచ్చి గోత్రవ్రతదీక్ష
యశస్స్థితిశీలమూలమై।వీరతలుల్లసిల్లగ కవిత్వకృతిఁగాకృతి సేయుటొప్పగున్॥
౭౬॥ క॥ మునుమాపెద్దలచరితము।మునిసాళంకాయనుండు ముదమునఁ జె
ప్పెను।ఘనముగితత కృతిపొందుగ।ననుగుణమై చేసిచెప్పుడా:ధో క్తిఁద
గన్॥౭౭॥వ॥అనిచెప్పితదనంతరంబ భాస్కరాచార్యులకుసబహుమానంబుగా
కర్పూరతాంబూలంబొసంగితమకుంగలసమస్తధనంబులు భాలనగరంబుల
క్కొకటి భాగంబును-దేవతాగారంబులకుతటాకంబులకొకటి భాగంబునొ.వి
ద్వజ్జనకవిగాయకజనంబులకునౌచిత్యంగానొకటి భాగంబును గాఁ జేసి యి
వ్విధంబున నెప్పటియట్ల నడపుండని భాలనగరంబులకొప్పగించి భాస్కరా
చార్యులకుఁ జాహ్నవీతీరంబునఁ దామరవాడయను గ్రామంబగ్రహారంబుగా
నిండుండని చెప్పి పెనుగొండలోనఁ దారాంశంబుతప్పర దేవతామహోత్స
వంబునకొసంగిమిగిలినయర్ధంబుకులగురువులైనపండితవర్గంబులకిచ్చి ని
పురమధ్యంబున శాసనస్తంభంబునిలిపి- భాస్కరాచార్యులకుఁ దామ్రదాన
శాసనపత్రికె లిఖియింపం జేసిరితత్క్రమంబెట్టిదనిన ॥ శ్లో॥స్వస్తిశ్రీసగరే
శకొనకమలాశ్రీసంధ్యవాసీజయా । శ్రీవత్సాంకజనార్దనశ్చసువిశో వి
ష్ణుశ్వరశ్రీనిధిః।సూర్యేంద్వారబుధేశ్యశుక్రరవిజస్వర్భానవఃకేతవస్సా
న్నిధ్యంపెనుగొండపట్టణవరేకుర్వంతుదీర్ఘాయుషః॥ కల్యాద్యబ్దగణే
ష్టనేత్రరసదృక్సంఖ్యాగతేవత్సరేప్రాప్తేభిఃప్రభవేతవస్మపిసతేషుద్వితీ
యాంగుణా। ఆర్యాభాస్కరపండితాదిధరణీబృందారకేభ్యస్సదాప్రీ
త్యాష్టాదశపట్టణాధిపతిభిర్దత్తంశుభంశాసనం॥ గృహేగృహేవిశాంవ
శేవపేక్షద్వాదశగోత్రిణాం. వివాహేచవివాహేచశ్రీమత్సమంతక
మణిఃపుత్రేపుత్రేతదుత్పన్నే కన్యాయాంజన్మజన్మని- గద్యాణకంతద
ర్ధంచగద్యైకద్వ్యాదినత్క్రియా॥శాంతికెపౌష్టికేచైవషష్ఠేర్మకే-వృద్ధికర్మణ

శ్లో. అన్యస్మిన్ పుణ్యకాలేచ గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః॥ లక్ష్మీనారాయ
ణానంత వ్రతాదిషు సమంతతః। గోత్రప్రవరవిజ్ఞానే కులసివాహక క్రి
యా॥ ప్రతిజ్ఞేషాంకృశాం వైశ్య స్తస్మాత్పండితఆశ్రయః। యథాకాలంయ
థావిత్తంయథాదేశంతథాచరేత్। విత్తశాఠ్యంనకుర్వీతః ఫలేఫలకాంక్షి
భిః॥ అకృత్వాసత్క్రియాంమూఢో నరకేపరిపచ్యతే॥ పురాణోక్తప్రకారేణ
కృతవాన్ధర్మచింతయా. ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యంపుత్రపౌత్రప్రవర్ధ
నం। ఐహికాముష్మికంచైవలభతేనాత్రసంశయః॥ పూర్వాశ్రితాన్పరిత్య
జ్యసమీపస్థాన్ ఖలాగతాన్॥ యోదదార్యన్యవిప్రేభ్యస్తద్దానంనిష్ఫలం
భవేత్। ఇత్యుక్త్వాతేవిశాన్వస్వపుత్రాన్ ధర్మపరాయణాన్॥ భాస్క
రాచార్యపూర్వేభ్యః ప్రదద్యాద్ధర్మశాసనం। కులోద్ధరణచారిత్రాన్
బ్రాహ్మణాన్ శృణుయాత్సుధీః॥ పాషండాః పతితాశ్చూద్రాః మద్యపా
స్త్వంత్యజాదిభిః। న శ్రోతవ్యం కదాస్మాకం తేభ్యోదానంచ దాపయేత్॥ స్వద
త్తాద్విగుణంపుణ్యంపరదత్తానుపాలనం। పరదత్తాపహారేణస్వదత్తంనిష్ఫ
లంభవేత్॥ సీ॥ యిద్ధమొప్పఁగల్యాణమున నైదుపిండులు వేపేరనాక్కా
క్క పెద్దమాడ। వరుససీమంతోత్సవమున నవరహానితనయుఁడుగల్గ ప్రతా
పపురయ। పుత్రికొజనియై ... పొలుపారధరణంబు ప్రథమాతీరాంబున వరగ
చపివె। ప్రతిష్ఠిత్య కార్యదైవతము హోత్సవముల్గతరాలుమారెఖ్యాత
మునను సుట్టిగావతరానలుదప్పినట్టివారు। ఘోరరౌరవనరకాలగూడిమునిగి।
పెక్కువర్షంబు లెంతయుఁబెంపుచెసుచుఁ। బుధమిబహుపాదకంబుల
బొందువారు॥ సీ॥ భాస్కరపండిత ప్రముఖసంఘముతోడ వినుడంచువైశ్యు
లిట్లనిరిచురియు। మావంశచరితంబుమహిలోన వెలయించిపుత్రులకీర్తినఁ
బొందజేసె। పితృదేవతోత్సవవ్రతశుభంబులయందువతరానల్గైకొనిక
తాలగుచు। యెవ్వరినర్థింపకేప్పటదప్పక గురుపూజజేయించుకొనుచునా
జ్ఞ। సీమలను నెల్ల వెలయసుశ్రీలతోడ। బాలనగరాలదీపించి ప్రబలగోరి। ప్ర
వర్ధలెస్సగించికల్యాణపరులజేసె। ధాత్రి వెలయుంచుఁడాచంద్రతారకము గ॥

౯౦ ॥ వ॥ అని యివ్విధంబున శాసనంబులిచ్చి బాలనగరంబులం జూచి యిట్లని
రయ్యా మీరలీ గురుభాస్కరాచార్యుల ననుదినంబునం బూజించుచు వీరల
యాజ్ఞానుసరణంబున నడవగల వారలని చెప్పి యనంతరంబ నగరవరులం జూచి
మీరలీ నగరేశ్వరదేవాలయంబునకుం బడమర మిట్టపల్లంబు లేని సమస్థలం
బున గుండంబులాయత్తంబులు చేయుండని పలికిన భయంబంది మెల్లనె చేరి వై
శ్యుల పాదంబులు బట్టుకొని దండంబులిడి యిట్లని విన్నవించిరి ॥ ౯౧ ॥ గీ॥ మీరుం
బెంప పెరిగి మీ పాదపద్మంబు। లనుదినంబుం గొలిచి యధికమహిత। బొందలి యిం
క మీరు బోసంగి మా క్రొత్తి నేగ। నిచట నుండ నొల్ల మెంతయైన ॥ ౯౨ ॥ వ॥ అని యనే
కవిధంబుల విన్నపంబులు చేసుకొని వారల యనుమతివడసి వెంటజనుటకై వీర
కంకణంబులు ధరియించి గుండంబులు ద్రోవ్వియలంకరింపజేసిరి ॥ ౯౩ ॥ సీ॥
పన్నీరు గుజిలికి నవదసైన జవ్వాది గలిపిన మృగనాభి కర్దమంబు। కలయంగ నలికి
నంగమనియ్యా మైమించు గుండంబులో మేటి కొమరు మిగుల। వత్తార్వసంధు
లందద్దయు మీరుగా విశదముక్తిరత్నవితతి దనర। రంగవల్లులిడి విశేష్యం
గారబంగుల పటుతర స్ఫురణలు పరిఢవిల్ల। గంధసార ద్రుమంబులు ఘనత మె
రయ। గుండములు నిండ(బగవుచు దండిమిగుల। జక్కికర్పూర తైలంబు చతురగ
తుల। గప్పి గంతటకపూరాగ మొప్పమిగుల ॥ ౯౪ ॥ వ॥ యివ్విధంబున నలంకరింపు
చు నానాచిత్ర విలాసంబులలరు మహోన్నతంబులగు గమకంబులు మువ్వరిగొ
నచిత్రవస్త్ర తోరణరంభాస్తంభ గుచ్ఛలదీపవనీ వారంబులనొప్పం జేసి రాసమ
యంబున వైశ్యులు తమకులాంగనలం గని యిట్లనిరి ॥ ౯౫ ॥ క॥ వాసవకన్యాస
హితము। గా సరభసవృత్తి మీరు ఘనశృంగారో। ల్లాసితలై యుండుడు సం।
త్రాసానలకీలలకును డాకోనవలయున్। ౯౬ ॥ వ॥ అని సాధ్వీసముదయం
బులకుం జెప్పి తదనంతరంబా వైశ్యవరులు వీరవ్రతంబులు ధరియించి పగమో
త్సాహంబు ననిట్లనిరి ॥ ౯౭ ॥ చ॥ మనమతి ధైర్యవంతులము మానక మానకరో
రవీరత। జనులు నుతింపబూనితిమి సాహసవైఖరిం జెప్పంజిత్రమై। కనలె
డునగ్ని గుండములగ్రక్కున వచ్చి యను వ్రజంబులం। దనరిశివార్పణంబ

మచుఁ దద్దయుఁ బూనిన సాహసక్రియన్ ॥౯౮॥ శా॥ నిను నెబ్బంగి దలంచుచున్నాన
యగతిన్ వీక్షించియున్నావె వీన్ । మానవమాత్రగ జన్నాదరించి తలపుల్ నానావ
చోద్యుత్తములన్ । సపగన్ నాగసి నేపున్ బెంపున మహాధైర్యప్రభావస్థితుల్ । ఘ
నమాధిత్త్వము సంఘటింపవలయున్ గైవల్యసంసిద్ధికిన్ ॥౯౯॥ వ॥ అనిపలికియు నె
దుంగఁ గంటిని గాక యవ్వాసవి చిత్తంబు ను మతిసాహసక్రియ యనుకున
మెఱుంగుదు మెకదా-యిదియ సృదుమధుర వాక్యంబు లనసూనయించమని
కుసుమాఖ్యగృహంబు వెకనిచి బాలనగరంబులం జాదిపురంబుల శృంగారంబు
సేయించుండని వారలుత్సాహంబున ॥౧౦౦॥ గీ॥ పురము వేడ్కనలంకారములుదన
ర్చె। దమచమత్కృతిన త్యాదరముగ మెరయగ। సకలవస్తువితానసుసం
గతముగ। జేయుచుండిరి విమలసుశ్రీలు జెలఁగ ॥౧౦౧॥ వ॥ అంతకుసుమా
ఖ్యుండు నిజమందిరంబున కుంజని నిజపుత్రియైన వాసవినాలోకించి యిట్లని వి
లపింపందొడంగె ॥౧౦౨॥ శా॥ నీరూపంబు సునీమమంచితనముల్ నీనేపుల్ నీ
మంద్రుఁ బుల్ । నీగన్యంబు రాజహంసగతియున్ నీ రాజబింబాస్యమున్ । నీర
త్నావళిహారశోభిగళమున్ నీచారుదహాసాబ్జమం । కేరీతిం మము వంగవచ్చు
జెపుమా నేజాష్టిమా వాసవీ ॥౧౦౩॥ సీ॥ పాండవవంశసంభవుఁడ సువిష్ణువ
ర్ధనుఁ డేలధాత్రికిదండు వేడలె। విమతులఁ బరిమాచి విపిజయంబు గైకొనలీల
తోమనవురికేలవచ్చె। వచ్చినపున మేలవగుసతో సతనీకిసొడ సూపి తెమిపరి
స్ఫురణమెకయు। మానతోడగూడ సస్మితలీలతో వచ్చె నీకన్య మున్న తడేల
జూచె। జూచి మోహనలీలలసొబగు మీరి। యేలకల్యాణముగఁ గోరియుచ్చను
బ్బె। యింతయనుపిధివశమునుగాకింతవట్టు। ఘనల ప్రేరేచు మరితకర్మంబుక
తన॥౧౦౪॥ చ॥ సుగత మహాశుకా చానములు సద్విజకోటికి నిచ్చి సూన్మఖ॥ క్రతము
లొనర్చి ధర్మముల వారణలీల ఘటింపజేసితా। స్వతబహుభోగసంపదలఁ జా
లగఁ గైకొనిదిన్నంబు త్రిశా। చతురత గంటినో సరసిజాక్షి విలోచన వాసవాంగన
అనిపలికి ॥౧౦౫॥ క॥ అప్పుడు శోభకరంబులు। ముప్పిరిగొన కుసుమశ్రేష్ఠి మోహా
పుచ్ఛ్రేష్ఠ। దప్పకజాతికలంగుచు। నప్పంకజగర్భుఁ దూరె నకటాయనుచున్ ॥
౧౦౬॥ సీ॥ కన్యనాయుకురీణ గామహత్ములంబున పుట్టించఁ దగునె యంభోజగర్భ!

బాలాలలాసుకె భర్తృహత్య మూగాఁగఁగావింపఁదగు నెరెరో కాలకంఠపుత్రి
కారత్నంబుభోగభాగ్యశ్రీల బాపంగదగు నెరెరో పద్మనాభ.।యీపుష్పకోమ
లి నెల్లనిదఁయుండ వైహాపహుకెఁగొనిమెదుయన్ని హా త్ర।దేవతతులా
రరవిసుధాధాములార। యక్ష పన్నగఖేచరాధ్యతులార। మానివరులార
భూనభోమాన్యులార।దయదలంపక నిటు చేయదగునె మీకు॥౧౧౦॥వ॥అని పె
క్కువిధంబులనక్కమలగర్భముఖ్యులందూరి శోకవిహ్వలహృదయుండగు
చుయక్కన్యారత్నరూపంబు తెనమదిం దలపోయుచు మూర్ఛిల్లియొక్కింత
సేపునకు సేదదేరితన కెదురుగానే తెంచినయక్కన్యారత్నంబు నెత్తుకొని
కూర్చుండితనతోడలపైనిడిగొని తేరిజూడఁజాలక చూచినయెడదృష్టి దాప
నోపయనికలంగుచుసలుపుగుతలనిమురుచు నేట్టకేలకుకన్యామణి విననిట్లనియె
౧౧౧ శా॥శ్రీల్ వాసవివాస వాఁగనమహాధైర్యప్రతాపాధ్యస।ఫుల్లాంభో
జవికాసిలాస్యనిను నాపూర్వాదిభాగ్యంబునన్।దెల్లంబైశమఖంబునన్ సుకృ
తినై తేజంబునన్ గాంచితిన్ ।ముల్లోకంబులఁగీర్తినందితిజనుల్ మోదంబు
నన్ జెంద నాకా॥౧౧౦॥క॥నగరంబునగల వార్తలు।నగరస్వాములఁ బ్రతిజ్ఞనా
నావిధముల్।దెగినన్నృపాలునిపలుపును।నగణితముగయరుసుదన్నయంభో
జముఖీ॥౧౧౨॥క॥నున మేమిదలపుచుండగ।దనరారగదైన మేమిదలచునో
పిదప న్।మనుజాధిపుఁడివ్విధమునఁ। గొనకొనికన్యాయకార్యగోచరుఁడ
య్యెన్॥౧౧౩॥ఉ॥కన్నదెపట్టిదెత్తుమనినిర్దయవృత్తిన్నృపాలసద్భటుల్।ప
ర్విన్నగవచ్చినారుకులపావని వాసవినీకునంబునన్।విన్న దనంబునొందకవి
వేకముపొందునధీరచిత్తులై।సన్నుతఁగీర్తిన్నొందవలె సన్మతినెక్కతలంపు
సెప్పదన్॥౧౧౪॥వ॥ అనుచునప్పనుమహిభుండుదుఃఖార్ణవంబున మునింగి
హృదయంబునఁదలంచి॥౧౧౫॥గీ॥చప్పలేకకలగుచప్పనుద్యోగించుఁ।జెప
నేటికనుచు జెప్పకుండు।చెప్పకున్న బాల చిత్తమెట్లుండునో।జెప్పవలయునను
చుఁజెప్పదొడఁగె॥౧౧౬॥సీ॥ విష్ణువర్ధనుఁడుపృథ్వీతలేంద్రుల నెల్లనని గె
ల్చిపునవీటికిదఁడువచ్చి।నిన్నునిమ్మనిపట్టినిగ్రహింపమహా గ్రహుని

థంబులకుమ్ము కార్థఁ జేయ। మానంబు దాటించి మనకుల స్వాములు ప్రా
ణంబు విడిచైన ప్రతిభ దనర। నంశ సతీకర్ములు వసుధలో నెగడంగ నగ్ని ప్రవే
శంబులర్థిఁ జేసి। ముక్తిఁ బొందదలంచిరి సౌశవములర।నీ సహాయంబ పేక్షించి ని
త్యపదము। గెలుసన్న ట్లనికులము వారలు దలంచి। పలుకుమని నన్ను బంచిరి వలుదు
లెల్ల॥ ౧౧౭॥ వ॥ అని సుమహావిభుండ దరివడఁ బలికిన విని యతఁ సాధ్వియైన సు
సుగంధి శోకపరవశయై మూర్ఛిల్లి కొంతదడవునకు సేదదేరి తన ముద్దు కూతు
నెత్తికొని పురపురం బొక్కుచు గద్గద స్వరంబున నిట్లనియె॥ ౧౧౮॥ ఉ॥ నోములు
సద్వ్రతంబులును నూతన భంగి నొనర్చి భామినీ। స్తోమము మెచ్చ మాసములు
దొమ్మిది మోసిటు నిన్నుఁ బుత్రిగా। నేను ముతోడఁ గాంచితిని నీరజలోచన మ
న్ముడించితి। వేగ నిటు వగ్ని కాహుతిగ నేగెదు మా కెరుగంగఁ జెప్పవమ్మ ॥ ౧౧౯॥
క॥ సినుగొమవగిదిఁ గంటిని। వనజారిక ళావతంసవరజుసనీవుఁ। తనయా
సౌభాగ్యంబున। జనియించితి నిన్ను సర్వజనులు సుతింపన్ ॥ ౨౦ ॥ సీ॥
పైడిగిన్నెలలోన పాలు నెయ్యన్నబోసి పంచదార యొకింత మించవేసి। బహు
విధంబులఁ జోల బాడుచు దాగింతు నీ ముద్దు బలుకుల నేపు మెరసి। పిండు నె
య్యము తోడ పీనులకింపు గాగల నీ చరిత్రలు కలికి మతులు। వీక్షించి హృదయా
రవిందంబులోపల నానంద మొందుచు నద్భుతముగ। నెట్లు నిన్నగ్ని కీలల నేర
యధాత్రి। యందు నొప్పింతు నక్కటా హరిపిరించి। ముఖ్యు లేటికి దెలియరో
ముగ్ధ నీదు। హృదుల భావంబుఁ దల పోసి మది నివగతు ॥ ౨౧ ॥ గీ॥ పుత్రకా
మేష్టిఁ జేసి శంభుని గురించి। తనయ గాగఁ టి నిన్ను వృథాప్య మునను। యకటనీ
మేలు చూడ లేదయ్యెఁ బిడపఁ నట్టి సంతోష మెక్కడ ననఁగ జెప్పుమా॥ ౨౨॥
వ॥ అని యిట్లు పరమ దుఃఖితులై యున్న తల్లిదండ్రులం జూచి వాసవకన్యకా స
హాదరుండైన విరూపాక్షుం డిట్లనియె ॥ ౨౩ ॥ సీ॥ ప్రియము రెట్టిం
పంగ బెంచితి రిన్నాళ్లు మాతనన్నెట్లు నేమరతునమ్మ। నిఖిలవిద్య లెరుంగ నే
ర్పించి తండ్రి పికషు వేడ్కనిన్నెట్లు విడుతునయ్య। నభివాంఛితమ్ములిచ్చి నమొ
డ చెలియలనింక నే నెవ్వరికిత్తునమ్మ। వేడ్కతో నను గారవించు బంధువులా

రవంతతో నేట్లు వేగింతునయ్యా । ననుచుబలుగారు వేవేరనాత్మఁదలఁచికు
నతరంబైనమః ఖాబ్ధి మున్గిలేది । వేయుభంగుల దాఁబలవింపదోడిగె । నంతనం
తకునాః రూపాతుఁడెలమి ॥ ౨౨౪ ॥ వ ॥ అనంతరంబకుసుమాఖ్యుం జెస్తు
సాతుఁగసంగోపియ నేకవిధంబులదుఃఖించిగన్గదకంఠయై వైశ్యురియాగిట్లనియె
౨౨౫ ॥ మ ॥ అనలజ్వాలలజొచ్చునప్పడుమహాహంకారమేపారగా । జనుల
త్యద్భుతభంగిఁజూడఁగణకజసంరంభజృంభాత్ములై । ఘనభక్తిఁ మదిశంక
రుం దలపుచుం గారుణ్యభావంబునన్ । మనవైశ్యాన్వయ మెల్లఁబావనము
గామన్నించిరక్షింపుమీ ॥ ౨౨౬ ॥ క ॥ నీవలననుమనవంశము । ధీవినుతంబై ధ
రిత్రిఁదేజంబెసగన్ । పావకశిఖలతిభీకరభావంబులుగాఁగఁజూచియుమంప
కుమీ ॥ ౨౨౭ ॥ వ ॥ అనుచునేకవిధంబులబోధింపుచుశోకవివశుండై యుం
డెనంతకుసుమగంధియుదుఃఖార్ణవమగ్నయైయుండెనయ్యవసరంబునఁ
దల్లిదండ్రులునుసహోదరబంధుజనులంజూచియిట్లాకడించుచు వాసవియి
ట్లనియె ॥ ౨౨౮ ॥ శా ॥ ఏలాయజ్ఞురీతిమావ్యుతులై యిబ్భంగి శోకింపు
చున్ । జాలింబొందకుడింకనన్నుఁగణకజసంరంభజృంభాత్ములై । బాలన్
నన్నగ్రతఁబట్టితెండనుసృపుఁడౌవైశ్వానరాభీలమై । కాలోగ్రంబగుశాపఖడ్గ
మున నేఖండింతుఁదత్కంఠమున్ ॥ ౨౨౯ ॥ ఉ ॥ మీకువిచారమేలబలిమింజన
నాథుఁడుభృత్యులుగ్రులై । చేకొనివట్టవచ్చి నఁబ్రసిద్ధమునప్రతిభాగ్నివీథుల ।
స్తోకగతిఁబదనర్చుభయదుస్సహశాపమహావిజృంభణన్ * లోకములెల్లనెం
చ్చుభటలోకమునుగ్రతభస్మమేచేతదన్ ॥ ౨౩౦ ॥ చ ॥ జ్వలదనలోగ్రకుం
డమునఁజయ్యనజొచ్చియనున్నజంబులన్ । వెలయఁశివార్చనంబునుచుప్రభు
తభక్తినొనర్చితశంభునిన్ । గొలిచివశింపఁ లంబులఁదగసంభినియుఁదతపావ
నంబుగా । వలరగమీకుఁబుణ్యగతులచ్చుగనిచ్చినమెచ్చరాదుకో ॥ ౨౩౧ ॥
చ ॥ వగపునకేమికారణము వైశ్యులనాథలటంచుఁగ్రొవ్వునన్ । వగగొనఁభూత
లాధిపుఁడుపాపముచేసిననేఁ గడ్డమీ । జగతినిచావులేనిమనుజప్రజముఁ
గలదేవనితుల్యలబగణితఁగీతిఁనొందుమ్మకులచ్చుగనిచ్చెదమఃఖమేటికిఁ

౨౩౨ క॥ ఏమియు నెఱుగని మూఢత * నేపారి సంసారదుఃఖమేలా త్రవ్వఁగా।
భామిని నీమనుచనువారలు * నేమంబున జగతినుండ నేరరె చెపుమా ॥ ౨౩౩
గీ॥ తేజ మొనరించి సుజ్ఞానదీపలక్ష్మి * చేత నజ్ఞానతిమిరంబు చెండవైచి * శ్రీ
మహాదేవు కైలాసశిఖరివాసు * నెలమి మెప్పించి దిగ్గొండు నిష్టసిద్ధి ॥ ౨౩౪
చ॥ నలపురుకుత్సచంద్రసుతనందనరంతిగయాంబరీషరా * ములు శిబింకు
పజ్త్రిరథముఖ్యధరాతలనాథులోలి దో * ర్బలయుతులై మహీతలము పాల
నఁ జేసిరి గాక కాలముం * గెలువఁగ శక్తులై రెవ్వరి ఖేదము బొందకు తండ్రి
యింతయున్ ॥ ౨౩౫॥ వ॥ అనుచు ననేకవిధంబులయిన వాసవకన్యాలలా
మంబు పూర్వకథావిశేషంబులయిన జ్ఞానవైరాగ్యంబులుపదేశింపుచుండె
నంతనచ్చోట నగరంబులు పురంబులు సముత్కటచటులవీరాలాపంబును నానాదేవ
తామందిరద్వారపంచమహావాద్యనాదఘుమఘుమాయమానంబును వివిధ
మణిగణప్రయత్నకనకధ్వజముక్తాఫలఛత్రచామరదివ్యాంబరవితానవి
రాజితంబును పుణ్యపణ్యవీథికాంగణప్రయత్నకస్తూరికాజలసంప్రోక్షిత
మణిరంగవల్లికావేల్లితంబును ఘుమఘుమను ధూపధూపితశాతకుంభప్రభాభగద్గగిత
భూనభఃకకుబంతంబును సశివధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠవీరమాహేశ్వరసంకులం
బును నై కైలాసంబునుం బోలె మెఱుంగులం బొలసిన శ్రీశైలైశ్వర్యంబగు నయ్య
వసరంబున ॥ ౬ ॥ లలనలు వాసవకన్యా । నిలయమున నేను డెంచి నియమవ్రత
లై * జెలఁగుచు పరమానంద * ంబులు మెఱయఁగ వెలయ సద్విభూత్యనుదక్తిన్ ॥
సీ॥ మగువలు పట్టుటజ్జసంబులు దీర్చి కమనీయ జి త్రాంశుకములు గట్టి । క
స్తూరిజవ్వాది కలపములు మై బూసి ఫాలస్థలంబున బాగు మెఱయ । తిలకంబు
లాగిదీర్చి దివ్యభూషణములు కుసుమోప్పమీరసంగమున దాల్చి । చెంగల్వ రే
కులు జేమంతిపువ్వులు జడలందుఁ గొప్పునసంతరించి । తమ్మలమ్ములు చేయుచు ధ
ర్మగుణములు । ఘుంటిఫలములు పాణిపద్మముల మెఱయ । సుడిశి బహువిధగంధ
ము లేసోడు ముట్ట । వాసవాంగనయింటికి వచ్చె రంభ ॥ యిట్లు వచ్చిన ॥ ౨౩౭ క॥
కుసుమాంబ సంభ్రమంబున । కుసుమసుగంధులను జూచి కోరి కెఱలి కెడ । పాస

గగవాసవకన్యను రసికత గైజేసి తెందు రాజసలీలన్ ॥౨౩౯॥ క ॥ అని చెప్పి
ననాగాకని నను రాగముతో డనవ్వడంగన లెల్లన్ । వినయమున కన్యకామణి
నెనయగ గైసేయబూనిరింపులు మీరన్ ॥౨౪౦॥ క ॥ సంపంగినూనె శిరమున ।
సొంపున కలయంగ నంటి జొబ్బిల మేనన్ । పెంపున నయిను దనగా । వింపుచు
నలుగొప్ప వెట్టి వేడుక తోడన్ ॥౨౪౧॥ సీ ॥ కస్తూరియును పచ్చకర్పూరమును
గోవజవ్వాదియును మంచిచందనంబు । పన్నీట పదనిచ్చి పంకంబుగా జేసి
యందులనటకలియమరవెట్టి । గంగాజలంబుల గలయ మజ్జన మాడించి కాం
చనవర్ణాన్నంబు బడసి వైచి । దివ్యాంబరంబుల దేహంబు తడి యొత్తి కురులు
మున్ను గమ్మని కొప్పు వెట్టి । ధాళధళమగు బహుపుష్పదామకములు । నెరయ
కబరీభరంబున నిండ దురిమి । నొసల మృగమదతిలకంబు పొసగ వెట్టి చెందుమ
ణిదర్పణంబును జేతి కిచ్చి ॥౨౪౨॥ క ॥ పాటీరగంధి కన్నుల । గాయక నేరుపున
వెట్టి కనకమణిశ్రీ । తాటంకంబులు చెవుల పటాటోపంబుగ ధరించి రంచిత
లీలన్ ॥౨౪౩॥ గీ ॥ చెలంగి కట్టాణిముత్యాల చేరుచుక్క । విస్ఫురితంబైన సీమంత
వీధియందు నించి కోమలదివ్యమాణిక్యమైన । ముక్కర ప్పుడు నాసాగ్రమున నే
మర్చిరి ॥౨౪౪॥ సీ ॥ పచ్చలకడియాల పాణిపద్మంబుల గీలించి రత్న సంకీర్ణ
మైన । బలి కేలు మృదుకర్ణభాగంబులను వెట్టి తారహారములు నూతనములైన
పదకముల్ గళమున భాసురంబుగ వైచి భుజయుగంబున బాహుపురులు నించి
కటితటంబున రత్నకాంచిదామంబు జెలువొప్ప ధరియించి చిత్రలీల । నందె
లును వీరముద్రికెలందమైన । మెట్టెలును బెట్టి పిల్లాండ్లు మెరయ బూన్చి । మే
నగస్తూరి గంధంబు మిగుల నలది । వాసవాంగన కప్డు గైజేసి రెలమి ॥౨౪౫॥
వ ॥ మఱియు ననేకభూషణంబులు దొడగిన వాసవకన్య చంద్రరేఖయుంబోలె
తేజరిల్లె నయ్యవసరంబున బాలనగరంబులు వసంతంబులు జేయించిన యనంత
రంబ కుసుమాంగనల్వైన వాసవకన్యసెలయ పైసంగ వైశ్యకాంతలు నిజమంది
రంబులకరిగి ॥౨౪౬॥ గీ ॥ దివ్యబహుగంధగంధి ధీర్యమైన । చందనంబులు మేను
లం జాలనలది । హల్లకాది ప్రసూనంబు లమితభంగి । నదరధమ్మిల్లముల యందు

ముడిచిరంత||౨౮౭||వ|| మఱియు ననేకవిధంబులయిన యంబరంబులు గట్టి దివ్య భూషణంబులు ధరియించి బాలనగరంబులం బిలుపించి వారల నాదరించి వసంతంబులాడుటకై యుద్యోగించుటయు వారలు పసిండి కొప్పెరల సంకుమదపన్నీరు నానావిధంబుల నియమించి వెండితొట్లల కర్పూరాగరు తైలంబులును- జాదు మొదలైనవస్తువులు వట్టించి మఱియును వసంతోచిత నానావిధ ద్రవ్యంబుల నేకంబులు గాంగూర్చి చిన్నన గోవులు మొదలైన ననేక చిత్రంబులు గూర్చి వసంతంబుల కుద్యుక్తులై బాలనగరంబులు పిలుపించి రానయ్యవసరంబున||౨౮౮||శా|| ప్రాఖ్యాబాదిమలక్ష్మివోలె సువర్ణ సౌభాగ్య భాగ్యోదయం|బీక్షోత్కట ప్రభవించె నొక్కా శుభనృత్తైభంబు దానెక్కి నర్|పీక్షింపా సరుల్లెల్ల భవ్యతురగంబ్నీతోత్తమారూఢులై|యత్క్రీ ప్రభలుల్లసిల్లగ మహావాంఛారులై వచ్చినన్ ||౨౮౯||మ|| కదలెన్ వాసవకన్యకామణి మహాద్రవ్యగ్రహ్యం బ్రాహ్మణుల్|సుదతీసంఘముంగొల్వ మాగధజన స్తోత్రంబులే పారగా|విదితచ్ఛత్ర పతాక చామరఘటా విభ్రాజమాన స్ఫుర | న్మదధారాభిన వానుమోదనటనా మందాయి తానందమై||అప్పుడు ౨౯౦||సీ|| కనకకుంభంబులం బట్టిన పన్నీరు చిన్నన గోవులం జిమ్మువారు |ఘనచిత్రవేదికాకమనీయకర్పూర శిరములు వెదజల్లి జెలగువారు|కాణికుటన పూర్ణమంజూలకృగనాభి పంకంబు లూగి వేసెదరగు వారు బహుయంత్రదీర్ఘికాకాశ్మరీపూర్ణచందన జలకేళియందందసలుపువారు కుంకుమప్రసూనాగరుఘుసృణసురభి|వస్తునిచయంబుతగంజల్లు వారునగుచు నవ్యకాంతాఘణిగ్ప్రాలనగరవధులు | గొలువనేతెంచె వీధులకువలయాక్షి|| ౨౯౧||సీ || అలరంగ పంచమహాశబ్దములు నెరయ పిపీధభంగుల రాజవీధి వేగి| రాజిల్లునగరేశ్వరస్వామిం బూజించి తాన్స్యమునజనార్దను భజించి| వేదుకతోంజని వింధ్యవాసినిగొల్చిం గడుభక్తి పోతనకమల కేగి| కొదవ లేకుండంగ కారణ నోములునోచి భూసురలకు ధనము లొసగి |యిష్టబంధుజనంబులకిచ్చి శార్థ|సంచయములిచ్చి మర్పూరాలంజాలదనిపి|తమ్మునెచ్చుడుయతో పెండలవుమసుచు |, బాలనగరాలదీపించి ప్రబలగొరి || అంత||౨౯౨||

శా॥ అకన్యామణిఁ జూచి వైశ్యవరులత్యాశ్చర్యమున్ బొందుచున్। లోకశ్లోక శుభోక్తి నవ్యకరుణాలోలాత్ములై యుబ్బుచున్। శ్రీకీర్తిస్థితిగా నెదుర్కొని బహుశ్రీవాహనారూఢులై। భూకంపంబుగ వీధులన్ మెరయుచున్ పుష్పావళుల్ జల్లుచున్ ॥ ౨౫౧ ॥ చంపకమాల॥ తరుణులు ప్రాణవల్లభులు దక్కనఁ జూపరులుల్లసిల్లుచున్ * వరుసవసంతముల్ సలిపి వాసవకన్యకఁ జూచి జనంబులెల్ల * సరసవచోవిలాసముల సంభ్రమమొప్పఁ గనుంగొని ప్రహింసుచు సాఁ। పరుదుగ వింధ్యవాసినిలయంబున కేగెను దారమూర్తులై ॥ ౨౫౩ ॥ సీ॥ అప్పుడా శక్తికి ననురక్తితో మ్రొక్కి పితృపుర స్సరముగా విభవ మహిమ * కొరత నోములు నోమి కొమరొందన ఖులకుఁ ద త్త్వత శుభపదార్థంబులొసఁగి। యిల బాలనగరాలపలు మార్గు దీవించి రవ్వా ద్దినోంద నాదిందించి * ప్రాణవయస్యలఁ బలుమారు వేవేరఁ బిలిచి కౌఁగి టఁ జేర్చి ప్రియము చెప్పి * తొలగు బాష్పంబు ధారలు కుడిచి నగుల * నారడిఁ పుచు సేపు నొకరికొకరి * నొప్పగించుచు నియతితో నాదరించి * వెలయ దీవించి మన్నించి వేడ్కలలర ॥ ౨౫౪ । సీ। శ్రీజనార్దన మహాక్షేత్ర నగరేశు ననఘ భక్తిపూజి పుడనుదినంబు। ధాన్య గపండిత ప్రముఖపురోహిత విభుల పాలింపుడు వేడ్కలోడ * నారూఢి సలఘచర్యమైన మేనకఁబుత్ప కచేయుఁడు దారవృత్తి * నీ కతలో సుమద సంప్రీతిగా నుత్సవంబులు చేయుఁడో ప్పుమిగుల * పుత్రమిదు జనసంగతి పిడుపవలయు * నిజకులాచారవర్తనానై రపవలయు * ననుచు వాసవకన్యక యానతిచ్చి * జెలఁగి వైశ్యులనెల్లనాశీ ర్వదించె ॥ ౨౫౫ ॥ లయగ్రాహి । ఇందిరయుఁ బోలెచుక రంధజలభరిత మగు మందసురబృందముల సందడెలరుందన్ * పొందువడ వెంప్రుకలనంప ముగదురిమిజరు పుందివిభవంబెసగ దుందుభులు మ్రోయన్ * సందడిగ వాసవి యమందగతిగదలె చెలులుం దరుభజింపఁ బెనుసొందసుభవలన్ * వందిజనముల్ బొడగనుందగులు చెలఁగ సురబృందములు చేరిడిః నెందిరి పొఁజూడఁ ॥ ౨౫౬ వ। అప్పుడు నానావిచిత్ర చీని చీనాంబరంబులు శుద్ధ సువర్ణ ద్రవ్యంబులుని

స్త్రంబులు పరిమళవస్తువిశేషంబులు వజ్రవైడూర్యగోమేధికాదినవరత్నం
బులు చేతులఁ గొలచి వెదఁజల్లుచు సురభిద్రవ్యంబుల వసంతంబులాడుచు వింధ్య
వాసినిలయంబు చేరి యమ్మహాశక్తికి షోడశోపచారంబులఁ బూజలొనరించి క
దలి మూలస్థానమల్లికార్జున శ్రీనగరేశ్వర జనార్దన కోనకమలదుర్గాది
పౌరదేవతానికాయంబుల బహువిధోత్సవంబుల బహువిధద్రవ్యంబులొసం
గి వేదాంతవేత్తలైన విప్రులకు విధ్యుక్తదానంబులిచ్చి పెద్దలు కవి గాయకులు దీ
వించి కులవృద్ధులైన వైశ్యసంఘంబులు గొలువ పెనుగొండపురంబునం గలుగు
నాభాలగోపాలంబుఁ జూడ నేతేర బాలనగరంబులు పొంగుచు మహో
త్సాహంబున నెచ్చరించు నట్టిసమయంబున నవ్వాసవకన్యామణి మొదలైన
వైశ్యసంఘంబులు భద్రదంతావళంబుల నెక్కి వందిమాగధులు కైవారంబు
సేయ వికసితవదనులై కదలి శ్రీనగరేశ్వరునిలయంబునకుఁ బచ్చి మహాభాగంబు
న భద్రవేదికాస్థలంబున నవ్వాసవి నిల్చి సింహపీఠంబున వీరాసనాసీనయై ని
జదివ్యదేహంబు బ్రకాశమానంబగునట్లుగా కన్యాకుమారిశక్తి ననుకరించి
దంష్ట్రాకరాళాట్టహాసంబులతో ననేకాయుధంబులు ధరియించి యవ్వాస
విహృదయకమలంబు ప్రవేశించి నతత్క్షణంబ దుర్నివారగరీతుణంబుగల
ఫాలాక్షుని లలాటాగ్ని నిజరూపంబు ధరియించి ప్రబలభయంకరాకారంబుఁ
జూపి యట్లు విష్ణువర్ధనభూపాలుని మృత్యుదేవత కనుపించినరీతి
మరియు శుంభనిశుంభ చండముండ రక్తబీజమధుకైటభులమీఁద భద్రకాళిక
సిమసంగినచందంబున శాత్రవులమీఁద రఘురాముండు చూచుచుండ సీతామ
హాదేవి కోపించినవిధంబున క్రవ్యాదులమీఁద కృష్ణుండు చూడ సత్యభామ రణంబు
నకుం దొడరినదానివలె నవ్విష్ణువర్ధనమహారాజేంద్రుమీఁద నమ్మహావాస
వాంగన దివ్యదేహంబున ననేకాయుధహస్తులై శివదూతలుద్భవింపఁ జూచి వా
రందరు భయంకరులై యుండిరట్టిసమయంబున వాసవి నలుదిక్కులు విమర్శించి
నమాత్రంబున వీరరసంబుప్పతిల్లి నుదమ్ములరుణకమలంబులై కనుపట్టెనట్టిస
మయంబున వాసవి యిట్లనియె॥ ౨౨౮॥ శా॥ కోపాటోపమహోగ్రమూర్తిన్

యగుచుఁ ఘోరాగ్ని వీక్షింపుచుఁ । పాపాత్ముండగు విష్ణువర్ధనమహీ
పాలుండుదుర్మార్గుఁడై । యీపుణ్యాత్ములకిట్లుజేసె నకటాయెబ్భంగి
ఖండింతునా । కాపూర్వుఁడగు వానిమూర్ధమునుమహా కాలాగ్ని హోమా
మంబునఁ ॥ ౨౫౭ ॥ వ ॥ అనివితర్కించిరఘురామబాణసమానంబైనవా
క్యంబుననిట్లనియె ॥ ౨౫౮ ॥ ఉ ॥ యెప్పుడుకన్యయర్ సతులు నీవణిగన్వయస
త్యసంధులుక్ర ॥ విప్రగునగ్ని జ్వాలము ప్రవేశము సేయుటవిన్నమాత్రనే । త
ప్పకరాజుమస్తకముధాత్రితలంబునఁబెక్కువ్రయ్యలై । చెప్పవిచిత్రమై
పటుటసిద్ధపటంచుశపించెనుగ్రతఁ ॥ ౨౫౯ ॥ వ ॥ మరియుఁదదనంతరంబున
కులవృద్ధులైనవైశ్యులను భాస్కరాచార్యులను వేరువేరబిలిచిబాలనగరంబు
లకు భాస్కరాచార్యులనప్పగించి వారలవిలోకించి ప్రతిజ్ఞమీరనిట్లనియె ॥
౨౬౦ ॥ సీ ॥ మదగజాకృతితోడనుట్టిపల్లాడుము పెనుగాలి నైవీతు పేరికపోవ ।
బ్రహ్మరాక్షసినయిబాధింతు వాకిటవిడువకశూలినై మడియజాతు ॥ కాళికా
జ్వాలనైఖండించిచరపుమగంగనై ప్రొంగుదుకసిమసంగి । గరుడినై మీదికెగిరి
ననుపొరిగొంకుఁగ్రుంకిన మొసలినై కుదియఁజాతు ॥ సింహంబుచండమై చెండు
దునఖములపులిరీతిఁ దమిలేచిపొలియఁజాతు । వేలిగాడిపాము నైపడువకుం
డుదునింటగుంపునైపెరుగుపుఘట్టిగాను । మృత్యుకూశంబునమితలేకచం
పుదుజముడనై ప్రాణులసంహరింతు । నన్ననట్టింటఁబూజింపకున్న వారి ।
భాస్కరాచార్యవర్యులనుబ్రతిదినంబు ॥ గొలువకున్నట్టినీచులకులమణంతు
ననుచుసోకలకుండచ త్రాతిమీద । వగుల వ్రేయుచుమగులనార్భటముతో
డగ్నిచూచుచుమరియునిట్లనుచుపలికె ॥ ౨౬౧ ॥ సీ ॥ మొదలిరాజులనెల్లమూ
ర్ఖ్యే ముమారులు తెగజూచు రేణుకాదేవిరీతి । ప్రతిభటపర్వతపతంబులగ
లించుతగునింద్రశతకోటి ధారబోలి । తరిలేదిజీవుల దరియంగ నాటుకకసి
వోవదినుకప్రకాళిరీతి । పటుతరబ్రహ్మాండభాండంబులవియఁగమోదెడు
శితికంఠమూర్తిపగిది । మనుజపతిచేతజాజ్జ్వల్యమానమగుచు ॥ నోదవుసా
క్రోధవహ్ని కాహుతిగజేతు ॥ కులము వైశ్యులననుభక్తి గొలువకున్న । భా

స్కరాచార్యశిష్యచే బ్రబలకున్న ॥ ౨౬౨ ॥ సీ॥ అరచేతిమాణిక్యమైకోర్కెఁ
లీడేర్చు సిద్ధాంజనంబు నైశిరులొనర్చు । స్రావగట్టిన కామధేనువై ఫలి
యింతు పెన్నిధానంబునై ప్రియముఁ జేయు । కొంగుపసిండి నైచంగలింపగ జేతు
పెరటికల్పకము నైకరుణఁ గనుచు । వికటహేమాద్రి నైనిలిచియక్కర దీర్చు
పశుప్రపాత్రుల ప్రబలఁజూతు । సంతతంబును భాస్కరాచార్యులకును
వందనోదారపినయసద్వర్తనలను । హితమొనర్చిన వైశ్యులకెల్లననుచు ।
కరుణదీవించి వాసవకన్యకరియు ॥ ౨౬౩ ॥ సీ॥ చండతరోద్దండకాండధరోద
గ్రమూర్తి నైకూలుచు మొదలుముట్ట । ప్రళయకాలకరాళపటుపావకోజ్జ్వ
లజ్వాల నైమాలుచు నేలఁగూల । గర్వదుర్వారోగ్రదర్వీకరస్వామియా
కృతిగరచుచు నణఁగిపోవ । జంభదానవమహాస్తంభకకర్కశలసద్దంభోళి నై
ద్రుంచుతలలణంగ । భాస్కరాచార్యవర్యుల ప్రతిదినంబు । నుచితపూజల
నలరింపకున్న వారి । నసుచు వైశ్యులనియమించె నాగ్రహమున । కనుగొనిన
వారిమనములకలకవార ॥ ౨౬౪ ॥ క॥ మండలమున మునభాస్కర । వందిస
లంగోలువనట్టి పాపాత్ములొగిఁ । చండాంశుడుగలకాలము । నుండు దురతి
ఘోరనరకభోజితులగుచుఁ ॥ ౨౬౫ ॥ క॥ రాముని బాణమురతస్తోమంబుల
దప్పఁజూచి ద్రుంచిన రీతిఁ । భీమంబైనా శాపము । తామసులగు వైశ్యవరుల
దాకెను నసుచుఁ ॥ ౨౬౬ ॥ ఉ॥ ఇమ్మహిలో వణిక్కుల బహిష్కృతి వేఁడిక
మ్మా వారిఁ । విస్మరులై యధర్మగతి జేరిన తూరుపువాటి గోవలఁ । నెమ్మము
దీయ । శాపశటు నిష్ఠురపావకదగ్ధదేహులై । యిమ్ముగ భ్రష్టులౌచు జగమె
న్నఁగనుందురధర్మవృత్తులై ॥ ౨౬౭ ॥ క॥ దరువలుగోవలుధగలో । గరముగని
మూలమగుచు కడుదుష్టగతిఁ । దిరుగుచు చెడుదురు గాన ని । సురుతరముగ
శాపమిచ్చె కుంభినియ ద్రువఁ ॥ ౨౬౮ ॥ చ॥ కులమున బాయుకమ్మదొరగోవల
తూరుపునాటిదుష్టులఁ । గలశిభుజించి రేనితమకంబున వీయము లంది రేని
యుఁ । బలుపిడి గోవధంబులును బ్రాహ్మణహత్యయు మద్యసేవయుఁ ।
జెలగుచు మాంసభక్షణముఁ జేసినఁ బాపము బొందు వారికిఁ ॥ ౨౬౯ ॥ గీ॥ మ

నకులాచారదూరుఁడై నుండఁబడుమన। చాలిపోయినయానూటపదియారెం
డు। గోత్రములవారువంశోత్కృష్టులనుచు। నుపనగరోత్కటుఁడువర్ధిల్లకుండ
వలయు॥౨౭౦॥వ॥అనుచున వ్యాసవకన్యారత్నంబునాత్మజనంబులబంధువ
ర్గంబులనాజ్ఞాపించి శ్రీనగరేశ్వరభాస్కరాచార్యపండితాజ్ఞాప్రతిపాల
నంబుఁజేయుండని బాలనగరంబులకుం దెల్పి వారలనాగురువునకొప్పగించి దే
వబ్రాహ్మణశ్రీపాదశుశ్రూషారాధకులై పుత్రమిత్రకళత్రపౌత్రులతోవర్ధిల్లు
డుగాకయని దీవించి మరియును॥౨౭౧॥చ॥క్రముకఘటంబుహస్తమునగ్ర
క్షుననుఁబట్టి మహోగ్రమూర్తియై సదగతింశిలాస్థలినశంకత క్రక్కలు
గాఁగఁజేసినం। భగ్గనము జెలంగధీరగతి పావకచంద్రసరోజమిత్రులుగ్
క్రమమున నిత్యసాక్షులనికన్నియపల్కెను శాపవాక్యముల్॥౨౭౨॥ఉ॥ వేద
పురాణయుక్తమయివి శ్రుతమైనవణిక్ప్రగాణసం। వాదముప్రవర్గము
లవశ్యము జెప్పగవింట మేలుమ॥ర్యాదలెఱుంగలేకకుటిలాత్ములువర్ణమ
బాంధవృత్తిభూ। ద్రాదులఁజెంతవిన్నకులహాని యగుం ఎసుధాస్థలంబు
నన్॥౨౭౩॥గీ॥విష్ణువర్ధనరాజుతోవిగ్రహించి। చెలగి యగ్ని ప్రవేశంబు
చేసినట్టి। నూటయెనబంధ్రుచరితంబునాత్మభంగి॥విన్నవారికివంశాభి
వృద్ధియగును॥౨౭౪॥వ॥అనిపలికిబ్రహ్మదేవునుద్దేశించియిట్లనియె॥౨౭౫॥
క॥మాకులమునంమచక్కని। యాకన్నియపుట్టుకతననిటుగావలసెన్।
లోకేశయింతనుండియుఁ। జేకొని యిటువంటిసతుల సృజియింపకుమీ॥
క॥ ఘనసుగుమక్కువమునచక్కనికన్నియవలెసుగుణముగలకాంతలుగా
జనియింపఁజేయుమీశ్వర। యని ప్రార్థనజేసె వాసవాంగనకనకన్॥
౨౭౭॥వ॥ అనిపలికియాసిద్ధపీఠంబుననుండిడిగ్గనలేచియచ్చోటుగదలి
సాంద్రతరంబైనమృగేంద్రనాదంబులఁజెలంగుచువికటాట్టహాసంబుచేసిస్ఫు
స్ఫురితభుజాస్ఫాలనంబుచేసిసారెసారెకునచ్చలవిడిగామచ్చరంబులుపె
చ్ఛలింపయవ్యాసవాంగనవీరరసంబుప్పతిల్ల- మహాట్టహాసంబుచేసిహుం
కరించివికవికనవ్వి కేకలువేసి.పుట్టింటికిపోయిన తెరంగునంగదలి యతిర

యంబునఁజనిబహువిధాలంకారంబులైనతమతమగమకంబుల నెక్కి యాదివ్యవీ
రవ్రతులైననపత్నీకులగు నైశ్వర్యవరులును-చండబలప్రచండులును -తమతమ
గమకంబులెక్కి యాదివ్యవీరవ్రతులైపాహసోల్లాసవీరావేశంబుల ప్రకాశి
తసౌరంభవిజృంభమాణులగుచున్న సమయంబున॥ ౨౭౮॥ మ॥ కులభూభృ
న్నిచయంబువెల్లిగిలె దిక్కుంభీంద్రముల్ బెగ్గిలెఁ । గలగెఁ సప్తసముద్రముల్
బెదరెనత్త్రైశుద్రుభీతిలెఁ । యిలపైఁ జుక్కలు రాలె పక్షినివహం బేపార
మ్రోసెఁ వడిఁ । గలయన్ ధాత్రి వణంకె దేవగణముల్ కంపించె నయ్యా
త్రతఁ ॥ ౨౭౯ ॥ వ॥ అంతవిఘ్నేశ్వర-నంది-నందినాథ-మహాకాళ-వీరభద్ర-
విజయరుద్ర-ఘంటాకర్ణ-దారుకర్ణ ప్రముఖానేక -ప్రమథగణంబులును
నుపరమభాగవతులును సేవింపలక్ష్మీసమేతుండై శ్రీమన్నారాయణుండును-
నవబ్రహ్మదిక్పాలరుద్రాదిత్యనవగ్రహవసుమునిగణంబులును -త్రయస్త్రిం
శత్కోటిదేవతలును -నాధాయత్తరక్షోపక్షిగరుడగంధర్వయక్షకిన్నరకింపురుషసి
ద్ధవిద్యాధరసాధ్యాదిసమస్తఖేచరులును తింప బ్రహ్మయును-రంభ యూర్వశి
మేనకాతిలోత్తమాదిదివ్య సురకామినీనికాయంబులు విమానంబులనుండి
నాట్యంబులు సలుప- నారదతుంబురులు వీణెలుధరియించి గుండక్రియ రామ
క్రియ మొదలయిననరువదినాలుగు రాగభేదంబులఁ గానంబులు చేయ పా
ర్వతీసమేతుండును నందివాహనారూఢుండును నాగపాశాంకుశడమరుఖడ్గ
వరదాభయకురంగాదిపాదనంబులు ధరియించి వచ్చిన భక్తవత్సలుండును -త్రి
నేత్రుండును జగదాధారుండును నగుసమస్తదేవర్షి బ్రహ్మర్షి-రాజర్షిగణ సే
వితుండును నైయనేకకోటిసూర్యజ్వాలాజ్వలత్ప్రభాభరితదిగంతరవ్యోమ
భూభాగుండును నై సదాశివుండుగగనమార్గంబున నిలిచి ప్రకాశింపుచుండె
నయ్యవసరంబున॥ ౨౮౦॥ క॥ ద్వితయాష్టోత్తరశతసంజ్ఞిత।పితతమహాకుండచం
డవిభ్రమ రేఖా ।తతబహుళదమానదహన। స్మితకహకహరవము లెసగమిం
టఁబొలిచెఁ ॥ ౨౮౧॥ అగ్నిలయగ్రాహి॥ నండెజెఁను మిఁఱుగురులు ఖండముల
దుండములఁగొండొరులఁ జెలగి శశిమండలమును స్పృశించెఁ । పాండుసురదగపట్టు

ఖాండవవనోగ్ర శిఖికుండలమహానియతకుండళనకోద్యచ్ఛండదివిజజ్వలన
మండితసమగ్ర భయదాండజకఠోరజలజాండరుచిదివ్యచ్ఛండిమఘనానల
ముపిండిదశదిక్కులనఖండగతిబొంగివడిమెండుకొనిగుండెలన్ ॥౨౮౨॥ క ॥ ఆ
కాల ప్రళయోజ్జ్వల । భీకరకరినాగ్నిఁజూచిబెదరకకలకన్ । జేకొనిధీరతత
మగల। భాగంపింపంగవానవాంగనయంతన్ ॥౨౮౩॥ వ॥ అనేకవిధంబులగుని
జకుండంబులమీఁదవీరసతీసహితులునిజవైశ్యకులంబులవారినెల్లనవలోకిం
చిచండబలప్రచండులుమనతోడఁగుండంబులం బ్రవేశించిరిమరియువారలసం
తతీజనులకునెల్లకాలంబునుమీఁగలువర్తనఁజేసిరక్షింపుఁడనియానతిచ్చియ
నంతరంబ ॥౨౮౪॥ చ ॥ ఫెళఫెళనాచితాకుండములఁజేర్చినపుటంలలుమింట
నుండఁగా। వడివగహేమపుష్పమణివర్ణములచ్ఛభంగిగురియగా। కడువ
ఢిదివ్య తూర్ణములుగ్రక్షుననంతమహోనలంబులోఁ । ద
డయకధీరవైయురికెంతత్వరభంగిసురల్ నుతింపఁగాన్ ॥ ౨౮౫ ॥ శా ॥
హాహాకారములుల్లసిల్లకుమహాతాహంకారనిశ్శంకులై। భూహాటోపతనూట
యువుర్ణరువడిన్ భార్యాసమాయుక్తులై। స్వాహాయంచునమశ్శివాయయ
నుచుం శాతాగ్నిలోఁద్రెళ్ళిరన్ । యోగాబాధ్యానములుల్లసిల్లిదిపిపదూర్వి
హాంబులుప్పొంగగాన్ ॥ ఆసమయంబున ॥౨౮౬॥ శా॥ కులభూభృన్నిచయం
బుపెల్లగిలెదిక్కుంభీంద్రముల్ఫేదిలెన్ । గలగెన్ సప్తసముద్రముల్పెదరె
నతఁ త్రేశుఁడుర్భీతుఁడై। యిలపై జుక్కలు వ్రాలెవక్షోనివహంబేపారప్రో
న్సెన్ వడిన్ । గలయన్ ధాత్రివడంకె దేవగణము ల్గంపించెనయ్యుగ్రతన్ ॥
౨౮౭॥ అప్పుడు ॥ చ ॥ అనలశిఖల్లనై జలములాశతకుండకులన్ సమగ్రమై
ఘనకమలాకరాకృతులుగ్రైకొనియుండినఁజూడవైశ్యులన్ । వసితలుచిత్ర
భంగితడివస్త్రములాయ్యెనగట్టుకొంచును। యానజనకేళిసల్పిరిమహావర
సంభ్రమలీలలుబ్బగాన్ ॥ ౨౮౮ ॥ వ ॥ ఇవ్విధంబుననగ్నికుండంబులన్నియు
నతిశీతలక్షమల్లాకరంబులై వడిచెలువుమిగిలియున్న తరినియన్మహాజలంబు
లమీఁదసమీరజనితతరంగంబులఁ ప్పొ నొప్పుగబట్టినీచుఖాయనునై సపు

స్త్రజనంబులు వెగగందిజొపన వైశ్యులు పత్నీసమేతులై సుండంబులు వెలువడి వచ్చి వైశ్వానరునకుఁ బెక్కువందనంబులు చేసి యిట్లని వినుతించిరి ॥ ౨౯ ॥ కైవారగద్య ॥ జయజయ హవ్యవాహన - జగత్త్రయసంసేవ్యమాన - చరణసరసీరుహత్రితయ శోభితసప్తహస్త - చతుశ్శృంగసంగత ప్రభావిజృంభణ మస్తకద్వయవిరాజమాన - నమో వైశ్వానర తుభ్యం నమో దేవదేవ నమస్తే నమస్తే నమః ॥ ౨౯౦ ॥ వ ॥ అని యనేకవిధంబుల నుతియించుచు పునఃపునః ప్రణామంబులు సేయుచు కరకమలంబులు మొగిచి యాచించి పేర్చిన నయ్యగ్నిదేవుండు శరీరవాణిగా నిట్లనియె ॥ ౨౯౧ ॥ ఉ ॥ మీ రతిపుణ్యవారిధులు మిమ్ముఁ గారణమే హరించఁగా నేరక యున్న వాఁడ రజనీకరశేఖరభక్తియుక్తులై । చేరి శివాపవర్గసుఖసిద్ధి రహించితి రేనినాఁ జాఁ బారము జూడఁ జాలయ కాలదవాకృతి నిండి యుండినన్ ॥ ౨౯౨ ॥ వచనము ॥ సంతసిల్లి వైశ్యుల వైశ్వానరుం గనుంగొని యిట్లనిరి ॥ క ॥ భువనంబులనీ తేజము నవిరళమహిమను జనించు ననవరతంబున్ । దివిజముని లోకపూజిత । పవమానసఖుండ మమ్ముఁ బాలించు దయన్ ॥ ౨౯౩ ॥ వ ॥ అని యిట్లు నుతించి యుప్పొంగుచు ॥ చ ॥ తడిసి చీరలూడ్చి నెరిజారని చీరలు గట్టి పుష్పమాల్యము ముడిచిన వాం గరాగసముఖ్య సుగంధశరీరులై కడున్ । వడి తమ కంబులెక్క తెగి వాసవకన్యయనూట యిద్దరున్ । దడయక తత్సతీమణులు తత్పరమానసులైన పోల్పుగ్రతన్ ॥ ౨౯౪ ॥ క ॥ శివశివశివ యని పలుకుచు । ప్రవిమలసద్భక్తి నిలిచి పావకతతిలో । కువలయము వణకఁ జురికిరి । దివిజులు వెరగంది పొగడ దిక్కులు బెదరన్ ॥ ౨౯౫ ॥ వ ॥ తత్సమయంబున ॥ మ ॥ సురిసె దైవతపుష్పవర్షము ముహుర్ఘోషంబుతో మ్రోసె నంబరవీధిన్ సురదుందుభిధ్వను లాగిరీభవుండు కన్యామణిన్ । వర వైశ్యాన్వయనాథుల న్సులలనా వైజ్యేంద్ర సద్భృత్యులన్ । వరుసన్ దోడ్కొని దివ్యమానవిసరావాసాద్భుతుల జేయుచున్ ॥ ౨౯౬ ॥ శా ॥ కైలాసంబునకేగి వైశ్యజనముల్ కైవల్యపాదంబునన్ ఫాలాక్షునకు దగ్గఁగొల్చి నిల్చి రిసుఖ భ్రాజిష్ణులై లీలతో । శ్రీలింపారగ

వాసవాంగనజయశ్రీరుద్రశక్తీశ్వరిఁ । లీలాలాలితభంగిఁగూడి వెలసెఁగాని
త్యప్రభావోన్నతిన్ ॥ ౨౯౭ ॥ వ॥ అట్లువ్యాపించియు వైశ్యజనంబులు గుండం
బులఁ బ్రవేశించిన యనంతరంబ విష్ణువర్ధనుండు కన్యావివాహకౌతూహల
స్వాంతుండై తద్విరహతాపంబున జొక్కుచు నిద్రలేక యట్టకేలకు నిద్రించు
నెడ నత్యంతదీర్ఘకరాళదంష్ట్రాభీకరంబైన మృత్యుదేవతం గని భయంప
డి వెరగందిలేచి ముందర సూత్రక్రిమిభావంబుగా నుండుటం జూచి భయంప
డి తన దుస్స్వప్నంబు మంత్రులకెఱింగించి నిద్రలేక సత్కథావినోదంబులం
బ్రొద్దుపుచ్చుచుండె నంత నిక్కడ వేగుటయు ॥ ౨౯౮ ॥ గీ॥ అంధకారంబు
చేత చీకాకుఁబడిన ప్రజలకెల్ల సంతోషభరితముగను భాస్కరుని రాకతెవ
చ్చె నేర్పడ నరుణుఁ డుదయించె ప్రాగ్దిశాభ్యంతరమున ॥ ౨౯౯ ॥
వ॥ అనంతరంబు॥ చ॥ తరుణవణిగ్జనంబులు పదంపడి ముకుళితమో బిలంబులోఁ ।
పడి వడి భృంగసంఘులై భ్రమసి పాల్పడ శోకము మాన్పఁ దమ్ముఁ దైక గుణసంలిప్త
వచ్చు సఖులై వడి రాగముగన్పడిక్కలఁ । గరముగ నిండి పర్వఁగ సకర్ణులఁ
దుద్భవము మ్యెమాపురినన్ ॥ ౩౦౦ ॥ ఉ॥ అంతట విష్ణువర్ధనన్ృపాగ్రణి
భృత్యులు నీశని ద్రుర్లై । కాంతులు గేహముల్ వెడలి గ్రక్కున నఁడస్సు సేసవా
బంధులు । త్యాగతనిహాంత పౌరనికరాశ్వ ఖరింక ప్రతిరోధఘోషమై నింత లెవర్చి
నా బెదరిపిస్న యమంధుచు విహ్వలాత్ములై ॥ ౩౦౧ ॥ క॥ పడి వను దెంచి
పురంబునఁ గడరంగా విష్ణువర్ధనాధిపు నెమటన్ । గడగడ వణకుచు భయము
న । దిడిముడిపడి విన్నపంబు చేశరియార్తిన్ ॥ ౩౦౨ ॥ గీ॥ అవనిపేంద్ర పెండ్లి
కాయత్తపడు వారు । పోలె వైశ్యవగులు పురములోనఁ గదలి సంధ్యారాత్రికాం
తాసమేతులై । కన్యతోడ నగ్నిఁ గాలిరనిన ॥ ౩౦౩ ॥ చ॥ ప్పటికి నోగ్ర
వార్త చెవిసోకిన యంతన ఘోరభంగి గాఁ బటబట బాసి మస్తకము భంజిత
మైగడు పెక్కు వ్రయ్యలై । పటుగతి నుగ్గలై పడగవల్మగు కన్యక శాపఘాత
చే । కుటిలుఁడు విష్ణువర్ధనుఁడు కూలె ధరిత్రి విదిత ప్రరూపతన్ ॥ ౩౦౪ ॥
వ॥ కట్లు శిరంబు పగిలి భూమిం గూలిన తత్క్షణంబ॥ క॥ ఉపవీరవతి యప్పుడుగం ।

ధర్మనిరూపంబుదాల్పిత్ప్రాయవేడ్కన్ | సర్వజనంబులుజూడగ।గవర్ణం
బునదివికినేగెంగౌరుకమొదవన్ ॥ ౩౦౫॥ వ॥అంత పెనుగొండపురంబునం
దదవశిష్టవైశ్య శ్రేష్ఠులుబాలనగరంబులుపుణ్యాంగనలసుశాలికెలునానా
జనంబులుశోకాతురులైయనేకవిధంబులపలవించుచున్నంజూచిభాస్కరా
చార్యుండుదుఃఖోపశమనంబులగువాక్యంబులనిట్లనిరి ॥ ౩౦౬॥ చ॥జ్వల
నముఖంబునన్నిలిచివైశ్యులుచేసినసాహసక్రియల్ ।జలరుహసంభవాదు
లకుశక్యముగానిపదంబుగల్గెనిమా । కులముపవిత్రమైవెలసెగుంభీనియందు
నుగీర్తినిల్చెనుసుశ్యులకునుకర్మబంధములు వ్రావగరాదెటువంటివారి
కిన్ ॥ ౩౦౭ ॥ ఉ॥జనములశోకదైన్యములుమానుడుబంధుకళత్రమిత్ర
నం| దనులునుభక్తిగోంబ్రతిదినంబునురక్షణమాచరింపుడిం |కనుభవదీయ
మాతృజనకప్రియకార్యములౌర్ధ్వదైహికా।దినిజకులోచితక్రియలుధీ
రతఁజేయుఁడుదింతలేటికిన్ ॥ ౩౦౮॥ వ॥అనుచుఁబహువిధంబులబాలనగరం
బులనసూనయింపనవారలుదుఃఖంబులుమానినిజగృహంబులకుజనిరితదనం
తరంబవారలచేతభాస్కరాచార్యులువిధ్యుక్తప్రకారంబులనుత్తరక్రియ
లుజేయించి శోకంబుడిపి కాశీ గయాప్రయాగలకు దోడ్కొనిచనియ
చ్చటస్నానంబులుచేయించిమరియుభూమింగల యుత్తమతీర్థక్షేత్రంబుల
కుంగొనిచనియచ్చటచ్చటవారలచేతస్నానదానాదికృత్యంబులాచరింపం
జేసిపెనుగొండ పురంబునకుం దోడ్కొనివచ్చికన్యాశక్తిప్రతిష్ఠచేయించి
యనంతరంబతమపితృనామాంకితంబులగు శివాలయంబులునిర్మింపనా
జ్ఞాపించితటాకంబులుకల్పితంబులుచేయించివనంబులునల్పించియఖండం
బులయినదీపంబులుపెట్టించినసత్రసంతానంబులుగావించితత్పుణ్యావిశేషంబు
వశ్రీనగరేశ్వరజనార్దనవాసవకన్యకాకృపావిశేషంబులతమయాశీర్వ
చనంబులనుపుత్రపౌత్రాభివృద్ధియగునట్లుదీవించిరియనంతరంబతత్ప్రకా
రంబుననుఖులైమీవారలందరునూటయిబ్బం దునగరస్వాములుతమతమ
పితృమాతృప్రీతికరంబులగుపనులునడిపించుచుబహువిధంబులగుద్రవ్యంబు

లువిప్రకవిగాయక దీనజనులకు నొసంగుచు సకలవ్రతంబు లాచరించుచు సంతతవిరహితంబగునొక్క గోత్రంబుదక్క తక్కినమూటొక్క గోత్రంబుల వారలుసుఖంబుండిరనిసాలంకాయనమునియానతిచ్చెనవినియమ్మహాత్మున కుదండప్రణామంబులాచరించివైశ్యఋషులునిజాశ్రమంబులకుబోయిరని చెప్పిశిష్యసమేతుండై నైమిశారణ్యంబునకుంజనియెనీపుణ్యకథవినిన వైశ్యులకునుత్తరోత్తరాభివృద్ధియగునిదివినుటకు క్రమవిధానంబు వివరించెద నెట్లని నపురాణ ప్రారంభకాలంబునశక్త్యానుసరణంబుగా బ్రాహ్మణభోజనంబుచేయించిపురాణజ్ఞునకునొక్కయుచితాసనంబిచ్చికూర్చుండనియోగించివైశ్య జనులందరునువచ్చిపురాణజ్ఞునకువందనంబాచరించిభక్తివిశ్వాసయుక్తులైశ్రద్ధచేవినుటకుకూర్చుండవలయు.పురాణపుస్తకంబునకు మొదట రెండుఖండంబులుకల్పించిధూపదీపనైవేద్యంబులనర్పించిపురాణంబుప్రమింపవలయు.పురాణంబుశ్రవణానంతరంబునపునర్ధూపదీపనైవేద్యతాంబూలాదులంబూజించిపుస్తకంబుకట్టవలయునిక్రమంబీక్రమంబునంజదువకవినక దుర్మార్గంబునవిధి రహితంబుగానాచరించినజనంబులకుపురాణశ్రవణఫలంబులభించక పాపాత్ములగు దురయిదియునుంగాక శాంతిచేయుస్థలంబులువినుండుపార్వతీపరమేశ్వరవివాహంబును - వైశ్యులుపురప్రవేశంబుచేయుసమయంబునను- వాసవాంగనాజననంబును. గోత్రసంకేతలిఖితకాలంబునను-శాంతిచేయవలయు-దంపతిపూజయుచేయవలయు -గుండప్రవేశంబునకుచేయవలసినశాంతివినుండు వైశ్యులెందరుగలరో యందరుగృహమర్యాదప్రకారంబున వాయనదానంబును-దంపతిపూజయుగోదానంబును బ్రాహ్మణభోజనంబువిశేషించిజేయవలయు - పురాణశ్రవణానంతరంబునయథాశక్తి బ్రాహ్మణభోజనంబునుపురాణజ్ఞునకుదివ్యవస్త్రమాల్యాదులచేపూజించియథాశక్తిసువర్ణపుష్పంబులొసంగి ఫలమంత్రాక్షతలుగైకొనిపురాణంబుశాంతిపూరింపవలయునీక్రమంబుననడపవలయునిదిపురాణశ్రవణక్రమము బుదీనిచేవైశ్యులకుసకలసంపత్సమృద్ధియుపుత్రపౌత్రాభివృద్ధియునుగంగాదిసమస్తనదీస్నానపుణ్యంబుగలిగివాసవాంబికాకటాక్షంబునసుఖంబుండుదురనివినిసంతసిల్లిబాలనగరంబులుతత్క్షణంబున

నిలిపిరని చెప్పె ॥ ఉ ॥ కేకయ మాళవ ద్రవిళ కేరళసూజారముఖ్యా
పట్టణ। ప్రాకటకీర్తివర్ధనులు బాంధుజనావన పాకశాసనానోకహముల్ మహా
మాతులమానసౌఖ్యకరులింక శేఖర। శ్రీకరవిష్ణుపాదసరసీరుహభృంగము
లూర్జితసంభవులు ॥ మాలిని ॥ కలశజలధికన్యాకాంతపాదాబ్జలిప్సాన్మలయజ
ఘనవంశోన్మగ్నఫాలస్థరేఖా। విలసితఘనజిహ్వా విషక్తాన్ నిష్క శంకో
జ్జ్వలవరమణికాంక్షల్ శాంతులీ వైశ్యులర్చ్యా ॥ హంసపదవృత్తం। నందనాగ
తామరేంద్రబృందచారువర్ణనా। నందపూర్ణమానసాజ్ఞనవ్యభవ్య విక్ర
మా। కుందచంద్రికాప్రకాశకోమలాంగశోభితా। నందివాహనాదిభూషనా
గభూషణోజ్జ్వలా॥ పనసమయూరసపిరాజితవృత్తం॥ పంకజలోచన పద్మజశక్ర
ముఖప్రదమానితపద్మపదా। శంకరశర్వలసన్నుతచంద్రశశాంక వృషధ్వజ
చామనటా। కింకరరక్షణకేళికళాకలకేళివిలాసస్తుతిరథరా। న్యంకుధరా
మరనారదముఖ్య వినాయకవందితదివ్యపదా..........................

గద్య

ఇది శ్రీ సరస్వతీకలాసచరణసరసీరుహానిష్యందమకరందబిందుసందోహ
మధురసమధుకరాయమానమానససరసకవితావిలాస శ్రీ గురుభాస్కరా
చార్య ప్రణీతంబైన వైశ్యపురాణంబను పేరవిలసిల్లు కన్యకాచరిత్రంబను
మహాప్రబంధంబునందు వైశ్యులు రాజు చేసిన కార్యంబు వినుటయు-వచ్చిన రాజ
దూతలకుని వాసంబులు గల్పించి వారాంగనాలోలులౌనట్టుగా జేయుటయును-
హుతాశనప్రవేశంబు చేయుటకు నిశ్చయించి గ్రామంబున చాటించుట
యు-నాలి ద్వార్త విని అనూర్తటపన్నిద్దరు పలాయితులగుటయు। తక్కిన సన్నా
టుబ్బంద్రు వీరకంకణతాంబూలంబులందుటయు। నిజగోత్రలిఖితంబులు
భాస్కరాచార్య దానపత్రక్రమంబును బాలనగరంబులకు వైశ్యులు కులధ
ర్మంబులు సూచించుటయు వాసవకన్యకాసమాధానంబును పురశృంగారం
బును వీరవసంతంబులాడుటయు గుండప్రవేశంబును విష్ణువర్ధనుమరణంబు
ను పురాణశ్రవణక్రమసంవిధానంబును బాలనగరంబులు సుఖంబుం
డుటయు ననుకథలంగలసి మహాప్రబంధంబునందు సర్వం
బును అష్టమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

